

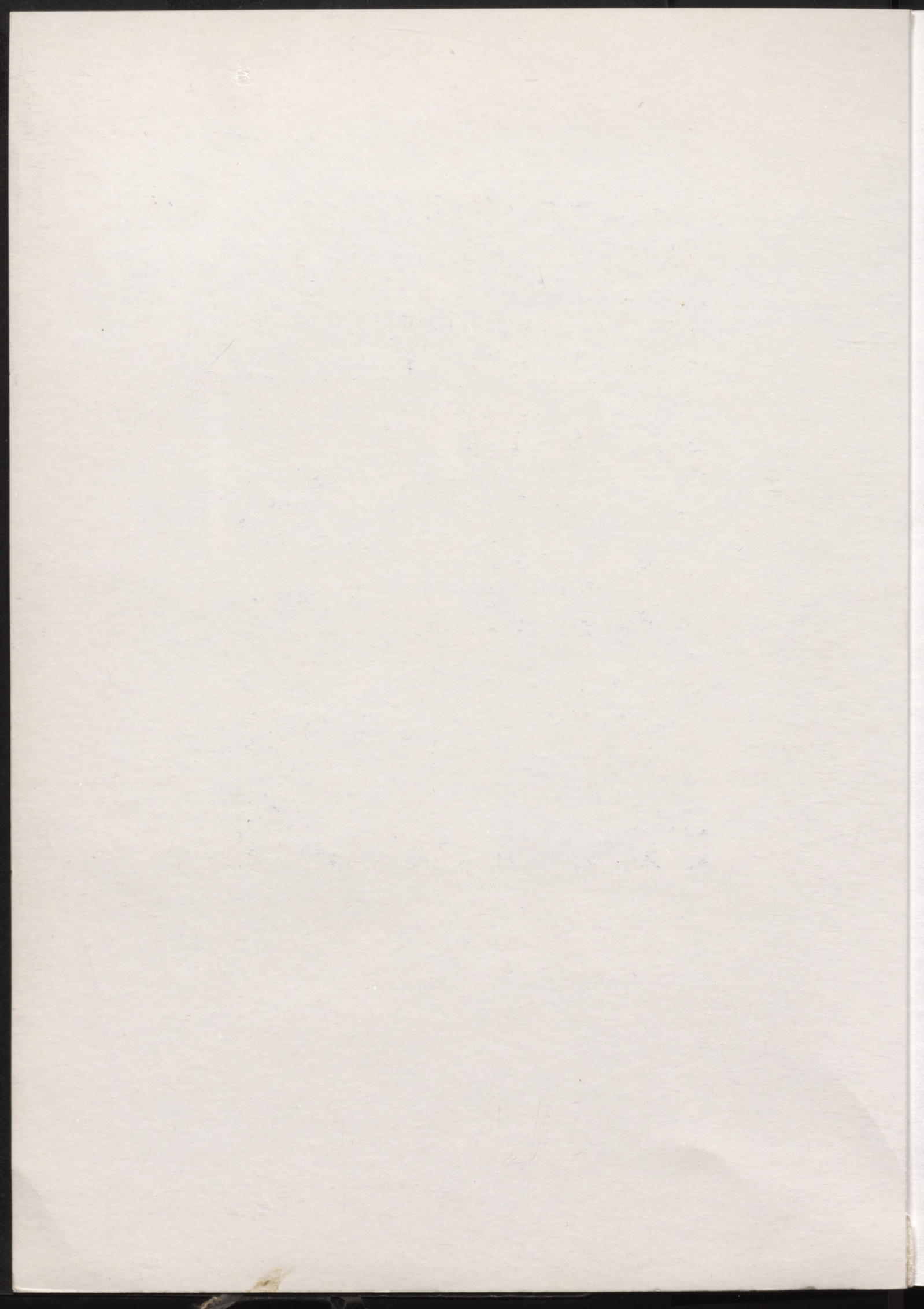

OGRE

Rakstu un atmiņu krājums

Kontroleskopijai

OGRE

Rakstu un atmiņu krājums

OGRE

OGRE

2002-6
275

L
9

Ogres pilsētas dome
Ogres Vēstures un mākslas muzejs

OGRE

Rakstu un atmiņu krājums

UDK 908 (474.3)+94(474.3)(082)

Og 800

Grāmatas sastādītāja

Vita Rinkeviča

Konsultants

Voldemārs Eihenbaums

Redaktore

Ženija Indāne

Daina Odiņa

Literārā redaktore

Ruta Koka

Māksliniece

Marika Samardaka

Datorsalikums

Marika Samardaka

1. vāka attēls: Laipas pār Ogres upi. 20. gs. sākums. *Pastkarte*

4. vāka attēls: Ogres panorāma. 20. gs. sākums. *Pastkarte*

Izdevējs – LU žurnāla «Latvijas Vēsture» fonds

iespiests – a/s «Poligrāfists», K. Valdemāra iela 6, Rīga, LV-1010. Pasūt. nr. 655.

© Autortiesības pieder krājuma autoriem, 2002

© Marika Samardaka – dizains, 2002

ISBN 9984-527-25-5

Katrai apdzīvotai vietai ir sava vēsture, tagadne un nākotne. Mēs varam ieslikt nostalgijā, domājot par Ogrī kā klusu, mierīgu kūrortu ar nelielām mājiņām upes krastos skaistu mežu ielokā. Taču pilsētas dzīve, tāpat kā upes plūdums, nerimstas, tā turpinās. Un līdz ar tās izaugsmi mums jādomā par jaunu ceļu, jaunu risinājumu meklējumiem, lai rastu harmoniju starp pilsētas pagātni, tagadni un nākotni.

Ikviens iedzīvotājs vēlas redzēt savu pilsētu skaistu un sakoptu, tādu, lai tajā būtu ērti un patīkami dzīvot. Tas ir jautājums, kā rast harmoniju starp dabu un pilsētas tieksmi augt un plesties plašumā, kā panākt, lai gadsimta sākumā savdabīgā stilā celtās ēkas varētu sadzīvot ar daudzstāvu namiem, lai industriālā apbūve iekļautos pilsētas ainavā.

Domājot par nākotni, mums jāapzinās, ka pilsētas sakārtošana prasis daudz darbu, turklāt tai jānotiek saskanīgi, ievērojot visus attīstības komponentus. 20. gadsimta 60.–80. gados pilsētas apbūve tika veikta forsēti, izjaucot līdzsvaru, atņemot lielu daļu zaļās rotas, atstājot nesakārtotu infrastruktūru. Mēs nevaram pilsētas sakārtošanu paveikt viena vai pāris gadu laikā, tam nepieciešams ilgs laiks, vajadzīgi līdzekļi, taču galvenais – vajadzīga mūsu pašu griba un neatlaidība. Mums jāizmanto pilsētas ģeogrāfiskā novietojuma un reljefa priekšrocības, lai gan mēs, tās iedzīvotāji, gan ikviens, kurš ierodas Ogrē, varētu izjust vienreizīgumu, ko pilsētai devusi pati daba. Mūsu uzdevums ir saglabāt to, izkopt un pilnveidot, lai paaudzū paaudzēm būtu iespēja just koku un mežu elpu, dzirdēt daudzbalssīgas putnu dziesmas, priecāties par pakalnu rotaļīgumu un upju nemitīgo plūdumu.

Eduīns Bartkevičs

Ogres pilsētas domes priekšsēdētājs

Ir pagājis gadsimts, kopš mans tēvs Augusts Lēbers (*Loeber*) 1898. gadā Ogrē iegādājās zemes gabalu. Četrdesmit gadu garumā Ogre mūsu ģimenei bija iemīļota atpūtas vieta, tāpēc tā aizvien man atsauc atmiņā saulainās bērnības dienas.

Pieminot savu tēvu senatoru Augustu Lēberu (1865–1948) un savu māti Emiliju Lēberi, dzimušu Mencendorfu (*Mentendorff*; 1881–1972), es ar prieku atbalstu rakstu un atmiņu krājuma par Ogrī izdošanu.

Dītrihs Andrejs Lēbers

1998. gada 14. februārī

Mēnešiem, gadiem, gadu simteņiem un gadu tūkstošiem Ogres upe nesusi savus ūdeņus uz Daugavu, ceļā raudama līdz smiltis, skalodama oļus un drupinādama dolomītu... Tāpat kā laiks – savedis kopā cilvēkus šajā vietā, kur Ogre ietek Daugavā, lai pēc tam izsvaidītu tos pa malu malām, spēlēdamies ar cilvēku likteņiem kā Ogres palu ūdeņi ar izrautajiem krasta kokiem, reizēm dodot viņiem arī mierīgu atelpu, līdzīgu nesteidzīgam ūdeņu plūdumam miglainos vasaras rītos. Šodien mēs vairs neatceramies visus tos, kuri te bijuši pirms mums. Nezinām, ko viņi atstājuši šajā vietā, ko darījuši, par ko sapņojuši un par ko skumuši. Laiks no cilvēku atmiņas spēj izdzēst daudz... Arhīva dokumentos atrodamie gadskaitļi, uzvārdi, fakti nespēj atklāt to noskaņu un gaisotni, kas valdījusi Ogrē kūrorta ziedu laikos.

Gadskaitļu iezīmētajā laika režģī autoru atziņas un atmiņas veido savdabīgu pilsētas dzīves mozaīku. Daudzviet šajā mozaikā ir tukši laukumi, citviet blāvāk, citviet spožāk mirdz atmiņu drumslas. Ceru, ka šo mozaīku papildinās arvien jauns devums.

Šī grāmata tika iecerēta kā rakstu un atmiņu krājums par Ogrī. Lai vārais atmiņu pavediens starp paaudzēm neizzustu, tam vajadzēja iegult grāmatā. Cik veiksmīgi tas izdevies, spriedīsiet jūs, lasītāji, paši ogrēnieši.

Katrs no mums ir daļa no pagātnes un daļa no nākotnes. Sirsnīgs paldies visiem, visiem, kuri uzskatījuši par savu pienākumu veidot šo grāmatu.

Īpaša un vissirsnīgākā pateicība *Dr.iur.* DĪTRIHAM ANDREJAM LĒBERA kungam, ar kura atbalstu un līdzdalību grāmata tapusi.

Vita Rinkeviča

Saturs

Ogres nosaukums	10
Evija Smiltneiece	
Gājums Ogres senatnē	11
Vaida Villeruša	
Teika par Ķentes kalnu	21
Ķentes pilskalns	22
Evija Smiltneiece	
Ogre miera un kara ceļos	26
Juris Zaķis	
Ogres stacijas	36
Voldemārs Eihenbaums	
Vasaras atpūtas vieta – Ogresparks	40
Fragmenti no Bernharda Bekera apceres „Die Kolonie Ogerpark 1874 bis 1898” Marijas Voitiņas tulkojums	
Ogre Pirmā pasaules kara gados	51
Ilze Krīgere	
Ogres Brāļu kapi	54
Vita Rinkeviča	
Vasarnīcas	56
Rasma Zaķe	
Dārzi	58
Rasma Zaķe	
Ogre un juristi	59
Dītrihs Andrejs Lēbers	
Advokāts Jānis Oskars Kalniņš	62
Ilze Žola	
Mīlestība mūža garumā	64
Ogre arhitekta Vladimira Šervinska dzīvē un darbā Eižens Upmanis	
Jaunogre	78
Jurģis Skulme	

Brīvības iela	93
Vita Rinkeviča	
Upes prospekts	97
Vita Rinkeviča	
Aptieka	104
Voldemārs Eihenbaums	
Ogres Evanģēliski luteriskā baznīca	105
Vita Rinkeviča	
Pasts	108
Voldemārs Eihenbaums	
Skolas	110
Vita Rinkeviča	
Skola vēstures griežos	113
Rasma Zaķe	
Skola pēc Otrā pasaules kara	115
Vilma Bloma	
Apvienoto biedrību nams	118
Voldemārs Eihenbaums	
Ogres Tirgotāju un namsaimnieku biedrība	120
Voldemārs Eihenbaums	
Ogres kultūras dzīve	122
Teiksmā Gailīte	
Atmiņas	127
Kira Holmsena (Dālders), Oļģerts Pūris, Gunta Astrīda Vaita, Arturs Neboiss un Valija Rubule-Ruņģe	
Ogres pakalni	139
Aigars Kuzmins	
Ogres upe	143
Rasma Zaķe	
Mežs	145
Rasma Zaķe	
Ziņas par autoriem	147

Ogres nosaukums

Evija Smiltneice

Ogres pilsētai vārdu devusi Ogres upe, kuras krastos tā atrodas. Ogres nosaukuma cilme nav īsti skaidra. Iespējams, ka tas ir pārveidots baltu cilmes vārds *vangrē*, kas nozīmē – likumotā upe. A. Bīlenšteins to saista ar zuša indoeiropisko nosaukumu (prūšu *angurgis*, lietuviešu *ungurys*, krievu *yropь*). Ir nostāsts, ka ķeizarienes Katrīnas I (1684–1727) valdīšanas laikā uz šo apkaimi sūtīti zaldāti un tie vietējiem iedzīvotājiem taujājuši pēc zušiem bagātas upes. Latviskojot krievu valodas vārdu *yropь*, upi sākuši saukt par Ogrī.

Rakstītajos avotos Ogres apkārtnē pirmo reizi minēta Indriķa hronikā (1225–1227). 1206. gadā sarunas starp lībiešiem un vāciešiem „nolika trešajā dienā pirms jūnija kalendām kādā vietā pie Ogres upes”. Precīzāk noteikt vietu, kur plānotas sarunas, nav iespējams, jo Ogres lejteces apkārtnē uz šo laiku attiecināmi arheoloģiskie pieminekļi nav zināmi. Sapulcēšanās vieta varēja atrasties Ogres grīvas rajonā, jo ar kuģiem iebraukt Ogrē no Daugavas nevarēja. Hronikā Ogrē saukta par Vogeni. Pēc igauņu valodnieka Paula Aristes domām, vārds *Wogen* ir saistāms ar somugru vārdiem *woog* (straume, plūsma) un *wogama* (plūst, tecēt). Acīmredzot tagadējais baltiskais nosaukums Ogrē ir kādreizējā somugru vārda pārveidojums.

Gājums Ogres senatnē

Vaida Villeruša

Sensenos laikos, kad pasaule vēl tikai tapa, Daugava bija tik varena, ka tagadējās ūdenskrātuves pret to tāds nieks vien būtu. Taču lielie ledus un šļūdoņu ūdeņi noskrēja, milzu straumes apsīka, un tūkstošu gadu ritumā Daugava iekļāvās tagadējos krastos. Par tās kādreizējo varenību liecina vairs tikai senkrasti. Starp Ikšķīli un Ogri tie ir kā gara pauguru grēda – Velna kalns, Dupkalni (Dobju kalni), Zīlie kalni, Lazdu kalni, Ķentes kalns. Cilvēkiem, kas katrs par sevi irniecīgs salīdzinājumā ar skaistajiem kalniem, tomēr garajā gadu gaitā daļēji izdevies tos pieveikt – gan nolīdzinot, gan izurbīnot, gan ierīkojot sacikšu trases, gan caurrokot, gan pavisam norokot. Tomēr tie vēl aizvien iezīmē kādreizējo upes plašumu.

Straumei atkāpjoties, starp senkrastu un upi veidojās ieleja – viena no pirmajām cilvēku apmēšanās vietām Latvijas teritorijā, un upe bija viņu pirmais ceļš, iztikas devēja, sakaru un tirdzniecības uzturētāja. Drīz vien gar abiem upes krastiem sāka vīties zemesceļi. Starp senkrastu, ceļu un upi veidojās mūsu senču mājokļi – mazi ciemati ar savu dzīvi, saimniecību, rūpēm, kultūru. Ir zināmi arheologu atklātie līvu ciemi pie Ikšķīles, servietas pie „Ķoderu” (Tjoderu) mājām Ciemupē, atradumi Ķentes kalnā. Par šiem laikiem vēsta arī senās teikas, kad Ķentes kalns bijis varena osta, liela pilsēta, kas gājusi bojā, nopostīta, applūdusi, nodegusi, nogrimusi. Vai teika stāsta par ostu tajos laikos, kad Daugavas viļņi skalojās gar senkrastu? Tagad senie pilskalni – Velna kalns un Ķentes kalns – norakti, vienīgi reizēm tajās vietās sēžot bez mājvietas palikušais velns vai skaistā jaunava skumji sukājot savus zelta matus.

Ogres upes – toreiz sauktas par Vogeni – vārds rakstītos avotos parādās Indriķa hronikā saistībā ar 1206. gada traģiskajiem notikumiem. Līvi devušies uz Polocku sūdzēties kņazam Vladimiram, ka vāciešu jūgs tiem esot neciešams un nepanesams. Nodevības dēļ šis nodoms iesniegt sūdzību tūdaļ kļuvis zināms bīskapam Albertam, un nu viņš steidzīgi sūta abatu Teoderihu ar dāvanām kņazam – kaujas zirgu un bruņojumu. Teoderihs gan galā nonāk bez šīm dāvanām, jo leiši ceļā viņam tās nolaupa, taču viņš negriežas vis atpakaļ, bet, pārvarot neskaitāmas grūtības, traucas tālāk uz Polocku.

Veltīgas ir vācu runas par viņu miermīlīgumu – līvi klieudz pretī, ka „vācieši mieru ne vēloties, ne arī ievērojot”, un viņu „mute ir lāstu un rūgtuma pilna”. Kņazs sūta savus sūtņus uz sarunām stāvokļa noskaidrošanai, nosakot tikšanās laiku un vietu: 1206. gada 30. maijā pie Ogres upes. Oriģinālā ir „*locum iuxta fluvium Wogene prefigunt*”; burtiskā tulkojumā – „vietā pie Vogenes upes ieurbšanās, caurduršanās”; brīvā tulkojumā – „vietā, ko šķērso Ogres upe”. Jādomā, tur, kur Ogres upe šķērsoja Polockas ceļu, – tāpat tās kreisajā krastā, jo diezin vai sūtņi būtu gribējuši celties tai pāri. Ja viņi būtu braukuši pa upi, tad tā varētu būt arī vieta pie Ogres grīvas, taču šķiet, ka ticamāks ir pirmais variants.

Tomēr vajag Teoderiham tikai pasolīt „pusmarku sudraba”, un atkal „kāds trūcīgs vīrs no Salas pils” ir ar mieru steigties brīdināt bīskapu Albertu, lai labāk uz sarunām neierodas, jo pārmetumi nebūs atspēkojami.

Tā arī notiek – vācieši ar gudriem aizbildinājumiem uz sarunām neierodas, taču iesūta tur divus ziņotājus – jaunkristītos ikšķiliešus Kirjānu un Lajānu. Taču tie turpat uz vietas tiek atmaskoti un sodīti – „ap kājām apsienot virves, abus pārplēsa vidū pušu... izrāva iekšas un saplosīja kājas un rokas”. Tā ar Indriķa hroniku Ogres vārds līdz mums nonācis divas reizes, diemžēl kopā ar divu nodevēju vārdiem (viņu mirstīgās atliekas bīskaps Alberts līcis apglabāt Ikšķīles baznīcā, apsolot tiem mūžīgu dzīvošanu).

Vēlāk Ogres upes (*Wogena, Woga*) vārds rodams senajās kartēs, līgumos, robežu noteikšanā. Līdz pat 20. gadsimtam arī Meņģeli sauca *Alten-Woga*. Jau daudz noteiktākas ziņas par šo novadu ir no 1599. gada poļu revīzijām, kad gar Ogres ietekas vietu Daugavā minēti daudzi māju vārdi, kas palikuši nemainīgi gadsimtiem ilgi. Šīs mājas drošības labad saspiedušās mazos ciematiņos ar vienu kopēju nosaukumu un atšķiras tikai ar apsaimniekotāju vārdiem. Lai arī vieta pie upes un ceļa bija saimnieciski un tirdznieciski ļoti izdevīga, katrs karš te gāja pāri, un pēc tā daudzas mājas palika tukšas. Tāpēc, šķiet, nepamatota būtu kādas vienas dzimtas vārda saistīšana ar vienām mājām gadsimtu garumā, jo katrā no tām jau viena gadsimta laikā ne reizi vien nomainījās iedzīvotāji.

Veidojoties administratīvajam iedalījumam, veidojās arī robežas – draudzes, pagasta, muižu robežas. Ikšķīles pagasts bija ļoti liels, tas robežojās ar tikpat lielo Lielvārdes pagastu labu gabalu aiz Killupes un Ķēķa kroga (tagad vecās skolas vieta). Pagastā bija vairākas muižas, lielākā no tām – Ikšķīles muiža. Tās robežas ar Sprēstiņu muižu Daugavas krastos bija aiz „Nejautu” mājām. Administratīvais iedalījums gan nav bijis nemainīgs.

1630. gadā Ikšķīles muižu ar visām tai piederīgām zemēm karalis Gustavs II Ādofs dāvina Rīgas pilsētai. Vēlākie māju apsaimniekotāji ilgus gadus, līdz pat māju izpirkšanai 19. gadsimta nogalē, ir Rīgas muižu zemes dzimtsrentnieki. Konkrētākas ziņas par Ikšķīles muižas mājām ap Ogres ieteku lasāmas 1638. gada arklu revīzijas dokumentos.

Mēģināšu to kaut fragmentāri attēlot šajā gājumā pa senajām dienām. (Iekavās māju vārdi ir toreizējā rakstībā.) Uzskaitīti tikai māju iedzīvotāji vīrieši, saimniecības zirgi un govīs (sievās un meitas nebija pat pēdējo vērtē), kā arī nodevas, cik kurš maksā.

„Ūsaiņos”** (*Ussain*) ir eksaminētais (tātad ar sertifikātu, kā teiktu tagad) vagars Indriķis ar diviem dēliem, trim pieaugušiem brāļiem, diviem maziem pusbrāļiem, trīs zirgiem, četrām govīm. Dod visas nodevas, kādas jādod (nodevas te siki nerakstu).

„Tempēs” (*Tempe*) dzīvo Volters, Andrejs un Bartels ar diviem dēliem un mazdēliem...

„Kaugaiņos” (*Kauggain*) ir Jēkabs ar sievasbrāļiem, māsasdēlu, diviem zirgiem un divām govīm...

„Briņķos” (*Brincke*) ir Brencis, Viļums, Jēkabs un Miķelis...

„Nejautās” (*Neugiaut*) pirms sešiem gadiem apmeties svešinieks Hermanis ar trīs dēliem...

„Iekanos” (*Ehkan*) – Mārtiņš un Jukums...

„Slankaiņos” (*Slainkans*) – Ansis, Jēkabs un Jānis. Jānis te ienācis pirms septiņiem gadiem, pārējie vēlāk...

„Kīkuļos” (*Kickull*) – Klāvs un Andrejs...

„Sekstēs” (*Seckste*), laikam vēlākajās

„Sekšēs” – Jānis ar trim maziem dēliem, no kuriem viens ir kropls un nepilnīgs; Jānis, uz nomiruša dzimtzemnieka zemes vagara noņemtiņš, pats nespējīgs un nabags būdams, tikai pusi zemes apstrādā.

„Grebēs” (*Grebbi*) – Jukums ar diviem maziem dēliem, arī vagara noņemtiņš uz miruša dzimtzemnieka zemes.

„Ziedēs” (*Seden*) – Hermanis no Jaunzemjiem te pirms diviem gadiem apmeties, nabadzīgs un izputējis, tikai vienu ceturto daļu zemes apstrādā.

„Tūtēs” (*Thute*) – Andrejs ar četriem pieaugušiem dēliem, diviem zirgiem, divām govīm un vienu iedzīvotāju – galīgā nabadzībā nonākušu dzimtzemnieku.

„Svelmēs” (*Swelm*) – Mārtiņš ar diviem maziem dēliem, ugunsgrēkā dedzis un pats ne mazums no uguns savainots...

„Šķīperēs” (*Schkipper, Schipper*) – Mārtiņš ar pieciem pa daļai pieaugušiem dēliem, brāli un brāļadēlu. Viņa zemei ledus pirms gada lielu skādi nodarījis...

„Sietiņos” (*Sehtin*) – Jānis ar trim maziem dēliem, ienaidnieku galīgi izpostīts un aplaupīts, viss viņam nolaupīts, tikai vienu ceturto daļu zemes apstrādā.

„Rutkos” (*Rutken*) – Andrejs, pirms diviem gadiem šeit ienācis kurzemnieks (ar to jāsaprot Daugavas kreisais krasts), noņemtiņš, bet neprot neko un, pēc vagara vārdiem, negrib uz priekšu te palikt dzīvot.

„Vēžos” (*Wesse, Wehsche*), vēlākajās „Blomēs” – Ansis, ienācējs no Kurzemes, pirms pusotra gada te apmeties.

„Dālēs” (*Dahl*) – Hermanis, pirms desmit gadiem ienācis kurzemnieks ar trim dēliem. Ienaidnieku galīgi izpostīts, nespēj bez palīdzības dzīvot...

Pārceltuve pār Ogres upi.
1796
J. K. Broces zīmējums

* Ūzaiņi – 20. gadsimta 20.–30. gadu dokumentos. (Red. piez.)

Te kā spoguļi redzams, cik sūra, nabadzīga un nedroša dzīve bija 1638. gadā. Cik daudz ir tukšu māju, kur „ienākt”, „apmesties uz dzīvi” vai tikt nomitinātam.

Visi šie cilvēki ir dzimtcilvēki, dzimtļaudis, kuriem nepieder nekas, pat sava uzvārda viņiem nav. Zināms vienīgi tā vīrieša vārds, kuram uzlikta atbildība par kļaušu pildīšanu. Starp viņiem nav minēts neviens brīvais vai brīvlaistais.

Paiet piecdesmit gadu – atkal pāri gājis karš, bads un mēris. 1686. gada vaku grāmatās var lasīt, ka gandrīz puse no iepriekš minētajām mājām ir tukšas vai nopostītas.

No četrām „Tempju” mājām divas ir pilnīgi tukšas.

Tukšas ir arī „Nejaut-Klāvu” un „Nejaut-Pēteru” mājas. Vairāk laimējies Briņķu ciemam – dzīvotāji ir „Briņķu-Juros”, „Briņķu-Ģedertos”, „Briņķu-Pēteros” un „Briņķu-Hermanos”.

Ziedes ciemā saimnieko un zemi apstrādā „Ziedes-Jāņos”, „Ziedes-Juros”, bet „Ziedes-Arņos” ir palikušas tikai sievas, „Ziedes-Kristi” pavisam tukši kā tuksnesis.

Vairs nav dzīvotāju ne „Ķīkuļ-Juros”, ne „Ķīkuļ-Indriķos”, ne „Ķīkuļ-Mārtiņos”, ne „Ķīkuļ-Vilumos”, tikai „Ķīkuļ-Bērtuļos” ir bijušā dzimtzemnieka padēls. „Sekstes” 1687. gadā ir moskovitu pilnīgi nopostītas un aplaupītas. „Šķiperu-Juros”, „Indriķos”, „Miķeļos” un „Mārtiņos”, kā par brīnumu, katros ir pa dzimtzemniekam.

„Sietiņos” arī ir dzīvotāji – gan „Sietiņ-Jāņos”, gan „Sietiņ-Mārtiņos”.

„Eniņu-Anšos” (profesora Jāņa Kugas dzimtas mājās) un „Eniņu-Kristos” ir dzīvotāji. Arī „Slankaiņos” ir pa zemniekam – Sīmanis, Mārtiņš un „Slankaiņu-Baltazaros” – Andrejs.

Nav cilvēku „Rutkos”, „Blomēs”, trejās „Dālēs”. „Dāles-Anšos” palikušas tikai sievas, un pirmo reizi šo visu nevācu starpā minēts viens „kopš seniem laikiem brīvais Hermanis” – Daugavas kroga krodzinieks.

Šis nelielais ieskats rāda, cik smagi gadi bijuši vienkāršajiem cilvēkiem, pie zemes ar dzimtbūšanu piesaistītajiem zemniekiem.

Tikko pierimuši trīsdesmit gadu ilgje Livonijas kari, kad jau atkal divdesmit viena gada garumā plosās Ziemeļu karš, kurā par lielvalstu attiecību skaidrošanas arēnu atkal kļūst mūsu daudzcietsi zeme. Tas ir laiks, kad pat vācieši un poļi Rīgas maģistrātam ziņo par badu, postu, sērgām un nelaimēm, teikdami: „Mirusie te ir laimīgāki par dzīvajiem.”

Mājas, daudzkārt nodedzinātas un nopostītas, vienmēr atkal atdzimst no pelniem un drupām, parasti saglabājot savu seno nosaukumu. Lauki ir mazi, smilšaini un neauglīgi, tomēr nav pametami un aizlaižami – pārāk smagas ir bijušas pūles, lai tos atkarotu mežam.

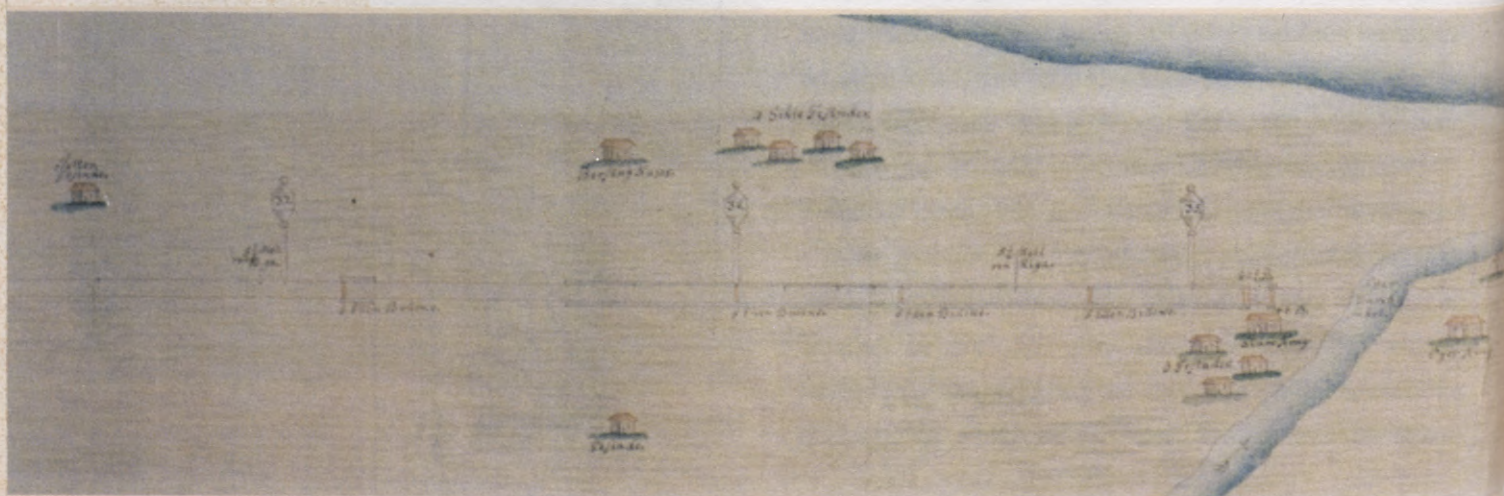
sadalīto zemi apvieno, daudzas mājas ir jānojauc, jāpārceļ uz citu vietu. No daudzo saimniekotāju vidus jāizvēlas viens, kas būtu jaunā rentes līguma parakstītājs un nestu godpilno rentnieka vārdu. Sākas nežēlīgs zemnieku cīņiņš savā starpā – brālis pret brāli, tēvs pret dēlu, kaimiņš pret kaimiņu. Neskaitāmas sūdzību lapas kā šo dienu skumjas liecinieces glabājas Latvijas Valsts vēstures arhīva plauktos. Beidzot, 19. gadsimta pēdējā ceturksnī, parādās pirmo rentnieku jeb, kā viņi paši sevi sauc, „saimnieku” saraksts.

Te nu tie ir – Ogres lejteces saimnieki: „Skrēveļ-Miķeļos” tas ir Jānis Ēķis, „Dāles-Jāņos” – Dāvis Grauze, „Rutku-Mārtiņos” – Jānis Kose, „Slankaiņ-Dāvjos” – Andris Misa, „Salas-Miķeļos” – Juris Porīts, „Salas-lekanos” – Kārlis Raņķis, „Šķiper-Juros” – Juris Balodis, „Svelmju-Bērtuļos” – Pēteris Kalniņš, „Sietiņ-Pēteros” – Miķelis Kļaviņš, „Eniņu-Jāņos” – Jānis Kuga. Uz šo māju zemes pēc nedaudziem gadiem izveidosies Ogresparks, Ogres miests un vēlāk – Ogres pilsēta.

Daļu zemes paņēma dzelzceļš, citu sadala apbūves gabalos. Kā pašas pirmās tiek likvidētas „Eniņu” mājas – Kugām ierādīta jauna zeme pie Urgas. Viņi tur ceļ savu jauno māju – „Puriņus”.

Dažs, pats pirmajā karstumā ar lielām pūlēm rentnieka godu izkarojis, tikai pēc tam sāk aptvert visu rentes līguma punktu smagumu, un uz Muižu valdi atkal ceļo lūgumi, sūdzības, žēlabas – rente ar katru gadu tiek paaugstināta, nekais vairs netiek runāts par iespēju mājas atpirkt, aizliegts cirst paša māju robežās atrodošos kokus, par nelielu rentes parādu mājas tiek uzteiktas... Tā mājas rentēšana uzteikta Jānim Sniedzem „Salas-lekanos”, Jānim Kosam „Slankaiņos”, Pēterim Kalniņam „Svelmēs” utt.

„Kīkuļu” māju rentnieks Jānis Kalniņš raksta: „... man pēc nosacījuma ir jāizbūvējas uz neiestrādātās vecaines un par šo zemes gabalu jau tūlīt rente jāmaksā (..) tad man ir jāatsakās, jo tas nav iespējams. Šogad es vēl nevaru neko darīt, jo viss vēl veciem saimniekiem piederīgs, man nav iespējams priekš nākamā gada it nekur iesēt rudzu – kur tad nu lai ņem maizi nākamam gadam? Uz pļavām – tur tik varbūt izaug zirgiem siens un pārējie lopi būs atkal ziemu bez barības. Bez tam gruntskungs līcis četros gados pienācīgi izbūvēties, naudu būs dot tikai tad, kad ēkas būs sabūvētas. Šāds nosacījums ir gauži sāpīgs, līdz šim neesam varējuši it neko iekrāt. Padevīgi lūdzam atļaut izbūvēties uz visiem sešiem gadiem un priekš lauku iekopšanas

atvēlēt kādu gadu bez rentes maksas dzīvot. „Ķīkuļu-Mārtiņu” mājā. 19.VII 1887. Padevīgs kalps Jānis Kalniņš.” Un tā no katras mājas.

Māju nosaukumi mainījušies – tagad ir „Lejasbrīņķi”, „Vidusbrīņķi” un „Augšbrīņķi”, „Vec-Nejautas” un „Jaun-Nejautas”. Nav vairs daudzo vienādo māju vārdu, jo mājas nojauktas – tikai vēl ilgi līgumos un kontraktos minēts: „Uz manas zemes ir triju veco saimniecību māju pamati.” Ja tagad Ogrē uz ielas kādam garāmgājējam jautātu par šīm mājām, uzrunātais neziņā paraustītu plecus.

Uz „Blomju” un „Slankaiņu” zemes ir trikotāžas kombināts. „Ūsaiņi” palikuši zem papes fabrikas strādnieku ciemata, uz „Sīļu” zemes izvietojusās noliktavas, garāžas, autokombināts. „Grebes” sevi atdevušas Pārogrei. „Eniņi” bijuši tagadējā universālveikala vietā Brīvības ielā 1, bet „Tūtes” tur, kur tagad Ogres aptieka Brīvības ielā 22/24. „Ziedēs” (vēlāk „Ziedos”) ir veterinārā klinika – tur palikusi vismaz nojausma par kādreizējām trijām mājām. Nedaudz vairāk laimējies „Brīņķiem” – vēl kādu vietu iepretī Pārogres stacijai vecākie ogrēnieši sauc par Brīņķu galu. „Šķiperu” un „Ķīkuļu” māju pamati palikuši zem ielu asfalta. Tikai vieni no divējiem „Sietiņiem” vismaz savas mājas vietu ir saglabājuši, lai gan tā sen vairs nav saimniecība ar laukiem un dārziem. Saprotot, ka dzīve ienes arvien jaunas pārmaiņas jebkurā vietā, tomēr ir skumji, ka ogrēnieši nav pacentušies saglabāt šos skaistos, cauri pieciem gadsimtiem līdz mums nonākušos tēvutēvu dotos māju vārdus. Ogres senākā vēsture ir pilnīgi izdzēsta, it kā šī skaistā pilsēta būtu radusies pilnīgi tukšā vietā. Varbūt ar laiku, kad būs iespēja padomāt par savu sākotni, Ogrē būs arī Ūsaiņu, Sietiņu, Sīļu un Slankaiņu iela?

Ne jau zemnieku saimniecības vien ir zudušas laika gaitā. Kaut arī ceļš gar Daugavu pie Ogres lielākoties iet pa sendienu trasi, tā malās braucējus vairs neaicina veco krogu platās durvis un stadulas. No lkšķīles puses braucot, vietā, no kuras jau varēja saredzēt Ogres māju skursteņu dūmus, gadsimtiem ilgi ceļa malā tupēja lielais Elkšņu krogs. Taisnības labad jāsaka, ka tas, pārdzīvojis daudzas pārbūves (1864. gadā kļuvis par pagastskolu, pēc 1960. gada – par Ogres Sporta skolu un vēl daudz ko citu), tur atrodas vēl arvien.

Izlocījies pāris likumus, ceļš veda gar vietu, ko sauca par Misas riju, tagadējā Jaunogrē. Krogs tas nebija, bet ļaužu pulcēšanās vieta gan – te varēja nākt uz dančiem (kad spēlēja muzikanti), tālāka ceļa braucējs varēja pārgulēt vai tāpat pasēdēt naktī pirms agrā vilciena. Un

Posms no Elkšņu kroga līdz Sprēstiņu muižai. Daugavas ceļa karte. 1781

Die Dina.

Vecais Polockas ceļš.
20. gs. 90. gadi
Foto: R. Lielbriedis

kādu gabaliņu tālāk bija krogs, ko pilnā vārdā sauca Ikšķiles Ogres krogs (arī Lielvārdes, Sprēstiņu un Turkalnes muižai bija Ogres krogi pie Ogres upes). Pavisam tuvu ceļam pieklāvis, daudzkārt nodedzināts un nopostīts, bet arvien no jauna uzcelts, tas bijis ne tikai krogs – uzņēmīgais fabrikants Pauls Bēms, kas bija viens no pazīstamās keramikas fabrikas „Zelm & Boehm” īpašniekiem, 20. gadsimta sākumā tur ierīkojis „gastūzi jeb hoteli”.

Pēc pēdējās nopostīšanas Pirmajā pasaules karā uz kroga pamatiem uzcēla Ogres Apvienoto biedrību namu. Vēlāk tas pārtapa par Tautas namu, tad par kultūras namu... Taču vienā ziņā tas ir pārāks par saviem „brāljiem”, kuru pamati daudz jaunāki. Tieši te pēc daudziem gariem gadiem uzvijas Latvijas karogs un plīvo brīvi un uzvaroši arī šodien, ceļa braucējiem jau iztālēm redzams. Vecā Ogres kroga pamati var būt lepni.

Tā kā izdevīgās vietās pie Lielā ceļa arī tālākām muižām bija atļauts turēt savus krogus, tad tepat, uz Ikšķiles zemes, Ogres kreisajā krastā, bija arī Sprēstiņu muižai piederīgais Stūra krogs. Attālums starp Ogres un Stūra krogu esot bijis tik vien liels, ka krodzinieki pāri upei varējuši sasaukties. Stūra krogu piemeklējis bargāks liktenis – tas nozudis ar visiem pamatiem. Vienīgi Andrejs Pumpurs savās atmiņās raksta, ka mācījies vienā klasē ar Stūra kroģera dēlu (tam gan ar skološanos grūti gājis).

Tad kārtīgs ceļa atvērziens – un jau klāt uz pašas Sprēstiņu muižas zemes esošais Spalvu krogs. Ceļš to aplieca ar tādu nelielu puslikumu, un mūsdienu steidzīgie autobrocēji nikni rakstīja uz visām iespējamām iestādēm, ka Spalvu krogs „skrien virsū” viņu mašīnām un te var notikt briesmīga nelaime, tādēļ vecais grausts drīzāk jānovāc. Protams, kurš gan gribēs, lai veca, simtgadīga kroga dēļ notiek briesmīga nelaime... Tā nu puīši, zobgalīgi būdami, vairs nevar rakstīt vēstules „Marijai Spalvās”.

No vecajiem krogiem Ogrē ir pilnīgi tikusi vaļā. Īsu laiciņu gan bija uzradies kaut kas pārāks par vecajiem, nomelnējušajiem krogiem. Pēc dzelzceļa līnijas atklāšanas tagadējās Brīvības ielas

un Upes prospekta stūrī 1862. gadā ticis uzcelts smalks paviljons „Bellevue”, kur varējuši pakavēties pēc pastaigām nogurušie rīdzinieki. Tā mūžs gan bijis tikai divi gadi, tas nodedzis un vairs neticis atjaunots, jo smalkie atpūtnieki bijuši nemierā, ka prastie Ogres ļaudis savas nezināšanas dēļ to turējuši par krogu un allaž mēģinājuši tur iespiesties. Tad jau labāk, lai nav!

Runājot par senajiem laikiem, nevar nepieminēt arī

dažas valsts iestādes, kas bijušas tagadējās pilsētas robežās. Kad pastu vēl pārvadāja pa zemes ceļiem ar zirgiem, bez parastajiem pasta krogiem, kur varēja atpūtināt un pabarot zirgus, atstāt un saņemt pasta sūtījumus, bija arī īpašs pasts – *Postirung*. Ir zināms, ka tāds bijis netālu no Salaspils „Čuibēs”, Ikšķilē un Pasta muižā Koknesē. Rakstu avotos ziņas par Ikšķīles pastu ir no 18. gadsimta nogales. Tā bijusi speciāli celta māja ar dzīvokli pasta komisāram, pasta kantori, stalliem, auzu tīrumiem, siena pļavām un klētīm. Šis pasts atradies apmēram divas līdz divarpus verstis no Ogres kroga uz Ikšķīles pusi, netālu no Lielā ceļa (tas varētu būt preti tagadējai Jaunogrei). Sākotnēji šī pasta zeme un speciāli celtās mājas, kā tas redzams vecajās kartēs, nebija nekādā saistībā ar Ogresgrīvas pusmuižu, kas ir vismaz simt gadu jaunāka.

Vecākais zināmais Ikšķīles pasta komisārs ir Johans Valters, viņa amatu mantojis dēls, brāļadēls, znoti, mazdēli – tāpat gadsimtu ilgi pasts bijis vienas dzimtas pārziņā. Vecā pasta stacija atrodama vēl 1902. gadā izdotajā kartē. To līdz ar astoņiem pasta zirgiem un pasta ratiem uzturējis tas pats uzņēmīgais fabrikants Pauls Bēms, kura „gastūzis” bijis Ogres krogā.

Otra valsts iestāde ar paliekošu nozīmi Ogres dzīvē ir mežniecība. Jau 1680. gada kartēs un revīziju dokumentos lasāms Meža muižas (*Waldhof*) vārds. Tā atrodas Daugavas kreisajā krastā, iepretī Ikšķīlei. Arī tur, tieši tāpat kā pastā, noteicēja bijusi viena dzimta. 17. gadsimtā „mežu kungs” – Rīgas pilsētas virsmežsargs – ir no Liepājas ienākušais Šulcs. Viņa pārziņā ir gan valsts, gan Rīgas pilsētas meži. Amatu pārmanto dēls, dēladēls, un tā līdz pat 20. gadsimtam. Pēc tam kad viens no Šulciem aktīvi piedalās cīņā pret Napoleonu, 1812. gadā ienaidnieki Meža muižu nodedzina. Lai glābtu dzīvību, Šulcam jābēgūļo, bet, kad karadarbība beidzas, mežniecību ierīko „Vaņķenu” mājās, kuras tagad reizēm sauc par Meža muižu. Par mežzini kļūst nākamais, 1788. gadā dzimušais un 1808. gadā Meža institūtu beigušais Šulcs. No 1804. gada mežziņiem tiek izvirzīta prasība prast latviešu valodu. Šulciem tas grūtības nesagādā. 19. gadsimta nogalē, pēc tam kad 1861. gadā bija atklāta dzelzceļa līnija, mežziņa darba vieta

Ogres krogs. 1912.
Pastkarte

no „Vaņķeniem”, kas atrodas starp Ikšķili un Ogrī, pārceļta tuvāk Ogres stacijai – sākumā uz pusmuižu, vēlāk uz speciāli uzcelto māju. Ne tikai mežziņi, arī mežsargi un mežstrādnieki veido savas „dinastijas”, no paaudzes paaudzē pārmantojot amatu un darba prasmi. Ogres atrašanās skaisto mežu vidū piešķir tai sevišķu nozīmi. Visos šīs apkārtnes aprakstos ir minēta straujā, kalnu upei līdzīgā Ogrē, pakalni, lielle priežu un egļu meži. „Baltijas Vēstnesis” 1877. gadā varam lasīt: „Priekš tās no Latviešu biedrības nodomātās izbraukšanas zaļumos 29. maijā, kā dzirdams, izvēlēta skaistā Ogres priedule, netāl no Ogres stacijas.” Mežs dod darbu daudziem ne tikai cirsmās, bet arī kokmateriālu transportēšanā, baļķu krautuvēs, plostu siešanā un pludināšanā. Ne velti Ogres pilsētas ģerbonī ir trīs dižpriedes.

Vēl dažos vārdos gribētos pieminēt Ogresgrīvas muižu – vienu no visjaunākajām Vidzemē. Vēl 1850. gadā Ikšķiles muižai pilnīgi pietiek ar vienu pusmuižu – Pikalni. Taču pēc Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa līnijas atklāšanas 1861. gadā ir pilnīgi skaidrs, ka muiža jātuvina stacijai, un steidzīgi tiek izveidota tā sauktā pusmuiža, blakusmuiža jeb lopummuiža – Ogresgrīvas muiža. Patiesībā tā ir tikai viena zemnieka zeme. Par muižas pamatu kļūst vieni no „Eniņiem”. Arī lopi tur nekad netiek turēti, patiesībā tā top Ikšķiles muižas diplomātiska gājiena rezultātā. Līdzko šo zemes gabalu – muižu bez zemniekiem, lopiem un dārziem – var rentēt no Rīgas pilsētas, tas tiek darīts. 1896. gadā rentniece ir Cecīlija Mitelhofa, kura vēlas pārvaldāmajam īpašumam dot savu vārdu, tādēļ rakstos reizēm pavīd nosaukums Mitelhofas muiža.

Ogres ciems, Ogres miests, uzsācis strauju attīstību un šajā ziņā pārspējis savu „radītāju” – Ikšķili, atsakās no lopumuižas vārda un savu muižiņu lepni sauc par Ogresgrīvas muižu. Tā nu šai vietai ir viss, kas pienākas, – sava dzelzceļa stacija, muiža, mežniecība, pasts. Trūkst pavisam nedaudz, lai tā kļūtu par pilsētu.

Teika par Kentes kalnu

Kalnu māte, kāda apburta princese, ļoti ilgi vēl Kentes kalnos dzīvojuse. Pusnaktīs un dienu vidū nereti kalnu pakājē atvērušās smagas zelta durvis. Tajās daiļā princese ar savām divām kalponēm sēdējušas un sukājušas savus zelta matus. Kādu reizi viens jauns cilvēks pamanījies, ka zelta durvis atvērušās un daiļavas, tajās sēdēdamas, sākušas ķemmēt zelta matus. Viņš pielavījies tuvu klāt un gribējis sagrābt durvju kloķi, lai tās neaizvērtos, bet princese sākuse ļoti skaistā balsī dziedāt:

„Bēgat, meitiņas, slēpaties,

Zelta matiņos tinaties!

Mums dusēt, līdz brīnumu princis nāks

Un grimušo pilsētu uzcelt sāks.”

Tā dziedot, princese apgriezusēs uz otru pusi, un, pirms jauneklis atjēdzies, zelta durvis dārdēdamas aizvērušās un nozudušas viņa acu priekšā. Atlicis vienīgi kailais kalns, apaudzis ar savitušām, pelēkām smilgām.

No tā laika princese esot ļoti uzmanīga, un, kaut gan šad tad iznākot matus ķemmēt zelta durvis ar savām kalponēm, tomēr nevienam vairs neesot izdevies to noskatīties.

1928. gadā Ikšķilē pierakstījis Spuriņš

Kentes pilskalns

Evija Smiltneiece

Neatkārtojamo savdabību Ogresi piešķir gleznainie, mežiem noaugušie pakalni – Ogres Kangari. Šaurās, garās vaļņveida grēdas jeb osi stiepjas cauri visai pilsētai. Tautā dažiem pakalniem doti savi nosaukumi. Jaunogrē ir Zilie kalni, Ogres centrā – Vilku kalni, Pārogrē – Grants kalni un Lazdu kalni.

Ogres austrumu nomalē starp dzelzceļu un Ogres upi atradās varenākais un augstākais Ogres kalns – Ķentes kalns, senāk saukts arī par Ķenča kalnu, Ķentas kalnu, Veco Rīgu un Kamieļmuguru. Pēdējais nosaukums, šķiet, radies kalna formas dēļ, kas no tālienes atgādināja kamiela kuprus. Lai gan 20. gadsimta 60. gadu vidū kalns tika daļēji norakts, ziemā tur pulcējas slēpotāji un kamaniņu braucēji.

Ķentes kalnā jau 1. gt. p.m.ē. uz dzīvi apmetās senākie šīs apkaimes iedzīvotāji. Bet tagad nekas vairs neliecina par dzīvi, kas te ritējusi pirms vairāk nekā trīs tūkstoš gadiem. Ir saglabājušās tikai teikas un nostāsti. Teikas vēsta, ka senatnē šajā kalnā atradusies Rīga un ka kalnā apbedīts pils valdnieks Ķence ar savu sievu un dēlu. Līdz ar mirušajiem apraktas arī viņu lietas, tādēļ ne viens vien tur atradis zelta naudas podus. Ir ziņas par upi un ezeru pie kalna, par nogrimušiem kuģiem, kuru masti bijuši redzami virs ūdens, bet ļaudis tos nocirtuši. Tur esot atradies arī avotiņš, un, kurš tā ūdeni iedzēris, tam bijis jāmirst.

Kalns kā ģeogrāfisks objekts atzīmēts vairākās Ogres apkārtnes senajās kartēs. 1811. gadā izdotajā mērnika N. Vīganta kartē pilskalna teritorija nosaukta par Skanstes kalnu. Mērnika E. Mertena 1873. gada kartē atrodams nosaukums Kenteskalns.

Kā arheoloģiskais piemineklis Ķentes pilskalns pazīstams jau 19. gs. otrajā pusē un pieminēts vairākās zinātniskās publikācijās. 1899. gadā senatnes pētnieks A. Bilenšteins publicēja pilskalna shematisku plānu. Daudz precizāku uzmērīšanu veica arhitekts V. Bokslafs un K. Lēviss of Menārs. 20. gadsimta sākumā nelielus izrakumus Ķentes kalnā veica A. Buholcs, bet šo pētījumu dokumentācija nav saglabājusies. 1924. gadā pilskalnu uzmērija ievērojamais latviešu senatnes pētnieks E. Brastiņš.

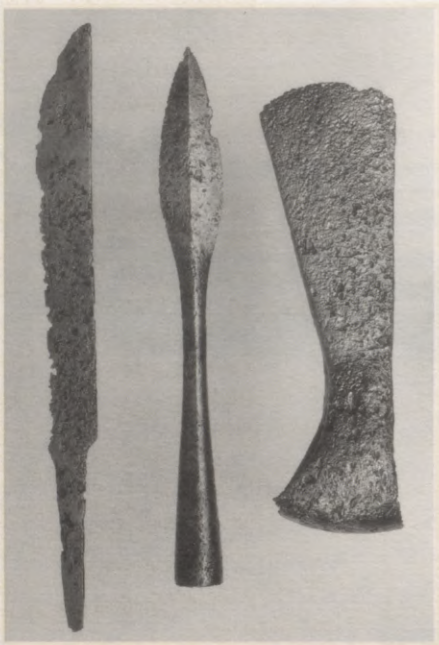

No 1954. līdz 1958. gadam pilskalnā un tā apkārtnē notika plaši arheoloģiskie izrakumi Ā. Stubava vadībā. Izrakumos konstatēti trīs pieminekļa pastāvēšanas periodi: nocietināta apmetne (1. gt. p.m.ē.–m.ē. sākums), varbūtējs patvēruma pilskalns (2.–5. gs.) un pilskalna periods (5.–9. gs. sākums).

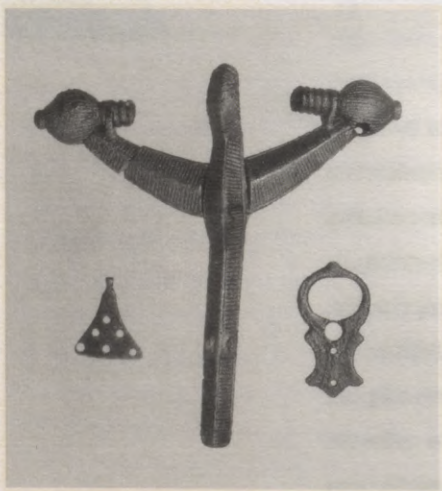
No 2. gt. p.m.ē. līdz m.ē. sākumam Daugavas lejteces apgabals bija visai blīvi apdzīvots. Daugavas krastos aptuveni 25 kilometrus garā posmā konstatētas 18 nocietinātas un nenocietinātas apmetnes. Iedzīvotāju apmešanos šajā novadā veicināja zemkopības un lopkopības attīstībai labvēlīgi apstākļi – vieglās un auglīgās augsnes, plašās un zālainās pālienes. Daugavas ūdeņi un apkārtējie meži deva iespēju bagātīgi papildināt pārtiku ar guvumu medībās un zvejā.

Līdz 5. gadsimtam Kentes kalns bija pastāvīgi apdzīvots tikai dažu paaudžu laikā, bet pēc tam aptuveni 100 gadus tas izmantots tikai kā patvēruma vieta briesmu brīžos. Intensīvi apdzīvots – no 5. gadsimta beigām. Šajā laikā guļbūves tehnikā tika izbūvēti nocietinājumi, kas aizņēma kalna augšdaļu 200 metru garumā. Aizsardzībai izmantots arī ezers, kas atradās pilskalna rietumu pusē, un dabiskais reljefs – kalna augstās un stāvās nogāzes. Neaizsargātajos pilskalna ziemeļu un dienvidu galos 7.–8. gadsimtā uzbēra vaļņus un izraka grāvjus. Tā apdzīvojamā daļa – divi plakumi – aizņēma nelielu, 0,2 hektārus plašu teritoriju. Visapkārt

*Kentes pilskalna
nocietinātās apmetnes
rekonstrukcija. 8.–9. gs.
Pēc Ā. Stubava
arheoloģisko izrakumu
materiāliem*

Dzelzs nazis,
škēpagals un darba
cirvis. 5.–9. gs.

Bronzas piekariņš,
stopsakta un jostas
sprādze. 5.–9. gs.

pilskalnam atradās apmēram 2 hektārus liela Ķentes apmetne, kuras iedzīvotāji atšķirībā no pilskalna iemītniekiem nodarbojās galvenokārt ar amatniecību. Šādas apmetnes (senpilsētas) pie pilskalniem šajā laikā raksturīgas visā Baltijā.

Pilskalna pastāvēšanas pēdējā posmā – 8. gadsimtā tā iedzīvotāju skaits varēja būt 250–300 cilvēku, bet senās apmetnes iedzīvotāju kopskaits – aptuveni 300 cilvēku. Vēl līdz šim nav izdevies atrast pilskalna iedzīvotāju apbedīšanas vietu – kapulauku.

Pilskalna iedzīvotāju galvenās saimniecības nozares bija zemkopība un lopkopība. Galvenokārt audzēja kviešus, miežus un zirņus, mazāk – pupas un auzas. No mājlopiem turēja liellopus, cūkas, aitas un kazas. Zirgus izmantoja gan kā vilcējspēku, gan kā iztikas avotu. Arī medībās un kara gaitās zirgs bija neaizstājams cilvēka līdzgaitnieks. Saimnieciskajā dzīvē saglabājās arī agrākās galvenās nodarbes – zveja un medības. Visvairāk tika medīti bebri, caunas, aļņi, meža cūkas un zaķi.

Šajā pilskalna pastāvēšanas posmā arvien lielāku nozīmi saimniecībā ieguva amatniecība. Kā profesionāli amatnieki darbojās tikai kalēji un bronzas lējēji – rotkaļi. Dzelzi un tēraudu ieguva no vietējās purva rūdas. Spriežot pēc atrastajiem darbarīkiem, ieročiem, dažādiem mājsaimniecības priekšmetiem un rotām, kalēji un rotkaļi bija sasnieguši visai augstu meistarības pakāpi.

Māla traukus un apģērbus gatavoja nevis profesionāli amatnieki, bet gan katras saimes sievietes pašas atbilstoši savām vajadzībām. Traukus veidoja ar rokām, bez podnieka ripas.

Pilskalna un apmetnes iemītnieku dzīvojamās ēkas bija koka gulbūves, plānā no 4x4 m līdz 4x5 m. Tās apsildīja ar atklātiem pavardiem vai akmens krāsnīm. Katrā ēkā dzīvoja viena ģimene, parasti 6–8 cilvēki. Izrakumos konstatētas stabu konstrukcijā būvētas saimniecības ēkas, kā arī vieglā koka konstrukcijā celti slieteņi – vasaras saimniecības ēkas.

Pilskalna un apmetnes iedzīvotāju etniskā piederība pilnībā nav noskaidrota. Iegūtajā arheoloģiskajā materiālā ir gan baltu (zemgaļu, latgaļu, sēļu), gan Baltijas somu (libiešu) kultūras iezīmes, kas liecina par Ķentes pilskalna iedzīvotāju jaukto etnisko sastāvu.

Izrakumos iegūtas 2256 senlietas un vairāki tūkstoši māla trauku lausku. No senlietām jāmin daudzveidīgie sadzīves priekšmeti – šujamās adatas, graudberži, šķīļamakmeņi, galodas, maksšķerāķi, kaula ķemme un svilpīte. Saimniecībā lietoja visdažādākos darbarīkus – dzelzs kapļus, sirpjus, nažus, cirvjus, dzirkles. Liecības par vērpšanu un aušanu sniedz atrastie māla un akmens vārpstu skriemēļi. Plaši pārstāvēti rotkaļu darbarīki – tiģeļi, lejamie kausiņi un lejamveidnes, viles un pincetes, kā arī gatavā produkcija – rotas. Atrasto rotu vidū ir dzelzs un bronzas rotadatas, greznas stopsaktas, sudraba kaklariņķa fragments, bronzas gredzeni un piekariņi.

Pilskalna iedzīvotāji nodarbojās arī ar tirdzniecību. Par to liecina atrasto rotu un citu priekšmetu izejmateriāli – bronza, sudrabs, alva, svins, kā arī dzintars.

Vidējā dzelzs laikmetā Ķentes pilskalns bija nozīmīgs centrs Daugavas lejtecē. To apdzīvoja kāds dižciltīgais ar savu karadraudzi, bet apmetnē rosījās amatnieki. Pilskalns piedzīvoja dramatiskas cīņas, trīs reizes ticis ieņemts un tā būves nodedzinātas. Pēdējo reizi tas iekarots ap 800. gadu un pēc tam pamests uz visiem laikiem.

Ogre miera un kara ceļos

Juris Zaķis

Es piedzimu Ogrē laikā, kad šī pilsēta oficiāli bija jau astoņus gadus, astoņus mēnešus un desmit dienas veca. Kaut arī to vēl arvien dēvēja par mazpilsētu, es tomēr varēju sevi saukt par dzimušu pilsētnieku. Man gan rūpes sagādāja Rīgas tuvums, kas it kā nomāca Ogrī, radot sajūtu, ka atrodies kaut kādā lielpilsētas teritorijā, kura ir tikai tik nozīmīga, cik tai atvēl metropole – Rīga. Rīgas iela, vilcieni uz Rīgu, darbavietu un pat skološanās vietu izvēle Rīgā – tas viss šo sajūtu vēl pastiprināja. Ogrē pagāja mana bērnība un jaunība ne bez sapņiem kādreiz izrauties uz lielpilsētu. Pēc Ogres vidusskolas absolvēšanas 1955. gadā es bez vilcināšanās steidzos uz Rīgu, lai iestātos toreizējā Latvijas Valsts universitātē. Kļuvis par studentu, turpināju dzīvot Ogrē kā daudzi man līdzīgi, ik dienas garas stundas pavadot pārbļvētos vilcienos – īstos „čuk-čuk bāņos”, kādu tagad vairs nav.

Padomju režīms bija vērsts uz cilvēku sablīvēšanu lielās kopienās (pilsētās, ciemos, kolhozu centros u. tml.), lai viņi pēc iespējas ātrāk zaudētu savu individualitāti, pārtopot par vienvēdīgu „masu”. Šis vārdiņš man ilgi nebija saprotams, un tāpēc es ar izbrīnu aplūkoju padomju laikā izdotu grāmatiņu ar nosaukumu „Masu dziesmas”. Vēl taču nezināju, ka masas spēj dziedāt, jo biju dzirdējis tikai par ķermeņu masu fizikā. Lai īstenotu šo politiku, dzīvei pilsētās tika radīti labvēlīgāki apstākļi, tāpēc lielum lielais vairākums iedzīvotāju sapņoja par dzīvošanu pilsētās, kur ērti dzīvokļi, daudz labāka apgāde, apkalpošana un citi labumi. Sapnis par pārceļšanos uz Rīgu man saistījās arī ar izvēlēto studiju virzienu – fiziku, kas nākotnē solīja vai nu skolotāja (neveiksmes gadījumā), vai zinātnieka (veiksmes gadījumā) karjeru. Man paveicās, un par manu darbavietu kļuva Latvijas Valsts universitāte. Pēc dzīvesvietas kļuva par rīdzinieku. Un tikai pēc daudziem gadiem sapratu, ka nav iespējams saraut saites ar vietu, kurā esi uzsācis savu dzīvi un pavadījis savas dzīves nozīmīgāko daļu. Un tāpēc šis rindas rakstu nevis Rīgā, bet Ogrē, mājā Meža prospektā 16, kur bez pārtraukuma nodzīvoju no t. s. ulmaņlaikiem līdz pat 1960. gadam. Mājā, kuru vecie ogrēnieši dēvēja par Hilbiga māju līdzīgi tam, kā to īpašnieku

Kad 1991. gadā Latvija atguva brīvību, man radās vēlme satikt kādu no Hilbigu ģimenes.

Rīgas Tehniskās universitātes jubilejas reizē 90. gadu sākumā atmiņai par to, ka Latvijas Universitātes ēkas (Raiņa bulvārī 19) divi vecākie korpusi ir celti 19. gadsimta 60.–70. gados Rīgas Politehnikumam, ierosināju vestibilā novietot piemiņas plāksni, uz tās minot arī šo korpusu arhitekta un Rīgas Politehnikuma Arhitektūras fakultātes profesora un dekāna Gustava Hilbiga vārdu. 1997. gada 5. jūlijā ar G. Hilbiga tautiešu baltvāciešu gādību turpat tika atklāta piemiņas plāksne arī pašam arhitektam (autors – tēln. J. Strupulis), un uz svinībām bija uzaicināta viņa mazmazmeita Dagmāra Hilbiga (pēc laulībām viņa paturējusi savu vecāku uzvārdu). Dagmāra apmeklēja arī Gustava Hilbiga dēla Hermaņa Hilbiga (viņas vectēva) celto „mūsu māju”, kur bērnībā bija dzīvojusi, un kavējās mīlās, mūs vienojošās atmiņās.

Tā liktenis man ir lēmis visu mūžu būt saistītam ar ievērojamo Hilbigu dzimtu: no 1940. gada līdz 1960. gadam dzīvojot, bet no 1960. gada līdz pat šai dienai strādājot ēkās, kuru arhitekti ir šai dzimtai piederīgi. Tas, ka viena no šīm ēkām atrodas Ogrē, bet otra Rīgā, liecina par abu pilsētu likteņu kopību, kas atspoguļojas arī atsevišķu cilvēku likteņos. Tas man lika mazpilsētas Ogres lomu savā dzīvē vērtēt ne zemāk par lielpilsētas Rīgas lomu. Un es esmu pārliecināts, ka tā uzskata vairākums Ogrē dzimušo.

Kas ir Ogrē? Laikam jau katram tā ir sava, tomēr daudzās nozīmēs visiem vienāda. Vienādums labāk samanāms no attāluma, tāpēc centīšos pastāstīt, kā es saprotu Ogres vietu un lomu ģeogrāfiski, vēsturiski, politiski, ekonomiski.

Ogrē ir neliela pilsēta pie Ogres upes ietekas Daugavā. Latvijas kartē tā atrodama vietā, kas ir vienādā attālumā kā no mūsu valsts rietumu, tā austrumu malas. Tas nozīmē, ka Ogres likteņstāstam jābūt cieši savītam ar mūsu valsts un tautas likteņstāstu. Bērnībā mums ļoti patika kopā ar vecākiem klejot pa Ogres apkārtni, aizstaigājot līdz patālajam Ķentes kalnam. Vēlāk mēs smagi pārdzīvojām, ka padomjzemes izsaimniekotāji bija nolēmuši to norakt, lai iegūtu, kā vēlāk izrādījās, diezgan mazvērtīgu būvmateriālu – granti. Netālu no dzelzceļa stacijas esošais Upes prospekta paaugstinājums virzienā uz Jaunogri tika pārvērsts primitīvā un ļoti netīrā vietā grants pārkraušanai no automašīnām („samosvaliem”) dzelzceļa vagonos. Par laimi, pirms Ķentes kalna norakšanas bija atļauts veikt arheoloģiskos izrakumus. Vēstures skolotāja mūs aizveda turp ekskursijā. Ļoti simpātisks arheologs (iespējams, tas bija izrakumu vadītājs no 1954. līdz 1958. gadam Ā. Stubavs) mums pastāstīja par senču pilskalnu, no kura, kurinot ugunskurus, varēja labi sazināties ar pilīm un apmetnēm Zilajos kalnos un citur tuvākajā apkārtne. Viņš stāstīja, ka izrakumi liecinot par to, ka šī apmetne ir vecāka par Rīgu un ka tikai pēc tās nopostīšanas iemītnieki pārcēlušies, iespējams, Rīgas virzienā. Un tas taču nozīmējot, ka vismaz viena vieta Ogrē ir vecāka par Rīgu! Vēl viņš piemetināja, ka ogrēnieši nedrīkst vienaldzīgi noskatīties, kā aiziet zudībā viņiem tik nozīmīgs vēstures piemineklis.

Izrakumi pierādīja, ka te bijusi apmetne jau pirmajā gadu tūkstoši pirms mūsu ēras. Vieta pilij bija izvēlēta šeit ne tikai augstā kalna dēļ, bet arī tādēļ, ka tolaik Daugava tecējusi pavisam tuvu šim pilskalnam. Apgādā „Balta” izdotajā reklāmas lapiņā „Ogrē” teikts, ka apmetnē

dzīvojuši lībiešu cilts, bet tam gan grūti ticēt, jo senākā rakstītā liecība, kurā minēts lībiešu vārds, ir Sakša Gramatiķa 13. gadsimta sākumā rakstītais vēstījums par Brovalas kauju ap 750. gadu, kurā dāņu flotes sastāvā citu starpā cīnījušies arī lībieši. Krietni agrāk dzīvojušais romiešu vēsturnieks Tacits 98. gadā darbā „*Germania*” visus, kas dzīvoja Svēbu jūras (senais Baltijas jūras nosaukums) krastā uz austrumiem no Vislas upes, dēvēja par aistiem (*gentes Aestiorum*). Apzīmējums „aisti” vēl 20. gadsimta sākumā tika lietots tagad pazīstamā vārda „balti” vietā. Par baltiem Tacits rakstīja, ka tie vācot dzintaru, audzējot labību un esot strādīgāki par slinkajiem ģermāņiem.

To, iespējams, varētu attiecināt arī uz Ķentes kalna, Zilā kalna un citu Ogres apkārtnes seno apdzīvoto vietu iemītniekiem, gan apšaubot viņu saistību ar dzintara ieguvi. Tomēr ir zināms, ka tajā laikā dzintars, kas tika ļoti augstu vērtēts Dienvidēiropā, Viduseiropā un pat Tuvo Austrumu zemēs, tika vests pa tā sauktajiem „dzintara ceļiem”, no kuriem kāds varēja šķērsot arī Ogres apkārtni.

Laikposmu no 9. līdz 12. gadsimtam Ziemeļeiropā mēdz dēvēt par vikingu laiku. Skandināvu cilts piederīgie, kas kļuva pazīstami ar vikingu, arī varjagu vai rusu (no tā cēlies tagadējais Krievijas nosaukums *Rossija* un senais Baltijas jūras nosaukums Varjagu jūra) vārdu, apceļoja visu Ziemeļeiropu līdz Islandei un Grenlandei rietumos, iespējams, sasniedza pat Amerikas krastus, austrumos aizkuģoja vismaz līdz Baltās jūras krastiem, daļēji apbraucot Norvēģiju (senskandināvu valodā vārds *vikingr* nozīmē „ziemeļu ceļš”), un dienvidos nonāca līdz Bizantijai. Šis ceļš uz dienvidiem reizēm šķērsoja tagadējo Latvijas teritoriju. Vikingu laika kartēs gan atzīmēta tikai Grobiņa, bet vikingu darinājumi atrasti arī pie Daugavas, un tas liecina, ka viņi braukuši garām arī Ogresi.

Drošākas ziņas par ciltīm, kas dzīvoja šajā novadā, ir no 12. gadsimta. Tās liecina, ka pie Ogres ietekas Daugavā tik tiešām dzīvojuši lībieši visai ciešā kontaktā ar zemgaļiem Daugavas kreisajā krastā un nedaudz tālāk uz austrumiem – ar latgaļiem Daugavas labajā krastā un sēļiem tās kreisajā krastā. Tagadējās Ogres vieta šo cilšu apmetņu sarakstā nav atrodamā. Tās tuvumā Daugavas krastos zināmas ir Daugmale, Ikšķile un Salaspils rietumu pusē un Koknese, Sēlpils austrumu pusē. No tām tālāk rietumos atradās vācu bīskapa Alberta 1201. gadā dibinātā rezidence Rīga, bet austrumos – Polocka, krievu kņazistes centrs. Vieta, kur Ogre ietecēja Daugavā, bija līdzās ceļam, kas gar Daugavas labo krastu veda no vieniem pie otriem.

Daudzu gadsimtu garumā līdz brīdim, kad šo teritoriju šķērsoja 1861. gadā atklātais pirmais dzelzceļš tagadējās Latvijas teritorijā, kurš sākotnēji savienoja divas pilsētas Daugavas krastos – Rīgu un Dinaburgu,* bet vēlāk, pēc tā pagarināšanas un savienošanas ar citām dzelzceļa līnijām, savienoja divas nozīmīgas Krievijas impērijas pilsētas – Rīgu un Maskavu. Strauji izaugusi Rīga ar fabrikām, trokšņaino transportu un tirdzniecību lika daudziem meklēt atpūtu ārpus tās. Jau 1862. gadā pie Ogres upes izveidojās rīdzinieku iecienīts kūrorts, kas sāka konkurēt ar kūrortu jūras malā, Dubultos, kurš bija sācis veidoties jau 19. gadsimta 20. gados. Dubultu kūrortā līdz dzelzceļa līnijas Rīga–Tukums atklāšanai (1877. gadā) varēja nokļūt tikai ar kuģi vai diližansu, pārceļoties pāri Lielupei ar „Bullu prāmi”.

* Daugavpils. (Red. piez.)

Vācu karaspēka
uzbrukums.
1917. gada septembris.
Pārpublicēts:
E. Andersons,
Latvijas vēsture
1914–1945
Stokholma: Daugava,
1967

Tā soli pa solim Ogre kļūst par mierīgu atpūtas vietu Rīgas pievārtē, pakāpeniski izveido to, ko šodien saucam par apdzīvotai vietai raksturīgu infrastruktūru, un līdz ar to 1928. gadā oficiāli iegūst pilsētas tiesības.

Tādu es Ogrī iepazīnu, piedzimis pašā pilsētas nomalē, meža malā, necilajā Zaķu ielā, 1936. gada vēlā rudenī. Neko vairāk kā nelielas, galvenokārt vasaras tipa mītnes ap sevi neredzēju. Šur un tur, kokos un krūmos izauguši, rēgojās kādreiz bijušo ēku pamati, kas, kā man stāstīja, esot to postījumu liecinieki, kurus Ogrē piedzīvojuši Pirmā pasaules kara laikā.

Kāpēc Ogrē bija nācies tik ļoti ciest, tajā taču nebija nekā, kas varētu interesēt iebrucējus? Naidīgās lielvaras, kas šajā karā pāri mūsu zemei kārtoja savstarpējos rēķinus, bija Vācija un Krievija. Vācu spēki no dienvidrietumiem virzījās uz Krievijas impērijas galvaspilsētu Sanktpēterburgu. Tas vairs nebija kara ceļš gar Daugavu kā tālajā 13. gadsimtā, bet gan šķērsām tai pāri. Jau 1915. gada beigās frontes līnija nostabilizējās pie Daugavas, un Ogrē atradās frontes joslā līdz pat 1917. gada augusta beigām. Izteismīgs tās tuvuma liecinieks vēl ilgi bija betona nocietinājums Ķentes kalna pašā augstākajā vietā.

Pēc neveiksmīgajām kaujām Tīrelpurva rajonā 1916. gada beigās un 1917. gada sākumā vāciešiem kļuva skaidrs, ka Rīgu ieņemt tiešā uzbrukumā neizdosies. Tālab 1917. gada augusta beigās dzima jauns plāns – pārraut frontes līniju gar Daugavu, rajonā starp Ikšķili un Ogrī.

Vācu uzbrukums sākās 1. septembrī agri no rīta. Ap pulksten 9 vācieši jau cēlās pāri Daugavai pa tikko uzbūvēto pontontiltu. Uzbrukums bija sekmīgs, un vācieši vēdekļveidīgi izvērsās Daugavas labajā krastā, lai nostiprinātos un dotos tālāk ieņemt Rīgu. 3. septembrī Rīga jau bija vāciešu rokās.

Revolūcija Krievijā un Vācijā pavēra iespēju latviešiem kopā ar citām nebrīvajām Eiropas tautām ķerties pie savas neatkarīgas valsts veidošanas. Latvija par šādu valsti tika proklamēta vēsturiskajā 1918. gada 18. novembrī Rīgā, lai arī liela daļa jaunās valsts teritorijas tajā brīdī vēl bija okupēta. Atrazdamās tuvu Rīgai, Ogrē varēja justies kā neatkarīgās Latvijas daļa. Bet visai drīz tā atkal iekļuva kara virpulī. Šoreiz tai cauri devās jaunās Padomju Krievijas karapūļi, kas virzījās uz Rīgu no Maskavas puses kopā ar boļševistisko marionešu valdību. 1918. gada 27. decembrī tie ieņēma Skrīverus, bet 1919. gada 3. janvārī jau sasniedza Rīgu. Latvija tika pasludināta par padomju republiku, kurai gan nebija lemts ilgs mūžs. Jau 22. maijā no Kurzemes un Zemgales puses Rīgā ienāca vācu un latviešu nacionālais karaspēks. 23. maijā dzelzsdivīzijas jātnieku pulks jau ieņēma Ikšķili un padomju karaspēks steigā atkāpās uz Skrīveriem, Ropažiem un Siguldu. Ogrē tika atbrīvota ātri un bez kaujām. 1919. gada 6. jūnijā frontes līnija šķērsoja Daugavu jau pie Livāniem.

Pārcietusi armiju pārgājienus, Ogrē iesaistījās karā sagraudās Latvijas saimniecības atjaunošanā. Ļoti aktuāla kļuva malkas un kokmateriālu piegādāšana, kas Rīgai visvairāk bija vajadzīga. To izdarīt pa dzelzceļu cauri Ogrēi neļāva karā saspridzinātie Pērses un Aiviekstes tilti. Ogres tiltu 1917. gadā uzspridzināja, bet tajā pašā gadā tiltu nostiprināja ar pagaidu koka balstiem un satiksmi pa to atjaunoja. Pie Rīgas–Krustpils dzelzceļa līnijas pilnīgi nesagrautas bija palikušas tikai Salaspils, Ikšķīles, Kokneses, Pļaviņu un Krustpils stacijas ēkas.

Ogres specifiskais novietojums lielu mežu masīvu ielenkumā sekmēja plašu to izciršanu un jaunu mežu stādīšanu. Bērnībā, staigājot pa Ogres apkārtni, manu uzmanību piesaistīja taisnās rindās stādītās priežu jaunaudzes Ogres Zilajos kalnos. Mūsdienų nekoņtajos mežos tādas gandrīz vairs nemaz nav redzamas.

Nākamajos gadu desmitos mežu izstrāde Latvijā nesamazinājās un sasniedza tādus apmērus, kas jau sāka radīt šaubas par šādas rīcības saimniecisko attaisnojumu. Valsts kontroles departamenta direktors P. Vanags 1934. gadā par to rakstīja: „... mums jāsamazina iekšzemes koku patēriņš. Mēs pārāk daudz vērtīgas koksnes sagriežam malkā. Mēs mazos nenozīmīgos tiltiņus taisām no I šķīras eksportmateriāla. Šai ziņā mēs esam ārkārtīgi izšķērdīgi. Šai saimnieciskās politikas virzienā jānes radikālas pārgrozības, un vispirms jāgroza tie likumi, kas veicina izšķērdību koksnes izmantošanā.”

Vecie ogrēnieši vēl labi atceras šaursliežu „mazo bānīti”, kas kursēja no kokmateriālu pārkraušanas vietas dzelzceļa tuvumā tagadējā Upes un Mālkalnes prospekta stūrī (apmēram tajā vietā, kur padomju laikā tika uzbūvēta pirts), uz Tinūžu ielas pusi, tad slaidā lokā apvijās gar

Zilo kalnu pakāji, lai pēc tam taisnā leņķī pagrieztos pa labi un pa tā saukto „Otro stigu” dotos uz cirmsmām. Spriežot pēc iesāktā rakuma, vietā, kur no meža iznākošā stiga atdurās pret Zilā kalna nogāzi, var secināt, ka bija paredzēts šaursliežu stigu turpināt taisni cauri kalnam.

„Mazais bānītis” – Ogres–Lauberes meža dzelzceļš – darbojās no 1934. līdz 1944. gadam. Pēc Otrā pasaules kara, padomju laikā, par kokmateriālu transportēšanas galveno ceļu kļuva upes – Ogre un Daugava. Tas, ka tādējādi upe tika piesārņota ar nogrimušajiem balķiem un slavenās peldvietas Ogrē lielāko vasaras daļu kļuva neizmantojamas, padomju varu neinteresēja. Atceros, kā mēs, bērni, ar drebošām sirdīm tuvojāmies dzirnavu dambim, jau no tālienes mēģinot saskatīt, vai šodien būs iespējams peldēties, vai arī ūdens virsu būs blīvi noseguši balķi. Kam tie tik lielos daudzumos bija vajadzīgi, mēs, protams, nezinājām. Nesapratām arī, kāpēc kaut nelielu kokmateriālu daļu nevarēja izmantot, lai atjaunotu lielāko un interesantāko koka konstrukciju Ogrē pirms Otrā pasaules kara – lielo trampīnu Zilajos kalnos ar tribinēm tiesnešiem un skatītājiem. Varēja taču vismaz slēpotāju labākās nobrauciena trases pakājē novākt Krievijas armijas ierīkotās šautuves „nocietinājumus”, kuru dēļ šī trase kļuva neizmantojama. Pēc vairākiem gadu desmitiem tas gan tika izdarīts, bet tad jau brīvs nobrauciens vairs nebija iespējams Ogres lielākās jaunceltnes – trikotāžas kombināta – dzīvojamā rajona apbūves dēļ.

Un tā Ogrē tika pārtaisīta par parasto „padomju strādnieku kopmitņu” tipa apbūves zonu, kurā nevienam vairs nebija daļas par to, vai ir kur peldēties vasarā un kur slēpot ziemā. Bija tikai daudz darbavietu, un pēc tajās pavadītajām stundām bija paredzēts vienīgi izņemt bērņus no bērņudārza un pārņakšņot šaurajās augstceltņņu istabiņās.

Kā jau minēju, es savu dzīves gājumu Ogrē uzsāku 20. gadsimta 20. gados, mierīgajā un darbigajā ulmaņlaikā, kad šie rūpnieciskie pārspilējumi to vēl nebija skāruši. Bet arī toreiz tā vairs nebija tikai atpūtas vieta vien. Ogres upes straume jau darbināja koksnes maļamās mašīnas Ogres papes fabrikā un grieza dzirnavu ratu. Abi šie uzņēmumi mums ļoti patika, jo to dēļ taču Ogres upē bija divi nozīmīgi objekti – dzirnavu dambis un fabrikas dambis, kas lieliski aizstāja izpostīto peldvietu pie vecajām laipām, kaut arī bija ļoti tālu no mūsu mājas.

Daudzi ogrēnieši atrada darbu arī jauncelāmajā Ķeguma hidroelektrostacijā, kur mans tēvs strādāja gandrīz no tās celtniecības sākuma līdz pat aiziešanai pensijā un kur savas pirmās algotā darba gaitas kā elektriķa māceklis 1950. gada vasarā uzsāku arī es pats.

Otrajā pasaules karā, gan tā pirmajā posmā – vāciešiem ienākot, gan arī otrajā posmā – krieviem ienākot, Ogrē cieta maz. Vācu armija 1944. gada oktobra sākumā atkāpās tik ātri, ka kaujas pat netika uzsāktas. Labi atceros kara laikam tik kluso nakti uz 8. oktobri, kad vācieši jau Ogrī bija pametuši un agrā rītā no mājas izgājušais tēvs drīz atgriezās un mums pavēstīja: „Kāds zog mūsu bitēm medu. Laikam krievi ir ienākuši.”

Nākamajās dienās gan vairs mūsu pusē tik mierīgi nebija. Gar mūsu māju pa Meža prospektu un tālāk pa Mednieku ielu Rīgas virzienā sāka plūst tāda kara tehnikas straume, kādu mēs līdz tam vēl nebijām redzējuši. Pļavā, netālu no tagadējā Meža tehnikuma, tika uzstādīta smagā artilērija, lai sagatavotu uzbrukumu Rīgai. Mēs, mazie, vēl neaptvērām, kāds izmisums pārņēma

mūsu vecākus, iedomājoties, kas notiktu ar mūsu māju, ja vācieši gribētu dot prettriecienu. Bet jau 15. oktobrī vācieši no Rīgas bija padzīti, un mēs varējām ar interesi vērot draudīgo karavānu, kas, neko nepaveikusi, devās gar mūsu māju nu jau pretējā virzienā.

Lielākie postījumi Ogrē šajā karā bija sagrautie tilti, ūdenstornis, dzelzceļa stacija. Nenopostīts palika Ogres lepnums – jaunais pasts, kā arī baznīca, kuras celtniecībā bija piedalījies arī mans tēvs. Bet, ko neizdarīja karš, tas tika „paveikts” pēckara miera laikā, kad par galveno tika pasludināta mums tik nesaprotamā „cīņa par mieru”. Laikam jau tās vārdā Ogrē palika tik lielas krievu armijas daļas, ka pilsēta sāka atgādināt Krievijas sādžu.

Sākumā viena armijas daļa novietojās pat pašā Ogres centrā, netālu no Bērzu alejas un Kalna prospekta krustojuma, palielā, ar dzeloņstieplēm draudīgi nožogotā teritorijā. Pēc laika gan armija no turienes tika aizvākta, bet tā palika citā vietā – mūsu mājas Meža prospektā 16 tuvumā, Mednieku ielas rajonā – tur, kur tagad saimnieko Latvijas zemessargi.

Laikam jau maz vairs ir to ogrēniešu, kas vēl atceras kādreizējo Zvaigžņu ielu. Tā sākās no Kalna prospekta, šķērsoja toreizējo Lielvārdes ielu un pāri kalnam (tāpēc to saucām par Zvaigžņu kalnu), uz kura tagad atrodas rajona padomes un bankas ēkas, pāri pļavai kā necils meža celiņš beidzās pie omulīgās „baļķu mājiņas”, kas, gan bezgaumīgi kropļota, vēl tagad vientuļi stāv meža ieskāvē. Kādreiz tik jaukā meža pļaviņa tās priekšā austrumu pusē nu jau

Ogre. 20. gs. 30. gadi
Cietušo lidotāju fonda
izdevums

gandrīz pilnīgi aizaugusi. Arī padomju armijas daļas teritorijas ierīkošanas rezultātā radītais Zvaigžņu ielas pārrāvums starp Mednieku ielu un Meža prospektu nav likvidēts.

Kā visdraudīgāko atceros man nezināma lieluma blīvi nožogotu un stipri apsargātu teritoriju mežā, Turkalnes ielas turpinājumā, aiz vietas, kur to krusto Kapu iela. Zinātāji stāstīja, ka tur esot milzīgas municijas noliktavas. Nedaudz vēlāk tika iežogots paliels meža nogabals Sērķišu kalna virsotnē, aizšķērsojot ērto slēpošanas ceļu pāri kalnam. Vēlāk gan kādam pietika prāta sētu nedaudz pārvietot tā, lai tā nešķērsotu šo ceļu.

Skolā mums mācīja, ka padomjzeme atrodas imperiālistu ielenkumā un tai jābūt gatavai atsist gaidāmos uzbrukumus. Tāpēc pie mūžīgā armijas tuvuma pieradām, jo tā taču „sargāja mūsu mieru”.

Atskatoties uz tikko pārlūkoto vēsturi, rodas doma, ka Ogre tika gatavota par placdarmu iespējamā uzbrukuma apturēšanai gar Daugavu līdzīgi tam, kā tas jau reiz bija Pirmā pasaules kara laikā. Liekas, ka arī pati Daugava tika īpaši „piemērota” šim nolūkam, ik pēc gabala uz tās

Ogre, 1994
Foto: I. Stūrmanis

uzceļot aizsprostu, lai tādējādi apgrūtinātu upes forsēšanu un arī radītu iespēju izraisīt mākslīgus plūdus, aizsprostus uzspridzinot. Viens no šiem aizsprostiem uz visiem laikiem iznīcināja kādreiz tik skaisto Ogres lejteces ieleju.

Iespējamajai manevrēšanai gar Daugavu tika sagatavoti vairāki paralēli maršruti, no kuriem viens, vēl tagad tā īsti nepabeigts un šobrīd diezgan maz vajadzīgs, ved garām Ogresi pa mežiem un laukiem no Madlienas caur Tīnūžiem Rīgas virzienā. Cits, kā liekas, būtu gājis pa Mednieku ielu, ko bija iecerēts stipri paplašināt.

Tomēr vissmagāko triecienu kādreizējā kūrorta pilsēta saņēma pēc tam, kad tajā sāka celt „Eiropā lielāko” trikotāžas kombinātu. Bet tas jau ir temats īpašam stāstījumam, kurā būtu jārisina jautājums par to, cik gan ilgi vēl Ogres daba un cilvēki spēs sadzīvot ar tik nepieņemamajām „lielpilsētas tipa augstceltnēm”. Man vajadzētu būt lepnam, ka tagad Ogres ar savu apbūvi ir kļuvusi tik līdzīga daudzām lielām pilsētām, ieskaitot Rīgu. Bet tā vietā manu sirdi māj milzīgs zaudējuma rūgtums. To skaudri izjūtu ik reizi, kad no kādreizējās pļavas puses paveros uz stalto māju Meža prospektā 16. Tās siluets taču senāk tik lieliski saskanēja ar ēku ietverošo, lielo egļu stāviem! Bet egļu tur vairs nav, un māja stāv it kā ne savā vietā. Un vai tas pats nav noticis ar visu, kādreiz apkārtējai dabai tik pieskaņoto, veģo Ogres apbūvi? Vai zaudēto vairs varēs atgūt? Vai mūsu jaunbagātņieki, savstarpēji sacenšoties, spēs radīt kaut ko līdzvērtīgu?

Bet ir taču teikts, ka „pastāvēs, kas pārvērtīsies”. Arī Rīgas vietā kādreiz šalca meži un burbuļoja dzidras upītes.

Ogres stacijas

Voldemārs Eihenbaums

Ogre

Ogres stacija atrodas pie Rīgas–Dinaburgas* dzelzceļa (atklāts 1861. gadā; 1892. gadā pārdēvēts par Rīgas–Dvinskas dzelzceļu; 1894. gadā pagarināts līdz Orlai; 1919. gadā – pēc Latvijas Republikas nodibināšanas – pārdēvēts par Rīgas–Daugavpils dzelzceļu). Ogres stacija apkalpoja arī Rīgas–Drisas un Rīgas–Indras dzelzceļa līniju.

Stacijas „Oger” vienkāršā mūra ēka ar šifera jumtu celta 1859. gadā uz zemes, ko Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa vajadzībām uzdāvināja Rīgas pilsēta. Būves vadītājs bija Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa būvzinīeris K. Henings. Stacijā bija divi peroni, no kuriem vienu pārsedza perona nojume, preču noliktava, ūdenstornis, preču rampa, aka, tualete un dzīvojamās kazarmas.

Visā dzelzceļa līnijas garumā (sliežu ceļa platums – 1524 mm) bija divvirzienu sliežu ceļš. Pirmās sliedes, ko piegādāja angļu firma „Weardale Iron Company”, bija izgatavotas no dzelzs. 1874. gadā uzlika Vācijā ražotas dzelzs sliedes ar tērauda galu, bet ar 1881. gadu izmantoja tērauda sliedes.

Staciju atklāja 1861. gada 17. septembrī. Pirmā šajā līnijā sāka kursēt neliela tvaika lokomotive, kas bija ražota firmā „Stephenson & Newcastle”.

Laika gaitā staciju paplašināja un esošās ēkas modernizēja. 1872. gadā ūdenstornja rokas pumpi aizstāja no Dinaburgas atvestās tvaika mašīnas, bet 1892. gadā uzstādīja augstāku – no Jersikas atvestu – ūdenstvertni (tanku).

1877. gadā stacijas ēkai piebūvēja otro stāvu, 1879. gadā uzcēla strādnieku kazarmas un 1885. gadā – stalli. 1887. gadā uzlika 18 pēdu garu griezuli, lai varētu apgriezt lokomotīvi ar tenderi. Staciju labiekārtoja: 1891. gadā ierīkoja dāmu istabu, 1892. gadā uzstādīja telegrāfu, kurā darbojās „Simss” sistēmas aparāti.

1904. gadā Ogres stacijas lielajā zālē tika novietota liela pareizticīgo altārglezna, un no 24. jūlija šeit notika dievkalpojumi Ogres kolonijas pareizticīgajiem iedzīvotājiem, ko vadīja Pētera karavīru nometnes Stopiņos priesteris.

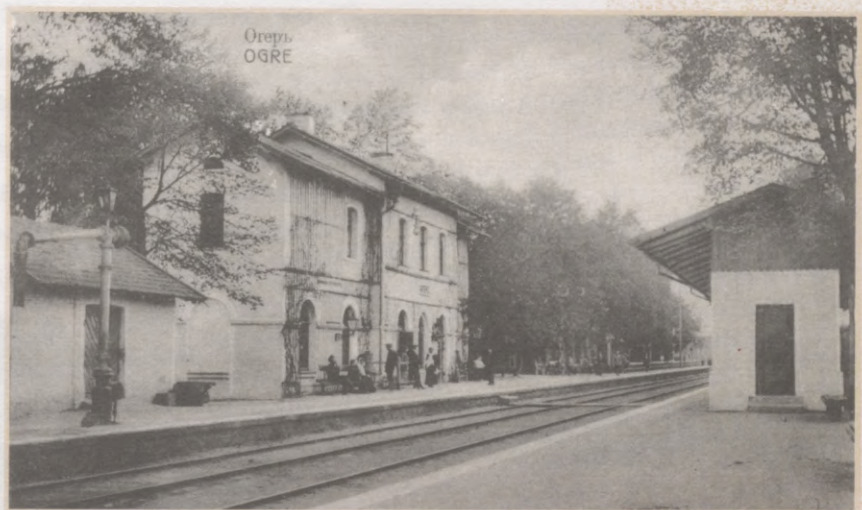
* Daugavpils. (Red. piez.)

Pirmajā pasaules karā cieta dzelzceļa tilts pār Ogres upi. 1923. gadā atjaunoja preču šķūni, 1926. gadā – bagāžas šķūni. Vēlāk uzbūvēja otru preču noliktavu. 1925. gadā stacijā ierīkoja elektrisko apgaismojumu. 1930. gadā pilsētas pusē pasažieru stacijas ēkai uzcēla piebūvi, 1933. gadā pie stacijas mūra ēkas tika uzcelta piebūve ar slēgtu koka verandu, kur ekonomē Natālija Kalekaura ierīkoja bufeti.

1944. gadā atkāpjoties vācieši uzspridzināja staciju un tiltu. Staciju atjaunoja 1947. gadā pēc PSRS staciju tipveida projekta – tāda pati stacija ir Cēsis un Siguldā.

Ar dzelzceļu saistīta visa ogrēniešu dzīve. Tā kā Ogrē nebija sava ārsta, to apkalpoja Rīgas–Lielvārdes dzelzceļa distances ārsts. Viens no viņiem – Dr. O. Zēks – Ogrē nodibināja aptieku. Tur viņam piederēja arī vasarnīca. Ilggadējais Ogres stacijas priekšnieks Briedis no 1883. gada uzturēja pirmo Ogres skolu, bet stacijas priekšnieks A. Pudāns 1925. gadā uzcēla vienu no lielākajām mūra ēkām Ogrē, ko 1929. gadā pārbūvēja par pilsētas pamatskolu. Daudzi dzelzceļnieki Ogrē apmetās uz pastāvīgu dzīvi vai uzbūvēja tur vasarnīcu. Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa direktors Bernhards Bekers, Ogres vasarnīcu kolonijas vēsturiskā apskata „Die Kolonie Ogerpark 1874 bis 1898” autors, dzīvoja tagadējās Krasta ielas rajonā.

Ogres pilsētas kā kūrorta pirmsākumi meklējami 1862. gadā, kad Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa pārvalde izsludināja konkursu atpūtas halles būvniecībai pie Ogres stacijas. To uzbūvēja pēc arhitekta P. Hardenaka projekta, pielāgojot šim mērķim preču noliktavu (paviljons „Bellevue” nodega 1864. gadā). No 1862. gada līdz 1866. gadam dzelzceļa pārvalde svētku dienās organizēja īpašus izklaides braucienus, lai rīdzinieki varētu apmeklēt Ogrī. Tika stādītas alejas (Bērzu aleja ir vēl tagad), Mīlestības kalnā un Bāku kalnā ierīkoja skatu paviljonus un deju laukumus. Diemžēl līdz ar Jūrmalas kūrorta uzplaukumu Ogrē daļēji zaudēja savu atpūtas vietas nozīmi.

Rīgas–Orlas dzelzceļa stacija Oger (Ogre). 1912. Pastkarte

Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa vilcienu kustības saraksts. 1861

(Sonntag 24. Nr. 210 der Rigaschen Zeitung)

Riga-Dänaburger Eisenbahn.

Fahrplan

vom September 1861 ab.

Von Riga nach Dänaburg.			Von Dänaburg nach Riga.		
Abgang von	Verlorenzug.	Gemischter Zug.	Abgang von	Verlorenzug.	Gemischter Zug.
Stationenzeit.		Wochent.	Stationenzeit.		Wochent.
Riga	2 Uhr — 30.	6 Uhr — 30.	Dänaburg	8 Uhr 6 30.	6 Uhr 6 30.
Sturzenhof	2 — 32 "	6 — 38 "	Rīga	8 — 33 "	6 — 38 "
Oger	3 — 2 "	7 — 13 "	Rīga	9 — 2 "	7 — 13 "
Ringmühlhof	3 — 32 "	7 — 43 "	Zargrad	9 — 31 "	7 — 54 "
Rechenhof	4 — 17 "	8 — 40 "	Rechenhof	9 — 54 "	8 — 18 "
Rechenhof	4 — 54 "	9 — 24 "	Zargrad	10 — 13 "	8 — 44 "
Stedmannshof	5 — 27 "	10 — 3 "	Ankunft in Riga.		Ankunft in Riga.
	Ankunft in Riga.		10 Uhr 59 30.		9 Uhr 15 30.
	5 Uhr 54 30.		Wochent.		Wochent.
	Abgang von Riga.		Abgang von Riga.		Abgang von Riga.
	6 Uhr 14 30.		6 Uhr 3 30.		6 Uhr 3 30.
Rechenhof	6 — 45 "	6 — 40 "	Stedmannshof	11 — 29 "	6 — 39 "
Rechenhof	7 — 7 "	7 — 6 "	Rechenhof	12 — — "	7 — 16 "
Zargrad	7 — 29 "	7 — 38 "	Rechenhof	12 — 44 "	8 — 6 "
Rīga	7 — 58 "	8 — 13 "	Ringmühlhof	1 — 21 "	8 — 49 "
Rīga	8 — 29 "	8 — 50 "	Oger	1 — 51 "	9 — 25 "
Dänaburg (Ankunft)	8 — 53 "	9 — 18 "	Sturzenhof	2 — 19 "	9 — 58 "
	Wochent.		Wochent.		Wochent.

Anmerkung. Täglich geht außerdem ein Güterzug um 7 Uhr Morgens von Riga direct nach Dänaburg und um 7 Uhr 6 Minuten Morgens von Dänaburg nach Riga. An Wochentagen und den beiden Feiertagen folgenden Tagen fallen die Güterzüge aus.

Dzelzceļa tilts pār Ogres upi uzcelts 1858.–1859. gadā. Tas bija trešais lielākais tilts Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa līnijā. Tas vairākkārt bojāts. Pirmā nelaime notika jau 1866. gadā, kad liela ledus sablīvējuma dēļ tilta dambis tika izskalots un tilts iebruka.

1917. gadā, tuvojoties vācu karaspēkam, vienu tilta posmu uzspridzināja, cieta arī balsti. Tajā pašā gadā to vietā ielika pagaidu koka balstus, bet tikai 1924. gadā tiltu atjaunoja pilnībā. 1944. gadā Ogres dzelzceļa tiltu atkal uzspridzināja, un pēc krievu kara inženieru projekta

Ogres stacija.
20. gs. 2. puse
Fotogrāfs nezināms

1945. gadā, tāpat kā stacijas ēku, to atjaunoja vācu karagūstekņi. Daudzi no viņiem apglabāti Čakstes prospekta Brāļu kapos.

Ogres pilsētas teritorijā atrodas ne tikai Ogres stacija, bet arī Jaunogres un Pār-ogres stacija. 1933. gadā bija paredzēts atklāt staciju arī posmā starp Ikšķili un Jaunogri.

Pārogre

1931. gada 11. aprīli

Ogres pilsētas valde nolēma ierīkot dzelzceļa pieturvietu Pārogrē, Lazdu kalna rajonā. Uzbūvēt stacijas ēku uzņēmās Pārogres labiercības biedrība. Celtniecības darbus veica talcinieki būvdarbu vadītāja O. Ruļļa uzraudzībā, izmantojot saziēdotus būvmateriālus. Peronu izbūvēja par Dzelzceļu virsvaldes atvēlētiem līdzekļiem.

1931. gada 2. augustā notika svinīga stacijas atklāšana. Tajā piedalījās Pārogres iedzīvotāji un Latvijas dzelzceļu ekspluatācijas direkcijas tarifu nodaļas vadītājs Valdemārs Krieviņš, kurš nolāsija Latvijas dzelzceļu galvenā direktora rīkojumu Nr. 286: „No 1931. gada 2. augusta atvērts Ogres I–Ciemupes posma 36. km 4. piketā pieturas punkts Pārogre pasažieru operāciju satiksmei.”

Pārogres stacijas būve izmaksāja 1800 latu. Dzelzceļa pieturas punkts darbojās tikai vasaras mēnešos – no maija līdz oktobrim.

1932. gadā pie stacijas iestādīja 50 metru garu liepu aleju; peronu, kas bija tikai 50 m garš, pagarināja līdz 100 metriem. 1933. gadā stacijas ēkai ielika logus un durvis un būve tika pabeigta.

1939. gadā Pārogres stacijā kopumā apkalpots 23 141 pasažieris.

1942. gadā Pārogres stacija vācu oficiālajos dokumentos sauca „Oger-Ogermünde”. Pēc Otrā pasaules kara tā atguva Pārogres stacijas nosaukumu.

Pārogres stacijas ēka ir viena no nedaudzajām Rīgas–Daugavpils dzelzceļa līnijas koka civilbūvēm, kura saglabājusies līdz mūsdienām.

Jaunogre

1928. gada 12. maijā ar Latvijas dzelzceļa galvenā direktora rīkojumu Nr. 246 pusotra kilometra attālumā Rīgas virzienā no Ogres stacijas tika atklāts pieturas punkts Ogre II. Tika izbūvēts perons, bet Mālkalnes (Jaunogres) labierīcības biedrība uzcēla pieturas punkta nojumi pēc arhitekta V. Šervinska projekta. Vasaras sezonā – no maija līdz oktobrim – pieturas punkts regulāri darbojās, bet ziemas mēnešos tur notika tikai iekāpšana un izkāpšana.

1932. gadā Ogres II (Jaunogres) labierīcības biedrība pasažieru ērtībām pie stacijas novietoja glītus, balti krāsotus solus. Biedrība gādāja arī par stacijas apgaismojumu un pie nojumes uzcēla verandu.

1932. gada 19. aprīlī dzelzceļa pieturas punktu Ogre II pārdēvēja par Jaunogres staciju un līdz ar to 1933. gadā Mālkalni pārdēvēja par Jaunogri, bet bijušo Jaunogri Amatnieku un Rūpnieku ielas rajonā – par Jauno parku.

Palielinoties dzelzceļa pasažieru skaitam (1930. gadā – 4046, 1939. gadā – 20 246), 1938. gadā veco stacijas nojumi nojauca un 1939. gadā uzbūvēja lielāku stacijas ēku. To nojauca 1957. gadā, kad paplašināja sliežu ceļu. Tagadējā Jaunogres stacijas mūra ēka uzbūvēta 1959. gadā.

Pārogres stacija un
Ogres II labierīcības
biedrības talcinieki. 1931
Fotogrāfs nezināms

Vasaras atpūtas vieta - Ogresparkis

Fragmenti no Bernharda Bekera apceres „Die Kolonie Ogerpark 1874 bis 1898”

Marijas Voitiņas tulkojums

1874. gada vasarā pirmo reizi uz dzīvi Ogresparkā apmetās vasarnieki. Pārsvārā tie bija rīdnieki, kuri šajā brīnišķīgajā mežā ieradās atpūsties no putekļainajām ielām. Lai gan 1898. gada vasara ir jau divdesmit piektā pēc kārtas, kopš ģimenes no Rīgas Ogres mežā jūtas kā mājās, tomēr vecāki iedzīvotāji grib nedaudz atskatīties pagātnē: kā šī kolonija radās, atcerēties iepriekšējos laikus.

Tā savu apcerējumu par Ogres atpūtas vietas pirmsākumiem ievadījis Bernhards Bekers. Viņa vēsturiskajā pārskatā „Die Kolonie Ogerpark 1874 bis 1898” (Rīga, 1898) apkopotas precīzas ziņas par Ogresparka kolonijas iemītniekiem un kolonijas kā sabiedriskas organizācijas darbības sākumu. B. Bekera sniegtās atziņas par Ķentes kalnu gan mums tagad šķiet naivas, jo arheoloģiskie pētījumi devuši daudz pilnīgāku priekšstatu par šo izcilo senvēstures pieminekli. Tomēr fragmenti no šīs apceres palīdzēs izprast Ogres kūrorta veidošanos 19. gadsimta otrajā pusē un 20. gadsimta sākumā.

V. Rinkeviča

Laikā, kad Rīgu apjoza vaļņi, priekšpilsētā vēl nebija krāšņo apstādījumu, kurus redzam tagad, Vērmanes dārzs vēl nebija tik liels un labiekārtots kā patlaban, arī Ķeizardārzs un Strēlnieku dārzs vēl nebija tādi, kādus redzam tagad un kur vasarā varam gūt patīkamu atpūtu. Vasarā rīdniekiem nācās meklēt uzturēšanās vietu tuvāk dabai. Tikai daļēji šādas atpūtas vietas izdevās atrast pie Ķīsezera, Pārdaugavā un jūras tuvumā.

Iepriekšminētās vietas nebija ērti sasniedzamas, lai gan no 1843. gada uz jūras krastu varēja nokļūt ar tvaikoni. Pārsvārā pa smilšaino ceļu bija jādodas pajūgā vai kājām, bet pāri Daugavai arī ar laivu. Regulāra kuģišu satiksme starp abiem Daugavas krastiem tika nodrošināta daudzus gadus vēlāk.

Kad 1861. gada 12. septembrī atklāja dzelzceļa līniju Rīga–Dinaburga, radās iespēja nokļūt tālākās vietās Daugavas lejtecē. Dzelzceļa pusē, Ogres upes labajā krastā, uzbūvēja pirmo

neliello kolonijas koka dzīvojamo māju. Vienāda lieluma mājas sekoja cita citai. Šīs mājas bija 35 pēdas garas un 22 pēdas platas. Mājas ceturto daļu aizņēma tā sauktā zāle, abās sānu malās katrā pusē bija 2 istabas, katra apmēram 10 kvadrātpēdu, no kurām vienā bija iekārtota virtuve. Istabu augstums sasniedza 7 pēdas. Mājā, ko uzbūvēja 1873. gadā, vasarā isu laiku dzīvoja Kupfera kungs, kamēr apmēram 2 verstis Ringmundshofas* virzienā dzelzceļa kreisajā pusē tika būvēts viņa nams, ko sauca par Kupferhofu vai Marienheimu. Bet to vēl nevarēja uzskatīt par vasarnieku dzīvošanas sākumu Ogrē.

Kolonija nodibinājās 1884. gada rudenī. Sākumā to veidoja mājas Nr. 1–14, vēlāk tām pievienojās mājas Nr. 15–18.

1885. gadā Ogres vasarnieku kolonijas biedru un Rīgas Pilsētas ipašuma pārvaldes sarunu rezultātā tika nolemts atcelt uz laiku pastāvošo nomas līgumu starp Oskaru Mertenu un Rīgas pilsētu. Pamatojoties uz 1885. gada 7. maija Pilsētas ipašuma pārvaldes protokolu, starp Pilsētas ipašuma pārvaldi un Ogres vasarniekiem individuāli tika slēgti nomas līgumi ar mantošanas tiesībām. Šajā protokolā teikts: „Balstoties uz Ogresparka iedzīvotāja O. Mertena lūgumu un 1885. gada 27. martā saņemtajiem biedru iesniegumiem, atļaut sekojošo:

1. 1874. gada 9. jūlijā noslēgtais kontrakts par Ogresparka nomāšanu, kuru slēdza iepriekšējā Rīgas pilsētas Kases kolēģija, kā arī 1884. gada 23. septembrī un 9. novembrī papildus slēgtie kontrakti starp Alīdi Šulci, dzimušu Ortlingu, un Eišenu Millera kungu tiek atzīti par spēkā neesošiem. Karla Špehta kunga 1884. gada 9. augustā rakstītais iesniegums Pilsētas ipašuma pārvaldei attiecībā uz mežsarga zemes ipašuma iznomāšanu, kas robežojas ar Ogresparku, paliek neizšķirts.

* Rembate. (Red. piez.)

Atpūtas paviljons
20. gs. sākums
Pastkarte

Promenādes aleja. 1910
Pastkarte

Издательство Императорского Военно-Географического Департамента. Т. 1903. 12 Мая 1903 г.

N. des Grundstückes	Name des Besitzers	N. des Grundstückes	Name des Besitzers	N. des Grundstückes	Name des Besitzers	N. des Grundstückes	Name des Besitzers	N. des Grundstückes	Name des Pächters
1a	E. Schmidt	22,23	Dr. A. v. Bergmann	46,52	O. Stahl	79	A. v. Böhlendorf	9	J. Krause
1b	R. Baumann	24	C. Hansmann	47,49	J. Priessendorff	80	H. Seuberlich	10	B. Haak
2	E. Schmidt	25	Dr. H. Jansen	48	R. Baumann	81	Th. Gachtgens	11	A. Kalning
2a	R. Baumann	26	E. v. Böttcher	50	A. Haarmann	82	W. Erasmus	12	P. Dewendrus
3a	Dr. J. Stavenhagen	27	A. v. Stankewicz	51	F. Straube	83,84	J. Taube	7	A. Breke
3b	Dr. O. Groth	28	Dr. K. Schwartz	53	J. Frey	85	E. Krause	8	M. Anderson
4	K. Specht	29,41	L. v. Bulmerincq	54	R. Stegman	86	H. Balk	9	J. Siehles
5	B. Becker	30	P. Grossmann	55,56	F. Rehm	87	Dr. P. Bergengrün	1	P. Seyfert
6	H. Fritsche	31,62	W. v. Bulmerincq	57	A. v. Oranowsky	102	E. Lorenson	10	M. Anderson
7	Dr. H. Jansen	32,59	O. Ohmann	105	H. Hilbig	99	A. Haarmann	103	E. Lindwart
8	Dr. A. Warms	33	A. Kachlbrandt	90	M. Eberhardt	111	O. Bartuschewitz	107	B. Reimers
9	O. Ohmann	105	Dr. L. Helmsing	61,118	M. Pannewitz	116	A. Wittram	111	O. Bartuschewitz
10	Parkaufseher	33	B. Holländer	64,65	A. Loeber	117	F. Trenmann	110	A. Martinsohn
11	W. Bockslaff	34,63	H. Bergner	36,38	N. Pirang	67,68	W. Jellanowitsch	27	M. Balzer
12	M. Nauming	35	E. Niemann	38	R. Dohnberg	69	H. Baron Tiesen	29	J. Böhm
13	H. Bergner	36,38	H. Fleischer	39	Parkaufseher	70,71	A. Herrmann	25	W. Bredde
14	E. Bruns	37	A. v. Ertzdorf	40,44	A. v. Ertzdorf	72,73	R. Vierocke	26	A. Martinsohn
15	E. Niemann	38	M. & A. v. Keussler	45	Kupfer	74	H. Mehlhart	27	M. Balzer
16	H. Fleischer	39	A. v. Horbatschewsky	43	E. Beck	78,119	C. Hesse	29	J. Böhm
17	A. Stavenhagen	40,44							
18									
19									
20									
21									
22									
23									
24									
25									
26									
27									
28									
29									
30									
31									
32									
33									
34									
35									
36									
37									
38									
39									
40									
41									
42									
43									
44									
45									
46									
47									
48									
49									
50									
51									
52									
53									
54									
55									
56									
57									
58									
59									
60									
61									
62									
63									
64									
65									
66									
67									
68									
69									
70									
71									
72									
73									
74									
75									
76									
77									
78									
79									
80									
81									
82									
83									
84									
85									
86									
87									
88									
89									
90									
91									
92									
93									
94									
95									
96									
97									
98									
99									
100									
101									
102									
103									
104									
105									
106									
107									
108									
109									
110									
111									
112									
113									
114									
115									
116									
117									
118									
119									
120									
121									
122									
123									
124									

Druck in der Lithographie und Buchdruckerei Alexander Stahl, Riga, Wallstrasse N 28.

Ogresparka karte. 1903

Rezultātā Rīgas pilsēta bija ieguvusi tiesības brīvi pārvaldīt visu Ogresparku kopējo platību. Tā izdeva šādus noteikumus par teritorijas tālāko lietošanu:

2. Ogresparku vajadzētu uz visiem laikiem saglabāt kā parku. Kartē atzīmētie ceļi, kopumā 4,8 pūrvietas, izmantojami kā ceļi. Nedrīkst ierīkot norobežojošus žogus, norobežojošus dzīvžogus un līdzīgus nožogojumus. Kokus atļauts cirst tikai ar īpašu Pilsētas īpašuma pārvaldes atļauju pēc lietotāja īpašas vēlēšanās. Ja koki tiek zāģēti, tie kļūst pilsētas īpašums. Pilsēta sedz koku zāģēšanas un transportēšanas izdevumus. Ogresparka teritorijā aizliegts ierīkot un turēt krogus un restorānus, tirdzniecības un cita veida ienākumu gūšanas vietas, izņemot vienu jau esošo tirgotavu pie Lindenbergas ceļa.*
3. Pilsētas īpašuma pārvalde Rīgas pilsētas vārdā slēdz nomas līgumu ar iesniegumu parakstītājiem (O. Mertena, E. Iršika, H. Fleišera, E. Brūna, H. Bergnera, N. Bokslafa, E. Millera, K. Špehta, B. Bekera, M. Bergengrīna, E. Alta kungu un E. Gleja, K. Bergengrīna un O. Omaņa kundzi) par kartē ar viņu vārdiem apzīmēto zemes gabalu ar šādiem nomas noteikumiem:
  - a) pirmos 10 gadus nomas maksa noteikta 5 rubļi par pūrvietu, pēc tam 5 gadu laikā tā pieaugs par 1 rubli gadā par pūrvietu, tā ka pēc 15 gadiem maksa par pūrvietu būs 10 rubļu; šādā apjomā nomas maksa saglabāsies;
  - b) nomas maksātājs nedrīkst bez speciālas Pilsētas īpašuma pārvaldes atļaujas nocirst nevienu koku;
  - c) kartē atzīmētos ceļus drīkst izmantot tikai kā ceļus, un tie saglabājami vispārējai brīvai izmantošanai; robežžogus vai robežapstādījumus nedrīkst ierīkot;
  - d) aizliegts ierīkot un turēt krogus, restorānus, tirgotavas un dažādas ienākumu gūšanas iestādes;
  - e) bez Pilsētas īpašuma pārvaldes atļaujas nedrīkst veikt dažāda veida remontus vai pārbūves un jaunbūves;
4. Ogresparka kartē atzīmētie zemes gabali p un g (3,5 pūrvietas), ievērojot 3. punkta apakšpunktus b–e, tiek bez atlīdzības nodoti Ogres iedzīvotāju koplietošanā, lai izvietotu sargus, ierīkotu akas un citus objektus;
5. Pilsētas īpašuma pārvalde paziņo, ka pilsētai piederošā zemes platība 21 pūrvietā, kura vēl nav sadalīta, tiks tās lietotājiem sadalīta pēc analogiskiem 3. punktā minētajiem principiem ar nolūku, lai Ogresparks saglabātu savu raksturu un savu lomu kā vasaras atpūtas vieta."

Tūlīt pēc kolonijas nodibināšanas tās pārvaldīšanā nonāca arī sarga māja, kurā dzīvoja Krēgeri, kā arī līdzās esošais zemes gabals un pagrabs, kuru sākumā bija ierīkojušas 6 ģimenes kā auksto pagrabu un kur tagad ir dzīvoklis aprinča policistam ar vienu telpu ceļu ierīkošanas rullim. Ar rulli nostiprināja arī smilšu karjera nogāzi, kas atradās Vormsu un Omaņu māju priekšā. 1885. gadā aiz Špehtu un Bekeru mājām ierīkoja koplietošanas aku, kuras dziļums bija 26 pēdas un diametrs 4 pēdas. To ierīkoja vecās akas vietā. Vecajā akā nebija pietiekami ūdens, bet jaunajā akā tas bija labs un pietiekamā daudzumā.

Pilsētas īpašuma pārvalde uzņēmas arī tiltiņa celtniecību pāri Ogrei un tā uzturēšanu

* Tinūžu ceļš. (Red. piez.)

kārtībā. Tā paša gada rudenī izveidoja jaunu celiņu apkārt parkam uz meža pusi, kura malā vēlāk savas mājas uzbūvēja K. Hausmanis, A. Bergmanis un A. Horbačevskis.

Ogres atpūtnieku kolonijas iedzīvotāji katru gadu maksāja ne tikai nomas maksu, bet arī nelielu summu par ceļu, žogu un peldvietas uzturēšanu. Nelielu summu viņi maksāja sargiem par māju uzraudzīšanu ziemas laikā, kā arī aprīņķa policistam.

Vasarās atpūtniekiem bija nepieciešams peldēties. Sākumā peldējās vai nu blakus dzelzceļa tiltam, vai arī tālu augšup pa upi. Lai peldēšanos padarītu ērtāku, 1888. gadā kolonija izlietoja 200 rubļu peldvietas ierīkošanai. Tā atradās leļpus Bekeru mājai. Izlaužot akmeņaino gultni, peldvietu padziļināja nepieciešamajā dziļumā. Līdz upei ierīkoja diezgan ērtu ceļu. Lai aizklātu skatu no tiltiņa, peldvietā ūdenī ierīkoja žogu no pītām klūgām. Savas nojumes peldvietā drīkstēja izvietot tikai kolonijas biedri, un viņu vietas noteica izlozes kārtībā. Personas, kuras nebija kolonijas biedri, peldēties šeit drīkstēja tikai tad, ja kāds no tās biedriem bija iedevis viņam savas nojumes atslēgu. Lai kolonija būtu pilntiesīga uzturēt šos noteikumus, 1898. gada janvārī arī Rīgas pilsēta noslēdza nomas līgumu par peldvietas izmantošanu, gadā maksājot 10 rubļus nomas maksu. Peldētava tika nodota 18 Ogresparka villu iedzīvotāju rīcībā. Nojumes tika izvietotas arī vairākās citās vietās gar upes krastu.

Lai būtu vieglāk pieejami skaistiem mežiem noaugušie pakalni Ogres kreisajā krastā, leļpus Špehta mājai kolonija katru vasaru uz pāļiem būvēja dēļu tiltiņu, par kura lietošanu bija jāmaksā īpaši. Iemaksas varēja izdarīt ne tikai kolonijas biedri, jo tiltiņš bija pieejams ikvienam. Tam bija viegla konstrukcija, tādēļ dažreiz to izpostīja stiprs vējš vai plūdi, kā tas notika 1895. gada 9. jūnijā. No 1895. gada vasaras dēļu tilts tika celts arī upes augštecē.

Kolonijas biedru skaits augs, katru gadu uzcēla jaunas mājas gan kreisajā, gan labajā Lindenbergas ceļa pusē. Tās būvēja arī tālāk mežā Ogres upes virzienā.

Lindenbergas ceļa kreisajā pusē minamas šādas mājas un to īpašnieki: dzelzceļa meistars Ēlings ar divām mājām, būvētām 1875. un 1882. gadā (šeit no 1892. gada līdz 1895. gadam dzīvoja fabrikas direktors, ķīmijas zinātnu kandidāts Eduards Jirgens un no 1896. līdz 1897. gadam – dzelzceļa ierēdnis Arturs fon Frejs). Pārējās mājās dzīvoja miesnieks Ģermanis, telegrāfa mehāniķis Francs Devendruss, stacijas priekšnieks Martins Štālbergs un citi, kuri savas mājas bija būvējuši deviņdesmitajos gados [tekstā atzīmēti uzvārdi].

Meža aleja. 1912
Pastkarte

Pie Lindenbergas ceļa, iepretī namam, kas vēlāk ieguva nosaukumu Balka māja, atrodas apmēram pirms 8 gadiem būvēts nams. To cēla pilsēta pensijā aizgājušajam mežsargam. Taču māja šim nolūkam netika izmantota. Trīs gadus tur dzīvo kurpnieks, kurš vasarās uzņem arī viesus. Viņš pats strādā un dzīvo nelielā piebūvē. No 1898. gada tur dzīvo mežzinis, kurš atbild par tur ierīkājamo malkas laukumu.

Netālu no lielās Štālbergu mājas atrodas 1889. gadā uzbūvētā jaunā mežziņa māja. Vecā mežziņa māja, kas līdz 1867. gadam atradās Landštrāsē, kalpoja kā pasta ēka, 1896. gadā kļuva par dzīvojamo māju.

Līdz 1881. gadam Eduards Šulcs – pirmo Ogres māju būvētājs – bija šeit mežzinis, kurš tagad dzīvo lauku mājā „Vaņķeni”.

Viņa pēctecis bija Ernsts Zeiferts, pēc viņa nāves (1895. gada 22. aprīlī) par mežzini sāka strādāt Ernsts Leflers, apmetoties jaunajā mājā. Iepriekšējās vasarās jaunajā mežziņa mājā dzīvoja revizors E. Martens, bet divas vasaras pirms viņa – pilsētas mežzinis Eižens Ostvalds [seko citi uzvārdi].

Nedaudz tālāk no stacijas, pie ceļa, kas atrodas šaipus mazajam tiltiņam Turkalnes ielā pie jaukas pļavas, 1897. gadā vasaras mītni uzbūvēja fabrikas īpašnieks Vjačeslavs Jeftanovičs.

Ceļš, pie kura šī māja atrodas, aiz Heses mājas sazarojas un lejpus Gētgena mājai nogriežas uz Ogres upi. Kopš braukšana gar Špehtu un Bekeru māju priekšu, kā arī lejpus Vormsu un Omaņu mājām pāri Spēļu laukumam ir slēgta, ceļš, kas ved garām Jeftanoviča mājai, tiek galvenokārt izmantots, braucot no stacijas uz Turkalni.

Šaipus Jeftanoviča gruntsgabalam savu vasaras māju uzbūvējis barons Hermanis Tizenhauzens. Līdzās viņa gruntsgabalam 1897. gadā māju uzcēlis tirgotājs Kristians Zēlīgs. Nepaies ilgs laiks, kad brīvā zeme starp Zēlīga un Heses gruntsgabaliem arī tiks apbūvēta.

Pēdējās minētās būves ir cita rakstura nekā vecākās ēkas. Tām ir lielāki gruntsgabali, kas vairāk rada parka apbūves iespaidu. Māju īpašniekiem ir savi pajūgi, tāpēc ka tās atrodas nedaudz tālāk no stacijas.

Netālu no Špehta gruntsgabala mežziņa atraitne Pauline Zeiferte 1896. gadā uzbūvēja divas mājas, kurās telpas pārsvarā tika piedāvātas vasarniekiem.

Par gruntsgabaliem Ogres mežā, slēdzot kontraktu, bija jāmaksā pirkuma maksa 100 rubļu par 1 pūrvieta (dažviet – tikai 60 rubļu). Tur jau dzīvoja K. Hausmanis, A. fon Bergmanis un A. Horbačevskis.

Lēberu ģimenes māja, nopostīta Pirmā pasaules kara laikā. 1910
Foto: E. fon Egerts

Iepriekš, runājot par „vecu Ogres koloniju”, vairākkārt minēts, ka tā zināmā mērā veidoja noslēgtu veselumu. Taču nevar uzskatīt, ka šī sabiedrība bija noslēgta. Nē, attiecību veidošanas jomā nav nekādu robežu. Inteliģence pārsvarā turējās kopā, lai gan vienmēr pastāvēja arī kādi ciešāki grupējumi. Šeit vienmēr ir valdījusi jauka sadzīve, radušās draudzīgas attiecības, kāda veca draudzība savukārt atjaunojusies.

Jaunatnes galvenā pulcēšanās vieta bija un ir, kā liecina jau pats nosaukums, Spēju laukums. Dr. Bruno Doss 1895. gadā par to teica, ka vēl pirms 15 gadiem laukums bija pavisam līdzens. Vēlāk tika novērota grunts nosēšanās, kuras rezultātā virzienā uz upi radās zems nogabals. Mēs varam tikai vēlēties, lai laukums nenogrimst pavisam, jo tas ir nepieciešams ne tikai jauniešiem. Šeit bieži pulcējas arī pieaugušie un svin svētkus. Šeit pulcējušās vācu skolas, latviešu skolas un apvienības, zālājā spēlētas spēles un dejots skaļas militārās mūzikas pavadījumā. Vairākkārt šeit pulcējušies dzelzceļa ierēdņi, lai dejotu un atpūstos.

Ogrē vienmēr bijušas izkoptas dziedāšanas tradīcijas, it īpaši jaukto koru dziedāšana Hermana Bergnera vadībā

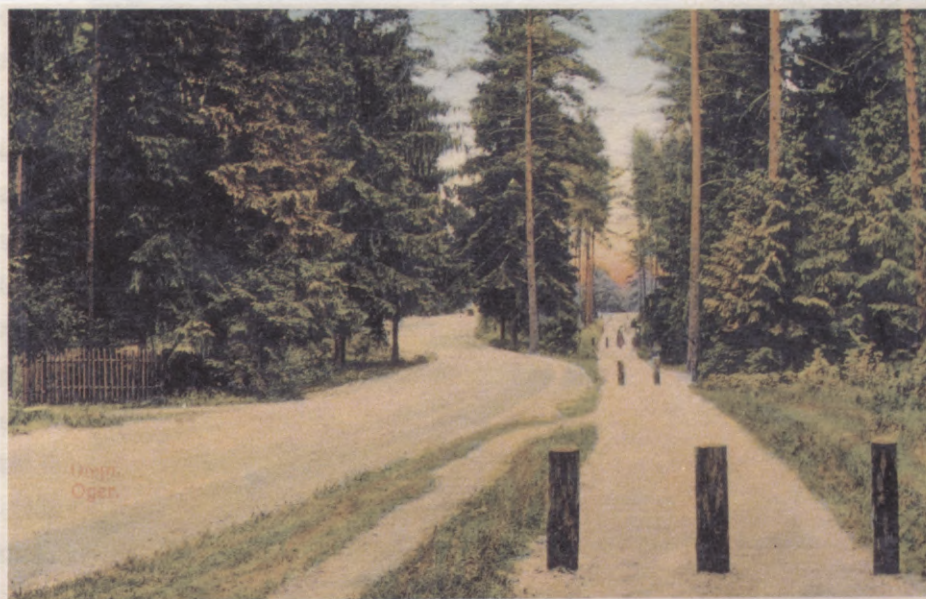
1885., 1887., 1888., 1889., 1895. un 1897. gadā. Bieži šeit esam dzirdējuši četrbalsīgu vīru dziedājumu, arī tad, ja kāds Ogres iedzīvotājs no Rīgas bija atvedis vienu vai vairākas mucīņas alus un uzaicinājis labus paziņas sestdienas vakarā uz kausu alus. Tad varēja dzirdēt varenas vīru balsis, kuru īpašnieki bija ne tikai Ogres iedzīvotāji, bet arī dažs labs Rīgas dziedātājs.

Jāpiemin 1877. gada 19. jūnija koncerts, ko turku kara laikā ievainoto un slimo labdarībai bija organizējusi Ikšķīles Dziedāšanas biedrība. Koncerts notika svinīgi izrotātajā Ogres preču nojumē. Tas bija labi apmeklēts, un tirā peļņa bija 84 rubļi 35 kapeikas. Par šo naudu tika iegādāta pārtika ievainotajiem un slimajiem. Tas deva ierosmi arī Ogres kolonijas sievietēm, Elizabetes Glejas mudinātām, gādāt cietušajiem pārtiku.

Ikšķīles baznīcā vairākkārt notika koncerti, kopā ar latviešu dziedātājiem piedalījās arī dziedātāji no Ogres kolonijas, piemēram, 1897. gada 10. augustā.

Jau agrāk Ogres mežā rikoja jauniešu teātra uzvedumus. 1897. gada 12. jūlijā tika izrādīts lielākais muzikālais uzvedums – Mendelsona „Heimkehr aus der Fremde”.* To, ko sniedza muzikālā spēle un skati, var nosaukt gandrīz vai par pilnību. Izrāde notika vakarā A. Štāvenhāgena dārzā. Laiks bija ļoti jauks.

* „Atgriešanās no svešuma”. (Tulk. piez.)

Dzīmanu iela. 1912.
Pastkarte

Jāņu vakarā katru gadu Ogres kalnā puikas aizdedzināja zaru ugunsroku un dažas darvas mucas. Tas bija gaišs draudzības ugunsroks, reizēm debesis uzliesmoja arī kāda raķete. Skatītāji jautri izgavilēja.

Atpūtnieki bieži ķēra tauriņus un veidoja vērā ņemamas kolekcijas. Viņi devās pastaigās, gan tuvās, gan tālās caur laukiem un mežiem. Ir daudz skaistu un interesantu iespēju. Jauks, apmēram 4 verstis garš ceļš ved gar Ogres krastu. Tas nav ēnains, bet ved garām dzirnāvē un mežsarga māju. Līdz tai var nokļūt, arī ejot cauri mežam. Tāpat var nokļūt arī uz netālo Annas kalnu. Ja negrib iet tālu, tad var pāriet pāri Ogresi pa kādu laipu tiltiņu, pastaigāt pa pakalniem un, atpūšoties uz soliņa, baudīt burvīgus skatus. Ja tas ir vakarā, tad pavērot krāšņo saulrietu. Ja pietiek spēka pārvarēt lielākus attālumus, tad var doties pārgājienā tālāk kalnos un, apejot purvu, uzkāpt tā sauktajā *Dreikaiserspitzen*,* kuru trīs kupru dēļ dēvē arī par *Kamelsrücken*.** Latvieši šo kalnu sauc par Ķentes kalnu, un tam ir sava vēsture. Spriežot pēc Dr. Bruno Dosa raksta sakarā ar Rīgas Dabas pētnieku biedrības 50 gadu pastāvēšanas jubileju 1895. gada 27. martā, šis trīs konusveidīgās virsotnes, kas atrodas līdzās cita citai, esot nevis dabiskas izcelsmes, bet gan mākslīgi radītas. Tās esot atliekas no kāda sena pagāniska nocietinājuma, kura vaļņa rakumi daļēji sazimējami vēl tagad. Kalna kores līdzinā daļa starp abiem augstākajiem izcilņiem, kā Doss uzskata, ir cietokšņa drupu nolīdzinātā zeme. Jāpiezīmē, ka šie abi augstākie izcilņi ir pirmie, rēķinot no ziemeļu virziena, un attālums starp tiem ir apmēram 80 soļu. Otrajam izcilnim, augstākajam no trijiem, cieši piekļaujas trešais. Arī uzbēruma nosaukšana par Ķentes kalnu liecina, ka mūsu priekšā ir sena apdzīvota vieta, jo, kā skaidro Ulmaņa latviešu-vācu vārdnīca, tad „ķencis” nozīmē *Mischmasch* – juceklis, mistrojums, sajaukums, tas ir – dažādu ēdienu atlieku sajaukums. Vēl pavisam nesen tur tika atrastas podu lauskas un kauli. Cik zināms, tad tā ir bijusi vienīgā nocietinātā pils pie Ogres.

Sena līvu teika, ņemta no nesen iznākušās vecākā skolotāja Dr. Frīdriha Bīnemaņa grāmatas *Livländisches Sagenbuch* (Vidzemes teikas), vēsta, ka tur agrāk atradusies Rīga. Tajā teikts: „Senos laikos, kad Rīga vēl atradās tur, kur tagad Ikšķiles tuvumā ir Ķentes kalni, nomira kāda veca sieva. Bet pēc kāda laika viņa no miroņiem piecēlās, devās uz Rīgu un sludināja: Rīga degs, Rīga nogrims, un Ķentes kalni pacelsies, un – ak brīnumu! Pēc 100 gadiem Rīga patiešām nogrimusi, jo tur abās pusēs bija purvs, bet tās vietā pacēlušies Ķentes kalni. Vēl pirms neilga laika tur varēja redzēt vērtīgu svēto akmeni; uz tā bija rakstīts, ka senos laikos šajā vietā esot atradusies Rīga. Bet akmenim neesot paticis, ka ļaudis viņu uzskatījuši par tik augstu un svētu, tādēļ viņš esot iegrimis zemē, un tagad viņu vairs nevarot atrast.”

Iepriekšminētajā grāmatā ir arī viena teika par Ogres rašanos. Tajā teikts, ka velns, kas gribējis saķert kādu milzi, lai piesavinātos viņa dvēseli, aiz lielām dusmām, ka nevar viņu atrast, nometis zemē garo maiksti, ar kuru viņš gribējis nosist milzi. Tur, kur šī kārts nokritusi, zeme iegrimusi un radusies upe, kuru vēlāk nosaukuši par Ogrī.

Vācu pasakās sastopams milzis cilvēkēdājs Oger–Ogre. Kaut viņš būtu pret mums žēlīgs!

Tālākos pārgājienu var doties pa Lindenbergas un Turkalnes ceļu uz Lindenbergu un Turkalni, kuras atrodas apmēram 7 verstu attālumā. Pēdējā no minētajām vietām kopš neilga laika

* Triju ķeizaru virsotne. (Tulk. piez.)

** Kamieļa mugura. (Tulk. piez.)

tiek uzņemti pensionāri. Vēl jaukāks par pašu Lindenbergas ceļu ir viens cits pa kreisi pāri kalnam. Tas aizved pie Melnā ezera. Šis mazais ezers, kas diemžēl arvien sašaurinās, atrodas ļoti jaukā vietā un ar pilnām tiesībām pelna apzīmējumu „melnais”. Dziļi tā dzelmē atmirdz koku un krastā esošo mainīgo tēlu atspulgs kā visskaistākajā spogulī.

Var doties arī uz Baldones sēravotiem, lai apsveicinātos ar paziņām un papriecātos par skaisto apkārtni. Var braukt ar karieti 7 verstis līdz prāmim, pārcelties ar to pāri Daugavai un tad braukt 12 verstis līdz Baldonei vai ar vilcienu līdz Ikšķilei, no kurienes kājām jāiet 2 verstis līdz prāmim. Katrā ziņā dziednieciskie avoti Baldones apkārtnē dzīvojošiem cilvēkiem bija pazīstami jau sen, bet tikai pagājušā gadsimta beigās šai vietai tika pievērsta lielāka uzmanība.

Četrpadsmit verstis Ringmundshofas* virzienā atrodas Ķeguma pensionāts. Satiksme starp Ogrī un Ķegumu uzlabojās 1884. gada maijā, kad pa vienam vilcienam dienā abos virzienos pieturēja tieši preti Ķegumam.

Tā, lūk, Ogrē piedāvā veselu virkni isāku un garāku pastaigu un ekskursiju maršrutu, kas tad vairāk vai mazāk čakli tiek arī izmantoti. Garākiem ceļojumiem kroga saimnieks un Ogermindes** nomniece piedāvā karietes.

Ciemos no mājas mājā šeit nav pieņemts. Taču paziņas, protams, bieži var satikt pastaigu laikā vai vēl biežāk – stacijā, kad ierodas pasta vilciens. Mazajā telpā vakarā „ārkārtīgi lielā šaurībā” pulcējas jaunatne, lai no stacijas priekšnieka rokām saņemtu vēstules un laikrakstus. Par katru vēstuli, kā pieņemts kopš 1895. gada, jāmaksā 3 kapeikas.

Lai gan Ogrē vēl nav kļuvusi par pilsētu, par miestīņu tomēr to varētu nosaukt. Šeit ir tirgotavas, ceptuves, kautuves un dārzniecības, kā arī kurpnieku, galdnieku, kalēju, atslēdznieku un krāsotāju darbnīcas. Gandrīz viss, kas nepieciešams dzīvei, ir šeit atrodams.

Diemžēl savairojas arī ubagi, un arī no garnadžiem Ogres iedzīvotāji nav pasargāti.

Gadu gaitā trīs reizes šeit ir noturēti svētdienas dievkalpojumi. Visas trīs reizes tie notika Špīsa pansionāta. Pirmo reizi dievkalpojums notika 1893. gada 20. jūnijā, to vadīja vēlākais Rīgas Ģertrūdes baznīcas mācītājs Oskars Šaberts. Otro reizi dievkalpojums notika 1896. gada 14. jūlijā, to vadīja Ikšķīles mācītājs Ksavars Marnics. Trešo reizi dievkalpojums notika 1897. gada 3. augustā. Arī to vadīja Ikšķīles mācītājs.

Runājot par ērto satiksmi ar Rīgu, jāpiemin dzelzceļa sabiedrība, kas ir ļoti pretimnākoša. Ņemot vērā to, ka lielākā daļa vasarā Ogrē dzīvojošo ir ierēdņi vai darījumu cilvēki, tika nodrošināta

* Rembate. (Tulk. piez.)

** Ogresgrīvas muiža. (Tulk. piez.)

Turkalnes ielas tilts. 1912
Pastkarte

iespēja priekšpusdienā ap plkst. 9 aizbraukt ar vilcienu no Ogres uz Rīgu, bet pēcpusdienā ap sešiem atbraukt atpakaļ uz Ogrī. Šādi vilcieni, kas kursēja tikai līdz Rēmershofai,* tika iekļauti sarakstā no 1883. gada. 1897. gadā šajā ziņā veikti vēl lielāki uzlabojumi.

Jaunā Ogrē arvien paplašinās. Kurš šeit ir pavadījis vienu vasaru, to šī vieta piesaista arī turpmākajos gados. Ir taču tik daudz cilvēku, kuri pēc tam šeit uzbūvējuši māju vai nopirkuši to jau gatavu [Seko uzvārdu uzskaitījums].

Šeit mums nav jūras, taču ir čalojoša upe un burvīgs mežs, kāda nav Jūrmalā. Galvenais – mums ir vairāk miera, lai gan arī šeit laiks iet uz priekšu. Aizvien biežāk gadās sastapt pa sievietei vai vīrietim uz velosipēda.

Skumjas pārņem, kad vakari kļūst arvien tumšāki, kad ir jau augusta vidus un satiekoties cilvēki jautā viens otram: „Cik ilgi jūs šeit vēl paliksiet, kad jūs

pārvācaties?” Tad sākas skola, ir laiks doties uz pilsētu.

1897. gadā mēs saskaitījām Ogrē 717 vasaras atpūtnieku. Tas ir mazs skaitlis, bet mēs nealkstam pēc daudzām jaunām mājām, pēc daudziem jauniem ciemiņiem. Mēs alkstam pēc agrākā klusuma, agrākā miera, un lai mums to dot labvēlīgs liktenis.

Gruss aus Oger.

Laipas pār Ogres upi.
1901
Pastkarte

* Skrīveri. (Red. piez.)

Ogre Pirmā pasaules kara gados

Ilze Krīgere

1915. gadā, krievu karaspēkam atkāpjoties Rīgas virzienā, Ogres rajonā tika izveidotas aizsargpozīcijas, kur dislocējās tā sauktā Ogres grupa. Krievu 12. armijas Ogres grupā ietilpa 141. kājnieku pulks, daži kavalērijas eskadroni un bruņotais vilciens. Oktobrī vācu karaspēks sāka uzbrukumu un ieņēma pozīcijas Daugavas kreisajā krastā. Cīņas notika pie Iksšķiles priekštilta pozīcijām. Spraigas cīņas ar nelieliem pārtraukumiem tur norisinājās līdz pat 1917. gada jūlijam, kad krievu 12. armijas virspavēlniecība bez kaujas atdeva teritoriju vāciešiem nolūkā iztaisnot frontes līniju. Šis laiks un vieta ir iegājuši Pirmā pasaules kara vēsturē kā cīņas pie Nāves salas.

Jau 1916. gadā vācieši bija sagatavojuši plānus uzbrukumam Rīgai, bet stāvoklis citās frontēs neļāva nodomu īstenot. Vāciešiem bija skaidrs, ka Rīgu nevar ieņemt, mēģinot pārraut krievu priekštilta pozīcijas Tīreļa purvos, tādēļ nolēma fronti pārraut starp Iksšķili un Ogrī, Berkavas salas rajonā.

1916. gada februārī Ogres aizsargpozīciju rajonā atradās arī 3. Kurzemes latviešu strēlnieku bataljons. Tas kopā ar 14. Sibīrijas strēlnieku divīzijas karavīriem aizstāvēja trešo kaujas iecirkni līdz 1916. gada aprīlim. Šajā laikā vācu artilērija un aviācija vairākkārt apšaudīja Ogrī un nodarīja tai lielus zaudējumus. Aprīlī 3. Kurzemes bataljonu nosūtīja uz Nāves salu, bet sibīrieši turpināja aizsargāt Ogres pozīcijas līdz 1. septembrim, kad vācu karaspēks sāka vispārēju uzbrukumu Rīgas frontē. Viens no trešā uzbrukuma virzieniem bija Ogre. Krievu armija atkāpās, un pilsēta nonāca vācu karaspēka kontrolē. Te vairs nebija ko postīt, jo vācu armijas artilērijas sagatavošanas uguns, kaujas darbībā izmantotie ķīmiskie šāviņi un masveidīgā bombardēšana miestu bija gandrīz noslaucījusi no zemes virsas.

3. Kurzemes latviešu
strēlnieku bataljona
karavīri Nāves salā,
1915
Fotogrāfs nezināms

Kurzemes latviešu strēlnieku bataljona kaujas

N. Peniķis. Fragmenti no bataljona žurnāla (1915–1916)*

28. janvārī. Saskaņā ar pavēli plkst. 04.00 bataljons no savas novietnes pie „Kauču” mājām izgāja cauri „Lammas” mājām un devās tālāk pa Bauskas šoseju pāri Daugavai. Ap plkst. 08.00 bataljons ieradās Ķengaragā, kur novietojās Livonijas fabrikā.

Pusdienas strēlnieki saņēma plkst. 08.30. Pēc pārgājiena strēlnieki atpūtās.

29. janvārī. Plkst. 04.00 bataljons atstāja savas novietnes Ķengaragā un devās pa Lubānas lielceļu nozīmētā virzienā. Izejot cauri Štūbenzējai, plkst. 08.00 ieradās Desaskroga rajonā, kur apmetās novietnē.

Plkst. 10.40 strēlnieki saņēma pusdienas. Pārgājiens noritēja pilnīgā kārtībā: atpalikušo nebija. Jātnieku izlūku daļu praporščika Kalniņa vadībā plkst. 12.00 aizsūtīja kā vietraudžus uz bataljona galamērķi – Ozolkalnu. Arī I šķiras vezumniekus praporščika Kalniņa vadībā ap plkst. 12.00 aizsūtīja uz Ozolkalnu.

30. janvārī. Plkst. 02.00 rotas un komandas ieradās izejas punktā uz lielā ceļa, pie „Kauču” mājām, kur atradās bataljona štābs.

Bija mēness nakts, un laiks ļoti labs. Strēlnieki gāja mundri un 25 verstis garo pārgājieni veica ar nelielām atpūtām sešās stundās.

30. janvārī. Plkst. 08.00 bataljons cauri Lindenbergai (Tinūžu muižai) nonāca Ozolkalnā. Rotas un komandas novietojās „Briņķu” un „Pūtēju” mājās, bet bataljona štābs Ozolkalnā. Novietojums bataljonam bija visai neērts: strēlniekiem bija jādzīvo šķūņos, rotas visai izkaisītas, un pāri Ogres upei satiksmes nebija. Tāpēc bataljons aizsūtīja vietraudžus uz tuvējo papes fabriku sameklēt bataljonam vairāk piemērotas telpas.

* Datumi vecajā stilā. (Red. piez.)

31. janvārī. Rotas un komandas pārgāja „Ūzaiņu” rajonā un novietojās dzīvokļos. Saņemtās mājas bija ļoti izpostītas: logi izsisti, durvis izdauzītas. Strēlnieki stājās pie savu dzīvojamo telpu savešanas kārtībā.

Laiks bija labs, sals no 3 līdz 4° C. Vezumnieki novietojās mežā aiz Ogres vasarnīcām. Pārsienamais punkts apmetās pie Ogres upes, papes fabrikas tuvumā, bet bataljona štābs 100 soļu tālāk stacijas virzienā.

1. februārī. Strēlnieki tāpat kā vakar nodarbojās ar telpu iekārtošanu.

Ierindas mācības nenotika. Bataljona policijas komandai uzdeva stingri raudzīties, lai nejauc pārējās mājas, nelauž sētas, vispār, lai neposta apkārtējo, mierīgo iedzīvotāju iedzīvi. Visi vietējie iedzīvotāji no apkārtnes bija izsūtīti, tomēr papes fabrikā dzīvoja vēl divas vācietes (jādomā vietējās).

Produkti bataljonam pienāca no Rīgas pa dzelzceļu divējādā veidā: 1) no Rīgas Šķīrotavas pa dzelzceļu līdz Ogres stacijai; vilcieni šai rajonā iet tikai naktīs, jo dienās dzelzceļu ienaidnieks apšauda pat ar ložmetēju uguni; 2) no Rīgas preču stacijas pa dzelzceļu līdz Ropažu stacijai; no šejienes pa zirgu dzelzceļu līdz Lindenbergas* stacijai; no turienes produktus ar zirgiem nogādāja bataljonam. Ienaidnieks bataljona atrašanās vietu ar artilērijas uguni neapšaudīja.

3. februārī. Saskaņā ar 14. Sibīrijas strēlnieku divīzijas štāba telefonogrammu plkst. 08.30 bataljona 3. rotu nosūtīja 2. sapieru rotas komandiera rīcībā otrās līnijas nocietināšanas darbiem.

Pārējām rotām un komandām bija ierindas mācības, pie kam sevišķu vērību piegriezta nodarbībai ar jaunajām šautenēm, kopīgam un saskaņotam triecienam un speciālam izlūkojumam. Apmācības veica kā rītos, tā arī pēcpusdienās.

Novietojuma apkārtnē bija mežaina, tāpēc apmācības veica pilnīgi brīvi.

Saskaņā ar telefonogrammu Nr. 35 darbos nomainīt 3. rotu aizsūtīja 4. rotu. Ap plkst. 15.00 aiz Ogres upes ienaidnieka aeroplāns nometa 3 bumbas.

4. februārī. Saskaņā ar divīzijas pavēli Nr. 5 no mūsu bataljona izlūkojumiem katrā kaujas iecirknī nozīmēja vienu pusrotu. Viss divīzijas apsargājamais iecirknis bija sadalīts sekojošos kaujas iecirkņos:

1) labajā – no salas starp „Vēveriem” un „Strīdekšu-Galu”, izslēdzot, līdz Ogres austrumu pietekai;

2) vidējā – no Ogres upes austrumu pietekas līdz strautiņam, kas ietek Daugavā pie „Zālišiem”, izslēdzot;

3) kreisajā – no strautiņa pie „Zālišiem” ieskaitot, līdz dzelzceļa tiltam pie „Bulļu” mājām.

Naktī no 4. februāra uz 5. februāri vidējā kaujas iecirknī praporščiks Bergs iepazīstināja rotas instruktorus ar ienaidnieka ierakumu novietojumu no „Rutuļu” mājām līdz Sprēstiņu muižai.

* Tinūži. (Red. piez.)

Ogres Brāļu kapi

Vita Rinkeviča

20. gadsimta 20.–30. gados Latvijā Brāļu kapu izbūve un iekopšana notika Brāļu kapu komitejas vadībā, kas tika dibināta 1920. gadā. Brāļu kapu komitejas Ogres nodaļu nodibināja 1926. gada decembrī. Par tās priekšsēdētāju ievēlēja skolotāju Teodoru Spuriņu. Tika nolemts kritušo karavīru pišļus no Ogres apkārtnes Pirmā pasaules kara upuru kapiem un atsevišķām apbedījumu vietām pārāpbedīt mežā pie pilsētas robežas, Turkalnes ielas galā, kur 1916. gadā atradās 2. Rīgas latviešu strēlnieku pulka nometne. 1927. gada 9. novembrī Ogres miesta dome Brāļu kapu komitejai piešķīra zemi un jau 13. novembrī, piedaloties valsts varas un biedribu pārstāvjiem, jaunajos kapos tika guldītas kareivju mirstīgās atliekas. Skanēja trīskārtējs salūts, un mācītājs Bergs pēc aizlūguma iesvētīja Ogres Brāļu kapus. Tajos dus 312 karavīri no 8 pulkiem.

1933. gadā izsludināja Ogres Brāļu kapu pieminekļa meta konkursu. Apkopojot ogrēniešu aptaujas rezultātus, par labāko tika atzīts tēlnieka Jāņa Brieža piedāvātais pieminekļa projekts – obelisks ar sērojošas Mātes Latvijas tēlu. Brāļu kapu komitejas akceptētais Kārļa Zemdegas mets – klasicisma stilā veidots obelisks, rotāts ar urnu un zobenu – tika noraidīts. J. Brieža veidotais pieminekļa ģipša modelis ar tam pievienotu uzrakstu „5000 latu” vēl atradās Brīvības ielas 18. nama skatlogā, veicinot pieminekļa celšanai nepieciešamo līdzekļu savākšanu, kad 22. jūnijā tam jau lika pamatakmeni. Pamatakmens pakājē guldīja nezināmā karavīra pišļus. Pieminekli bija plānots pabeigt 1935. gadā, bet darbi iekavējās, jo netika savākts pietiekami daudz līdzekļu. 1938. gadā pēc arhitekta Ā. Vilmaņa projekta pabeidza kapu teritorijas iežogojumu ar dolomitakmens sienu. Lāčplēša dienā tika rīkots svinīgs pasākums, ko vadīja Brāļu kapu komitejas Ogres nodaļas jaunais priekšsēdētājs – Latvijas Kara muzeja priekšnieks Lāčplēša kara ordeņa un Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieris pulkvežleitnants Alfreds Dzenis.

Brāļu kapu komitejas Ogres nodaļas priekšsēdētājs Teodors Spuriņš vietējā avīzē „Ogres Straume” 1934. gada 9. jūnijā publicēja rakstu par Brāļu kapu izveidošanu.

„1915. gada vasarā nodibināja pirmos strēlnieku bataljonus, kuri sevi ziedoja Tēvijas atbrīvošanai. 1915. gadā sākās veco Latvju strēlnieku laikmets, kas joprojām visus sajūsmina. Tas ir liels un plašs posms Latvju tautas eposā, kas aizvienam paudis varoņgaru un prasījis diženu darbu to atmiņai.

Otrā Rīgas latviešu strēlnieku pulka nometne 1916. gadā bija tieši tai pašā vietā, kur pašlaik Ogrē ierīkota 2. Rīgas latviešu strēlnieku pulka kapsēta, ar tanī guldītiem 135 latviešu strēlniekiem un 172 krieviem un 5 virsniekiem. Tie ir mūsu Brāļu kapi.

Brāļu kapiem ir jābūt par mūsu tautas svētnīcu, ko nekādas sadzīves burzmas nedrīkst aizskart.

Mums, latvju tautai, jāprot cienīt un godāt mūsu dzimto zemi, mums jāprot kalt vienotību mūsu tautā, mums jāprot ieaudzināt nākamām paaudzēm darīt to pašu, godinot savus kritušos, mēs varēsim vest uz Brāļu kapiem savas nākamās paaudzes un mācīt tām, ka tauta pati prot un grib pildīt savu pienākumu pret kritušiem brāļiem un tēviem.

Brāļu kapi mums ir vieta, kurā mēs visos valsts svētkos un citās lielākās svinībās varam pulcēties uz vienu kopēju lūgšanu un gremdēties pārdomās par mūsu dzimto zemi. Tā ir vieta, kur mēs apņemamies to sargāt no visādiem sadzīves sastrēgumiem.

Pašlaik Brāļu kapos veic pēdējos nolīdzinājuma darbus. Rudenī kapos vēl izveidos apstādījumus, lai strēlnieku dusas vieta taptu par jauku Brāļu kapu dārzu.

Pieminekļa tēls – Latvju māte – 2,5 m augstumā tiks cirsts no Somijas granīta, kas būtu jau šoruden nododams darbā, lai nākamā vasarā varētu uzstādīt. Pats akmens ar darbu un pievešanu izmaksā ap Ls 3500. Tas viss prasa lielas pūles, lielu darbu un sabiedrības atsaucību šinī darbā.

Lai veiktu šai vasarā paredzēto pieminekļa daļas izbūvi, jārod iztrūkstošie līdzekļi, tādēļ Brāļu kapu komiteja izlaidusi 10 ziedojumu listes un lūdz sabiedrību neatteikties ziedot piemineklim par labu.

Lūdzam arī biedrības nākt talkā pie līdzekļu vākšanas, ziedojot artavu no sarīkojumu atlikumiem.

Liels lūgums Ogres zirdziniekiem pavaļas brīžos uzpurēties kapu labā un pieminekļa būvei pievest pa dažiem vezumiem grants pie Brāļu kapiem pieminekļa būvei. Tāpat tiek lūgti pilsoņi neatteikties no darba kapos pirmdien 11. un trešdien 13. jūnijā no plkst. 17.00. Lidzi ņemamas lāpstas un daži grābekļi.

Izsaku sirsnīgu pateicību Ogres aizsardžu priekšniecei Ķēzes kundzei un aizsardzēm par pieliktajām pūlēm pie Brāļu kapu ravēšanas darbiem. Kopsim visi mūsu varoņu atdusas vietas, veidosim to par skaistu dārzu, kur smelties isto latvja garu.”

* Datumi vecajā stilā. (Red. piez.)

Vasarnīcas

Rasma Zaķe

Ogres stūrītis, ko norobežo Meža prospekts un Zaķu iela, liekas, ir viena no pirmajām vietām, kura, kā rakstos minēts, „skaistās dabas un veselīgā klimata dēļ” 19. gadsimta vidū tika izraudzīta vasarnīcu celšanai. Bagātie Rīgas kungi 1862. gadā iesvētītajā kūrortā 1873. gadā ieguva zemi dzimtsnomā un sāka vasarnīcu celtniecību. Būvniecība ritēja tā, lai varens mežs saglabātos pēc iespējas neskarts. Vasarnīcas cēla nelielas, un dižajos kokos tās gandrīz nevarēja pamanīt.

Vienā šādā namiņā dažus gadus pēc tam, kad Ogre 1928. gadā ieguva pilsētas tiesības, piedzimu arī es. Atceros, kā egļu zari glāstīja sarkanbrūnās dēļu sienas, gar namdurvīm locījās vareno priežu saknes, pagalmā nereti iemaldījās stirnas un visās pazarēs un dobumos ligzdoja putni. Vasaras rītos pie paša loga kūkoja dzeguze, un savu bēdu par trūcīgi novīto ligzdu izdūkoja meža balodis.

Ziemas te ritēja baltas un klusas. Tikai retās brīvdienās ieradās ziemas skaistuma baudītāji, tad lielo vilku sugas suni iejūdza melni lakotās, ādām izklātās kamanās, un daiļās dāmas galantu kungu pavadībā devās izbraukumā pa piesnigušā meža stīgām. Īstā rosība sākās vasarā. Tad eglīšu dzīvzoga ieskaudajos tenisa laukumos skanēja bumbiņu atsitieni; rozēm apstādītajās terasēs svitrainos guļamkrēslos sauļojās skaistas dāmas, no lielās mājas virtuves plūda krustnagliņu un cepamā pulvera smarža. Pa aizēnotajiem logiem varēja saskatīt, kā ēdamzālē kalpones klāj galdu vienā porcelānā un sudrabā. Skaistās telpas sienas greznoja senču portreti kuplās, cirtainās parūkās, un stikla vitrīnās noslēpumaini mirgoja senlaicīgi trauki. Vasaras vakaros tālu zem lielajām eglēm vēdīja vaskota parketa, dārgu cigāru un smalku tualetes ūdeņu smaržas. Dažreiz krāsaini stiklotajās verandās skanēja liega mūzika un, liekas, kāds arī dejoja. Rudens pusē, kad tumsa iestājās agri, sabiedrība pulcējās zaļajā zālē, kur mājīgi sprēgāja uguns kamīnā un zem kokā grieztajām kāpnēm intīmā puskrēslā kungi spēlēja bridžu.

Tumši lakotajā sienā gandrīz nemanāmas durvis veda uz garderobi. Tur lielajos sienas skapjos glabājās tērpi, gar sienām zem spodriem stikliem rindojās rotaslietu kopijas (oriģināli atradās banku seifos), un metāla turētāji bija greznu pastaigas spieķu pilni.

Otrā stāvā jūmtistabiņas piederēja jaunajai paaudzei. Tur ar pūkainiem peldmēteļiem, divieliem, peldcepurēm, tenisa raketēm un golfa nūjām draudzīgi sadzīvoja tauriņu kolekcijas un neskaitāmi herbāriju albumi.

20. gadsimta 30. gadu beigās Baltijas vācieši aizbrauca uz Vāczemī, un skaistā dzīve meža vasarnīcās beidzās uz visiem laikiem. Maniem vecākiem vairs nevajadzēja pieskatīt namiņus ziemas mēnešos un aprūpēt vasarās, tā ka varējām lūkot pēc plašāka mitekļa, jo Zaķu

ielā bija piedzimuši divi brāļi – Juris Zaķis un Ēriks Zaķis. Pārcēlāties uz vasarnīcu, kas jau vairākās paaudzēs piederēja arhitektu Hilbigu* dzimtai, Mednieku ielas un Meža prospekta stūrī. Ziemeļnieciski atturīgā māja lieliski iekļāvās neskartajā meža ainavā, kur ziedēja vizbulītes, maijpuķītes un neaizmirstules, smaržoja vijolītes un rudenos auga sēnes.

Te viss bija celts pārdomāti, no labiem materiāliem, akurāti, ar gaumi un pamatīgi – pilnīgs pretstats Zaķu ielas nevērīgajai elegāncei.

Iekštelpās visas koka daļas – durvis, kāpnes, sienu paneļi – bija sarkanbrūni kodinātas, sienas balsinātas un lielās, siltās krāsnis apdarinātas tumšzaļiem un brūniem podiņiem.

Vienīgā greznība bija metālā kalti svečturi – gan pie sienām pielikti, gan pārnēsājami, gan garās ķēdēs pie griestiem piestiprināti, jo šeit nebija elektrības.

Istabu izvietojums un iekārtojums bija paredzēts kuplam bērnu pulciņam, varbūt pat mazbērniem un mazmazbērniem, taču notika citādi – Hilbigu ģimenei nācās aizbraukt.

Aizgājuši gadu desmiti, bet māja, pārcietusi kara gadus un pēckara pārapdzīvotību, stāv projām un, liekas, ir vienīgā no tā laika Baltijas vāciešu vasarnīcām, vismaz šinī Ogres daļā noteikti.

Bērzu aleja. 1930
Pastkarte

* Arhitekts Gustavs Hilbig (1822-1887) un viņa dēls arhitekts Hermanis Hilbig (1860-1939). Skat. Jura Zaķa rakstu „Ogre Miera un kara ceļos” 26. lpp. (Red. piez.)

Dārzi

Rasma Zaķe

No žoga līdz žogam apstrādāta zeme, kartupeļi, kāposti, kāds dzīvnieciņš, kam izbarot zaļos lakstus, – tādi dārzi ir daudzviet, bet ne Ogrē. Vismaz manā bērnībā.

Jau 20. gadsimta sākumā, pilsētā nogurdināti, cilvēki bieži meklēja ciešāku saskarsmi ar dabu, un tādēļ divu upju satecē, meža ielokā un pakalnu aizvējā izauga kūrortpilsētiņa Ogrē.

Tās pirmsākumos nebija viegli atšķirt, kur beidzas mežs un kur sākas dārzi: vēsas takas zem nokareniem egļu zariem, puķu lāsumi sūnā; eži, vāveres, stirnas, neskaitāmas putnu ligzdas un tikai vietumis kā balts pārsteigums ziedoša ābele vai košumkrūms. Sudrabegļu audzēs smaržoja vijolītes, lielziedu maijpuķītes, hiacintes un krokusi. Bija arī dažas dobes ar tabaku, garšaugiem un zilziedaino gurķu mētru. Meža ainavā nevainojami iekļāvās žogi, vārti, lapenes, bišu stropi, kā arī akas un malkas novietnes.

Mežs auga un zaļoja. Tirs, sveigs un neskarts – līdz pašām namdurvīm. Pažobelēs mitinājās sikspārņi un mājas apodziņi, ligzdoja svīres, bezdelīgas, zilītes, bet pameža laucītēs nereti sauļojās čūskas un ķirzakas.

Ar gadiem mežs kļuva retāks un retāks. Aizvien lielāku vietu aizņēma ogulāji, augļu koki, sakņu dārzi un kartupeļu vagas. Košumkrūmi novecoja un iznīka, reto augu stādījumi sajaucās ar nezālēm, cēlo puķu vietā izauga burkāni, bietes, cūku pupas un lopbarības rāceņi.

Smagie pēckara gadi ir darījuši savu. Ogrē nekad vairs nebūs tāda, kāda bija toreiz, pirms daudziem gadiem. Taču vieta divu upju satecē vēl ir tā pati, un jācer, ka „izdzīvošanas” dārzi Ogrē atkal reiz kļūs par lieliskiem košumdārzem, kā jau tas kūrortpilsētai pienākas.

Ogre un juristi

Dītrihs Andrejs Lēbers

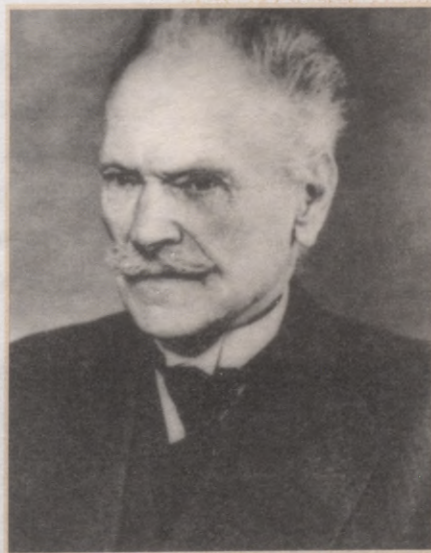
Ogre patikusi arī juristiem. Jau no pilsētas pirmsākumiem tur dzīvojuši gan zvērināti advokāti un tiesneši, gan juristi, kas darbojās pašvaldībā un citās iestādēs. Saprotams, ka ciešas saites pastāvēja ar Rīgu kā juristu metropoli. Daļa no juristu ģimenēm bija „sezonas ogrēnieši”, kas vasarnīcas irēja, taču citi bija ieguvuši mājas savā īpašumā. Daži no viņiem dzīvoja Ogrē pastāvīgi, pat ja darbavieta bija citur.

Juristus ogrēniešus līdz šim, liekas, neviens nav apzinājis. Pats arī nemēģināšu sastādīt pilnu sarakstu: minēšu tikai dažus no viņiem. Bernhards Bekers (*Becker*) atskatā par Ogres izveidošanu un attīstību no 1874. līdz 1898. gadam kā Ogres pirmos iedzīvotājus nosauc arī vienu mirtiesnesi un sešus zvērinātus advokātus.

No tālaika Rīgā pazīstamiem juristiem līdz Pirmajam pasaules karam Ogrē ir dzīvojis Viktors Cvingmanis (*Zwingmann*). Viņš sakopojis un izdevis Rīgas pilsētas tiesas spriedumus astoņos sējumos laikā no 1871. līdz 1888. gadam. Šis krājums saglabāja savu nozīmi arī Latvijas neatkarības laikā. Latvijas Senāts savos spriedumos vairākkārt ir atsaucies uz Cvingmaņa krājumu.

Ogri par savu vasaras dzīvesvietu bija izvēlēties arī vēlākais Rīgas pilsētas galva Vilhelms Bulmerinks (*Bulmerincq*), Skotijas dzimtas atvase. Viņš darbojās Rīgas pašvaldības iestādēs kopš 1889. gada. Par Rīgas pilsētas galvu viņu ievēlēja 1913. gadā. Rīgas pilsētas galvas biedrs tajā pašā laikā bija vēl viens ogrēnietis – Ernsts Betihers (*Boetticher*). Ogres vēsturē minēti arī Rīgas birģermeistara un jurista Frīdriha Timma bērni. Dēls Vilhelms Timms bija ievērojams gleznotājs, un meita Emilija Timma bija slavena pianiste. Vasarā ģimene bieži atpūtās Ogrē.

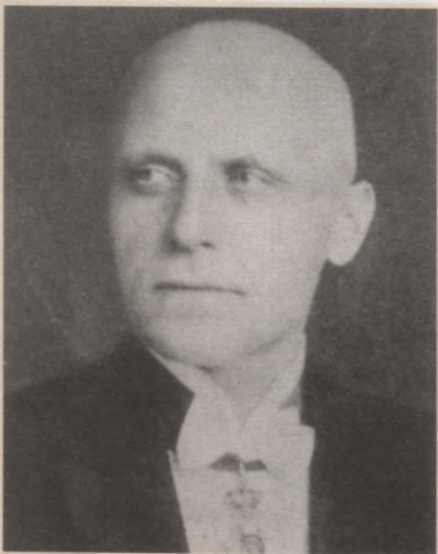
Pirmā pasaules kara laikā gandrīz visas vasarnīcas tika nopostītas. Pēc kara no agrākajiem Ogresparka iedzīvotājiem atgriezās tikai nedaudzi. Starp viņiem bija mans tēvs Augusts Lēbers (*Loeber*) un mana māte Emilija, dzimusi Mencendorfa (*Menzendorff*). 1898. gadā tēvs no Rīgas pilsētas bija nopircis divus gruntsgabalus Norupes tuvumā, egļu meža galā. Vēlāk tur izveidotās

Senators
Augusts Lēbers. 1940
Fotogrāfs nezināms

Lēberu ģimenes
vasarnīca Ogrē,
Poruka ielā 3. 1935
Fotogrāfs nezināms

Jurists un diplomāts
Kārlis Ducmanis.
20. gs. 30. gadi (?)
Fotogrāfs nezināms

ielas ieguva vietai visai piemērotus nosaukumus: Klusā iela un Zaļā iela (1930. gadā pārdēvēta par Poruka ielu). Pirkuma summa par 14 200 kvadrātmetriem (3,1 pūrvieta) bija 452 rubļi. Kara laikā sagrautās Lēbera mājas vietā 1926. gadā pacēlās jauna vasarnīca. Ar to man saistās daudz jauku atmiņu.

Augusts Lēbers bija jurists. Pirms Pirmā pasaules kara viņš vairāk nekā 25 gadus strādāja Rīgā par zvērinātu advokātu. Vienu mēnesi pēc Latvijas valsts proklamēšanas 1918. gadā viņš tika iecelts par Latvijas Senāta senatoru un šo augstākās tiesas amatu pildīja 20 gadu

(1918–1938). 1939. gadā pēc līguma ar Padomju Savienību par militārajām bāzēm Latvijas teritorijā mūsu ģimene pievienojās baltvāciešu izceļotājiem. Vācu iestādes ierādīja mums dzīvesvietu Poznaņā, okupētajā Polijā, no kurienes 1945. gadā nācās doties bēgļu gaitās uz Rietumiem.

Ogrē mums kaimiņos dzīvoja Rīgas apgabaltiesas loceklis Arnolds Apsalons (1892–?). Blaumaņa ielā 7 viņš bija uzcēlis krāšņu namu un izveidojis akmensdārzu, kuru daudzi apbrīnoja. Baigajā 1941. gadā Apsalonu kopā ar dzīvesbiedri un dēlu deportēja uz Padomju Savienību, un viņš tur gāja bojā. Turpat netālu, Matīsa (tagadējā Sila) ielā 6, atradās Kārļa Ducmaņa ap 1930. gadu celtā vasarnīca. Ducmanis (dz. 1881. gadā) vārēja atskatīties uz spožu diplomāta un jurista karjeru. Viņš bija Latvijas sūtnis Dānijā un vēlāk – Latvijas pārstāvis Tautu Savienībā Ženēvā. 1936. gadā viņu iecēla par senatoru, tādā veidā viņš kļuva par Augusta Lēbera kolēģi. 1941. gadā Ducmani deportēja uz Vjatlagu, NKVD* nometni pie Vjatkas upes (uz rietumiem no Urāliem). Ap 1945. gadu viņš ieslodzījumā mira.

No juristiem, kas uzturējās Ogrē, vēl bija pazīstami Latvijas Universitātes profesors Benedikts Frēze (*Frese*) (1866–1942) un Pauls Grosmanis (*Grossmann*) (1861–1937), ilggadējs Rīgas Hipotēku biedrības juriskonsults. Juristam tuvu darbu ir veicis arī mūsu kaimiņš Poruka ielā Oto Magaziņš, strādādams Rīgas pilsētas nekustamo īpašumu pārvaldē par zemju daļas vadītāju. Ilgus gadus viņš bija Ogres kūrorta biedrības priekšnieks. Magaziņa un viņa ģimenes liktenis man nav zināms.

Šis nelielais atskats rāda, ka juristiem ogrēniešiem un viņu ģimenēm Ogrē ir bijusi iemīļota vieta. Tas liecina arī par ciešajām saitēm starp Ogrī un Rīgu. Mūsu dienās tradīciju turpina tagadējais Latvijas Republikas Ministru prezidents Andris Bērziņš, kurš arī ir ogrēnietis.

* NKVD – no krievu val. nosaukuma pirmajiem burtiem: *Народный Комиссариат Внутренних дел СССР*; latviešu val. – PSRS iekšlietu tautas komisariāts. (Red. piez.)

Avoti par juristiem ogrēniešiem pirms Pirmā pasaules kara:

Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis, A daļa. – 1993. Nr. 9.

Album Curonorum 1808–1932. – Rīga, 1932.

Becker B. *Die Kolonie Ogerpark 1874 bis 1898.* – Rīga, 1898.

Deutschbaltisches biographisches Lexikon 1710–1960. – Köln, Wien, 1970.

Avoti par juristiem ogrēniešiem Latvijas Republikas (1918–1940) laikā:

Es viņu pazīstu. – Rīga, 1939.

Latviešu konversācijas vārdnīca. – Rīga, 1927–1940.

Latvju enciklopēdija. Rockville, ASV, 1983–1990.

Latvijas Universitāte 1919–1929. – Rīga, 1929.

Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939. 1. un 2. sējums. – Rīga, 1939.

Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1986. f., 2. apr., 7114. l.

Tieslietu ministrijas un tiesu vēsture. – Rīga, 1939.

Album fratrum Rigensium. – Hamburg, 1981.

These Names Accuse. – Stockholm, 1951, 1982.

Advokāts

Jānis Oskars Kalniņš

Ilze Žola

Ogrē dzīvojuši daudzi latviešu inteliģences pārstāvji, kas ceļu uz izglītību un arī materiālo nodrošinājumu lauzuši pašu spēkiem. Viens no tiem bija arī mans tēvs, kuru daudzi ogrēnieši pazina kā advokātu Kalniņu.

Jānis Oskars Kalniņš dzimis 1901. gada 1. februārī Valkas apriņķa Druvienas muižā. Viņa vecāki bija muižas kalpi, jau padzīvojuši cilvēki (tēvatēvs dzīvojis no 1840. gada līdz 1935. gadam, mūža beigās sarakstījis savas dzīves atmiņu stāstu), vēlāk strādāja arī kā rokpeļņi, pelnīdamies ar dažādiem gadījuma darbiem.

Pirmo izglītību tēvs ieguva Druvienas pagasta skolā, kur mācījās četras ziemas. Skolotāju mudināts un atbalstīts, pārgāja uz Madonas zēnu proreālskolu, vēlāk – uz jaundibināto Cesvaines vidusskolu, kuru pabeidza 1921. gadā. Kā vectēvs raksta savās atmiņās, Pirmā pasaules kara gados dienām bija jādzīvo bez maizes kumosa gan pašiem, gan bērniem.

Pēc vidusskolas beigšanas tēvs Latvijas Universitātē studēja filoloģiju, bet pēc diviem gadiem pārgāja uz Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultāti, ko pabeidza 1932. gadā.

Jau no mazotnes tēvs izbaudīja visas kalpa zēna likstas, sākot ar gana gaitām un vēlāk strādādams pie dažādiem Druvienas pagasta saimniekiem. To viņš turpināja arī pirmajos studiju gados pa vasaras brīvdienām.

Pirmo pastāvīgo algoto darbu tēvam izdevās dabūt ap 1923. gadu Rīgā, spiestuvē „Sprancis un Hertels”. Tur viņš strādāja par korektoru, vēlāk arī par grāmatveža palīgu. Pēc tam tēvs darbojās jau savā profesijā notāra kantoī, tad kā advokāta palīgs pie toreiz slaveniem advokātiem A. Pavlova un M. Antona, bet pēc studiju beigšanas viņš kļuva par zvērinātu advokātu.

Saites ar Ogres novadu J. O. Kalniņam ir jau kopš 20. gadiem, kad 1924. gadā viņš iepazinās ar Ciemupes meiteni Zentu Kļavu. 1931. gadā viņi salaulājās jaunuzceltajā Ogres baznīcā un kopā nodzīvoja gandrīz 50 gadu. Tēva advokāta prakse bija pietiekami ienesīga, un 1936. gadā tēvs no Ogres pilsētas par Ls 12 500 nopirka 7890 m² lielu gruntsgabalu Bērzu alejā. Īpašums

bija kalns ar dažām vecām ābelēm un vienu no vecākajām Ogres koka mājām, kas bija kalpojusi kā skolotāju māja blakus esošajai bijušās Ogres pamatskolas ēkai. Jau 30. gados tēvs iestādīja lielu augļu dārzu, kas gan 1940./41. gada ziemā izsala, bet ābeles katru gadu tika stādītas arvien no jauna. Jāpateicas gan Dieva brīnumam, gan tēva diplomātijas mākslai saskarsmē ar cilvēkiem, ka mūsu ģimene netika izsūtīta ne 1941., ne 1949. gadā. Atceros, ka vācu okupācijas pēdējā gadā tēvam bija jāslēpjas no iesaukšanas vācu armijā.

Sākumā Ogres māju izmantojām tikai kā vasarnīcu. Ziemā to aizslēdza, jo ziemas tika pavadītas Rīgā, kur tēvs no 1947. gada līdz aiziešanai pensijā 1975. gadā strādāja Pirmajā juridiskajā konsultācijā Andreja Pumpura ielā 1 par konsultācijas vadītāju, vadītāja vietnieku, bet visilgāk – par advokātu.

Visu brīvo laiku tēvs veltīja dārzam. Viņš gan nebija īsti praktisks cilvēks, vairāk romantiķis, kas mīlēja priecāties par ziediem un visas dzīvās dabas skaistumu. Abi ar sievu – manu māti, viņi kopa 4–6 bišu saimes. Bišu stropi tika nosaukti ģimenes locekļu vārdos. Vēl tagad pie mājas kuplo ozols, kuru, atnākot uz Ogrī, tēvs iestādīja par godu savai pirmajai meitai Skaidrītei. Jau no jaunības dienām tēvs interesējās par dzeju, par rakstniecību. Tēva skolotājs Druvienas pamatskolā bija pazīstamais rakstnieks, žurnālists un bibliogrāfs Kārlis Egle, ar kuru viņu ciešas saites vienoja visu mūžu. Ogres mājā vasarās Egles kungs bija biežs viesis, atceros arī Elīnas Zālītes apciemojumus drīz pēc kara, kad visi kādās viesībās, domājot arī par visiem tuvo māsu Austru, kas 1950. gadā beidza savu dzīvi Anglijā, dziedāja:

„Dzeguze kūko, dzied lakstīgala,
Raud mūsu māsiņa svešajā zemē.”

Tēva daudzo klientu vidū pēc atgriešanās no izsūtījuma bija arī viņa kādreizējais klasesbiedrs Jānis Medenis. Atceros arī ģenerāļa Jāņa Baloža apmeklējumus. Cieša draudzība tēvu saistīja ar dakteri Voldemāru Mucenieku. Vasaras svētdienās šeit Ogrē kādu šaha vai kāršu partiju izspēlēt atbrauca arī Rīgas dakteris Jānis Princis, tulkotājs Augusts Ģiezens un daudzi citi tuvāki un tālāki draugi un kolēģi, kas vienmēr tika sirsnīgi uzņemti.

Vislielākās bēdas un nepatīkšanas maniem vecākiem sākās 1958. gadā, kad gandrīz viss mūsu dārzs tika atņemts un nodots Ogres vidusskolas rīcībā. Kaut arī tēvs izmantoja visas savas pazišanās, rakstīja vēstules uz LPSR Ministru Padomi un citām varas iestādēm, dārzā it kā ierīkoja izmēģinājuma laucīņus, bet patiesībā diezgan drīz tas tika nolaiests, jo nebija īsta saimnieka, un ābolu laikā tika laužti koku zari. Tēvs tā arī nepiedzīvoja, ka dārzs tika atdots atpakaļ mūsu ģimenes īpašumā, bet viņa pēdējā vēlēšanās īsi pirms nāves, 1980. gada februārī, bija – kaut vēl brīdi varētu pasēdēt zem ābeles.

Ir saglabājies uzmetums runai, ko tēvs teica saviem darbabiedriem, aizejot pensijā. Lūk tās fragments: „Ko lai jums novēlu? Būsim cilvēki! Sargāsim savu godu un cieņu un dzīvosim tā, lai ikviena gods, cieņa un pūliņi sakristu ar visas tautas godu un pūliņiem. Lielākā laime ir darīt zemi skaistāku un celt nākotni.” Šie it kā naīvie vārdi ir patiesi un aktuāli arī šodien.

Mīlestība mūža garumā

Ogre arhitekta Vladimira Šervinska dzīvē un darbā

Eižens Upmanis

Kopš visagrākās bērnības, cik vien spēju sevi atcerēties, manas vasaras pagāja Jaunogrē, vectēva arhitekta Vladimira Šervinska celtajā vasarnīcā Ausekļa prospektā 17.

Jaunogre, kas tagad izveidojusies par rūpnieciskas pilsētas „guļamrajonu” ar standartizētām, bezdvēseliskām un bezgaumīgām daudzstāvu panelu mājām, toreiz bija klusa atpūtas zona, mierīga kūrortpilsētiņa samērā patālu (tā vismaz man bērnībā likās) no mazpilsētas Ogres un savā gaisotnē drīzāk bija tuva lauku atmosfērai, nevis pilsētas straujajam skrējienam.

Pa smilšaino Zilokalnu prospektu uz pļavu dzina ganīties ogrēniešu govīs, un četrreiz dienā es varēju noskatīties kā pārdesmit maujošu lopiņu pusaugu gana pavadībā brīvi defilēja gar mūsu žogu.

Pāris mājas tālāk Ausekļa prospektā dzīvoja Dekteru ģimene, kas ik rītus apgādāja mūs ar pienu. To atnesa viņu bērni – Guna un Uldis. Tie un arī citi apkārtnes bērni, kas gan bija pastāvīgi ogrēnieši, nevis tikai sezonas iemītnieki kā mēs, drīz kļuva par maniem vasaras rotaļu biedriem.

Šos bērnus saistīja interesantās koka šūpoles ar diviem atzveltņus krēsliem, kuras, trīsdesmitajos gados veidotas un balti krāsotas, ik vasaras sākumā tika uzstādītas mauriņā pie ieejas mūsu vasarnīcas verandā. Stundām ilgi un gandrīz ik dienas mēs tajās spēlējām vilcienus – uzņēmām „pasažierus”, saucām pieturas no Rīgas līdz Ogrēi un atkal šūpoles apturējām, lai „pasažieri” varētu izkāpt un iekāpt.

Manas agrās bērnības vasaras pagāja omammas – tēva mātes – gādībā. Paps ar mammu brauca pie mums ik dienas, bet vectēvs – tikai trešdienas vakaros un sestdienas pēcpusdienās.

Vēl viena kolorīta mūsu mājas iezīme bija īrnieks un reizē sargs ziemas mēnešos – onkulis Gils. Alfons Gils, reizumis bērnu saukts „onkulis Tu-tū”, bija liels īpatnis. Pēckara gados mana vecāmamma viņu, pēc leģiona gaitām un izsūtījuma dzimtenē atgriezušos vīru, uzņēma mūsu mājā un deva pajumti istabiņā pie virtuves. Tā viņš tur dzīvoja visus manus bērnības gadus, cauru ziemu un vasaru, izklaidēdams mūs, bērnus, un arī visu Jaunogri ar dažādu melodiju svilpošanu un pūšanu, tam izmantojot speciāli sagatavotu bērza tāss (vēlāk arī fotofilmiņas)

mēliti. Kad viņš ik vakarus atgriezās Jaunogrē no darba tipogrāfijā Rīgā, jau pa lielu gabalu varēja dzirdēt viņa svilpotās melodijas. Viņam bija muzikālā dzirde, ķēriens uz visādu svilpojošu pūšamriku izgatavošanu, un arī mums, bērniem, viņš mēģināja šo to no svilpošanas mākslas iemācīt. Diemžēl pacietības mums vienmēr bija par maz, tādēļ atlika vienīgi klausīties viņa melnīņos un priecāties, cik skaļi un interesanti tie skan. Nekad vēlāk es ar šādu „tautas svilpošanas” māku vairs neesmu saskāries. Tā „onkulis Tu-tū” kļuva par vasaras un Jaunogres simbolu gan man, gan daudziem tālaika jaunogrēniešiem, kurus liktenis diemžēl ir izdzēnājis pa Ogres un citu vietu daudzstāvu māju dzīvokļiem.

Brīvajās dienās uzturoties Ogrē, vectēvam patika darboties dārzā, iekopjot tajā veselu celiņu sistēmu, kas tika izveidota tūlīt pēc mājas uzbūvēšanas, un cenšoties tos turēt tirus no nezālēm.

Mūsu gruntsgabals bija visai liels, tādēļ dabiskā veidā tas sadalījās vairākās zonās – Ausekļa prospekta malā pretī mājai bija sakņu dārzs, uz Titmaņu mājas pusi gar Zilokalnu prospektu – ābeļdārzs ar zālāju, tālāk no ielas – sporta laukums (arī kroketa laukums), ko tenisa spēlei pārveidoja mans tēvs. Visi šie laukumi bija klaji, vairākums tur augošo koku jau sen bija izcirsti, atsedzot laukumus saulei.

Citādi bija ar dziļumā esošo gruntsgabala daļu. To vectēvs vēlējās saglabāt kā meža parku, saudzējot tur augošās priedes un egles un starp tām uzturot iekoptu celiņu tīklu. Interesanti, brīžam mazliet baisi bija tur staigāt, taču kopā ar pārējiem bērniem šajos krūmiem apaugušajos laukumos bieži spēlējām paslēpes un citas savam vecumam atbilstošas rotaļas.

Bērībā man bija iemācīts, ka galvenajai kustībai, gan staigājot, gan rotaļājoties dārzā, jānotiek pa celiņiem, tādēļ vienmēr ar zināmām bažām vēroju citus bērnus, kas brīvi skraidīja pa šo mežiņu, ar izveidoto „kustības līniju” tīklu īpaši nerēķinādamies.

Svētdienās mēs bieži visi kopā devāmies tālākās pastaigās – reizēm uz Ogres upi peldēties (tolaik pretī Ogres salai upe bija ļoti sekla), reizēm uz mežu, lielākoties sēnēs, – pāri Zilajiem kalniem uz viņpuses mežiem vai arī uz Tinūžu pusi. Šis ceļš man likās bezgala garš, taču gandrīz vienmēr atgriezāmies ar pilniem sēņu groziem. Šajās pastaigās vectēvam patika pieminēt Pirmā pasaules kara gadus, kurus viņš bija aizvadījis sapieru pulkā, būvējot otro nocietinājumu līniju un apgādes ceļus fronteī. Bieži vien, rādot kādu ceļu vai stigu, kas bija ieklāta ar šķērseniski novietotiem apaļkokiem, vectēvs stāstīja, kā tie tika ierīkoti. Tā manā atmiņā tie iegūlās kā „opapa ceļi”.

Ogre un tās apkārtnē mana vectēva dzīvē bija ienākusi jau daudz agrāk, nekā radās doma par vasarnīcas celšanu Jaunogrē.

Pirmā pasaules kara laikā mans vectēvs bija Rīgas Politehniskā institūta Arhitektūras fakultātes 3. kursa students. Būdams vienīgais dēls ģimenē bez apgādnieka (viņa tēvs arhitekts Makss Šervinskis, Rīgas Amatniecības skolas direktors, bija miris 1909. gadā), viņš bija atbrīvots no iesaukšanas armijā, taču kopējā patriotisma gaisotnē pieteicās brīvprātīgajos. Militārās izglītības viņam nebija, un, līdzīgi kā citi viņa studiju biedri un draugi, viņš varēja tikt nosūtīts dienēt artilērijas pulkā. Tomēr, dažu draugu un radu mudināts, vectēvs nolēma arī karā

Arhitekts
Vladimirs Šervinskis.
20. gs. 40. gadi
Fotogrāfs nezināms

izmantot studijās iegūtās būvniecības zināšanas un pieteicās sapieru pulkā par būvvadītāju. Viņa rīcībā tika nodota būvbrigāde, kas nodrošināja Rīgas fronti (tajā laikā frontes līnija augšpus Rīgas gāja gar Daugavu) apgādes ceļu būvniecību drošā attālumā no Daugavas. Vairākus mēnešus vectēvs pavadīja Ogres apkaimē, būvējot Tinūžu–Ogresgala ceļu un tiltu pār Ogres upi. Šajā laikā viņš sāka rakstīt konspektīvu dienasgrāmatu, kurā īsi atzīmēja galvenos notikumus savā dzīvē.

Daudzus gadu desmitus vēlāk, rakstot atmiņas par savu dzīvi, vectēvs lielu lomu tajās atvēlēja tieši Pirmā pasaules kara notikumiem. Lai arī šajā stāstā nav asiņainu kauju un milzīgu varoņdarbu, jāsaka, ka kara ikdiena, tverta nepieredzējuša studenta acīm, jaušama ļoti labi.

Lūk, daži fragmenti no vectēva atmiņām, kuri tieši saistīti ar Ogres un tās apkārtnes dzīvi Pirmā pasaules kara laikā:

„Kur Rīgā atradās mūsu štābs, es neatceros. Liekas, kaut kur Aleksandra ielā.* Mūsu štāba priekšnieks inženieris Goldenbergs uzņēma mani laipni, lika tūlīt pat dot man pajūgu un nosūtīja uz Iksķīles skolu vecākā tehniķa Sknarja rīcībā.

Priekšējās līnijās kareivjiem trūka dzeramā ūdens. Mūsu vienība nodarbojās ar „abesiniešu aku” ierīkošanu, un šis darbs tika uzticēts arī man.

Jau nākamajā dienā tiku iepazīstināts ar ierīcēm, kuras vajadzēs izmantot. Pirmajā reizē mans uzdevums bija pavadīt vecāko tehniķi un pavērot, kā viņš veic šo darbu. Tikko satumsa, mēs tuvojamies mežiņam netālu no Daugavas krasta. Pajūgu ar meistarību un instrumentiem atstājām gaidīt, bet paši devāmies uz priekšējo līniju vienoties ar priekšniecību par akas ierīkošanas vietu. Nakts bija tumša, taču sniegs pietiekami izgaismoja apkārtni, un viss bija saskatāms diezgan skaidri. Mēs atradāmies uz kraujas, un tumšā līnija iezīmēja pretējo – zemāko krastu. Tur bija vācieši. To man pateica, un drīz es sadzirdēju arī īsas, svilpojošas skaņas. Es biju pilnīgi nepieredzējis, pirmo reizi atrados priekšējā līnijā, tādēļ vēl nezināju, ka tā ir lidojošo ložu svilpoņa, un staigāju pilnīgi mierīgi. Mana aukstasinība tika uzskatīta par drosmi. Tikai tad, kad man to pateica, es sapratu situāciju un man kļuva baisi. Taču, ja jau reiz es esmu atzīts par drosmīgu, tad par tādu man vajadzēja sevi arī parādīt.

Gaisā uzšāvās rakete un izgaismoja visu spožā gaismā. Mani brīdināja, ka raketes uzliesmojuma brīdī jāpietupstas un nedrīkst kustēties. Stāvošas un it īpaši kustīgas figūras ir skaidri redzamas, un tad var sākties pastiprināta apšaušana, bet zemei pieklāvušās paliek nepamanītas.

Mēs apstaigājām pirmās līnijas ierakumus. Man tas viss bija kaut kas jauns. Ar lielu interesi, īpaši raķešu uzliesmojuma brīžos, es ielūkojos šaujamlūkās un modri vēroju pretējo krastu, taču sākumā neko nevarēju saskatīt. Tikai tad, kad man paskaidroja, uz ko jāvērs uzmanība, es saskatīju vācu priekšējo līniju. Nekādas kustības es tur nemanīju, un tikai brīžam svilpojošās lodes norādīja uz to, ka tur kāds ir un ka katrs mūsu solis tiek novērots. Pēkšņi – kluss izsauciens un novērotājs ķer pie vaiga. Izrādās, sprāgstošā lode, kādas vācieši ap to laiku sāka lietot, atsitoties pret šaujamlūkas malu, sprāgusi un šķembas ievainojušas kareivi sejā. Kareivi tūlīt pat pārsēja un pēc tam nosūtīja uz tuvāko lauka lazareti. Man stipri pukstēja sirds – viss apkārtējais satrauca, taču, tā kā ienaidnieku

* Tagad Brīvības iela. (Red piez.)

neredzēju, nevarētu teikt, ka būtu bijušas lielas bailes, un es turpināju sekot virsniekiem. Bet virsniekiem viss notiekošais šķita ikdienišķs un pierasts, kam nebija veltāma nekāda uzmanība. Akas vietu mēs tā arī neizvēlējāmies, un iepazīties ar urbšanas tehnisko pusi man šeit neizdevās.

Nākamajā dienā manā rīcībā tika nodots meistars ar visiem instrumentiem un materiāliem, tika iedota karte un adreses, kur vajadzēja ierasties. Man piedāvāja pārcelties uz Kārļiem – 8 verstis aiz Ogres pa Ringmundshofas* ceļu.

Es steidzos sākt darboties. Pie „Drūjām” bija pirmā vieta, kur man vajadzēja sevi pierādīt. Man tika iedalīts važonis Ķencis, kuram bija divi zirgi – viens gaiši brūns, slaidis, skaists zirdziņš, otrs tumši brūns, druknāks skaistulis. Tumšo Bebešku Ķencis iejūdza, bet gaišo zirgu apsegloja, un mēs devāmies ceļā. Pārbraucām Ogres kalnus, šķērsojām dzelzceļu un šoseju un nonācām klajumā. Tāls Daugavas skats, pretējais krasts pusversts attālumā no mums, viss spožas saules apspīdēts. Mēs lēni nobraucām no šosejas, nogriezāmies pa kreisi un tuvojāmies bērzu birzī, kur atradās komandpunkts, kurā man bija jāpiesakās. Mežmalā stāvošie kareivji sagaidīja mani ar saucieniem: „Ārprātīgais, ko jūs darāt? Vai tad var gaišā dienas laikā pārvietoties pa klaju vietu pretinieka acu priekšā? Pat saprast nevar, kādēļ jūs neapšaudīja.” Bet es biju jauniņais un uzreiz neaptvēru, ko viņi runā un par ko ir sašutuši. Es priecīgi raudzījies Daugavas skaistumā, un viss taču bija tik mierīgi. Tomēr, nedaudz pārdomājot paša tikko izdarīto, sapratu, kādām briesmām esmu pakļāvis sevi un savus līdzbraucējus.

Vācieši, redzot nesteidzīgo jātnieku un pajūgu ar diviem cilvēkiem (neredzēt viņi nevarēja), laikam bija tik pārsteigti, ka apšaudi neuzsāka.

Priekšniecība uzņēma mūs ar prieku, jo, kā jau es rakstīju, ūdens trūkums visus stipri satrauca. Pēc īsas apspriešanās vieta akai tika izraudzīta. Mums palīgā atsūtīja kareivjus, un darbi sākās. Sākumā urbām ar palielināta diametra zemes urbi. Kad sasniedzām gruntsūdens līmeni, ielaidām urbumā spici ar drāšu sieta filtru un, pieaudzējot citu citai galā, sākām caurules dzīt zemē. Kad akas zemgalis bija iedzīts zemē, tam galā uzmauca sūkni un sāka pumpēt. Mūsu prieks bija liels, kad sāka tecēt ūdens – sākumā duļķains, tad aizvien tīrāks, līdz beidzot – kristāltīrs. Aka bija gatava. Efekts bija jo lielāks tāpēc, ka sākumā karavīri bija noskaņoti skeptiski. Viņi neticēja, ka tik vienkāršiem līdzekļiem var tikt pie ūdens, kura trūkuma dēļ viņi tik ilgi bija cietuši.

Jāsaka, ka mana pirmā „viesizrāde” tiešām bija ļoti veiksmīga, jo, kā es vēlāk pārliecinājos, ne vienmēr darbs vainagojās ar šādiem panākumiem, ne vienmēr šādā veidā varēja iegūt ūdeni.

Sekoja nebeidzamas pateicības izpausmes, mani uzaicināja uz virsnieku blindāžu, cienāja ar visādiem gardumiem, un es jutos kā gaviļnieks. Priecēja apziņa, ka esmu devis konkrētu labumu. Atceļam mums parādīja drošu ceļu, pa kuru mēs šķērsojām Ogres kalnus. Pirmais darbs bija veikts.

No rīta pienāca jauna pavēle. Līdz ar pavasara iestāšanos ceļi bija kļuvuši slapji, un nepārtraukti braucošie armijas apgādes rati, ar saviem šaurajiem riteņiem samāļot ceļa smiltis, pārvērta tās dubļos. Bet tūlīt pat bija paredzama liela transporta kustība.

Mans desmitnieks – vecs, pieredzējis celtniecības meistars Mārtiņš Dalbiņš – paspēja savākt kādus 50 cilvēkus, un mēs devāmies ciņā. Tuvinajā mežā cirta žagarus, pajūgos tos pieveda un klāja uz ceļa. Biju lasījis, ka sliktākajos posmos lietderīgāk ir ceļu novirzīt sāņus, kur

* Rembate. (Red. piez.)

zemes pamats stingrāks. Viens no ceļa posmiem man likās īpaši slihts. Es apstaigāju abas ceļa malas un novirzīju žagaru klājienu sāņus uz lauku, kur pamats likās stingrāks. Taču man neienāca prātā, ka zeme uz lauka vēl nav atkususi un tikai tādēļ liekas stingrāka. Par šo apvedceļu man vēlāk bija jāuzklausa daži pārmetumi. Ko gan tur varēja darīt, atkal bija spēkā vecā patiesība, ka no kļūdām ir jāmacās, un rūgto plieni nācās norīt.

Maskavas šoseja, kas gāja gar Daugavu un atradās tiešā apšaudes zonā, satiksmei nebija izmantojama, tādēļ visa kustība tika novirzīta pa mazo Lubānas ceļu caur Ikšķili un Tīnūziem. Iepretī Ogrē tas pagriezās uz Zilo kalnu pusi un gar tiem cauri Ogrē izgāja uz Rembati caur Kārļiem. Šādi braucot, bija jāmet kādas piecas verstis liels likums, turklāt vietā, kur Zilie kalni beidzās, ceļš bija atklāts pret Daugavu un atradās apšaudes zonā. Šis neērtības lika meklēt jaunu risinājumu. Tika nolemts uzbūvēt jaunu ceļu cauri mežam. Ceļa būvēšanu uzticēja man. Tas bija liels un interesants darbs. Gandrīz visa posma garumā ceļš šķērsoja purvu, tādēļ tika nolemts veidot vienlaidu ceļa klājumu no kārtīm.

No Kārļiem nācās pārcelties tuvāk darba vietai. Tajā laikā es iepazinos ar tehniķi Josifu Turko. Kur tieši viņš strādāja, neatceros, taču mūsu darba apstākļi bija tādi, ka varējām apmesties kopā. Tas mani iepriecināja, jo vienam dzīvot bija pārlietu garlaicīgi. Mūsu izvēle krita uz brīnišķīgu zviedru konsula vasarnīcu, kas atradās kalnā, Turkalnes ceļa galā. Māja bija plaša, mēs visi varējām ērti izvērsties. Bija arī zirgu stallis un kariešu novietne. Labāko istabu ar ozolkoka paneļiem, kamīnu un krāsainiem stikliem logos mēs izvēlējāmies sev, pārējās telpās izvietojās desmitnieki un priekšstrādnieki, kā arī daži no strādniekiem. Iesākumam man bija apmēram 150 strādnieku.

Daļa strādnieku tika norīkoti meža ciršanā, daļa – izvešanā, pārējie – izcirtumu attīrīšanā, gulšņu un seguma klāšanā. Darbs gāja jautri, visā mežā skanēja cirvi un zāģi, vienīgi dziesmu trūka. Kara laiks kaut kā atturēja no dziedāšanas. Ik dienas jāšus pārlūkoju visas darba vietas. Draudzīgā atmosfēra sekmēja spraigu darba ritmu. Vakarā, kaut arī noguris, taču mundrs, es ilgi runājos ar Josifu Turko, dalījos iespaidos un lūdzu kādu padomu, jo viņš bija gadus desmit par mani vecāks un vairāk pieredzējis.

Jau pirmajā vakarā mūsu mieru izjauca apšaušana. Lidojošo lādiņu svilpoņa, guldzoņa un pēc tam sprādzieni lika mums pielēkt kājās, izskriet pagalmā un patverties līdzās esošajā blindāžā. Apšaušana turpinājās minūtes desmit, tad atkal iestājās klusums. Arī otrajā un trešajā vakarā apšaušana atkārtojās precīzi vienpadsmitos. Mēs nezinājām apšaudes iemeslus un katru reizi bēgām uz patvertni, līdz noskaidrojām, ka tā tas notiek jau ilgu laiku: abās pusēs mūsu vasarnīcai bija novietojušās krievu baterijas, un vācieši ik vakaru, nez kādēļ vienā un tajā pašā laikā, centās šīs baterijas uztaustīt. Lai gan viņi šāva diezgan precīzi, tomēr trāpījumu nebija. Bet mums, kā izrādījās, uztraukties nebija iemesla, jo uz mums nešāva, vienīgi traucēja gulēt.

Drīz radās izdevība mazliet iekārtot saimniecību. Mēs atradām zviedru konsula noraktu mantu. Tā bija liela kaste ar galda un virtuves traukiem, un mūsu dzīve jau sāka izskatīties labāk. Mani saimnieciskie vīri pat iekārtoja pirti. Kaimiņos atradās maza vasarnīca, kuru neviens nebija ieņēmis. Ienāca prātā istabā uzmūrēt akmens krāsni, lai varētu gan mazgāties, gan pērties. Nebija vienīgi pirtspriekšas, taču kara apstākļos arī tā nav problēma – mēs ķērāmies

ārpusē. Ziemā bija nedaudz sliktāk – vajadzēja izģērbties un apģērbties sniegā. Nācās kustēties veikli un steigties mājās uz karstu tēju.

Darbs ritēja gludi, gandrīz bez jebkādas aizķeršanās. Taču reiz sanāca lielas nepatīkšanas. Gar ceļa malu pa kokiem un ceļa stabiem bija novilkti lauka telefona vadi. Strādnieki, attīrot izcirtumu, gāza kokus un nepamanīja, ka bija sarāvuši vadus. Linijas labošanai tika atsūtīti telefonisti, kas gandrīz vai bija gatavi sākt izmeklēšanu, jo vadi, lūk, esot sarauti tišuprāt. Situāciju glāba tikai manu desmitnieku izveicība – viņi nāca talkā telefonistiem un palīdzēja ātri atjaunot sakaru līniju. Telefonisti parājās un aizbrauca.

Kad bijām pabeiguši pusi no būvējamā ceļa darbiem, tikuši līdz izcirtumam, pa kuru vēlāk tika izbūvēts šaursliežu dzelzceļš, kļuva skaidrs, ka Ogres vasarnīca dzīvošanai vairs nav piemērota – pārāk tālu jāiet uz darbu. Man piedāvāja pārcelties uz „Misiņiem” – būvējamā ceļa pretējā galā. Tur pagaidām dzīvoja tehniķis Sirotkins, kas vadīja būvdarbus Tinūžu virzienā. Mājā nācās veikt nelielu pārbūvi – ar šķērssienu man nodalīja atsevišķu istabu. Ogres vasarnīcā, lai cik laba tā bija, mūsu dzīve tomēr līdzinājās dzīvei kara nometnē – dzīvojām, kā pagadijās. Bet, kad pārcēlāmies uz „Misiņiem”, dzīves apstākļi krasi mainījās. Mēs bijām nonākuši saimnieku mājās. Mani uzņēma ļoti viesmīlīgi, es sajutu ģimeniskuma atmosfēru un jutos ļoti labi. Vecās saimnieces prasmīgo roku gatavotais lauku ēdiens bija ļoti garšīgs. Saimnieces meita skraidīja un apkalpoja ēdējus. Bija brīnīšķīgi.

Pēc daudziem gadiem, kad mēs jau bijām uzbūvējuši sev vasarnīcu Ogrē un katru vasaru tur dzīvojām, reiz kādas tālākas pastaigas laikā nonācām līdz „Misiņiem”. Sāku stāstīt, kā mēs tur kara laikā dzīvojām, parādīju manas istabas logu, un mēs nolēmām iegriezties apciemot saimniekus. Pats saimnieks jau bija miris, bet saimniece sagaidīja mūs ļoti sirsnīgi. Viņa bija patiesi priecīga, un mēs kopīgi atcerējāmies sen pagājušās dienas.

Darbs atkal ritēja pilnā sparā, taču mani tas pilnībā neapmierināja. Apaļkoku seguma klāšana ir ļoti darbietilpīga, taču braukšana pa to ir neērta – krata tā, ka nevar pat vārdu izteikt. Apspriedu ar saviem darbiniekiem iespējas uzlabot ceļa kvalitāti un paātrināt būvniecību. Dalbiņš ierosināja apaļkokus apbērt ar smiltīm. Šis paņēmieni izrādījās labs – ceļš bija tikpat izturīgs, bet kratišanās gandrīz nebija jūtama. Taču tad Spārnītis ierosināja kaut ko vēl labāku. Pie Suntažiem dzīvoja viņa māsas vīrs, kuram piederēja pašgājēja tvaika lokomobile un pārvietojams rāmjzāģis. Varbūt mēs varam sazāģēt balķus un ceļu ieklāt ar dēļiem? Šī doma man ļoti iepatikās. Es tūlīt pat iedevu Spārnītim zirgu, nosūtīju viņu uz Suntažiem, un pēc pāris dienām skaļa dārdoņa mums pavēstīja par lokomobiles un rāmjzāģa ierašanos. Mūsu darbā sākās jauns laikmets. Kāršu ciršanu tūlīt pārtrauca, sāka gāzt lielos kokus, un divas dienas vēlāk iedziedājās kokzāģētavas zāģi. Tur bija arī ripzāģis, kas atzāģēja dēļiem nomaļus. Darbs kūsāja vēl spraiģāk – zāģi dzied, āmuri uz ceļa klauz. Cilvēkiem patika strādāt manā iecirknī, un pie mums nāca aizvien jauni strādnieki.

Redzot, ka darbi sokas, priekšniecība man uzdeva arī galvenā Tinūžu ceļa remontu gar Zilajiem kalniem. Nu sāka trūkt dēļu. Mans Spārnītis labi pārzināja apkārtni, viņam tur bija daudz paziņu, un viņš apņēmas sameklēt vēl vienu zāģētavu. Un, lūk, pēc pāris dienām atkal dārd ceļš, veļas melni dūmi – šurp brauc jauna lokomobile ar rāmjzāģi. Drīz jaunais zāģis bija uzstādīts, un

darbs turpinājās ātrāk. Vēl es varēju paspēt dienas laikā pārlūkot visus darba iecirkņus, – strādnieku tobrīd bija ap pieci simti.

Kādu dienu pie manis ieradās Ogres mežsargs Landovskis. Būdams godīgs, akurāts un vienīgi par savu meža saimniecību norūpējies, viņš vēlējās ciršanu dokumentāli noformēt. Vecais vīrs līgā negribēja saprast kara apstākļus un to, ka sen jau neviens viņam vairs atļauju neprasīja. Nevarēja taču gaidīt, līdz viņš atzīmēs un uzmēris cērtamos kokus. Mēs nešķirojot cirtām visus pēc kārtas. Tomēr par mežsarga vēlēšanos ziņoju priekšniecībai. Tā neiebilda, un mēs sākām sastādīt aktus. Vecais Landovskis, pats būdams dzērājs ar sarkanu, apaļu seju un vēl resnāku degunu, nevarēja iedomāties dokumentu parakstīšanu bez šņabja. Ikreiz, kad viņš ieradās, viņam līdzi bija iespaidīgs „degvielas” krājums. Uzkodas mums gatavoja saimniece, un šī aktu noformēšana ieilga līdz vēlai naktij. Sirotkins, es, mūsu desmitnieki un Landovskis – tā bija diezgan liela kompānija, es varēju dzert nedaudz, bet pārējie tukšoja arī man domāto.

Meža ceļa būvniecība tuvojās nobeigumam, un man tika uzticēts izbūvēt Ringmundshofas ceļu no mežsarga mājām gar Emmām uz Kārļiem, kā arī piebraucamo ceļu jaunajam tiltam pār Ogres upi pie mežsarga mājas. Vajadzēja meklēt jaunu apmešanās vietu. Aiz mežsarga mājas Ogres upes līkumā bija „Zāģeru” mājas. Saimnieku dzīvojamā māja atradās krasta kraujā, kalnā, bet pašā upmalā bija vasarnīca. Šo vasarnīcu mēs arī ieņēmām. Vienā pusē bija atsevišķa istaba man un istaba desmitniekiem. Otrā pusē izvietojām dažus strādniekus. Māja bija jauka, pavisam tuvu jaunajai darba vietai, līdzās upei – lēkt ūdenī peldēties varēja gandrīz vai no loga. „Zāģeru” saimniece mūs uzņēma ne mazāk laipni kā „Misiņos”. Viņa mani aptecēja, gatavoja ēdienu un rūpējās, lai man vienmēr būtu tīra veļa.

Darbs kūsāja, vienlaikus strādājām trīs vietās: būvējām galveno Rembates ceļu, tilta piebraucamo ceļu un turklāt vēl ceļa posmu netālu no Rembates muižas. Līdztekus turpinājās aku ierīkošanas darbi.

Tilts, kuram mēs būvējām piebraucamo ceļu, bija visai iespaidīgs – divi lieli guļbaļķu balsti upes vidū un krasta balsti, visi pildīti ar akmeņiem, tiem pāri trīs masīvas koka arkas ar brauktuvi pa virsu. Lai arī Ogres upe ir samērā maza, taču tā ir ļoti strauja pat lietus laikā, nemaz jau nerunājot par pavasara paliem un ledus iešanu. Tādēļ tilta balsti bija jābūvē ļoti izturīgi. Pieredze rādīja, ka nepietiekami izturīgi būvētos tiltus upei gluži vienkārši aiznesa.

Uzreiz jāpiebilst, ka visi mūsu būvētie tilti palika savās vietās, nevienu upe neaiznesa. Mūsu tiltu būvēja vīri no Kostromas, un kostromieši vienmēr bijuši izcili namdari. Kad balstu guļbūves bija saliktas, kostromieši ar lepnumu sagaidīja pieņemšanas komisiju un piedāvāja atbraucējiem pamēģināt kādā no stūra salaidumiem starp baļķiem iebāzt papīra lapu. Viņi zināja, ka nevienā vietā to izdarīt nevarēs, tādēļ apmierinātībā staroja.

Frontē es pavadīju vairāk nekā divus gadus. Tā bija laba dzīves skola, es atcerējos šo laiku ar gandarījumu, un kara relikvijas uz mana galda vienmēr atsauc atmiņā šos interesantos gadus. Divas šrapnelu glāzes, vara laktiņa, izzāģēta no vācu lādiņa galvas, un pāris lādiņu galviņas veidoja manu kara kolekciju. Šo piemiņu no Ogres visur vadāju sev līdzi – gan uz Maskavu, gan Atkarsku, līdz laimīgi pārvedu Rīgā.”

Otrreiz dzīvē vectēva saistība ar Ogrī bija ne tik tieša, tomēr visai interesanta. 1923. gadā, beidzot Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultāti, viņš izstrādāja diplomdarbu par tēmu „Latvijas observatorija”. Vietas izvēle neradīja grūtības – paša atmiņas par dzīvi Ogrē Pirmā pasaules kara laikā un arī dažu autoritatīvu kolēģu norādes uz Ogres apkaimes tiro gaisu un observatorijai nepieciešamajiem pakalpiem rosināja domu par tās novietojumu smilšu kalnos aiz Ogres pretī Ciemupei. Pats vectēvs savās atmiņās atceras šo darbu:

„Diplomdarba tēmas izvēle mani nodarbināja jau sen. Bija jāizvēlas gan kaut kas interesants, gan tajā pašā laikā kaut kas tāds, ko būtu vieglāk paveikt. Mani baidīja milzīgie rasējumi, ko taisīja citi diplomandi, – ēkas fasādi vajadzēja rasēt mērogā 1:50, un tad sanāca rasējumi divu metru garumā. Pārdomājis un apsvēris visus „par” un „pret”, paliku pie tēmas „Observatorija”.

Biju dzirdējis, ka Latvijas valdību nodarbina observatorijas celtniecības jautājums, tātad projekts varētu būt dzīvotspējīgs, un varbūt kādreiz, nākotnē, mans projekts pat tiktu realizēts.

Biju informēts, ka atbilstoši jaunākajām zinātnes tendencēm astronomisko instrumentu izvietošanai nebūvē vienu lielu ēku kā, piemēram, Pulkovā, bet katram instrumentam tiek celta sava ēka, ievērojot stingri noteiktu minimālo attālumu starp tām. Tas tādēļ, ka liels ēkas masīvs, dienā saules sasildīts, naktī izstaro siltumu, un no tā vibrējošais gaiss stipri traucē pētījumus, ko veic ar mūsdienīgajiem lieljaudas refraktoriem. Vibrējošās gaisa daļiņas tik lielā palielinājumā kļūst redzamas, tādēļ arī zvaigznes vairs nešķiet nekustīgas, bet gan vibrējošas.

Nosacījums par nelielu ēku apjomu celtniecību atbrīvoja mani no nepieciešamības taisīt gigantiskos rasējumus.

Fakultātes padome manu tēmas izvēli akceptēja, un es sāku cītīgi izstrādāt programmu un gatavot skiču albumu.

Dabaszinību fakultātē tika mācīta arī astronomija. Iepazinos ar astronomijas profesoru Žageru, lai precizētu visas nianšes. Liela auguma, plecīgs, ar nelielu ķīļbārdiņu un zelta brillēm uz deguna, profesors Žagers mani laipni sagaidīja, bet, kad uzzināja mana nācienu iemeslu, iekarsa un dedzīgi sāka klāstīt, kādai jābūt laikmetīgai observatorijai. Observatorijas celtniecība Latvijā bija profesora sapnis. Palīdzot man, viņam šķita, ka viņa sapnis daļēji sāk īstenoties. Viņš mani aizveda uz Universitātes ēkas jumta stāvā izbūvēto observatoriju ar miniatūro kupolu, izskaidroja man visas detaļas, demonstrēja dažādu instrumentu darbību un ieteica uzrakstīt uz Vācijas, uz Jēnas pilsētu, firmai „Zeiss” ar lūgumu atsūtīt katalogus.

Drīz saņēmu divas jaukas grāmatiņas – protams – par velti. Es uzrakstīju, ka nodarbojos ar Latvijas observatorijas projektu, noklusēdams to, ka esmu students. Firma labprāt apgādāja mani ar nepieciešamajām ziņām, apzinoties, ka projekta īstenošanas gadījumā varēs piedalīties konkursā par instrumentu piegādi.

Arh. V. Šervinskis pie savas vasarnīcas jaunbūves Ausekļa ielā. 1927
Foto no E. Upmaņa arhīva

Vasarnīca
Ausekļa ielā. 1989
Foto no E. Upmaņa
arhīva

Zinot, ka astronomija ir austrumu zinātne, es iecerēju projekta arhitektoniskajā noformējumā izmantot austrumu arhitektūras elementus un „pārraku” visu bibliotēku, mēģinot sameklēt iedvesmojošus motīvus.

Ar profesoru Žageru apspriedām arī jaunās observatorijas novietojumu. Viņš jau agrāk bija pētījis šo jautājumu un teica, ka vispiemērotākā vieta būtu kalnos aiz Ogres, apmēram pretī Ciemupes stacijai. Ogre vispār izvietota augstu, ir slavena ar savu tīro gaisu un atrodas pietiekami tālu no Rīgas, lai lielpilsētas gaiss vairs nespētu to ietekmēt. Tomēr Rīga ir viegli sasniedzama, kas tādai iestādei arī ir svarīgi.”

Diez vai jaunajam arhitektam V. Šervinskim, diplomdarbu izstrādājot un fakultāti beidzot, jau bija nojausma, ka Ogres vārds cieši un paliekoši ieies viņa un viņa ģimenes dzīvē kā „savs stūrītis zemes”, kurā netraucēti un mierīgi veidot pirmo būvi pašam – savu ģimenes vasarnīcu – un klusajā kūrvietas atmosfērā atpūsties no lielpilsētas trokšņiem visu turpmāko dzīvi.

Tikai pēc dažiem gadiem, kad jau bija nodibināts patstāvīgs arhitekta birojs, uzsākta pietiekami plaša būvprakse un Šervinsku ģimenes materiālais stāvoklis nostabilizējies, vectēvam radās iecere pašam būvēt savu vasarnīcu, kur viņš tik mīļajā ģimenes lokā varētu pavadīt brīvos brīžus, it īpaši vasarās.

Uzsākot patstāvīgu projektēšanas praksi, V. Šervinskis nevarēja ātri tikt pie plaša pasūtītāju loka. Tajā laikā Rīgā darbojās daudzi vecākās paaudzes arhitekti, kuru vārdi bija sabiedrībā ļabi zināmi. Sākumā vectēvs izstrādāja vairākus nelielus projektus, arī inženiertehnisko tiklu izbūves, un projektēja tikai dažas lielākas celtnes, kā, piemēram, Ainažu pamatskolu 1924. gadā.

Taču pirmie privātmāju un vasarnīcu pasūtījumi nāca visai drīz – no studentu korporācijas *Fraternitas Arctica* vecāko filistru loka, kuriem bija gan nauda, gan vēlēšanās sākt savu māju būvniecību. Vectēvs, kas korporācijā iestājās 1912. gadā, bija pirmais tās pēckara atjaunošanas seniors, ļabi pazīstams gan pirmskara korporantiem, gan jaunajiem studentiem, kuri korporācijā iestājās pēc 1922. gada.

Liela loma te bija arī viņa māsas vīram būvinženierim Mihailam Krivošapkinam, ļoti aktīvam un sabiedriskam cilvēkam, kas arī pamudināja jauno, tikko fakultāti beigušo arhitektu kopīgi atvērt projektēšanas biroju ar gaismas kopētavu. M. Krivošapkina plašie pirmskara sakari un arī tie, kas veidojās, viņam strādājot Šoseju un zemesceļu departamentā, paplašināja paziņu loku un nodrošināja pirmos pasūtījumus. Tā visai drīz nāca pirmie vasarnīcu projektu pasūtījumi no korporācijas filistriem, jo kam gan lai uztic projekta izstrādāšanu, ja ne pašu korporācijas arhitektam?

1925. gadā vasarnīcu Ogrē, Tinūžu ielā, pasūtīja korporācijas filistrs inženieris un mehāniķis Jānis Ronimoiss. 1926. gadā dzīvojamās mājas, bet pēc tam arī kūrmājas projektu vectēva birojam uzticēja cits filistrs – Pauls Baumanis.

Projektējot šīs ēkas, vectēvs atkal bija saistīts ar Ogrī – jau trešo reizi savā mūžā. Viņu apbūra atpūtas vietas neskartā daba un svaigais gaiss. Radās doma par vasarnīcas būvi paša ģimenei. Jūrmala ar tās mitro gaisu nelikās piemērota, turpreti sausais priežu gaiss Ogrē, kas bija slavena kā atpūtas un sanatoriju vieta plaušu slimniekiem, likās īsti atbilstošs gan vectēva, gan viņa māšas ģimenēm, kurās auga mazi bērni.

Mālkalna – vēlāk Jaunogres – zemes tajā laikā bija galvaspilsētas Rīgas īpašums. Daudzi Rīgas inteliģences pārstāvji tur būvēja sev vasarnīcas. Ar māšas vīra Mihaila Krivošapkina aktīvu atbalstu radās iespēja iegūt divus gruntsgabalus Jaunogrē arī Šervinsku un Krivošapkinu ģimenei.

Sākotnēji piešķirtais gruntsgabals Jaunogres dzelzceļa stacijas tuvumā vecaimātei neesot patīcis – tā ir bijusi zema vieta, ļoti mitra un šķietami neveselīga. Tad izdevies šo gruntsgabalu samainīt pret citu – tagadējā Zilokalnu un Ausekļa prospekta stūrī. Krivošapkini savukārt ieguva gruntsgabalu Zilokalnu un Vidus prospekta stūrī – iepreti Šervinsku īpašumam.

Tā radās vectēva projekta iecere par divām līdzīgām, it kā spoguļattēlā veidotām vasarnīcām. 1927. gada laikā abas vasarnīcas arī tika uzceltas. Vectēva atmiņās Ogres vasarnīcas celtniecībai, kā arī citu Ogres pasūtījumu īstenošanai bija veltīta vesela nodaļa.

Dažādos gados celtniecībai Ogrē vectēvs ir izstrādājis vairāk nekā 20 ēku projektus. Ne visi tika realizēti, daudzi būvniecības gaitā stipri mainīti. Liela daļa šo ēku diemžēl līdz mūsu dienām nav saglabājušās. Tādēļ šodien pazīstamākās no viņa celtajām mājām Ogrē ir kūrmaņa Brīvības ielā un mūsu ģimenes vasarnīca Ausekļa prospektā.

Šķirstot projektu lapas un apskatot projektu skices un variantus, jāsecina, ka savā radošajā darbā arhitekts V. Šervinskis ir pārstāvējis visus tos stilistikas virzienus, kas bija raksturīgi 20. gs. 20.–30. gadiem – no klasicizētām formām līdz funkcionālisma lakonismam.

Kā pirmais ap 1925. gadu radīts P. Baumaņa vasarnīcas projekts. Šajā projektā kopumā jau iezīmējas tā stilistika, kurai V. Šervinskis uzticīgi sekoja līdz pat 20. gadu beigām.

Divstāvu ēka veidota ar mansarda jumtu un simetriskām jumta izbūvēm. Neatņemama šādas vasarnīcas sastāvdaļa ir veranda (citos projektos pat divas) un virs tās novietotais balkons. Otrā stāva izbūvi bagātina pildrežģa motīvs, kas vairākkārt atkārtojas arī citās V. Šervinska celtajās vasarnīcu ēkās.

Vasarnīcām raksturīgs bagāts dekoratīvo elementu klāsts: profilēti koka balsti verandām, kokgriezumiem rotātas balkona margas, kas sasaucas ar „vasarnīcu stilu” 19. gadsimta beigu arhitektūrā. Ēkas dekoratīvīti akcentē arī daudzveidīgo logu sīkrūšu dalījums.

Plānojums radīts vienas ģimenes vasaras atpūtai. Pirmajā stāvā ir dzīvojamā telpa (plānos saukta par ēdamzāli) un viena vai divas guļamistabas. Otrā stāva kāpņu telpai ir izeja uz balkonu, un tai katrā pusē atrodas guļamistaba.

Šāda tipa vienģimenes vasarnīcas ar zināmām variācijām V. Šervinskis laikā no 1925. līdz 1927. gadam projektējis arī Ronimoisam, Petkovičam un Zaķim.

1926. gadā tapa paša V. Šervinska vasarnīcas projekts. Salīdzinot projekta sākotnējo un galīgo variantu, var redzēt, kā attīstījusies autora iecere. Kā raksturīgs plānojuma elements šeit noteikti jāuzsver centrālā halle ēkas pirmajā stāvā, no kuras kāpnes ved uz otro stāvu. Faktiski

ši ir multifunkcionāla telpa – tā pilda gan ēdamtelpas, gan atpūtas telpas funkcijas. Ieeja tajā veidota no atklātas verandas. Trīs logi padara to gaišu, plašu un verandai līdzīgu, radot telpas optisku paplašinājumu. Otrā stāva istabas veidotas racionāli. Platības ekonomijas nolūkā bieži tām ir slīpinājumi sienu augšdaļā, kas ļauj iegūt papildus platību zem jumta slīpnes. Ēku papildina klasicizēti dekora elementi – koka kolonnas, kas balsta balkonu. Telpu ekonomijas un

racionālas izmantošanas nolūkā V. Šervinskis atļāvās plānojumā bez sienas starpplaknes salaist divu istabu durvis šaurā leņķī vienu pret otru, tādējādi iegūstot papildus kvadrātmetrus nelielajām otrā stāva guļamistabām.

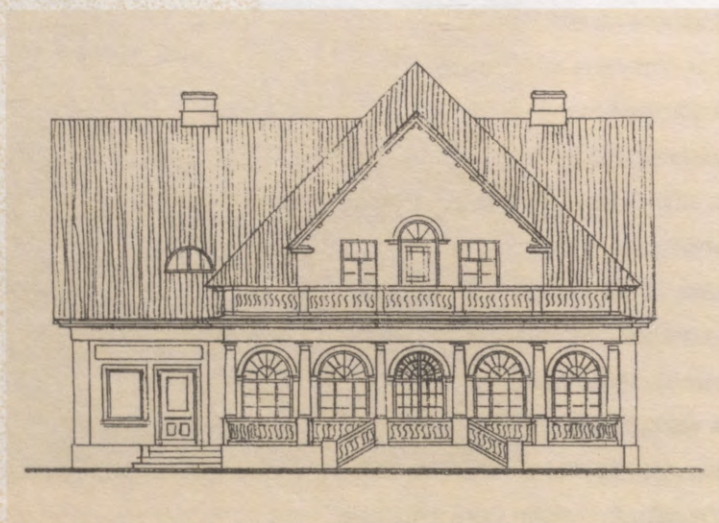
Raksturīgs un veiksmīgs ir iebūvēto mēbeļu pielietojums visās vasarnīcas telpās. Pirmā stāva hallē iebūvēti divi dīvāni: viens – tieši pie kāpnēm uz otro stāvu, otrs – halles stūrī, zem plašajiem logiem. Bufete iebūvēta speciāli tās novietošanai izveidotajā nišā. Iebūvētās mēbeles sakārto telpas funkcionālo zonējumu. Tās ir samērīgas telpai un rada mājīguma, proporcionalitātes un stila vienotības sajūtu.

Arī otrā stāva telpu plānojumā liela nozīme ir iebūvēto mēbeļu pielietojumam. Siena starp vecāku un bērnu istabām izveidota no diviem blakus novietotiem iebūvētajiem skapjiem ar antresolēm, kas veras katrs uz savu pusi. Kabinetā, kas izveidots daļēji virs kāpnēm, iebūvēts skapis, grāmatu skapītis, gulta un virs kāpņu slīpuma – rakstāmgalds, tā maksimāli izmantojot šīs nelielās telpas apjomu. Arī vecāku un bērnu istabās bija paredzētas iebūvētas gultas, naktsskapīši, galdiņi un skapji. Īstenots gan ir vienīgi drēbju skapis ar antresolu.

Ēkas mērogs, plānojums un iekārtojums ir racionāls un stilistiski vienots. Tas veido dzīves telpu vienai ģimenei – atbilstošu tās lielumam un vajadzībām. Vectēvs vairākkārtīgi stāstīja, ka bija paredzējis šo vasarnīcu vajadzības gadījumā paplašināt, piebūvējot tai vēl vienu telpu – ēdamistabu – dārza pusē un nākotnē paredzot trešā stāva izbūvi bēniņu vietā zem augstā jumta.

Mūsu māja, kopā ar interesanti iekopto dārza celiņu tīklu, ar atbilstošā stilā veidotajiem vārtu jumtiņiem un dekoratīvajiem elementiem, kļuva par stabilitātes, mājīguma un vienotības iemiesojumu visai ģimenei. Līdzīga plānojuma struktūra ir V. Šervinska projektētajai Medņa vasarnīcai, bet tā atšķiras ar latviešu nacionālā romantisma formās veidoto ēkas ārējo dekoratīvo apdari. Projekts diemžēl palicis nerealizēts.

Savdabīgs krievu nacionālā romantisma gars raksturīgs profesora Ļutova vasarnīcai Zilokalnu prospektā. Vienstāva ēka ar verandu, centrālo halli un simetriski izvietotām sānu istabām veido vienkāršu un racionālu vasarnīcas plānojumu, kas radīts, lai apmierinātu pasūtītāja praktiskās vasaras dzīves vajadzības. Tomēr savdabību šai ēkai piešķir neapšūtās guļbalkņu fasādes un veranda ar dekoratīvo apdari un stāvo piramidālo jumtu. Līdz ar to mazā ēka ieguvusi

Ogres kūrmājas fasādes projekts. 1925
Arh. V. Šervinskis

kolorītu, kas mūsu iztēlē asociējas ar pasakām par raganu mājām meža vidū.

30. gados – pēckrīzes laikā – iezīmējas skaidri izteikts stilistisks pavērsiens Latvijas arhitektūrā kopumā, ietekmējot arī arhitekta V. Šervinska daiļradi – romantizētās vasarnīcu formas pakāpeniski tiek aizstātas ar lakoniskiem funkcionāliem būvapjomiem.

Jāatzīmē, ka V. Šervinskim tā drīzāk ir izteiksmes veida, formu valodas maiņa, kas balstās racionālā, funkcionāli pārdomātā plānojumā un ir brīva no ārējā, dekoratīvās stilistikas uzspiestā samākslojuma telpu kārtojumā un apjoma risinājumā. Tas liecina, ka viņa arhitektoniskā domāšana atbilstoši funkcionālisma arhitektūras prasībām ir veidojusies agrāk, nekā tas parādās viņa projektēto ēku apjomu un fasāžu risinājumā.

Viens no interesantākajiem šāda veida objektiem ir J. Dulbes dzīvojamā māja Jaunogrē, Ausekļa prospektā 28, kuru V. Šervinskis projektējis 1933. gadā.

Galdniekmeistars Jānis Dulbe 20. gadsimta 20. gadu beigās Ogrē praktizēja kā būvuzņēmējs, būvējot ēkas arī pēc V. Šervinska projektiem. Acīmredzot sadarbība būvniecībā radīja koleģiālu uzticēšanos un saskaņu starp galdniekmeistaru un arhitektu. Tās rezultātā tapa J. Dulbes dzīvojamās mājas projekts.

Ievērojot pasūtītāja vēlmes, arhitekts radījis kompaktu, būvapjomos bagātu

celtni ar daudzveidīgu apjomu kārtojumu, ko atdzīvina logu ritmika. Projekta pirmais variants bija samērā atturīgs. Otrajā – realizētajā variantā ēka apbur ar vairāku patstāvīgu apjomu asimetrisku kārtojumu un dažādību logu izmēru izvēlē un ritmā. Lai uzsvērtu ēkas vertikālismu, trešajā stāvā veidota kāpņu izbūve, kurai ir drīzāk dekoratīva nekā praktiska nozīme. Kopumā šajā celtnē autoram ir izdevies panākt plastisku būvapjomu, kas pilnībā atbilst funkcionālisma stilistikai un labi raksturo 20. gadsimta 30. gadu arhitektūras tendences.

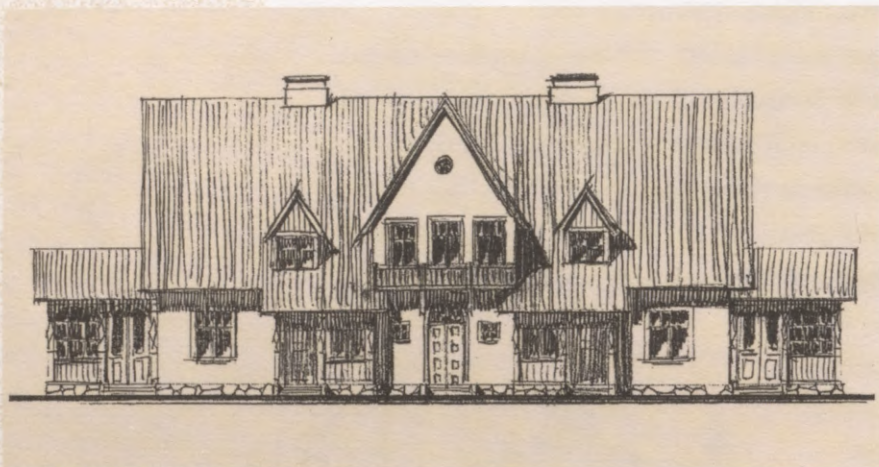
Pie funkcionālisma darbiem pieder arī V. Šervinska izstrādātie projekti G. Viksnes miniatūrajai vasarnīcai Jaunogrē, Ramiņa mājai Ikšķilē un Rodkēviča mājai Jaunogrē. Tie visi vai nu vispār palikuši nerealizēti, vai arī celtniecības gaitā tik stipri izmainīti, ka autors tos vairs neuzskatīja par saviem. Tā tas notika, piemēram, ar Rodkēviča māju.

Katrā no šiem projektiem ir telpas ar noapaļotiem stūriem un akcentētu horizontalitāti fasāžu izveidē.

Jāsecina, ka savrupmāju un vasarnīcu projektos V. Šervinskis palicis uzticīgs savai racionāli veidotajai plānojuma shēmai, tās ietvaros brīvi īstenojot pasūtītāja vēlmes un radot

J. Dulbes dzīvojamā māja Ausekļa prospektā 28. 1933. Arh. V. Šervinskis. Foto no E. Upmaņa arhīva.

Ezergaila pansijas projekts (fasādes skice). 1926
Arh. V. Šervinskis

centrālo koridoru. Dzīvojamo telpu izvietojums jāatzīst par visai lakonisku un saspīestu. Maksimāli izmantota zemjuma telpa, racionāli veidojot istabas ar sienu slīpinājumu. Kūrmāja neapšaubāmi atzīstama par vienu no Ogres centrālās ielas nozīmīgākajiem un izteismīgākajiem būvapjomiem, galvenokārt, pateicoties verandas un balkona dekoratīvajai apdarei – klasicizētā stilā veidotām kolonnām ar stiklotu pusloka arkādi starp tām, balkona margām un balustriem rotātām terasēm. Kopējo ēkas veidolu papildina izteismīgā jumta plakne. Atbilstoši koka arhitektūras raksturam sākotnēji tai bija šķindeļu iesegums.

Līdzīgs kūrmājai ir arī Ezergaila pansijas projekts. Ēkas apjoms ir daudz lielāks, plānojums – attiecīgi komplicētāks un sazarotāks. Tas paredz pirmajā stāvā četrus trīsistabu dzīvokļus ar stiklotām verandām un divām ieejām katrā, bet otrajā stāvā – virkni vienas un divu istabu numuru. Arī šīs ēkas dekoratīvā apdare veidota t. s. „vasarīcu stila” ietekmē, taču labāk saskatāms mēģinājums to romantizēt „latviskā garā”. Šajā ziņā īpaši izteismīga ir projekta pirmā varianta skice ar savdabīgu un dinamisku jumta izbūvju ritmiku.

Bez minētajām ēkām V. Šervinskis izstrādājis Ogres pilsētas valdes nama un skolas nama pārbūves projektu Brīvības ielā.

Nerealizēta palikusi iecere par pareizticīgo baznīcas celšanu Ogrē.

Savdabīgs un ļoti nozīmīgs paša arhitekta V. Šervinska skatījumā bijis darbs pie Pirmā pasaules kara krievu karavīru Brāļu kapu izveides Ikšķilē pie „Kaparāmuriem”.

Lūk, rindas no viņa atmiņām: „Brāļu kapi kļuva par nozīmīgu manas darbības lappusi. 1926. gadā mūsu kantori parādījās Leonīds Zurovs – jauns cilvēks, bijis karavīrs, Pirmā pasaules kara dalībnieks, tagad emigrants. Viņš lūdza mani piedalīties Brāļu kapu iekārtošanā kara varoņiem. Es labprāt piekritu, jo pats taču biju kara dalībnieks, atmiņas par to vēl bija spilgtas. Mēs nolēmām ieinteresēt krievu sabiedrību ziedot līdzekļus šim mērķim. Vispirmām kārtām nolēmām savākt kopējā apbedījumā Ogres un Ikšķiles rajonā kritušos. „Kaparāmuru” īpašnieks piekrita Brāļu kapu izveidošanai uz viņa zemes pakalnā pie lielā ceļa, kur jau bija nelieli kara laika kapi. Mēs braukājām gan uz Ikšķili, gan uz Ogrī, aptaujājām vietējos iedzīvotājus un mežsargus, līdz beidzot sastādījām visu Brāļu kapu un atsevišķo apbedījumu plānu. Daži atradās pat Jaunogrē, Pāvila Medņa gruntsgabālā.

laikmeta stilistikai atbilstošu ēkas arhitektonisko veidolu.

Vienlaikus ar jau minētajām, pārsvarā vienģimeņu, ēkām arhitekts V. Šervinskis projektējis arī vairākas Ogres sabiedriskās ēkas. Nozīmīgākā no tām ir 1926. gadā celtā P. Baumaņa kūrmāja Brīvības ielā. Ēkas plānojumā akcentēta centrālā halle. Viesu apkalpošanas un administrācijas telpas novietotas ēkas sānu daļās, bet dzīvojamās telpas – otrajā stāvā ap

Nedaudz naudas jau bija savākts, pārapbedīšanas atļauja saņemta, un sākās rakšana. Mirstīgās atliekas bija ļoti dažādā stāvoklī atkarībā no apbedījuma atrašanās vietas un grunts apstākļiem. Mēs visu rūpīgi fotografējām, reģistrējām vārdus un ieročus, ko atradām apbedījumos. Sanāca iespaidīgs saraksts. Uz dažiem krustiem un plāksnītēm vārdi bija iededzināti, tie bija saglabājušies ļoti labi, bet uzkrāsotie bija stipri cietuši lietū un tos bija grūti atšifrēt.

Izstrādāju Iksķiles Brāļu kapu pieminekļa projektu. Es to iedomājos kā zemē iegrimušas baznīcas torni: visi mirušie atrodas Dieva namā, zem zemes, bet kā atgādinājums par to virs zemes palicis torņa nobeigums – kupols ar krustu. Sānos bija iecerēts izvietot plāksnes ar vārdiem, bet aizmugurē vitrīnu ar kapos atrastajām relikvijām. Visi kapi bija atrakti, mirstīgās atliekas pārapbedītas „Kaparāmuros”, un tēvs Kirils Zaics tam par godu noturēja aizlūgumu.

Sākām sarunas ar būvuzņēmēju Filipovu par pieminekļa uzstādīšanu. Taču darbi apstājās. Krievu sabiedrība jau bija karu aizmirsusi un, aizņemta ar citiem jautājumiem, pret mūsu ieceri izturējās vēsi. Ziedojumu lapas atgriezās tukšas, ar grūtībām mēs norēķinājāmies ar strādniekiem un šķūtniekiem. Viss apstājās. Zurovs aizbrauca uz Franciju meklēt atsaucīgākus cilvēkus, un viņa vārdu es atkal dzirdēju tikai tad, kad parādījās viņa stāstu grāmata. Zurovs bija kļuvis par rakstnieku.”

Arhitekta V. Šervinska darbības posmam Ogrē raksturīgākais ir viņa izpratne par atpūtu un ģimeniskumu, par cilvēka attiecībām ar apkārtējo dabu. Viņa celtajās ēkās, vai tās domātas vienas ģimenes atpūtai, vai kādam plašākam sabiedriskam uzdevumam, vienmēr vispirms var saskatīt pārdomāto funkcionālismu un to atbilstību ainavai. Ēkas organiski izvietotas tām atbilstošā ainavā un izteiksmīgi norāda uz to iemītnieku atpūtu un mieru, kā arī izceļ vēsturisko kontekstu, jo ēku arhitektoniskā izteiksme atbilst laikmeta stilistiskajām prasībām. Visbeidzot, ēkas, šķiet, uzsver savrupību, patstāvību un neatkārtojamību, kas visnotaļ raksturo arī tur dzīvojošos inteliģentus, kultūras un mākslas darbiniekus. Trīsdesmito gadu Ogres vairs nav, nav tās kūrvietas rakstura. Aizgājusi paaudze, kas prata un spēja savu garīgo atpūtu rast ģimenes lokā, lasot priekšā klusos novakaros un rāmā saskaņā ar dabu dodoties garās pastaigās vasaras brīvdienās.

Mūsdienu straujajā ritmā, kad joprojām nav skaidrs, kā Ogrē attīstīsies turpmāk, šķiet svarīgi vismaz Jaunogrē nosargāt šīs agrākās „miera laika” dzīves saliņas, saglabājot harmoniju, pēc kuras neapzināti visi tiecas un kura agri vai vēlu kļūs par patstāvīgi domājoša individa vienīgo eksistences nodrošinājumu nākotnes pasaules trakulīgajā skrējienā.

Lai mūsu bērniem paliktu lietas un vietas, kurām pieskaroties varētu jaust savus senčus un mīlestību, ko viņi veltījuši šai skaistajai vietai Latvijā.

Jaunogre

Jurģis Skulme

Man bija Ogres un Jēkabpils vecvecāki. Mātes vecāki dzīvoja Rīgā un Jaunogrē. Kaut arī Jaunogrē ziemas tika pavadītas reti, viņus tomēr sauca par Ogres vecotēvu un vecomāti.

1925. gada rudenī Iksšķiles muižas zemē rosījās mērnīki. No muižas atdalītajā Mālukalnā izveidoja apbūves gabalus un sastādīja to plānus. Decembrī manas mātes tēvs Andrejs Grāvers Rīgas pilsētas Nekustamo īpašumu nodaļā noslēdza līgumu par dzimtsnomā izdodamu, pakāpeniski nomaksājamu zemes gabalu, kas vēlāk ieguva adresi: Jaunogrē, Zilokalnu prospektā 3. Vecajos dokumentos saglabājies dzīvojamās mājas būvprojekts, ko parakstījis būvuzņēmējs J. Starkis un kas apstiprināts 1926. gada februārī. Projekta autors nav zināms, jādodomā, ka tas varētu būt pats būvuzņēmējs. Iecerētās ēkas plānojums ir necils, lai gan būvēšanas laikā pārveidots, to it kā uzlabojot. Noprotams, ka vecaistēvs skopojies, izvairoties pasūtīt vasarnīcas projektu zinošam arhitektam, pretēji tam, kā tas noticis cituviet kaimiņos. Iespējams, ka dzimtsnomnieka kabata bija par plānu nopietnākai iecerei. Noslēgtajā līgumā norādīts, ka zemes gabals jāapbūvē trīs gadu laikā, dzīvojamā māja ar verandu un saimniecības ēka nedrīkst aizņemt vairāk kā piecus procentus no gruntsgabala kopplatības. Dzīvojamā māja nedrīkst būt augstāka par diviem stāviem, tai jābūt vasarnīcai un jāatrodas noteiktā attālumā no ielas un kaimiņu robežām. Pat žogam bija noteikts augstums. Obligāti jāapstiprina ēkas fasāžu projekts (bet ne plānojums!). Domājot par jaunizveidojamā vasarnīcu ciemata labiekārtojumu, līgumā noteikts, ka dzimtsnomniekam nav atļauts turēt mājlopus un... kaķus. Pēdējā nosacījuma praktiskā izpausme bija tāda, ka, lai nu kā, bet putnu ciematā netrūka. Lai neradītu nestabilitāti tikumībā, līgums aizliedza alkoholisko dzērienu tirgotavu un atklāto namu turēšanu. Andrejs Grāvers visus nosacījumus izpildīja.

1926. gada pavasarī sāka celtniecību, un gadu vēlāk jaunbūvē jau varēja uzturēties. Spriežot pēc vecām kvītīm un rēķiniem, tās tālākveidošanas darbi pakāpeniski turpinājušies vairāku gadu garumā – ierīkota elektriskā instalācija, krāsota mājas iekšpuse un ārpuse, būvēta

saimniecības ēka, ko sauca par šķūni un tāds tas arī bija. Tā galā iekārtoja pieklājīgu istabiņu ar plīti kalpotājai. Šķūņa grīdā bija lūka, pa kuru varēja nokļūt vēsā pagrabā. Tā bija noslēpumaina telpa, kurā glabājās bērza sulu pudeles, laikam arī ievārijums un vēl kaut kas, ko neatminu. Pēcāk uzbūvēja tīri labu plienakmeņu mūra pagrabu un ierīkoja otru, mazāku aku apbūves gabala dziļumā – sakņu dārza laistišanai. Tur pārpurvotā meža tuvums bija vairāk jūtams un akas ūdens – brūnsarkans. Vecvecāki ierīkoja lecektis un bišu dravu.

Grāveru vasarnīca kļuva par vienu no pirmajām celtnēm Jaunogrē. Citi tuvi un atstati kaimiņi savas ēkas, vismaz to ārējo veidolu, pabeidza vēlāk. Vecātēva apbūves gabala plānā lasāms Mālkalnes vārds. Šis Jaunogres sākotnējais nosaukums saglabājās līdz 1932. gadam. Pārcilājot veco korespondenci, redzams, ka divdesmito un trīsdesmito gadu mijā un pat vēlāk uz vēstuļu aploksnēm līdzās Ogres vārdam minēta Mālkalne. Vai vasarnīcu ciematā māli bija atrodami, šaubos. Jaunogres prāvākā daļa, īpaši tā, kas tuvāk Zilajiem kalniem, ir līdzena, vietumis zema, smilšaina, arī purvainā. Dažs paugurs rodams tuvāk dzelzceļam; vai tur māli būtu?

Manas mātes tēva gruntsgabals atradās pavisam nelāgā, gauži zemā un, kā man šķiet, neveiksmīgi izraudzītā vietā. Tiesa, tuvāk ielai, Zilokalnu prospektam, pārlieku mitrumu nejuta, tur bija smilšaina, mazauglīga zeme. Līdzās uz Zilo kalnu pusi atradās vēl viens gruntsgabals, kurā man nepavisam nekārtos dzīvot. To saule apspīdēja mazāk par mūsējo. Vēlākos gados īpašnieki mainījās un par kaimiņiem kļuva dzejnieks Pāvils Vīlīps un aktrise Elvira Bramberga. Dzejnieka acu skatiens reti skāra sastaptos, tostarp arī mūs. Viņš lūkojās kaut kur garām, viņam vien zināmos tālumos. Tomēr virsū neuzskrēja. Dzīvesbiedre bija publikas pielūgta pirmskara Dailes teātra dziesmuspēļu zvaigzne. Viņa zemes virsmai mita tuvāk.

Otrpus ielai iepretī vecvecāku mītnēi bija patvērušās nedaudzas priedes. Izretināti koki ieskāva jaunbūvi. Cik vien atceros šo pagalam neizskatīgo celtni, nekad pie tās nemanīja kādu rosāmies. Jaunbūve mazpamazām zaudēja apšuvuma svaigo dēļu nokrāsu un sveķu smaržu, kļuva aizvien pelēkāka, aizvien bezcerīgāka, līdz pārvērtās par skumju pieminekli pašas liktenim. Pēc daudziem gadiem, nonākot Zilokalnu prospektā, tik sen neredzētajās vietās, pārsteigts atklāju, ka nīkulīgā, mūžam nepabeigtā ēka pārvērtusies par apdzīvotu māju. Vai patiesi tā pieredzējusi būvdarbu turpinājumu un pabeigšanu?

Aiz līdzās esošās kaimiņmājas slējās zaļoksnēju egļu gārša, apēnotie, tumšie dziļumi likās kaut ko slēpjam. Viņpus eglēm Zilokalnu prospekts sašaurinājās līdz neizskatīgam ceļam, kas turpinājās Zilo kalnu virzienā. Līdzās ceļam bija izrakts paprāvs novadgrāvis, kura ūdeņi urdza no mitrām, vietumis purvainām mežaudzēm. Grāvja slīpajās malās varēja redzēt kūdrainas, melnganas trūdzemes un pašā apakšā dzeltenoranžu smilšu kārtas. Pat sausās vasarās brūnīgie novadūdeņi neapsika. Aiz grāvja pletās nelielu bērziņu un citu sīku, neizaugušu koku biežņa ar brūklenāju un mellenāju klājumu. Bija arī virši, kuru Ogres apkaimē netrūka. No brikšņiem nereti izlīda čūskas – parasti izskatīgās, bet neieredzētās odzes, dažāda brūnuma, līdz pat melnumam. Sarkanīgās dēvēja par kaparčūskām. Tās bija krāsas, kas piemita čūsku pierastajām uzturēšanās vietām. Retāk manīja prāvus, tumšus zalkšus ar dzelteniem laukumiem abpus galvai. Gadījās pa glodenei, kuras sauca par gludčūskām.

Varbūt pat trešdaļu no vecvecāku Jaunogres īpašuma aizņēma mežs ar galvenokārt pusauga kokiem. Bija arī prāvi, ilggadīgi bērzi, egles. Mežaudze man nelikās milīga, bet mellenes, brūklenes un sēnes tur varēja atrast gana. Vakarkrēslā mežiņa jaunkoku zarotnēs saradās rubeņi. Ja naktsmieru iztraucēja, tie smagi un trokšņaini cēlās spārnos un aizlidinājās nedaudz tālāk. No

U. Skulme,
Jaunogre. Mežs. 1948
Akvarelis

ieejas vārtiņiem nākošā grantētā celiņa malā auga jauni bērziņi. Zālienā vecāmāte bija sastādījusi maijpuķītes. Tās ātri savairojās un aizņēma nenoteikta apveida laukumu. Pavasaros, maija dienās, maijpuķīšu lapu klājienā parādījās daudzdaudzi baltgani ziedu ķekari. Krāšņo kopainu papildināja vāra smarža, kas izraisīja romantiskas noskaņas. Dobēs – gan aplī verandas priekšā, gan sānmalā – bija istu dārza puķu stādījumi, arī flokši. Rudenīgās puķes radīja mazliet skumīgu, rūgtenu noskaņu. Zilokalnu māja un flokši manā atmiņā nav šķirami, noprotams, ka arī vecāmātei tie īpaši patika.

Sakņu un puķu dārzam atvēlētā zeme bija pelēka, mazauglīga smilts – sausās vasarās tādi kā pelēcīgi putekļi. Ne visai stiprs lietus samērcēja tikai pelēkzemes virskārtu un izveidoja tādu kā garozu. Apakšā mitruma trūka.

Rīta saule cēlās aiz tuvējām zemajām, ciņainajām pļavām, kas šķīra Jaunogres ciematu no tā sauktās lielās jeb vecās Ogres. Pļavās ganījās govīs. Tālāk atradās mazbāniša lokomotīvu depo. Nenorientējusi saule ieslidēja vecātēva gruntsgabala rietumdaļas jaukto koku biežnā. Sāka džinkstēt odi. Vakari man nelikās tīkami. No tuvējiem pārpurvotajiem mežiem cēlās migla, radot drēgnumu. Ja saullēkts sakrita ar vēl neizkļīdušajiem miglas slāņiem, gaismas rotaļās atklājās daudz skaistuma. Tāpat vakarmiglās, kad kalnu lejdaļas itin kā pazuda, un tie vairs nesaistījās ar zemi.

Līdz pēckara gadiem Jaunogrē pastāvēja šaursliežu dzelzceļš, kas no Ogres virzījās uz rietumiem – garām Zilo kalnu ziemelpusei, līdztekus Tinūžu ceļam. Pēc tam, taisnā leņķī pagriežoties uz ziemeļiem, aizveda lielajos Turkalnes mežos. Mazbānītis nepārvadāja pasažierus, bet nogādāja baļķus un stutmalku uz Ogrī. Galapunkts bija ne pārāk tālu no Jaunogres ciemata – austrumpusē aiz zemajām pļavām, līdzās Vecogres apbūvei. Tagadējās pirts vietā atradās mazbāniša depo.

Pagriezienā no Tinūžu ceļa uz Turkalnes pusi vilcieniņš brauca gausāk, tūdaļ pat tam vajadzēja saņemties, lai rāptos kalnup. Tur varēja pamanīties uzrausties uz tukšajām platformām un vizināties. Bet cik tālu? Meži, meži, tikai meži. Kādas reizes nobraucām vairākus kilometrus, ainava nemainījās, nekādi atklājumi neradās. Un, jo tālāk brauci, jo ilgāka atpakaļnākšana. Tomēr sēnotāji un ogotāji mazbānīti dažkārt izmantoja. Pa reizei tika organizēti arī izpriecas braucieni. Kad un kālab novāca šaursliežu dzelzceļu? Neatceros. Varbūt kokvedēju dzelzceļam radās jauni saimnieki ar jauniem plāniem. Tagad uz lielajiem mežiem ved smilšaina stīga. Kas to lai zina, kurp pa to tikt.

Ar Jaunogri mūsu tuviniekiem saistās traģisks notikums. Tēvam bija divi brāji – Kārlis un Otis. Vecākais, kura dēls Valentīns Pauls Skulme vēlāk kļuva Dailes teātra aktieris, kalpoja par dzelzceļa inženieri. Otis bija gleznotājs, arī ilggadējs Dailes teātra darbinieks, dekorators.

1928. gadā, jau sākoties atvaļinājumam, darbabiedri lūdza Kārli Skulmi kopīgi apskatīt kādu dzelzceļa iekārtu Ogres tuvumā. Turp no Ikšķiles puses devās ar drezīnu. Īsi pirms Jaunogres stacijas lūza braucamierīces ass. Kārlis lauza sprandu un gāja bojā. Tēvs ir uzgleznojis dzelzceļa sarga mājiņu līdzās Jaunogres pārbrauktuvei, kurā novietoja mirušo. Avārijas vietā, dzelzceļa dienvidpuses slīpumā, Kārļa darbabiedri no nelieliem akmeņiem bija izveidojuši piemiņas zīmi – krustu aplī. To ik pa laikam nobalsināja. Mēs Kārļa bojāejas vietu reizumis apmeklējām. Pēc Otrā pasaules kara piemiņas veidojums labu laiku pastāvēja, tad nozuda un netika atjaunots.

Tramplins Zilajos kalnos. 1939
Fotogrāfs nezināms

Pirmie Ugas Skulmes gleznojumi sievas tēva vasarnīcā veikti 1927. gadā, sākoties kopdzīvei ar Kseniju Grāveri – latviešu valodas skolotāju un ārsti iesācēju. Liekas, ka mans tēvs būs bijis viens no pirmajiem gleznotājiem (ja ne pats pirmais) vēl pavisam jaunajā vasarnīcā ciematā Ogres pievārtē. No 1927. un 1928. gada vasarām ir saglabājušies vairāki Jaunogres un Ogres gleznojumi. Koku un krūmu apēnotas upītes ar brūnganiem purvu ūdeņiem turpat Jaunogrē, Ogres upes krasti Vecogrē, daži Zilo kalnu motīvi, tikko uzceltā Grāveru vasarnīca. Vairāku darbu atrašanās vieta ir zināma, bet par citu likteni ziņu tikpat kā nav. Vienīgais pieturpunkts ir manas mātes tā laika ieraksti piezīmju grāmatiņā. Mediķes kārtības mīlestībā viņa toreiz atzīmējusi pārdoto un aizdāvināto tēva gleznu jaunos īpašniekus. Piezīmes liecina par gleznu kādreizējo eksistenci, arī to gleznu, kuras saistītas ar Ogrī.

Neapšaubot Ugas Skulmes Jaunogres un Ogres apkaimē divdesmito gadu beigu un trīsdesmito gadu sākuma gleznojumu māksliniecisko izteiksmīgumu, dažus var uzskatīt par kultūrvēsturiski īpaši nozīmīgiem. Tāds varētu būt 1927. gadā tapušais vasarnīcas Zilokalnu prospektā 3 pretskats. Toreiz tēva ainavglezns nebija liels, gleznojuma garākā mala nepārsniedza 70 centimetru. Sīkdaļās izstrādātais vasarnīcas attēlojums izceļas ar labu satura atklāsmi (bet nesadrumstalotību), kur īpaši pārsteidz pavisam nelielas figūriņas. Tie ir vasarnīcas iemītnieki – pašu ļaudis – gan lejā pie verandas, gan uz balkona. Nekļūdīgi atrasta katrai personai tipiskākā kustība. Gleznojums kā ēkas un ģimenes sava veida kopportrets raksturīgs divdesmito gadu beigposma Jaunogrei.

1927. gadā stāvēformātā uzgleznota Ogres upes ainava – skats no labā krasta uz Pārogri. Darbs, kurā Uga Skulme jau uzskatāmi atvadās no „jaunās lietišķības”, starpposma ceļā no

kubisma-konstruktīvisma uz krāsainu glezniecību. „Ogres krasts” ir izteiksmīgs tā laika Vecogres attēlojums ainavglezniecībā. Nākamajā vasarā viena no izcilākajām ainavām ir „Ogres upe ar krastmalas kokiem”. Abos darbos parādās mākslinieka zīmētājprasme un laba gleznieciskā kultūra. 1928. gada darbos var just mākslinieka interesi par Holandes vecmeistariem, par viņu glezniecības principiem. No Ogres pagātnes viedokļa abi gleznojumi ir neatkārtojami liecinieki. Tie glabājas Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzejā.

Trīsdesmito gadu sākumā mana tēva darbi visai strauji kļuva krāsaināki. To laiku Ogrī raksturo daži vietējo dzimavu attēlojumi. Vairākstāvu ēkas priekšplānā redzami labības malēju pajūgi. Gleznas liktenis nav zināms. Šī darba krāsainu reprodukciju kopā ar jau minēto „Ogres krastu” var aplūkot Anša Gulbja „Latviešu konversācijas vārdnīcas” pielikumā (pirms slejām 19697/19698), kā ilustrāciju šķirklim par Ogrī.

U. Skulme.
Ogres upes ainava. 1927
Eļļa

Vēsturiski varbūt visizzinošāk bijušo Ogrī attēlo mana tēva ap 1930. gadu plenērā gleznotais darbs „Ainava ar smēdi” („Pie smēdes”). Kompozīcijas vidusdaļā redzama Rīgas–Daugavpils šoseja – toreiz vēl grantsceļš. Kreisajā pusē – smēde, pāris pajūgu, vīrs, jādāmā, kalējs, kurš darbojas ap balta zirga pakārkājām. Savu kārtu gaida brūns zirdziņš. Gleznas labajā pusē var saskatīt nelielu, zilganu laukumiņu – tā varētu būt Ogres upes grīvas daļa. Ceļmalā, arī labajā pusē, regulāras formas grēda – plienakmeņu kaudze. Trīsdesmitajos gados līdztekus Daugavai pie šosejas ik pa gabalam atradās šādi krāvumi. Akmeņskaldītāji caurām dienām smalcināja dolomīta gabalus, kuru drumslas klāja uz ceļiem. Tas bija smags roku darbs. Atceros, kopā ar tēvu

Ogres apkārtnē staigājot, redzējis puskaļos skaldītājus veicam grūto, vienmuļo darbu. Smēdes gleznā ievērojamu vietu aizņem koku lapotne. Gleznas kopnoskaņa ir vasarīgi saulaina.

1932. gadā pie vecākiem Jaunogres vasarnīcā viesojās mūsu ģimenes ilggadējs draugs gleznotājs Ģederts Eliass ar dzīvesbiedri lietuviešu mākslas vēsturnieci Halīnu Kairjūkštīti-Jacinieni. Notikums iemūžināts mana tēva fotogrāfijā. Viņam bija „Nagel” firmas plašu fotoaparāts ar autoknipsi. Tēvs novietoja fotokameru uz statīva, izraudzījās kompozīciju, ielika aparātā fotoplati, iedarbināja autoknipsi un pats ieņēma sev izraudzīto vietu kopējā grupā. Tādā veidā radušies tagad jau par vēsturiskiem uzskatāmi fotoattēli.

Eliasu pāra viesošanās reizē fotografēšanās notikusi uz balkona virs verandas. Ģederts, izmeties kreklā, bet ar kaklasaiti, ar paleti rokā glezno. Mazais puika priekšplānā, kurš ziņkārīgi vēro tēvoča darbu, esmu es. Aizmugurē Halīna ar māti. Līdzās darba drēbēs tēvs. Fotogrāfijā daļēji saskatāma krāsu vai, kā to reizēm citādi sauc, studiju kaste, no kuras izņemta paleta.

Gadu iepriekš tēva fotogrāfijā abi gleznotāji redzami Koknesē, Pērses gravā. Ģedertam Eliasam tur ir tieši tāda pati krāsu kaste. Uz balkona uzņemtais attēls mudina domāt, ka Eliass Ogrē vai Jaunogrē kaut ko gleznojis. Darbs tiek pabeigts vai tēlota gleznošana – Eliass nelabprāt strādāja citu klātbūtnē. Bet varbūt norise uz balkona ir tikai spēle? Nav zināmi Ģederta Eliasa gleznojumi, kuriem būtu sakars ar Ogrī, taču ne jau viss uzgleznotais ir uzskaitīts.

Neatceros, ka pirmskara gados Zilokalnu prospekta vasarnīcā būtu ciemojušies vēl kādi mākslinieki. Protams, neba jau visur un vienmēr es biju klāt. No kultūrvides viesiem vairāklāgi vasarnīcā pabija Elina Zālite un Herberts Zommers. Aktieris jau sen pazina manu vecotēvu. Elīna Zālite izcēlās ar rosību un pašpārliecinātību. Viesistabā, kas reizē bija arī ēdamistaba, uz galda atradās trauks ar krāšņiem āboliem. Viešņa kādu no tiem pagāršoja – ak, cik gards! – un atlikušos sabēra savā somiņā. Viņas dzīvesbiedrs bija daudz atturīgāks, laipns kungs.

1947. gadā, kad Latvijā sākās mākslinieku vajāšana, tos nodēvējot par formālistiem, manam tēvam „paveicās” nokļūt šo ideoloģisko kaitnieku avangardā. Praktiski tas izpaudās nomelnojošās publikācijās presē, ļaunās runās sanāksmēs. Formālistu darbus nepieņēma mākslas izstādēm, bet atkārtotu neizstādīšanos deklarēja par mākslinieka radošo dikstāvi. Tam savukārt varēja sekot izslēgšana no LPSR Mākslinieku savienības līdz ar mākslinieka darbnīcas atsavināšanu un nepatīkšanām darbavietā. Tēvs strādāja LPSR Valsts Mākslas akadēmijā par zīmēšanas pasniedzēju. Ja viņu izmestu no LPSR Mākslinieku savienības, atlaišana no akadēmijas būtu nenovēršama. Gleznotāja darbs ārpus radošas savienības nekādā oficiālā vērtē neskaitījās. Ja trūka valsts atzītas darbavietas, varēja tiesāt par parazītismu.

„Formālistu medības” pamatīgi satricināja latviešu mākslinieku pieredzējušākās paaudzes. Daļa visam atmeta ar roku, nedarija neko un kļuva par atraidāmajiem. Bija tādi, kuri, nerēķinoties ar vajajām izredzēm, cīnījās par pastāvēšanu. Lai gan mans tēvs bija jūtīgs cilvēks, glēvu nekad neesmu viņu zinājis. Viņš pretojās nepamatotajiem uzbrukumiem jau 20. gadsimta 30. gados, t. s. Ulmaņa diktatūras, un vēlāk – vācu, kā arī pirmās un otrās krievu okupācijas laikā. Centieni nelauties nogremdēšanai pēckara gados tomēr nebija sekmīgi. Kad stāvoklis 1948. gadā kļuva īpaši saspīlēts, notiekošajā aktīvi iesaistījās mana māte. Saprotot, ka cikstēties ar sistēmas ierēdņiem ir bezcerīgi, viņa izraudzījās citu ceļu.

1948. gadā māte pārliecināja tēvu, ka vēlams kādu laiku pavadīt prom no Rīgas. Jaunogre tad dzīvoja klusas, netraucētas dienas. Tā kā tēvu nomocīja reimatisma sāpes labajā rokā, ar eļļas glezniecību, kam nepieciešams vairāk spēka un izturības, viņš nenodarbojās, toties gleznoja akvareļus. Smagās depresijas dēļ viņš ārpus pašu mājas pagalma nekur negāja. Jaunogres vasarnīca tika akvarelēta no visām pusēm, tapa koku studijas zīmējumā,

Ģ. Eliass ar dzīvesbiedri
viesos pie
Skulmju ģimenes. 1932
Foto: U. Skulme

un mazpamazām nospiestais garstāvoklis mazinājās, jo glezniecības sekmes it labi varēja novērtēt pats autors. Radās paradokss, ka mākslinieks, kurš oficiāli tika nolīdzināts līdz ar zemi nolūkā pilnīgi sagraut viņa personību, radošā darbā ar pieaugošu degsmi darināja izcilus gleznojumus. Ugas Skulmes 1948. gada akvareļi pieder pie labākajiem, ko šajā tehnikā viņš spējis radīt. Uz rudens pusi, tēvam atgriežoties Rīgā un nokļūstot Mākslinieku savienības un

Jurģis Skulme –
Parka svētku dalībnieks.
1934. gada 29. jūlijs
Foto: U. Skulme

Mākslas akadēmijas staļinisko ierēdņu uzmanības lokā, vajāšanas atsākās, tomēr Jaunogrē atgūtā mākslinieka pašapziņa vismaz kādu laiku palīdzēja turēties preti ļaunprātībai. Nākamajā, 1949. gadā dzīve Jaunogrē tēvam atkal deva garīgu atspērienu. Nu Uga Skulme jau gleznoja eļļā un neaprobežojās ar pašmāju sētā noskatītiem sižetiem. Arī es gleznoju, biju pabeidzis Mākslas akadēmijas otro kursu. Dažas reizes gleznot devāmies kopā. Tā bija lieliska skola. Zinādams, ka māksliniekiem, plenērā strādājot, ļoti jākon-centrējas un sarunas no malas traucē, tēvu neapgrūtināju, vairāk skatījos, lai gan arī tas var kļūt traucējoši. Ugas Skulmes meistarīgajā un iejūtīgajā glezniecības manierē tapa virkne studiju ar labības stadiem laukos pie Ogres upes labā atzara. Zilokalnu prospekta vasarnīcā tēvam radās vairākas izdevušās ainavas, īpaši viena, ar pēcpusdienas saules apspīdētu mežiņu. Būdam labs zīmētājs, viņš spēja zīmīgi tvert koku raksturus. Brīnišķīgi koku gleznojumi bija viņa divdesmito gadu beigu darbos „Lebiņas upīte”, „Ogres krasts”, Daugavas krastmalas un Jaunogres vasarnīcas ainavās. Jāpiebilst, ka priēžu gleznošanā tēvs bija sevišķi „iesitis roku”, panākot nevis sausu konstatējumu, bet glezniecisku skanējumu. Manuprāt, 1949. gada vasarā

gleznotais „Pēcpusdienas mežiņš” ir viens no raksturīgākajiem Ugas Skulmes Jaunogres darbiem pēc Otrā pasaules kara. Priekšplānā jau labi paaugusies priede un vairākas nelielas, saules apspīdētas eglītes, tālāk dziļumā aizejošas pusauga priedes.

Pēc 1949. gada izsūtīšanām uz Jaunogres vasarnīcu no Lielvircavas pārcēlās tēva tuvinieki – mana vecāmāte Jūlija Skulme un tēva jaunākā māsa ar vīru un meitu. Vecmāti gleznojuši abi dēli – Uga un Otis. Tēvs Ogrē gleznojis arī manas mātes ģimietni tai laikā, kad viņa rakstīja doktora disertāciju. Pabeigtā Ksenijas Skulmes ģimietne atrodas P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzejā Rīgā. Palikuši neizmantoti materiāli, kas liecina, ka tēvs gatavojies vēl kādas mātes ģimietnes gleznošanai.

Īslaicīgi Jaunogres vasarnīcā 1952. gadā uzturējās mans tēvocis Otis Skulme ar dzīvesbiedri Martu. Otim Jaunogres miers, klusums un tuvējais mežs patika. Īpaši viņš sajūsminājās par dižajām eglēm un viršu laukiem. Šajā laikā pastiprinājās dažāda veida ideoloģiskas represijas pret daudziem latviešu kultūras un mākslas darbiniekiem. Lai gan mans

tēvocis atradās tādā kā privileģētā stāvoklī, īstenībā arī viņš bija pakļauts ideoloģiskam spiedienam. Tas atstāja graujošu iespaidu apziņā un līdz ar to – arī glezniecībā. Padomju impērijas sulaiņu tiši izraisītajam mākslinieciskās krīzes laikam raksturīgi arī Ota Skulmes Ogres ainavgleznojumi. Meža stīga ar eglēm Zilo kalnu nogāzē, arī virši. Divaini, ka gleznojumi veikti ar neapšaubāmi pieredzējuša, lietpratīga meistara roku, bet – bezdvēseliski, bez ainavai tik nepieciešamās noskaņas. Kaut gan mana tēvoča Ogres ainavgleznas par veiksmīgākajām nav uzskatāmas, Jaunogres miera noskaņā pavadītais laiks veldzēja viņa dvēseli. Te varēja atslēgties no nemitīgajām Rīgas nepatīkšanām, domāt un gleznot to, kas tai brīdī likās saistoši.

Pirms maģistrālā autoceļa izbūvēšanas tēvs paspēja uzgleznot Vecogres ainavu, skatītu no salas upes grīvā. Šajā piecdesmitajos gados gleznotajā darbā priekšplānu aizņem Ogres labā atzara ūdeņi, bet centrā attēlotas vairākas ceļmalas labās puses ēkas, kuru tagad vairs nav. Viņš

bija gleznojis šo pašu sižetu arī 1938. gadā. Gleznieciski veiksmīga, saturā kultūrvēsturiska ir Ugas Skulmes ainava ar nelielām vēdzirnāvām Daugavas krastā, kuras atradās netālu no Ogres labā atzara ietekas. Toreiz man bija retā iespēja gleznot vienlaikus ar tēvu. Tas varēja būt ap 1951. vai 1952. gadu. Tēva glezna saglabājusies, manējās likteni nezinu. Vējeņu tagad arī vairs nav...

Kopumā, lai arī Ugas Skulmes gleznošanas posmi Jaunogrē un Ogrē nav bijuši ilgstoši, tie viņa mākslinieka biogrāfijā ieņem nozīmīgu vietu. Pirmie darbi tapuši 1927. un 1928. gadā, tie atklāj pārejas posmu no tā sauktās jaunās lietišķības (glezniecība ar skaidru, nepārprotamu priekšmetu attēlojumu) uz krāsainības meklējumiem. Ap 1930. gadu Ugas Skulmes Ogres gleznu krāszieds kļūst bagātāks, piesātinātāks. Pāreju uz formāli atraisītāku glezniecību iezīmē kāda neliela Zilokalnu prospekta mītnē 1932. gadā darināta kompozīcija „Malkas zāģeri”. Bet trīsdesmito gadu otrajā pusē Ugas Skulmes glezniecība atkal ir pārvērtusies. Autors glezno plašos vēzienos, labprāt un sekmīgi izmanto paletes nazi. Tad seko ilgāks Ogres darbības pārtraukums, līdz 1948. gadā atsākas sevis atgūšanas centieni – vispirms gleznojot sulīgus, apskaužami brīvi pludinātus akvareļus, bet gadu vēlāk – gleznojumus eļļā. Un visbeidzot piecdesmitie gadi, kad mākslinieks atgūst pašticību un sasniedz augstu meistarību. Nezinu neviena cita mākslinieka, kurš tik ilgstoši, lai arī ar pārtraukumiem, būtu gleznojis Ogrē.

U. Skulme.
Grāveru vasarnīca. 1948
Akvarelis

Pats Ogrē esmu gleznojis nedaudz. LPSR Valsts Mākslas akadēmijā iestājos bez iepriekšējas sagatavotības, tādēļ mācības pirmajosursos man radīja daudz grūtību. Prasības izvirzīja augstas, taču man trūka zināšanu, lai tās izpildītu. Ar intensīvu darbu vasaras prakses laikā vajadzēja mēģināt izrauties no atpalcības, censties panākt tālāk tikušos studiju biedrus. Mākslas akadēmijas vasaras uzdevumos ietilpa obligātā un brīvā prakse. Obligātajā vajadzēja

Grāveru vasarnīca
Zilokalnu prospektā 3.
1930
Foto: U. Skulme

strādāt pedagogu uzraudzībā, kas parasti bija liberāla, mācību iestādes izraudzītā vietā kaut kur ārpus Rīgas, nereti pat visai attālu. Brīvā prakse – dzīvo un strādā, kur gribi. Bet rudenī atskaitei jāparāda padarītais. Brīvās prakses laikā esmu darbojies arī Ogrē. Gleznoju no Zemgales uz Jaunogri pārnākušo radnieku ikdienas ainas, tēvamāsas kazas, savu gadus jaunāko māšicu, Ogres upi Vecogrē, labības status Ogres grīvas piekrastes laukos. Glezniecības tehnikas nodarbībās Kārlis Brencēns tika stāstījis par veco meistarū gleznu pamatņu krāsainajiem gruntējumiem. Arī es nolēmu pamēģināt. Dažus kartonus nogruntēju melnus,

dažus tumšbrūnus. Ja tumšās pamatnes visu laukumu neapgleznoja un fons vietām saglabājās līdzās jaunuzklātajiem krāsas triepieniem, radās lielāka košuma iespaids. Mani skolnieciskie, vēl neveiklie darbiņi jūtami atdzīvojās. Protams, šādu manieri pārlietu ekspluatējot, var viegli nokļūt purvā. Tagad, pēc kādiem piecdesmit gadiem aplūkojot saglabājušos darbus, jābrīnās par galīgi nepieredzējuša iesācēja sasniegto. Varbūt to novērtēt kā nezinātāja uzdrīkstēšanās veiksmi? Tā vai citādi, bet skolnieciskajos darbiņos jaušams arī kaut kas nopietnāks. Kopā ar mani Jaunogrē tika gleznojušas dažas studiju biedres. Tēva izbrīnu izraisīja apdāvinātās, bet diezgan kaprīzās un haotiskās jaunās gleznotājas Birutas Goģes divainās izdarības, kad viņa, nespējot pienācīgi pabeigt daudzsološu ainavgleznu, to saķellēja un nikni iegrūda krūmos.

Kopā ar vectēvu doties uz Vecogri man nepatika. Toties ar mātes jaunāko brāli Andreju un viņa sievu Ninu gāju labprāt. Tad varēja pabūt agrāk neredzētās vietās, sastapt interesantus cilvēkus, dzirdēt neparastākas sarunas. Ninas tante bija augusi pārtikušā ģimenē. Viņai piemita sabiedrīks rosīgums, un viņa pazina labi situētus, gados jaunus, dzīvespriecīgus ļaudis. No viņas un tēvoča Andreja plūda dzīves nemiers un labdabība. Šo to jaunu uzzināju reizēm kopā ar viņiem dodoties uz Ogrī. Reiz viņi man tur norādīja uz kādu māju atstatus no ielas, sakot, ka tā ir kūrmāja. Vārds likās noslēpumains, saistīts ar pavisam citu dzīvi. Jausmas nebija, ka tas ir kaut kas līdzīgs Tautas namam, tikai kūortā, un Ogrē bija kūorts.

Otrpus dzelzceļam vairāk uz Daugavas pusi, Brīvības ielas malā, atradās sarkanu ķieģeļu ēka. Tajā bija veikals, bet tālāk – ēkā ar torniņiem – restorāns un viesnīca. Tā saimniece Elza Ausbiķe labi pazina Ninu un Andreju. Vairāklāgi kopā ar viņiem pabiju ēnainajā telpā ar leti, kam aizmugurē plauktos stāvēja glāzes un pudeles. Zālē jūta īpatnu aromātu, ko, kā daudz vēlāk nopratu, radīja alus un vīna izgarojumi kopā ar neizvēdināmiem tabakas dūmiem. Īsta kroga noskaņa, kādu velti meklēt smalkos restorānos. Dažs teiktu – kroga smarža, cits – smaka. Ausbiķes jaunkundzes restorānā, īstenībā kārtīgā latviešu krogā, gūtie garšas un smaržas iespaidi uz laiku laikiem izveidoja man kroga tēlu. Kosmopolitiskie, sterīlie restorāni nekad nav spējuši un nespēs konkurēt ar aromātā un atbilstošā noskaņā personificējušamies, diemžēl aizvien retāk sastopamiem krogiem.

Vispārēju pārsteigumu izraisīja ap 1935. gadu tēva sūtīta atklātne no Parīzes. Adresē viņš bija piemirsis uzrādīt saņēmēja valsti – *Lettonie*. Tik vien varēja lasīt kā „Ogrē, Zilokalnu prospektā 3” un manu vārdu un uzvārdu. Atklātne no Francijas pienāca bez kavējuma. Varbūt franču pasta angļu valodas zinātāju izbrīna dēļ? *Ogre* angļu valodā kā nekā nozīmē „cilvēkēdājs”.

Laikam tā bija Mālkalnes labierīcības biedrība vai tās pēctece – Ogres II labierīcības biedrība, kam jāpateicas par vairākiem labiekārtojumiem Ogrē. Mana vectēva papīros saglabājušās abu biedrību biedra kartes. Aptuveni Zilokalnu prospekta vidusdaļā, starp Gaismas un Vidus prospektu, atradās priedēm noaudzis, paprāvs, neapbūvēts laukums. Tur iekārtoja ar sarkano ķieģeļu smalkmi segtu tenisa spēles laukumu, līdzās – vietu zaļumballēm un citiem sarīkojumiem. Kādu laiku Jaunogres sabiedriski sadzīvīskajās izdarības valdīja rosība. Vienā šādā uzplaukuma reizē 1934. gada jūlijā savāca kopā paprāvu bērnu pulciņu, kam bija jāuzstājas ar latviešu tautasdejām. Lai pasākums būtu pietiekami nopietns, dalībniekiem vajadzēja sagādāt tautastērpus. Skolā es vēl negāju, tādēļ gaidāmā uzstāšanās un īpaši šūdinātais krēmkrāsas tērps man kļuva par ievērojamu notikumu. Pirms deju priekšnesuma sirds, tā teikt, iekrita vēderā. Satraukums bija ārkārtīgs. Bet, sperot pirmos dejas soļus, trīs kājās pierima, un, liekas, savu uzdevumu mazie dejojāji izpildīja. Jaunogres dejas man kļuva par pirmo publisko uzstāšanos svešiem ļaudīm.

Citas labiekārtošanas rosmes bija saistītas ar Jaunogres dzelzceļa* staciju. Ar vietējo ciematnieku koppelēm un materiālo atbalstu uzceltā stacijas ēka bija vienkārša, bet glīta, pat ar biješu kasi.

Jaunogres peldētava
Ogres upes grīvā. 1938
Pastkarte

* Skat. 39. lpp. (Red. piez.)

Ogres II labiericības biedrības nopelns iekļaujama arī Jaunogres peldētava. Kā Vecogrē, tā Jaunogrē peldētavas bija iekārtotas līdzīgi. Šķērsām pāri seklajai upes gultnei, kuras pamatu veidoja plienakmens plāksnes, nostatīja vidēja resnuma balķēnu trijkājus. Straumes pusē pret

U. Skulme.
Ogres ainava.
20. gs. 30. gadi
Eļļa

Ogres upe.
20. gs. 30. gadi
Pastkarte

trijkājiem ūdeni līmeniski novietoja koka plankas vairākās kārtās citu virs citas vēlamā augstumā. Aizsprosts bija apmēram metru augsts. Dažās vietās tajā izveidoja spraugas, kurās ar sparpu plūda aizturētie ūdeņi. Tur atradās tādi kā nedaudz slīpi labi noēvelētu dēļu galdi. Uz šīm lāvām atguļoties, varēja izbaudīt ūdens masāžu. Vienkāršās uzbūves aizsprosti pietiekami pacēla visumā zemo Ogres upes ūdenslīmeni tā, lai varētu peldēties. Vecogrē, aizsprostu pa dēļu laipām šķērsojot, varēja nokļūt Pārogūrē. Upes labajā – Vecogres krastā, dolomītu kraujas lejdaļā bija izbūvētas koka grīdas, soli, kā arī kāpnītes nokļūšanai ūdenī.

Jaunogrē Ogres upes labā atzara peldētavas aizsprosta būve ārēji neko daudz neatšķīrās no līdzīgas konstrukcijas Vecogrē. Tomēr planku klājums ūdens aizturēšanai un limeņa pacelšanai nebija tik blīvs. Ogres grīvā, straumei sadaloties un apņemot Ogres salu, tās spēks samazinājās. Pāri aizsprostam laipu nebija, un uz salas sausām kājām nokļūt nevarēja, nācās brīst. Upes gultni sedza daudz dolomīta atlūzu, kas dūrās kailajās kājās. Upmalā nebija nedz laipu, nedz soliņu. Tomēr peldētāju netrūka. Jaunogres peldētava atradās iepretim tagadējam Raiņa prospektam. Aizsprostam piegulošajā krastā istu pļavu nebija. Vietām zeme rasoja mitrumu, šur tur urdza pa sikai ūdens tērcītei. Plienakmens lauskas mijās ar baltu smilšu laukumiņiem. Īpatnu smaržu vēdīja Daugavmalas piekrastēm raksturīgo zaļlapu

klājieni. Itin bieži atskanēja savdabīgie ķīvišu kliedzieni. Tuvāk Rīgas šosejai bija arī ganibas, kurās ganījās apkārtnes mazīpašnieku govīs. Bērniņā man ar upmalas govīm gadījās pavisam nelāgs

iedzīvojam. Toreizējā vecumā pludmalē iztiku bez jebkāda apģērba. Kad reiz pēc peldes kopā ar tēvu gribējām saģērbties, nekur vairs nemanīju savas bikses. Bet... paskatoties uz tuvējo patikama izskata govī – ak, kungs! Kas gan viņai karājās no mutes ārā! Manu nozudušo bikšņu lencīte ar podziņu galā...

Mājupceļu cauri visai Jaunogrei veicu tēvam kukuragās, tikvien kā nospīdēja mans plikais dibens.

Jaunogres labiekārtošanas gaitā tur parādījās veikals. Tas atradās Zilokalnu un Ausekļa prospekta stūrī. Pirmo klašu skolnieka domāšanas līmeni veikalā saskatīju tikai to, kas atbilda manām interesēm. Un tas bija – „505 ar svitru”! Jauna veida konfektes. Reklāma bija tik iespaidīga, ka man līdzīgam patērētājam patiesi sāka likties – kā gan turpmāk dzīvē

var iztikt bez „505 ar svitru”... Konfekšu pamatiesaiņojuma skārda kārbai bija sevišķa ovāla forma, pašas konfektes bija ovālas karamēlu stangas – nogriežņi ar uzrakstu 505, un zem tā – svieta.

Neatminu, ka pēckara gados Jaunogrē būtu bijis kāds veikals. Bet tad ap 1957. gadu atdzīvojās noslēpumaina, mūžam slēgta mazceltne, tāds kā kiosks Gaismas, Saules un Zilokalnu prospekta satekā – vietā, kur, dodoties uz dzelzceļa staciju, garām gāja gandrīz visi ciemata iemītnieki. Kad pirmo reizi vēru kioska durvis, tur, aizņēmis prāvu daļu nelielās telpas, iepirkās gleznotājs Nikolajs Petraškevičs. „Man vajaga šņabi,” viņš teica, „es arī šovasar te dzīvoju.” Par Leo Svempu Jaunogrē jau bija dzirdēts. Nu te bija vēl viens gleznotājs.

1947. gada pavasarī tēvabrāļa Ota Skulmes meita, mana māsiņa Džemma, apprecējās ar Dailes teātra aktieri Artūru Dimiteru, kurš tika izraudzīts par galvenās lomas atveidotāju latviešu pēckara aktierfilmai „Mājup ar uzvaru”. Filmēšana daļēji notika Ogres apkaimē – Ikšķilē, Saulkalnē. Kinogrupa un aktieri mitinājās Ogrē. Daži bija ar ģimenēm. Dzīvojot Jaunogres vasarnīcā, vairāklāgi savu radniecīgo apciemoju, vīlīnāja, protams, arī kinolietas. Ko redzēt un iegaumēt netrūka – visādas aparatūras, kastes, futrāļi, statīvi, lampas, kabeli un mūžam aizņemti, norūpējušies, steidzīgi cilvēki. Te bieži noklausījās aizraujošus stāstus. Brīžiem likās, ka esmu nonācis kādā sevišķā sabiedrībā, kas atrodas tālu ārpus parastās, ikdienišķās dzīves.

U. Skulme.
Ainava ar smēdi.
20. gs. 30. gadi
Eļļa

Tas mulsināja un aizrāva, jo tolaik neizpratu, ka arī te ir sava ikdiena, bieži jo bieži parastas, nereti sikas un mazpievilcīgas rūpes – kā jebkuram.

Pēc Mākslas akadēmijas 4. kursa pabeigšanas māsicai bija brīvā prakse, kad katrs pats izkārtoja turpmāko studiju darbu. Novērtējot savu gleznošanu Ogres kinonorišu laikā, māsicā Džemma atceras, ka strādājusi atraisīti, kā mākslinieki paši izsakās, „švuncīgi”. Viņa atradusies jūtāmā Vakareiropas jaunlaiku, galvenokārt franču, mākslas meistarumu ietekmē.

Kinogrupā strādāja gan vietējie, gan iebraucēji. Galvenā operatora pienākumus veica Eduards Tisē, nosvērts vīrs, kurš atstāja kultūras cilvēka iespaidu. Filmas atbildīgais mākslinieks bija Viļa Lāča draugs scenogrāfs Voldemārs Valdmanis, bet ar šiem darbiem galvenokārt

noņēmās no Krievijas iebraukušais mākslinieks biedrs Začiņajevs un it kā arī mūsu pašu gleznotājs Laimdonis Grasmanis.

Topošās mākslinieces Džemmas gleznojumi, galvenokārt ģimētnes un figūras, Začiņajevam nepavisam nav patikuši. Viņš tajos saskatījis formālisma iezīmes, neveselīgās Rietumu kultūras izpausmes. Taču Eduarda Tisē uzskati atšķirušies. Viņš gleznojumos jutis kaut ko no franču gleznotāja Morisa Vlaminka ietekmes un lielo meistarumu pieredzes pārņemšanu neuzskatījis par nosodāmu. Jāatgādina, ka Eduards Tisē vēl pirms Pirmā pasaules kara Liepājā nodarbojās ar glezniecības un fotomākslas studijām. Māsicai darbi, gleznojumi un zīmējumi, ko atceros no „Mājup ar

uzvaru” laikiem, bija veikli pagatavoti un liecināja, ka autore jau tad spēja strādāt profesionāli.

Lai gan kino notikumos Ogrē bija tikai nomaļus vērotājs, neliela tuvāka saskarsme ar tiem iznāca arī man. Kādā uzņemšanas reizē mani palūdza nogulties uz ceļa. Filmēja partizānu uzbrukuma sekas. Īstais liķis bija kaut kur pagaisis – vai nu pusdienoja, vai kaut kas bija atgadījies. Vēlāk, pabeigto filmu skatoties, sevi nepamanīju. Mana kino debija izpalika.

Mūsu mājas neparasto ciemiņu vidū īpašu vietu ieņēma mātes jaunākā brāļa sievastēvs, tantes Ninas tēvs – Puķiņa kungs. Viņam piederēja reti sastopamas firmas divdesmito gadu automašīna. Veco, tā saukto antiko automobiļu katalogā vācu firmas „Elite-Werke AG” modeli „Elite S 18” atpazīnu kaut ko līdzīgu Puķiņa kunga braucamajam. Automašīna bija lieliski kopta un saglabāta. Tai piemita daudz īpatnību: riteņi ar koka spieķiem, nolaižams un paceļams audekla jumts, celuloīda logi priekšā un sānos, cilindroidīgi virzienu rādītāji abās pusēs priekšējam logam – vējtverim. Virzienu rādītāji sarkanīgas bultas, kas iedegās cilindros. Jau trīsdesmitajos gados mašīnas izskats likās arhaisks. Puķiņa kungs ar savu auto tika vizinājies arī mani. Viņš brauca apdomīgi, bet ar pašlepnumu. Reiz, ne visai ātrā gaitā dodoties no Rīgas uz Ogrī, kāds straujš

Ogres smēde. 1930
Foto: U. Skulme

apdzinējs neapdomīgi parādīja Puķīša kungam aizvainojošus žestus. Ko nu tu ar tādu veclaiku grabažu! Pēc briža apdzinējs neizpratnē pamanīja, ka aizvēsturiskais auto nemaz nav atpalicis. Viņš palielināja ātrumu. Nekas nemainījās. Palielināja vēl. Bez izmaiņām. Un tad notika neticamais un apkaunojošais – iedomātais autovraks vienā mierā pabrauca jaunlaiku mašīnai garām! Vecmašīna izrādījās ātrāka. Puķīša kunga rūpīgā apkopē tā spēja braukt ar maksimālo ātrumu virs 100 kilometriem stundā. Vēlāk, lasot vācu rakstnieka Ērika Marijas Remarka populāro romānu „Trīs draugi”, pārsteigts konstatēju, cik sakritīgi ir grāmatas varoņu un Puķīša kunga piedzīvojumi.

Kad klusajā Zilokalnu prospekta vasarnīcā ieradās tantes Ninas tēvs ar savu patiesi vienreizīgo auto, tas izvērtās par sevišķu notikumu. Puķīša kunga apģērbam piemita ista konservatīva autobraucēja paskats. Atbilstoša piegriezuma ādas virsjaka, cepure ar acenēm, kājas aptvēra īpaši ādas stilbtīņi, rokās vareni cimdi ar pagarinājumu, kas daļēji apņēma apakšdelmu. Ļoti nopietna, cienījama izskata kungs. Automašīna vilinoši smaržoja pēc benzīna, smalkām eļļām un ādas sēdekļiem. Tā bija laime, ja drīkstēja atvērt durvis un kārtīgi izostīties, un ja vēl pabraukāties! Neviena vēlāk iepazīta automašīna mani nav tā apbūrusi kā Puķīša kunga īpašums. 1940. gadā padomju iekārtā brīnumbraucamo nacionalizēja. Skaistā mašīna izgaisa nezināmā virzienā, tāpat kā daudz kas cits...

1940. gadā Latvijā nodibinoties padomju varai, vectēvs vairs nevarēja būt divu māju – Ogrē un Rīgā – īpašnieks. Viņš lūdza māti pieņemt Jaunogres vasarnīcu kā formālu dāvinājumu, tā pasargājot māju no nacionalizācijas. Māte vectēva vēlēšanos izpildīja, sagādājot sev rūpes un nepatikšanas ilgiem turpmākiem gadiem. Sākās darišanas ar Ogres pilsētas valdi, tad ar pagaidu un drīz vien vairs ne pagaidu izpildkomiteju, ugunsdzēsējiem, skursteņslaucītājiem, elektriķiem, apdrošinātājiem. Nācās maksāt nekustamā īpašuma nodokli (jau 1940. gadā izmantoja Latvijas PSR Finanšu tautas komisariāta krievu valodā iespīestās kvītis!), nekur nepazuda arī vasarnieku nodeva. Jaunajos padomju apstākļos vairs nevarēja dzīvot pa vecam, tikai ar atzīmēm „Ziņu loksne” un atbilstošu nodevu. No pilsētas dzīvokļu komisijas mātes vecākiem vajadzēja izlūgties atļauju dzīvot pašu īpašumā nākamajā sezonā. Bet drīz vien – 1941. gada vasarā – viss mainījās. Nāca jauna vara, gan vēl ar vecajiem krievu červonciem un taupības nolūkā ar krievu kvītīm. Lai nokļūtu no Rīgas uz Ogrī un atpakaļ, tā vis nevarēja iekāpt vilcienā un braukt. Ogres policija vectēvam izsniedza īpašu atļauju ar neparastu nosaukumu „Pārliksme”, protams, svarīgais teksts bija arī vācu valodā. Tikai pēc tam drīkstēja pirkt biļeti un kāpt vilcienā. Iedomājoties, ka atkal kļūs par savas mājas saimnieku, vecaistēvs Iksķīles kokaudzētavā „Kābeles” iegādājās jaunas ābelītes, plūmes, bumbierus, ķiršus un upenes. Sastādīja gan, bet maz viņam tika. Ienākušos augļus pēcāk baudīja „draugi” no dažādām debespusēm.

Pēc tam kad vācu armija bija cietusi pamatīgus zaudējumus austrumu frontē, vācu okupācijas iestādes nolēma atdot daļai Latvijas iedzīvotāju padomju laikā nacionalizētos īpašumus. Tā 1943. gadā māte kļuva par atņemtā zemesgabala īpašnieci. Viss, kā nākas, ar ierakstu zemesgrāmatā, bet ne uz ilgu laiku.

1944. gada pavasarī Jaunogres vasarnīcu pārņēma vācu armija. Tāpat notika ar citām

ciemata mājām, kurās iemītnieki neuzturējās visu gadu. Vācu virsnieks, kas kārtoja māju un pārējā īpašuma atsavināšanu, skaidroja, ka nepieciešams sagādāt atpūtas iespējas ievainotiem karavīriem. Tas notikšot mediķu uzraudzībā. Vācu ārsti un galvenokārt medmāsas saradās ātri, netrūka arī aprūpējamo. Cik zināms, sieviešu personāla pienākumiem piemita ne tikai medicīniska ievirze, bet to var saukt arī par veselības nostiprināšanu.

Kad 1945. gada pavasarī vectēvs un māte aizbrauca uz Ogrī apraudzīt īpašumu, atklājās nelāga aina: atlauztas durvis un slēģi, pievazātas istabas, kādreizējo mēbeļu tikpat kā nebija, toties bija uzradušās citas, ar nezināmu izcelsmi. Dažas glītas, savdabīgas, lai gan apskrambātas. Vēlāk, sazinoties ar kaimiņiem, kuru mājās vācu atpūtnieki bija izklaidējušies, izdevās atrast kaut ko no mūsu mēbelēm un atdot viņējās. Tomēr palika tādas, kam sameklēt saimniekus neizdevās. Bija pamesti vācu armijai raksturīgie tipveida skapji formastērpu, apavu un dažādu formas piederumu glabāšanai, tāpat asprātīgas konstrukcijas galdi, pat kāds stūra dīvāns ar papīrauduma polsterējumu. Atradās pāris gultas ar papīrauduma salmu maisiem, kas gulēšanai bija labi diezgan. Šķūnīti uzgājām armijas masīvās mazgājamās bļodas ar vācu ērgļiem. Bišu drava bija pilnīgi izpostīta. Dārzs izmīdīts, piedrazāts. Tur juta ne tikai vācu zaldātu saimniekošanu.

Mūsu mājas elektrības vadus vairs nemanīja, tik vien bija palicis kā viens stabs pagalmā. Tas nepalika neievērots, un kādu dienu ieradās vīri no „elektrotīkliem” un stabu pievāca. Pēcāk, kad interesējāties par elektrību un mūsu pašu pirktu stabu, „tiklu” iestādē raustīja plecus un teicās neko nezinām. Vienlaikus ar padomju pārvaldi ieviesās krievu paražas, kaut gan okupācijas sākuma laikā pēc Otrā pasaules kara paši krievi malū malās vēl nerēgojās.

Toties mazpamazām arī pie mūsu Zilokalnu prospekta vasarnīcas uzradās divainas būtnes – ne klaidoņi, ne okšķeri, bet ar līdzīgām, neizteiksmīgām sejām. Pēc labi zināmajiem maišelniekiem tie neizskatījās, īsti bandīti arī tā kā nelikās. Runāja krieviski, latviski, gadījās arī, ka vāciski. Māte, laba krievu valodas pratēja, teica, ka tā esot primitīva, bet tomēr krievu valoda. Latviski runājošie likās šiem krieviski runājošajiem līdzīgi putni, kaut kādi lumpeņi. Bija sācies viņu laiks. Atceros kādu savādu sievišķi, kas vēlējās no mātes izdabūt kaut kādus labumus, teicās, ka esot baltvāciete, ļoti cietusi. Tomēr viņa nerādīja uzticību. Saņēmusi atteikumu, viņa nolamāja māti: „Ak, jūs ir boļševička!”

Kādu rītu dārzā, netālu no žoga, nozāģēja jaunu plūmi, protams, ar augļiem. Promnesot vēl kratīja dūres uz mūsu pusi. Tuvējo kaimiņu pagalmā uzradās neredzēti ļaudis, kuri centās pāri žogam pārkleigt dzīvības vai rupjības. Jaunais laiks nāca ar jaunām, nepieredzētām ieražām. Pārmaiņās, kad sašķobījies dzīves ritms, allaž uzvandās kāds zaņķis. Tie, kas neievēroti klusējuši, paceļ galvas un it bieži atklāj ilgi apslēpto naidu pret tiem, kurus uzskatījuši par pārkārtiem esam.

Brīvības iela

Vita Rinkeviča

Ja kādai pilsētai ir centrālais laukums – vieta, kur koncentrējas lielākā daļa no sabiedriskām aktivitātēm, – tad to dēvē par pilsētas sirdi. Ogrē šādas vietas nav. Ir centrālā iela – Brīvības iela, kas teritoriāli dala pilsētu, pareizāk – Vecogri, it kā divās daļās, jo dabiskā šķirtne – Ogres upe – vienmēr būs dominējošā, it īpaši tagad, kad mazā Lebiņas upīte paslēpta zemē, bet Jaunogres daudzstāvu apbūve vizuāli saplūdusi ar centra piecstāvu apbūvi, pretendējot uz nozīmīgāku lomu kopējā pilsētībūvnieciskajā struktūrā.

Brīvības ielu tomēr gribētos nodēvēt ja ne par pilsētas sirdi, tad par centrālo nervu jebkuros laikos. Tagadējā Brīvības iela posmā no Rīgas ielas līdz Tinūžu ielai ir agrākais Tinūžu ceļš. Brīvības iela laika gaitā saukta dažādi: *Lindenbergsche Strasse*, Lindenbergas ceļš, vēlāk Brīvības iela, Staļina iela, Hitlera iela, Revolūcijas iela, 1990. gadā atkal pārdēvēta par Brīvības ielu. Tā vienmēr piesaistījusi bagātākos saimniekus un tirgotājus. Pilsētas pašvaldība centās tur izvietot varas iestādes, līdz ar to veidojot arī arhitektoniski maksimāli izteiksmīgu un kūrortam raksturīgu pilsētas telpisko asi.

Neapšaubāma galvenās ielas dominante kopš 1926. gada bija Ogres stacijas priekšnieka Antona Pudāna māja Brīvības ielā 11, ko projektēja arhitekts Eduards Smurģis. Arhitektam bija pasūtīts projekts divstāvu ēkai ar restorānu un viesnīcu, kam par paraugu varēja izvēlēties jebkuru ires nama tipu Rīgas centrā. Projektā iecerētais jumta zelmiņu smalkais rotājums, saimniekam acīmredzot šķitis par dārgu, tādēļ neticis realizēts. Ilgu laiku ēka stāvēja neapmesta, tā pierādot savu piederību pie Ogrē retās mūra ēku kategorijas (1935. gadā no 543 tikai 38 bija mūra ēkas). Iecerēto celtnes nozīmīgumu akcentēja apaļais tornis, kas savienoja divus korpusus – Brīvības ielā un Upes prospektā. Tornis vainagoja slaida teltsveida smaile ar vējrādi. A. Pudāns uzsācis uzņēmējdarbību, saņemot atļauju atvērt II šķiras restorānu „Esplanāde” un viesnīcu. Jau pēc dažiem mēnešiem viņš panāca viesnīcas atzišanu par I šķiras iestādi, solot minēto viesnīcu turēt priekšzīmīgā kārtībā un telpu sadalījumu nostādīt pēc labākā parauga, ar visām ērtībām. Savu alus noliktavu šajā mājā izvietoja N. Kalekaurs, gaļas tirgotavu –

Irma Kviesīte, drogu preču veikalu – Leopolds Gavartins. Tur atradās arī koloniālpreču veikals. Miesta valdē ienāca nepārtrauktas sūdzības par skāni ēkas Upes prospekta daļā sakarā ar tā apkārtnē kļīstošajiem suņiem un kaķiem.

Stacijas priekšnieka A. Pudāna iecerētā komerciālās darbības peļņa nesedza ēkas uzturēšanas un būvdarbu pabeigšanas izdevumus, tādēļ 1928. gadā kā zināms atvieglojums nāca pilsētas valdes piedāvājums ēku atpirkt. Ar šo pirkumu 105 000 latu apmērā pilsētas vadība atrisināja Ogres pamatskolas un pilsētas valdes izvietojuma jautājumu. Ēkas pārprojektēšanas darbus piedāvāja arhitektam Vladimirs Šervinskim, kurš Ogrē jau bija kļuvis par pastāvīgu vasarnieku, un viņš ar uzdevumu veiksmīgi tika galā. 1929./30. mācību gadā

skola pārbūvētajā namā uzsāka darbu, bet pilsētas valde iekārtoja darba telpas Upes prospekta korpusa otrajā stāvā, kur mīta līdz 1939. gadam.

Ielas pretējā pusē atrodas ēka ar sarežģītu „dzīvesstāstu” un savdabīgu telpisko veidojumu. Jaunajai paaudzei tā pazīstama kā kafējnīca „Pie zelta liepas”, kādreizējiem atpūtniekiem – kā Bēma māja vai Ogres ekonomiskais veikals. 1903. gadā Ogres kroga nomnieks Pauls Bēms nomāja pļavas ganībām, kas atradās netālu no Ogres stacijas,

Tinūžu ceļš
(tag. Brīvības iela).
Pretī – aptieka, 1910
Pastkarte

vietā, kur tagad atrodas Brīvības ielas 18. un 20. nams. 1910. gadā zemi par 50 rubļiem nopirka Iksķīles zemnieks Bernhards Štrauhs un pēc trīs gadiem to veiksmīgi pārdeva par 725 rubļiem zemes nomniekam Paulam Bēmam. Arhitekts Indriķis Blankenburgs viņam izprojektēja pusotra stāva ēku, piemērojot to dzīvošanai un tirdzniecībai. Fotodarbnīca tika projektēta īpaši – kā piebūve ar plašu stiklotu sienu un jumtu. Tai vajadzēja atrasties pagalma pusē. Pirmajā stāvā ielas pusē plānoja izvietot maiznīcu ar konditoreju un frizētavu, mansardstāvā bija paredzētas dzīvojamās istabas. Diemžēl Paula Bēma villas iespējamā būvdarbu uzsākšana sakrita ar Pirmā pasaules kara sākumu, un reāla celtniecība sākās tikai 1923. gadā jau ar zināmām atkāpēm no sākotnējā projekta.

Jau 1926. gadā nama īpašnieks uzņēmējs Pauls Bēms iznomāja uzbūvētā veikala telpas. Tur tirgojās ar koloniālprecēm, darbarīkiem un dažādiem citiem no dzelzs darinātiem priekšmetiem. Uz šo ēku savu vīna tirgotavu no Ogresciema pārcēla A. Balodis. Fotodarbnīcu īrēja J. Jurevičs, bet 1927. gadā Rīgas grāmatu tirgotājs Jēkabs Lībeks atvēra arī grāmatu veikalu. Pateicoties tieši viņam, 1928. gadā Paula Bēma māja kļuva slavena kā pirmā Ogres laikraksta „Ogres Straume” izdošanas vieta. 1929. gadā grāmatnīcu un fotodarbnīcu pārņēma

E. Kampars, bet 1931. gadā – P. Rutkovskis. Viņš fotodarbnīcu paplašināja un pārdeva Makarijam Jaunzemam, kurš savukārt pazīstams kā fotostudijas „Ogre” dibinātājs. Šajā namā M. Jaunzems strādāja līdz 1938. gadam. Veikali un to īpašnieki mainījās, reizēm pat katru sezonu. Kas tik te nav tirgots! Parfimēriju un drogas tirgoja E. Vītols, te tika pārdoti pat mūzikas instrumenti un elektropiederumi. Dažādas preces tirgoja H. Vics un K. Kalniņš. Ogres skolotāju kooperatīvs pārdeva rakstāmlietas un grāmatas. 1931. gadā pie šīs ēkas ierīkoja autobusa pieturu, lai atpūtniekiem, kas vēlējās peldēties pie Dzirnauvu dambja, būtu ērtāk turp nokļūt. Satiksmi nodrošināja uzņēmējs Preiss, vēlāk – no 1934. gada – Ogres Jaunā parka labierīcības biedrība.

Otrupus Upes prospektam Brīvības ielā atradās skaista, no gaišiem ķieģeļiem mūrēta divstāvu ēka. To uzcēla 1909. gadā. Īpašnieks Johans Veinerts tajā atvēra koloniālpreču tirgotavu un konditoreju. Pirmā pasaules kara laikā māja nodega, pēc tam to atjaunoja. Jaunais īpašnieks I. Pētersons tajā ierīkoja koloniālpreču un dzērienu tirgotavu. Mājas īpašnieki mainījās, telpas tika pārbūvētas un paplašinātas, tomēr tradicionālā konditoreja, kā arī auglūdens un dzērienu tirgotava saglabājās visu

laiku. Anna Dzilna tajā pat uzstādīja speciālu auglūdens ierīci. Kādu laiku šajā ēkā atradās A. Rozes adītava, sēklu veikals, Melņa frizētava, bet pagalmā – Veinberga, vēlāk Rusa maizes ceptuve.

Ja piedāvātā prece nepatika, bija jāpāriet pāri ielai vai jāpāriet nedaudz tālāk, lai ko labāku nopirktu citā veikalā, kaut gan katram tirgotājam bija sava klientūra, un šīs attiecības tika īpaši uzturētas un izkoptas. Namā Brīvības ielā 13 atradās P. Kacena pārtikas preču veikals, trauku un sēklu tirgotava, kā arī frizētava, kurā friziera arodu no paaudzes paaudzē pārmantoja Šteinbergu dzimtas pārstāvji. Sētas pusē tirgoja malku, salmus, sienu un auzas.

Blakus Ogres ekonomiskajam veikalam Brīvības ielā pēc Pirmā pasaules kara tika uzbūvēts kiosks ar kolonādi, kurā tirgoja tabaku, saldumus, limonādi un augļus. To nomāja K. Dāvidsons. Pirms kara gruntsgabals piederēja Līves pagasta zemniekam Mārcim Paucītim. 1910. gadā viņš to bija nopircis par 1400 rubļiem. Pēc arhitekta Makša fon Ozmidova projekta divstāvu dzīvojamās ēkas un staļļa celtniecību pabeidza jau 1913. gadā. Atgriežoties no bēgļu gaitām, M. Paucītis dzīvojamās mājas vietā atrada gruvešu kaudzi. Māju vairs neatjaunoja, bet staļļus pārbūvēja. 1929. gadā tos nopirka Rīgas daiļkrāsotājs Juris Pakalnietis. Pirmajā stāvā viņš ierīkoja populārās Rīgas auglūdens iestādes „K. Draudziņš” tirgotavu, bet otrajā – vasarās

Dzelzceļa pārbrauktuve
Brīvības ielā. 1935
Pastkarte

Tirgus laukums, 1930.
Fotogrāfs nezināms

1897. gadā būvmeistars Roberts Baumanis no Rīgas sāka nomāt gruntsgabalu. Viņš uzbūvēja pusotra stāva koka ēku – pansiju „Nauminga”, kas kļuva plaši pazīstama visā Latvijā kā Baumaņa pansija. Tajā labprāt uzturējās Krievijas armijas virsnieki. Pirmā pasaules kara laikā koka ēka tika nopostīta. Tās vietā 1925. gadā pēc arhitekta Vladimirs Šervinska projekta uzcēla kūrmaļu, un Pauls Baumanis tur atvēra pansiju un kafejnīcu. Kūrmaļu vienmēr bijusi ne tikai pansija ar restorānu un kafejnīcu, bet arī centrālā vieta nozīmīgām sabiedriskajām norisēm kūrorta dzīvē.

izīrējamās telpas. Ārējo veidolu un plānojuma pamatstruktūru ēka saglabājusi līdz mūsu dienām. Tās diviņumāsa – arī staļļu ēka, piederīga Bēma mājai – atrodas Brīvības ielā 20. Cik dažādi var būt ne tikai cilvēku, bet arī ēku likteņi!

Viena no vecākajām un visvairāk pārbūvētajām ēkām Brīvības ielā ir aptieka.

Visos laikos iecienīta bijusi Ogres kūrmaļu. Vietā, kur to vēlāk uzcēla – pie Tinūžu ceļa blakus aptiekai,

Upes prospekts

Vita Rinkeviča

1903. gada Ogresparka kartē* paralēli dzelzceļam iezīmēts taisns ceļš no mežniecības. Šķērsojis Lindenbergas ceļu, tas nedaudz ieslīpi pietuvojas Ogres upes krastam. Agrāk ceļš saukts par „ceļu uz mežniecību” vai „ceļu no Lindenbergas ceļa** uz Ogres upi”. Tas projektēts 1910. gadā, bet tagadējo nosaukumu Upes prospekts ieguvis 1926. gadā. Tolaik tas sniedzās tikai līdz Meža prospektam, bet posmu no Meža prospekta līdz Mālkalnes prospektam 1937. gadā nosauca par Meža ielu. Paralēli Upes prospektam upes virzienā gar Vilku kalniem jau 1862. gadā izveidojusies Bērzu aleja, kas saukta par „promenādes ceļu”, „ceļu uz Špehta vasarnīcu”, „ceļu uz Zeiferta māju” un, no Pārogres nākot, – par „ceļu uz Ogresparku”. Jau 1862. gadā gar ceļa malām iestādīti bērzi. Bērzu aleja veda uz skatu paviljonu, Mīlestības kalnu un Spēļu laukumu, kā arī uz laipām un paviljonu upes pretējā krastā.

Ar paviljonu „Bellevue” saistīti Ogres kūrorta pirmsākumi. Tas tika uzbūvēts tagadējās ēkas Brīvības ielā 18 vietā par Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa pārvaldes līdzekļiem. Divas pūrvietas lielais zemes gabals bija iznomāts no Rīgas pilsētas. Paviljona celtniecībai izsludināja projekta konkursu, un tajā piedalījās astoņi autori. Pirmo prēmiju ieguva arhitekts Pauls fon Hardenaks, otro prēmiju dalīja ne mazāk pazīstami tā laika arhitekti Jūliuss fon Hāgens un Oto fon Zīverss. Jaunā paviljona iesvētīšanu ar plašu koncertprogrammu un izpriecām 1862. gada 27. maijā mēdz uzskatīt par Ogres kūrorta pastāvēšanas sākumu. 1862. gada jūnijā tur ar ragu mūziku uzstājās Berlīnes slavenība Kurcena kungs. Diemžēl jau pēc diviem gadiem paviljons nodega un vairs netika atjaunots. Interese par tam blakusesošo gruntsgabalu parādījās tikai 1910. gadā, sakarā ar Brīvprātīgās ugunsdzēsēju biedrības ugunsdzēsēju depo celtniecību.

Upes prospekta galā, Slotiņkalnā, atradās jaunā Rīgas pilsētas virsmežsarga dzīvojamā māja, celta 1889. gadā. Uz šo ēku 1895. gadā virsmežsargs pārcēlās no Ogresgrīvas muižas, kur atradās viņa vecā mitne. Ilgus gadus mežniecībā strādāja Landovsku dzimtas pārstāvji. 1919. gadā tur neilgu laiku atradās Ikšķīles pagasta izpildkomiteja. Pēc Latvijas Valsts

* Skat. 43. lpp. (Red. piez.)

** no Tinūžu ceļa. (Red. piez.)

bibliotēkas direktora Artura Ģērmaņa iniciatīvas uz turieni tika nogādātas grāmatas no nacionalizētajām bibliotēkām. 1934. gadā tur bija Mežu ekspluatācijas dzelzceļa kantoris.

Upes prospekta galā, pie pašas upes, atradās mājas „Tūtes”. Tās minētas jau 1590. gada poļu revīzijā, bet pēdējo reizi atzīmētas 1862. gadā izdotajā 1861. gadā atklātās Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa līnijas izbūves kartē. Sekoja šo māju zemes dališana un pirkšana. Divus gruntsgabalus 1913. gadā iegādājās Vidzemes guberņas Karaklausības komisijas pastāvīgais valsts padomnieks M. Krāms. Viņš bija iecerējis uzbūvēt divstāvu ēku pansijai. Tomēr 1914. gadā pēc arhitekta Aleksandra Vladimirova projekta viņš uzcēla vienkārtu ēku ar mansardu, ar jauku lieveni un terasi Upes prospekta pusē. Pirmā pasaules kara laikā artilērijas

apšaudē šī ēka tika pilnībā iznīcināta, bet 1925. gadā atjaunota tādā pašā izskatā. Vēlāk no M. Krāma mantniekiem to nopirka Marija Karsta. Viņa izveidoja plašu dārzniecību, saimniecības ēku pārbūvēja par dārzniecības strādnieku dzīvojamu māju un drīz kļuva pazīstama kā daudzveidīgas dārzniecības produkcijas piedāvātāja. M. Karsta bija Latvijas flotes kuģa „Estorils” (vēlāk „Iris Faulbaum”) līdzīpašniece. Lai iegūtu līdzekļus kuģa remontam, 1931. gadā viņa māju iekļāva Latvijas Hipotēku bankā par 16 000 latu. Daļu no bijušās „Tūtu” māju zemes

Autobusa galapunkts
pie Bēma mājas
(tag. Brīvības iela 18).
1930
Fotogrāfs nezināms

Rīgas pilsēta rezervēja piebraucamajiem ceļiem, ko bija paredzēts ierīkot, ja tiktu celts tilts pāri Ogres upei. Tomēr 1907. gadā projektēto tiltu uzbūvēja citur – Ogresciemā, tagadējās Rīgas ielas galā. Bijis arī cits priekšlikums – izmantot šo purvaino nogabalu fabrikas celtniecībai. Meliorācijas darbi mērnika E. Martena uzraudzībā turpinājās līdz 1910. gadam. Par Rīgas pilsētas piešķirtajiem līdzekļiem teritoriju dzelzceļa tuvumā nosusināja, tomēr fabrika netika uzcelta.

Nodoms izveidot Upes prospekta turpinājumu pāri Ogres upei bija ietverts D. Vanaga 1932. gadā izstrādātajā pilsētas apbūves plānā. Arī šī iecere palika tikai uz papīra.

1910. gadā mērniks E. Martens teritoriju starp Bērzu aleju un dzelzceļu sadalīja 19 gruntsgabalos. Tos bija paredzēts pārdot vairāksolišanā. Rīgas pilsētas valdes izvirzītās prasības tā laika jaunveidojamai apdzīvotai teritorijai un īpašos būvnoteikumus atspoguļo „Dzimtsnomas līgums”. Daži no tā paragrāfiem:

„6.§. .. nedrīkst turēt uz gruntsgabala rūpniecības un amatniecības ēkas, alus un vīna tirgotavas, publiskās mājas. Bez pilsētas atļaujas nedrīkst turēt sanatorijas un pansionātus.

7.§. .. atļauts būvēt vienu dzīvojamo māju ne lētāk par 3000 rbļ. un vienu saimniecības ēku

bez dzīvojamām telpām. Ēkai jābūt ne augstākai par 2 stāviem. Būves darbus nedrīkst veikt no 1. jūnija līdz 1. septembrim (atpūtas sezonas laikā).

8.§. ... dzīvojamo ēku arhitektūrai jāatbilst vasarnīcu raksturam."

Par nodomu veidot atpūtas vietai atbilstošu apbūvi liecina arī īpaša prasība 1. gruntsgabala īpašniecei Paulīnei Zeifertei (māja atrodas Bērzu alejas un Krasta ielas stūrī): „Ēkai jābūt izvietotai tā, lai vasarniekiem un atpūtniekiem netraucētu skatu uz atklāto lauku un Daugavu.” Šo gruntsgabalu P. Zeiferte bija nomājusi jau kopš 1895. gada par 57 rubļiem gadā un tur uzbūvējusi vienkāršu koka ēku ar jumta izbūvi. Te bija ierīkota dārzniecība, bet ganības tika iznomātas. Jau pirms Pirmā pasaules kara istabas iznomāja atpūtniekiem, bet pēc kara ēkai piebūvēja verandas. Lai gan mājas īpašnieki bieži mainījās, pansionāta reputācija ar katru gadu auga. 1929. gadā tur atradās ebreju pansionāts, 1935. gadā Elizabetes Firhufs-Volfercs izveidotais atpūtas nams jau plaši reklamēja ārstniecības vannas, masāžu un vingrošanas zāli.

Ar E. Firhufs-Volfercs konkurējošais pansionāts „Ogres parks” atradās pavisam netālu. 1910. gadā Rīgas pasta un telegrāfa ierēdnis galma padomnieks Pāvels Piļais iegādājās gruntsgabalu Bērzu alejas sākumā. Pēc gada tur uzbūvēja divstāvu pansionātu ar 21 istabu, kuru īres maksa bija 30–40 rubļu mēnesī par katru. Pirmā pasaules kara laikā ēka nodega. Kad īpašnieka Pāvela Piļais kundze Aleksandra atgriezās no bēgļu gaitām, 1924. gadā viņa arhitektam Heinriham Devendrusam pasūtīja jaunu pansionāta mājas projektu. Pansionātu atklāja 1926. gadā, un maksa par diennakti tajā bija 4 lati. Tā laika Ogres ceļvežos pansionāts reklamē „pirmklasīgu ķēķi” un istabas ar pilnu pansiju vai bez tās. Šodien pansionāta vietā uzceltas daudzstāvu dzīvojamās mājas.

Atgriežoties Upes prospekta sākumā, pie ēkas Upes prospektā 2, uzmanību saista labi uzturētā vienkārša ēka ar mauriņu ielas pusē. Kaut arī Ogrē kopumā raksturīga apbūves distancētība no ielu sarkanajām līnijām,* pielietotais kurdonēra** princips šajā gadījumā liecina par ēkas kādreizējo sabiedrisko funkciju. Arī šeit izmantoti Ogrē vien raksturīgie Ciņa cementlietuvē izgatavotie savrupmāju nožogojuma stabi. 1909. gadā šo gruntsgabalu nopirka vasarnieks – Rīgas goda pilsonis inženieris Nikolajs Pirangs. Līdz 1929. gadam zemes gabals netika apbūvēts.

1930. gadā to iegādājās Ogres pilsētas ārsts Valentīns Vasīļkovs ar dzīvesbiedri Mariju un pēc arhitekta būvuzņēmēja Jāņa Starķa projekta uzbūvēja savrupmāju pseidoklasicisma stilā – tādu, kāda tā redzama vēl tagad. Pēc Otrā pasaules kara gruntsgabala daļu Krasta ielas virzienā ieguva

Dzilnas māja.
1930
Pastkarte

* Sarkanā līnija pilsētbūvniecībā iezīmē nosacītu robežu, kas atdala ielu, maģistrāļu, laukumu u. c. teritoriju no teritorijas, kas paredzēta apbūvei. (Red. piez.)

** Kurdonērs – pret ielu atvērta pils, muižas vai savrupmājas parādes pagalmi, ko vienas puses robežo ēkas korpuss un gar malām tās sānu flīģeļi. (Red. piez.)

Ogres pilsētas ārsta
V. Vasiļkova diploms,
1911

Latvijas Valsts universitātes rektors Jānis Jurgens.

Blakus Vasiļkovu mājai Upes prospektā 4 ar apjomu un arhitektonisko savdabību izceļas Skujas māja. Vecie ogrēnieši to vēl tagad tā dēvē. Tomes pagasta koku tirgotājs un rūpnieks Kārlis Skuja 1911. gadā nopirka šo gruntsgabalu no Augusta Šmita. Ēkas projektu pasūtīja arhitektam Indriķim Blankenburgam, un Pirmā pasaules kara priekšvakarā tā bija gatava. Arhitekta un varbūt arī paša saimnieka izvēlētais būvmateriāls raksturoja ēkas īpašnieka nodarbošanos. Koka konstrukcijas un koka apdare guva brīnišķīgu interpretāciju nacionālā romantisma stilistikajās formās. Līdzsvarotais būvapjoms ar nelielām jūgendstila atskaņām kļuva ne tikai par ielas dominanti, bet arī par krāšņāko māju Ogrē. Pat postošā vācu artilērijas uguns nesagrāva. Kaut arī postīta, tā bija viena no retajām mājām, kas pēc Pirmā pasaules kara Ogrē bija saglabājusies. 1924. gadā to atjaunoja un iesvētīja. Līdz 1928. gadam tur atradās Ogres aptieka, no 1934. gada tajā strādāja zobārste H. Brūvere, pēc tam – zobārste A. Grotāne.

To ko nespēja paveikt Pirmā pasaules kara artilērija, izdevās veikt „vietējiem piromāniem”. 1998. gadā ēka nodega, un tagad nekas vairs

neliecina par kādreiz arhitektoniski un kultūrvēsturiski nozīmīgo ēku.

Ielas pretējā pusē, tagad Upes prospektā 3, Iršu kolonijas goda pilsonē Lilija Hauks 1913. gadā ieguva gruntsgabalu par 800 rubļiem un pēc kara tur uzbūvēja vienkārtīgu koka dzīvojamu māju. Lielāku, četru dzīvokļu vienkārtīgu koka māju ar jumta izbūvi blakus gruntsgabalā uzbūvēja ogrēniešs Juris Kalniņš vietējā būvuzņēmēja Aleksandra Petholca vadībā. Ap māju ierīkoja sakņu un augļu dārzu. No abām šīm mājām atšķirās daudz lielākais īres nams Upes prospektā 7, kura projekta autors arī bija arhitekts I. Blankenburgs. Līdz 1927. gadam, kad mājas celtniecība bija pabeigta, tās īpašnieks Filiberts Baltiņš mitinājās pagalmā uzceltajā pagaidu namiņā. Lai iegūtu vēl pāris dzīvokļu izīrēšanai, namam 1932. gadā piebūvēja trešo stāvu. Vēl tagad gan ārpusē, gan iekštelpās nams ir saglabājis trīsdesmito gadu arhitektoniskās detaļas. Smalkais logu rūšu dalījums, filigrānais balkona konsoļu profils un dārza kāpņu balustrādes paliekas liecina par arhitekta un būvmeistara labo gaumi un darba prasmi. Pats nama saimnieks kļuvis populārs 1932. gadā, „Bellacord” platē ierakstot dziesmu par Ogrī.

Kaimiņos, tagad Upes prospektā 9, 1913. gadā amatnieks Erihs Cimšs ieguva gruntsgabalu, 1924. gadā viņš to neapbūvētu pārdeva vēlākajam Ogres pilsētas domniekam Kārlim Kalniņam. 1925. gadā pēc būvtehniķa M. Dalbiņa projekta Upes prospektā 9 uzbūvēja koka mājiņu. Tajā dzīvoja vecmāte H. Kriģere un iecienīta modiste Martinsone. Ielas pretējā pusē (tagad Upes prospektā 6) uzceltā ēka saglabājusies no 1911. gada. Tās īpašnieks bija Rīgas–Orlas dzelzceļa kustības dienesta priekšnieks Eduards Križanovskis. 1921. gadā māju nopirka Ogres stacijas priekšnieks Antons Pudāns. 1926. gadā, ceļot savu jauno māju Brīvības ielā 11, viņš nonāca finansiālās grūtībās un bija spiests nelielo, stipri nolaisto koka māju tagadējā Upes prospektā 6 pārdot Rīgas tirgotājam Ādamam Bočam. Jaunais saimnieks, izmantojot būvuzņēmēja J. Starķa pakalpojumus, pamazām māju atjaunoja pēc sākotnējā projekta. Ilgus gadus tur dārzu rotāja skulpturāli veidojumi „Pūce” un „Sēnīte”, diemžēl tagad tie zuduši.

Ogres vēsturiskajā apbūvē Upes prospekts ir interesants un nozīmīgs kā 20. gadsimta 20.–30. gadu pilsētvides apbūves komplekss, kurā katra ēka ir neatkārtojama un savdabīga.

Ogres pilsētas ārsta
V. Vasilkova māja
(tag. Upes prospekts 2).
20. gs. 90. gadi
Foto: R. Lielbriedis

Ogres pilsētas topogrāfiskais plāns. 1932

Aptieka

Voldemārs Eihenbaums

Pirmā aptieka Ogrē atklāta 1889. gadā vienstāva koka ēkā pie Tinūžu ceļa, tagad Brīvības ielā 22/24. Koncesiju tās atvēršanai saņēma Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa distances ārsts Oskars Zēks. Par aptiekas pārvaldnieku iecēla aptiekāra palīgu Ivanu Punku. 1891. gadā aptiekas pārvaldīšanu uzņēmās aptiekāra palīgs, vēlāk provizors Arturs Flahs. 1895. gadā viņš ieguva aptieku savā īpašumā un pēc gada blakus gruntsgabalā uzbūvēja jaunu vienstāva mūra ēku, kā arī ierīkoja peldu iestādi ar ārstniecības vannām. 1900. gadā tur atklāja pirti, 1907. gadā ierīkoja skuju ekstraktu laboratoriju. 1908. gadā aptiekas ēkā sāka darboties pirmais sabiedriskais telefons Ogrē. Pirmā pasaules kara laikā, 1915. gadā, karaspēks ēku izdemolēja un nodedzināja.

1920. gadā provizors Pēteris Širons uzņēmēja Paula Bēma mājā, tagad Brīvības ielā 2, atklāja „Ogresgrīvas aptieku”. Apstākļi farmaceita darbam nebija piemēroti, jo tajā pašā ēkā atradās skārnis, koloniālpriču tirgotava un frizētava, tādēļ 1922. gadā aptieku pārcēla uz t. s. Skujas māju – Upes prospektā. Kad 1924. gadā to nopirka provizors Pēteris Širons, no vecās projekta aptiekas ēkai uzbūvēja mansardstāvu, kur no 1925. gada līdz 1936. gadam atradās pasts. 1927. gadā aptiekas mājas pagalmā arī pēc I. Blankenburga projekta uzbūvēja pirti. 1929. gadā, kad aptieku pārdēvēja par „Ogres aptieku”, tās vadību no Lilijas Širones pārņēma Pēteris Širons un strādāja tajā līdz pat 1941. gadam, kad viņu deportēja uz Sibīriju. Nacionalizētajā aptiekā turpināja darbu P. Širona meita – farmācijas zinātnieci kandidāte Ieva Ķere.

1933. gadā pēc būvinženiera un arhitekta Edgara Starķa projekta aptiekas ēkai Bēru alejas pusē piebūvēja tirdzniecības zāli un kiosku. Veco ēku ar funkcionālisma stilā projektēto piebūvi vienoja būvmateriāls – gaišais dolomīts. Aptieka ne tikai harmoniski iekļāvās jaunbūvētajā Ogres centrā, bet arī kļuva par savdabīgu arhitektonisku akcentu Brīvības ielas un Bēru alejas stūrī.

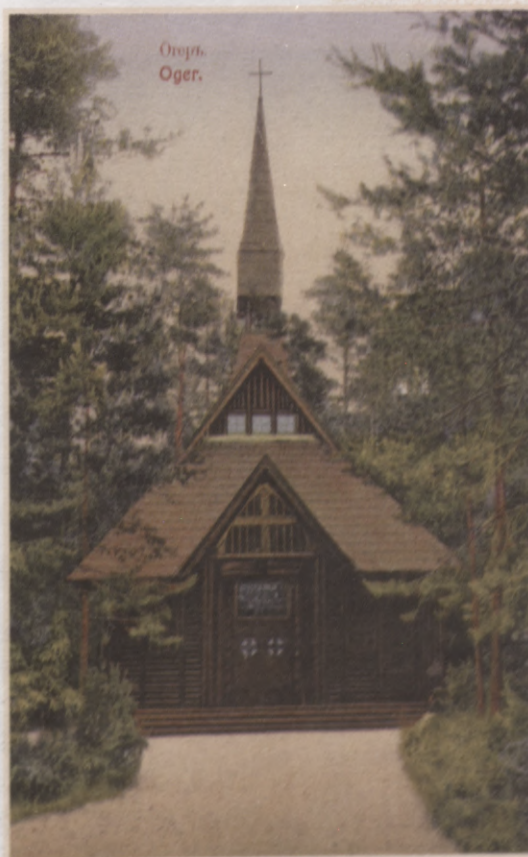
Ogres Evanģēliski luteriskā baznīca

Vita Rinkeviča

Ogresparka villu kolonijas iedzīvotājiem nebija iespējas regulāri piedalīties svētdienas dievkalpojumos (tie notika epizodiski 1893., 1896. un 1897. gadā), jo to noturēšanai nebija piemērotas vietas. Tādēļ priekšlikumi uzbūvēt nelielu baznīcu vai kapelu bija pašsaprotami un guva iedzīvotāju atsaucību. Šā mērķa īstenošanai Ikšķiles un Salaspils draudzes mācītājs Voldemārs fon Hūns draudzes vārdā iegādājās zemes gabalu preti Spēļu laukumam. Projektu kapelai, kas iegājusi vēsturē ar nosaukumu Meža kapela, izstrādāja arhitekts Edgars Frizendorfs, izvēloties mežiem bagātajam apvidurā raksturīgo un viegli pieejamo būvmateriālu – koku. Būdam lielisks būvmākslas speciālists, viņš, izmantojot šķietami masīvo, zemniecisko gulbūves paņēmieni, radīja graciozu, drīzāk Šveices alpu arhitektūrai līdzīgu sakrālās būves paraugu. Celtni vieglumu piešķīra līdzsvarotas pamatapjoma proporcijas un nedaudz hipertrofētais tornis. Celtniecības darbus vadīja Ogres būvuzņēmējs Jānis Starkis.

Kapelu iesvētīja 1910. gada 6. jūnijā. Neliela, bet mājīga, tā varēja pulcināt 300 dievlūdzēju. Dievkalpojumi notika tikai vasarās, tos noturēja Ikšķiles un Salaspils draudzes mācītājs Ksavers Marnics. Kapelas mūžs bija īss, 1915. gadā tā nodega. Līdz pat 1927. gadam Ogrē baznīcas nebija. Tūlīt pēc Pirmā pasaules kara Ogres dievlūdzējus aprūpēja mācītājs M. Bankins no Daugavgrīvas Baltās baznīcas draudzes, sākumā noturot dievkalpojumus zemniecās, pēc 1929. gada – tikko pabeigtajā Apvienoto biedrību nama zālē.

Ogres Meža kapela,
Arh. E. Frizendorfs
1912
Pastkarte

1927. gadā ogrēnieši, atguvušie no Pirmā pasaules kara postījumiem, nodibināja Ogres vasarnīcu rajona draudzi (1928. gadā to pārdēvēja par Ogres pilsētas Evanģēliski luterisko draudzi) un sāka vākt ziedojumus jaunas baznīcas celtniecībai. Īpaši aktīva bija draudzes dāmu komiteja, kas vāca ziedojumus speciāli organizētos sarīkojumos, kā arī izplatot ziedojumu lapas.

Ogres pilsētas draudzes izveidošanās

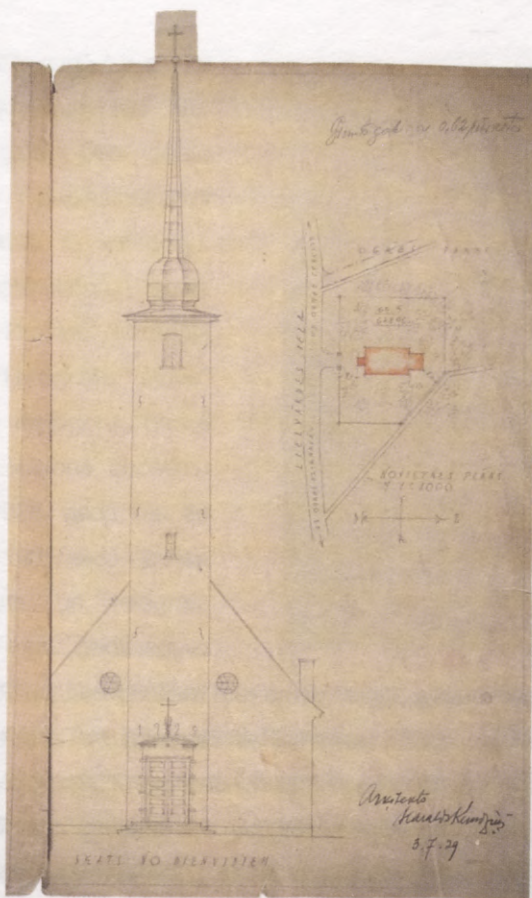
„Vakar par Ogres pilsētas draudzes pastāvīgu mācītāju ievēlēja Viesturu Šeferu. Draudzi nodibināja 1928. gada rudenī, un pirmie draudzes locekļi reģistrēti pagājušajā vasarā. Tagad jau pāri par 300 draudzes locekļu. Karalaikos Ogres mazā baznīciņa gāja bojā. Tādēļ jaunā draudze pagājušā gada rudenī pēc arhitekta H. Kundziņa projekta iesāka celt jaunu dievnamu. Darbi jau tiktālu paveikti, ka nākamā vasarā varēs jauno baznīcu iesvētīt. Grūti iet ar līdzekļu sagādāšanu baznīcas būvei. Mūra darbi vien izmaksājuši pāri par 20 000 Ls, kas savākti gan pabalsta veidā no baznīcas virsvaldes, gan sabiedrības ziedojumiem. Altāra gleznu jaunajai baznīcai dāvina draudzes dāmu komitejas priekšniece inženiera Kēzes kundze. Gleznu pašlaik gatavo mākslinieks Šenbergs ar moto „Kristus atnākšana virs zemes”.”

„Jaunākās Ziņas”, 1930. gada 18. februārī.

Ogres
Evanģēliski luteriskās
baznīcas altāris. 1997
Foto: R. Lielbriedis

1928. gadā jaunās baznīcas projekta pasūtījums nonāca pie arhitekta Haralda Kundziņa, un to nevar uzskatīt par nejaušību. Līdz pat 1933. gada 24. maijam zemes gabals, uz kura atradās jaunūzbūvētais dievnamas, oficiāli piederēja Ikšķiles un Salaspils draudzei. Minētajā datumā tika noslēgts dāvināšanas līgums, ar kuru „obroka tiesības uz Rīgas apriņķa Ogres pilsētas vasarnīcu rajonā esošo Rīgas pilsētas obroka zemes gabalu” ieguva Ogres pilsētas Evanģēliski luteriskā draudze. Ogres baznīcas projektēšanas laiks sakrīt ar Ikšķiles jaunās luterāņu baznīcas projektēšanu. Ikšķiles baznīcas projekta autors ir arhitekts Pauls Kundziņš, vairāk pazīstams un atzīts arhitekts nekā viņa brālis Haralds. Iespējams, ka projektēt Ogres baznīcu vispirms tika aicināts Pauls Kundziņš, bet aizņemtības dēļ viņš šo darbu piedāvāja brālim. Līdz šim nekur npublicētajā Haralda Kundziņa Ogres baznīcas projektā jaušama spēcīga brāļa Paula arhitektoniskā rokraksta ietekme. Pirmkārt, vieglais, graciozais būvaploms, kas stipri tuvs Ikšķiles baznīcas proporcijām, kaut arī bez klasiskā kolonnu portika. Otrkārt, Paulam Kundziņam tik raksturīgais augstais, slaidais, it kā īpaši uz augšu pavilktais tornis, kāds ir

arī Allažu Luterāņu baznīcai. Pagaidām nav noskaidrots, vai Ogres pilsētas Evanģēliski luteriskā draudze no Haralda Kundziņa 1929. gada maijā oficiāli apstiprinātā projekta atteicās tikai finansiālu apsvērumu dēļ un cik lielā mērā draudzes izvēli ietekmējusi gaume vai bažas par tik tuvu esošo baznīcu šķietamo līdzību. Īstenoto projektu parakstījis inženieris K. Paegle. Ir zināms, ka H. Kundziņa projektu pārveidojis būvinženieris A. Kēze. Jebkurā gadījumā abi projekti ir ļoti atšķirīgi celtnu būvapjomu ziņā. Tagadējā Ogres Evanģēliski luteriskā baznīca ir 1872. gadā Pīņķos historisma stilā celtās Sv. Nikolaja baznīcas atdarinājums. Dievnama celtniecībā piedalījās vietējie būvuzņēmēji J. Starkis un A. Dreimanis, darbus vadīja inženieris K. Paegle.

1930. gadā baznīcas tornī pirmoreiz atskanēja firmas „J. Schwenn” lietais zvans, bet 1940. gadā visu baznīcas telpu papildīja jauniebūvēto ērģeļu skaņas.

Ogres kapsēta iesvētīta 1935. gada 30. jūnijā.

Ogres Evanģēliski luteriskajā draudzē no 1929. līdz 1935. gadam kalpoja mācītājs Viesturs Šēferis (1902–1978), no 1936. līdz 1939. gadam – mācītājs Arturs Krauklis (1904–1942) un no 1941. gada – vikārs Arvīds Perlbahs (1897–1962).

Ogres
Evanģēliski luteriskās
baznīcas projekts.
(nerealizēts) 1929
Arh. H. Kundziņš

Ogres
Evanģēliski luteriskās
baznīcas projekts.
(realizēts) 1930
Inž. A. Kēze

Pasts

Voldemārs Eihenbaums

Rīgas–Maskavas trakta zirgu pasta stacija „Oger” pirmo reizi avotos minēta 1791. gadā, tomēr, iespējams, ka tā pastāvējusi jau agrāk satiksmei ar Dinaburgu.* Tāda varbūtība pieļaujama, jo pirmās ziņas par Salaspils staciju dokumentos minētas jau 1759. gadā.

Pasta stacija bija vesels komplekss ar stalliem, vāgūzi, ceļinieku un administrācijas dzīvojamajām telpām. 1791. gadā Ogres pasta stacija atradās uz „Blomju” mājas zemes, kur tagad atrodas Ogres Trikotāžas kombināta ūdenssūkņu stacija. Ap 1850. gadu pasta stacija pārvietota uz Ogresgrīvas muižu (tagadējā Rīgas ielā 14). Kā minēts 1853. gada dokumentos, tā bijusi pasta stacijai speciāli būvēta ēka (nojaukta 1971. gadā). 1862. gadā, pēc Rīgas–Dinaburgas dzelzceļa atklāšanas, Ogresgrīvas muižā pasta staciju slēdza un izvietoja mežniecībā, bet pasta pārvedumus pārņēma dzelzceļš. 1914. gadā nodaļas nosaukums bija Pasta transporta pārvaldes 1. daļas Rīgas–Dinaburgas līnijas 2. nodaļa. 1913. gadā zirgu pasta pārvadājumus atjaunoja, ierīkojot Ogres krogā pasta staciju (tagad kroga vietā atrodas Tautas nams). Ogres stacija, tāpat kā 1791. gadā, apkalpoja Stopiņu, Tinūžu, Ropažu un Turkalnes traktus, bet, sākoties Pirmajam pasaules karam, staciju slēdza.

Iecere Ogres vasarnīcu rajonā atklāt pasta nodaļu radās 1908. gadā. To īstenoja 1909. gada 16. maijā, pie Ogres stacijas atverot pasta nodaļu pastmeistara Frīdriha Šlukes vadībā. Nodaļa atradās Rihtera nama otrajā stāvā (tagadējā Brīvības ielā 14). Tā darbojās līdz 1917. gadam, kad kara apstākļos to likvidēja.

1919. un 1920. gadā pastāvīgas pasta nodaļas Ogrē nebija, vienīgi pie dzelzceļa stacijas armijas vajadzībām darbojās pasta aģentūra (to slēdza 1920. gada 20. augustā).

1920. gada 1. martā pastmeistars F. Šluke atjaunoja pasta nodaļas darbību vienā irētā istabīnā Kauliņu mājā (tagadējā Rīgas ielā 1). Tur pasta operācijas veica trīs darbinieki, kas apkalpoja arī telefona komutatoru ar 20 abonentiem. 1921. gada 1. maijā nodaļai tika piešķirtas pasta kantora tiesības. 1925. gadā pasta kantori pārvietoja uz Pētera Širona namu tagadējā Brīvības ielā 22/24, kur mansardstāvā virs aptiekas šim nolūkam bija noīrētas divas istabas.

* Daugavpils. (Red. piez.)

1927. gadā tur atvēra pasta krājeksi Nr. 95. 1931. gadā pēc pasta kantora paplašināšanas paaugstināja tā kategoriju. Par pastmeistaru iecēla Indriķi Druviņu, žurnāla „Pasta-Telegrāfa Dzīve” atbildīgo redaktoru. Strauji pieauga telefona abonentu skaits: 1928. gadā bija 59 abonenti, 1931. gadā – jau 95.

Pasta un telegrāfa virsvalde 1930. gadā ieguva gruntsgabalu pasta ēkas

būvei Brīvības ielā 30a, iepretī Pūres konditorejai. 1934. gadā Ogres pilsētas valde vēlreiz apsprieda jaunas pasta ēkas būvniecības iespējas. Divstāvu mūra ēku uzcēla pēc arhitekta Dāvida Zariņa projekta. Pirmo stāvu aizņēma pasta operāciju zāle, otrajā stāvā atradās pastmeistara un tehniķa dzīvokļi, bet pagrabā – saimnieciskā nodaļa. Ēkā bija ierīkota centrālapkure, pagalmā tika uzcelta sarga māja. Jaunbūvi iesvētīja 1936. gada 28. novembrī.

1937. gada 27. jūlijā Ogrē atklāja vismodernāko automātisko telefona centrāli Latvijā. Tā bija izgatavota Valsts elektrotehniskajā fabrikā (VEF) 150 abonentu apkalpošanai. Ar to Ogrē apsteidza pat Rīgu.

1939. gadā Ogres pasts kļuva par 2. šķiras kantori. Automātiskā centrāle šajā laikā apkalpoja jau līdz 300 telefona abonentu. Kantora pārziņā bija vairākas pasta nodaļas – Ikšķile (no 1921. gada), Ogresgals (no 1930.), Ķegums (no 1927. līdz 1937. gadam), Ciemupe (no 1930.), Turkalne (no 1930.), Tome (no 1934.) un Tinūži (no 1936.).

Ogres pasts. 1937
Arh. D. Zariņš
Pastkarte

Skolas

Vita Rinkeviča

„Skola nodibināta 1919. gadā rudenī. Ikšķiles pagasta valde ievēlēja šē par skolotāju Dāvidu Salmiņu,” rakstīts vēsturiskajās ziņās par Ogresgrīvas I pakāpes pamatskolas dibināšanu, kuras sniedzis pats skolas pārzinis D. Salmiņš 1923. gada augustā.

Pirms tam Ogres bērni apmeklēja Ikšķiles pagasta Elkšņu skolu un Ķēķa skolu. No 1880. gada līdz pat Pirmā pasaules kara sākumam Ogrē darbojās privātskola. Tā piederēja māsām Idai un Bertai Briedēm un bija divklasīga, tikai pēdējos divos pastāvēšanas gados tā tika pārveidota par četrklasīgu. Galveno uzmanību šajā skolā veltīja krievu, latviešu, franču un vācu valodai, ticības mācībai, baznīcas vēsturei un katķismam. Varbūt tieši tādēļ Ogres tirgotāji, namsaimnieki un inteliģenti izvēlējās šo skolu savu meitu izglītošanai. Tika mācīti arī eksaktie priekšmeti. Skolas ēku uzbūvēja 1899. gadā, un tā vēl tagad atrodas Brīvības ielā 7. Par ēkas senlaicīgumu liecina smalkie kokgriezumi frontonos un fasāžu dzeltenais ķieģeļu mūris. Tā nebija vienīgā privātskola, īsu laiku 1914./15. mācību gadā Ogres upes kreisajā krastā Ķikuļa mājā darbojās privāta proģimnāzija, kuras pārzinis un skolotājs bija Andrejs Gozītis. Pirmā pasaules kara laikā mācības tika pārtrauktas, skolas slēgtas.

Karam beidzoties, 1919. gadā Dāvids Salmiņš uzmeklēja vietu, kur varētu „ievietot” skolu. 1923. gada pārskatā par Ogresgrīvas I pakāpes pamatskolu viņš raksta: „Vietējās Ogres muižas nomnieks R. Mitelhofs apņēmas dot telpas muižā pret remontu, pie kura tūlīt ķērās amatnieki, bet nepieciešamo inventāru un mācību līdzekļus bija jāpiegādā, pa daļai pērkot, pa daļai aizņemoties no Rīgas skolām. Skola sāka darboties 3. decembrī, bet, tā kā skolēnu skaits (79) neietilpa vienā klasē, par otru skolotāju pieņēma Almu Salmiņu.”

Pēc diviem gadiem šīs telpas bija jāatstāj, jo līdzekļu trūkuma dēļ Ogres miesta pagaidu valde nevarēja turpināt šo telpu remontu. Muižas nomnieks izīrēja šīs telpas Ikšķiles pagastam. 1921./22. mācību gadā skola darbu varēja iesākt tikai novembrī. Tā kā izremontēto telpu kopskaits, ieskaitot garderobi, bija trīs un tika pieņemts trešais skolotājs Alfreds Lejiņš, bet

tuvējās muižas telpās strādāja divi Iksķiles pagasta skolotāji, tad atzina par lietderīgu atvērt kopīgu V klasi pagasta un miesta bērniem. Arī skolēnus pa citām klasēm nolēma sagrupēt pēc viņu zināšanām, neskatoties uz piederību vienai vai otrai pašvaldības vienībai.

Ievērojot neciešamos apstākļus telpu ziņā – sala laikā temperatūra klasēs bija ap +6° C, bet logu attiecība pret grīdas laukumu bija 1:15, skolas padome 1921./22. mācību gadā sāka iesniegt attiecīgām iestādēm aizrādījumus un lūgumus pabalstīt miestu tādā apmērā, lai varētu skolai iegūt cik necik pietiekošas telpas.

Izglītības ministrijas atsūtītais Pamatskolu nodaļas pārstāvis par piemērotu atzina A. Miskas māju (Rīgas ielā 11, nojaukta 1971. gadā), kur jau mitinājās divi skolotāji. 1922. gada vasarā Ogres valde nopirka par Skolu departamenta izgādāto 550 000 rubļu lielo pabalstu A. Miskas māju kopā ar nepilnu hektāru zemes skolas izvietošanai.

Citi arhīva dokumenti liecina, ka 1922. gada aprīlī Izglītības ministrija par 11 000 latu Ogres upes krastā (Krasta ielā 9) nopirkusi 2,84 hektāru lielu gruntsgabalu ar divām ēkām. Lielākajā

no tām izvietota skola, bet mazākajā dzīvoja skolas pārzinis un skolotāji. Kara laikā bojāto ēku izremontēja, un vēlā rudenī sākās mācības. Kopš tā laika skola saucās Ogres miesta sešklasīgā pamatskola. Minētajā vietā skola atradās septiņus gadus. Telpas nebija īsti piemērotas skolas vajadzībām, apakšējā stāvā atradās divas klases, maza zāle rīta lūgšanām, neliela darbnīciņa, virtuvīte, augšējā stāvā – divas klases ar priekšistabiņu, istaba skolotājam un pašzobeles. Šau-

rajās telpās mācījās apmēram 100 bērnu, tādēļ doma par jaunas skolas celtniecību bija visai aktuāla. 1923. gadā izstrādāja jaunas skolas ēkas projektu Skolas ielas galā. Miesta valde iegādājās gruntsgabalu un sāka būvmateriālu sagādi. Tomēr jaunā skola netika uzcelta līdzekļu trūkuma dēļ.

Kad 1928. gadā darbu sāka pirmā Ogres pilsētas valde, visneatliekamākais bija jautājums par skolu. To atrisināja, atpērkot no Ogres dzelzceļa stacijas priekšnieka A. Pudāna māju Brīvības ielā 11 un pārbūvējot to skolas un pilsētas valdes vajadzībām. Pēc arhitekta Eduarda Smurģa projekta 1925. gadā būvētā Pudāna viesnīca ar restorānu pārtapa par nozīmīgāko sabiedrisko ēku Ogrē, pateicoties arhitekta V. Šervinska pārbūves projektam. Jau 1929./30. mācību gadā skola sāka darbu jaunās telpās. Pieauga skolēnu un skolotāju skaits,

Briedes skola.
20. gs. sākums
Fotogrāfs nezināms

Ogres miesta
sešklasīgā pamatskola.
1924
Fotogrāfs nezināms

Tullija meta. Violeto un tumšzaļo eglīšu motīvs, kas izaug no ornamentālās joslas, simbolizē Ogres skaisto dabu ar skujkoku mežiem. Vidū tautasdziesma: „Pulciņā, pulciņā,/ Bāleliņi pulciņā!/ bitītes medu nes,/ Pulciņā strādādamas.” 1937. gada 19. augustā skolu apmeklēja Valsts prezidents Kārlis Ulmanis.

1924. gadā Ogres miesta sešklasīgās pamatskolas pārzini Dāvidu Salmiņu nomainīja Turkalnes skolas pārzinis Jānis Putniņš. Ogres kultūras dzīvē viņš ienāca kā kora un orķestra diriģents, aktieris un režisors, kultūras biedrību vadītājs, bērnu svētku organizētājs. Par skolas pārzini J. Putniņš strādāja līdz 1937. gadam. Arī skolotāji Teodors Spuriņš, Pauls Balodis un citi ar aktīvu piedalīšanos Ogres sabiedriskajā dzīvē bija paraugs bērniem. 1937./38. mācību gadā par skolas pārzini iecēla Jāni Vilipsonu, bet 1939./40. mācību gadā amatu pārņēma Jānis Pālens.

un arī pati skolas dzīve kļuva daudzveidīgāka un aktīvāka: skolā darbojās 139. Ogres skautu vienība, Latvijas Jaunatnes Sarkanā Krusta pulciņš, Ogres skolēnu kooperatīvs, Ogres pilsētas 819. mazpulks, Cerības pulciņš. Bērni piedalījās novada dziesmu svētkos, sportoja, spēlēja teātri, rīkoja izstādes, vāca līdzekļus trūkcūcietējiem.

Par neaizmirstamu notikumu, ne tikai skolas vēsturē vien, kļuva Ogres pamatskolas karoga iesvētīšana 1937. gada maijā. Šāds karogs bija pirmais Latvijā. To darināja pēc skolotāja Alberta

Skola vēstures griežos

Rasma Zaķe

Tas bija 1940. gads, kad māte mani, sapostu tumšzilā kleitiņā, melnā priekšautā ar spāmiņiem un zīda lentēm bizēs, aizveda uz Ogres skolas pirmo klasīti.

Mūsu ģimenē skola vienmēr tika pieminēta ar cieņu un bijību, jo vecāki dzīvoja negrozāmā pārliecībā, ka vienīgi izglītība ir tā manta, ko dzīvē neviens mums nespēs atņemt, bet viņi nevarēja paredzēt, cik likumains būs šis mūsu skolas ceļš.

Savu izglītību sāku „dziļā pateicībā” lielajam austrumu kaimiņam par iespēju apgūt zinības „īsti un patiesi”. Biju ļoti apzinīga un uzcītīga skolniece, tādēļ man nesagādāja grūtības ne „tautu tēva” J. Staļina „īsaiss kurss”, ne arīdzan vēlāk „visu bērnu drauga” Ā. Hitlera biogrāfija. Labi mācīdamās, izpelnījos godu sēdēt pirmajā solā blakus otrai mūsu klases teicamniecei Zigrīdai, kuru, kā jau bērnībā nereti gadās, apbrīnoju un centos atdarināt, cik vien spēju. Vēl tagad atceros, kā ap viņu vēdīja šokolādes, labu ziepju un tīru matu smarža un kā gurkstēja īstas ādas mugursoma, pilna glieti apvākotām grāmatām un burtņīcām. Draudzenes mēs nekļuvām, bet liktenis bija lēmis, ka šo meiteni neesmu aizmirsusi visa mūža garumā.

Kādā vasaras pēcpusdienā tēvs pārnāca no darba dīvaini satraukts un nerunīgs. Bija atgadījies kaut kas neizprotams: naktī nezināmi, briesmīgi „viņi” varmācīgi aizveduši Zigrīdu, viņas vecākus un pat mazo māsiņu. Neviens neko man nemācēja paskaidrot, un drūmi klusēja arī mans vienmēr visu zinošais tēvs...

Pamazām atskārtu, cik pieaugušo pasaule ir neizprotama, skarba, pat ļauna un ka tur nebūt viss nenotiek tā, kā naivi biju iedomājusies.

Nākamajā 1941./42. mācību gadā, kad vajadzēja aizmirst visu iepriekš mācīto un sākt jaunu dzīvi, vairs lieki neprātoju par to, kādēļ gan šoreiz mūsu „atbrīvotāji” ir ieradušies no rietumpuses.

Pirmajā skolas dienā mūs veda uz baznīcu. Laikam jau sprediķis bija viena vienīga pateicība Dievam par glābiņu, kas nāca no rietumiem, bet manu uzmanību piesaistīja pavisam kas cits. Priekšējā solā sēdēja kāda lielāka meitene, melnas, cirtainas bizes pāri sola atzveltni pārmetusi. Zilganmelns pinums, sastiprināts ar koši sarkanām bizmārītēm, rīta gaismā zaigoja

Ogres pilsētas
pamatskola
(tag. Brīvības iela 11).
1938
Pastkarte

un laistījās tā, ka vai elpa aizrāvās. Skumji pataustīju savas palsās peļastītes: kur nu man tādām krāšņumam līdzināties! Vēlāk starpbrīžos centos neuzkrītoši turēties skaistās meitenes tuvumā, jo man patika viss – gan viņas apģērbs, gan maigās kustības, gan vieglā, dejojošā gaita, bet, kad lielo, melno acu skatiens jautājoši pavērsās pret mani, samulsu un mēģināju noslēpties.

Arī šī meitene kādu dienu vairs neieradās skolā. Kad dzirdēju runājam par šāvieniem Pārogres grantsbedrēs, tūlit atcerējos zilganmelnās, rīta saules apspidētās bizes pāri baznīcas sola atzveltni...

Tā, ieguvuši jau krietnu dzīves rūdījumu, sākam 1944./45. mācību gadu, kārtējo reizi suminādami savu „lielo brāli” no austrumiem. Togad skolā saradās prāvs skaits jaunu skolotāju ar kara gadu pieredzi un nopelniem, bet bez jebkādam zināšanām pedagoģijā. Nereti starp skolotājiem un mūsu pāraugušajiem zēniem stundu laikā izcēlās kautiņi – un tad gan gāja jautri! Arī par sekmēm nebija liela bēda, jo neviens jau nezināja, ne ko mums mācīt, ne kā mūs audzināt. Vecie skolotāji tika nobidīti malā, un viņi varēja priecāties, ka vispār tiek pielaisti skolas tuvumā.

Tā dzīve pamatskolā gan ar priekiem, gan bēdām un pat traģēdijām bija aizritējusi līdz septītajai klasei, un mums, tik „vispusīgi izglītotiem”, nācās domāt, ko darīt tālāk. 1947. gadā Ogrē vēl nebija vidusskolas, tādēļ izklīdām kur kurais un pēc gada jaunatvērtās vidusskolas pirmajā klasē sapulcējāmies vairs tikai neliels pulciņš.

Nu jau bija skaidrs, kādas zinības jaunajam padomju pilsonim ir nepieciešamas, un mūsu izglītošana ritēja itin raiti, arī skolotāji tagad bija citi. Atceros, ka tolaik vidusskolā sāka strādāt pavisam jauniņas, tikko augstskolu beigušas skolotājas, starp tām vienmēr smaidīgā fizikas skolotāja Zenta Kalniņa, kuru mēs mīļi saucām par skolotāju Zentiņu, smalkā vācu valodas zinātāja Lillija Karstā, nomainīgi elegantā literatūras pasniedzēja Biruta Gintere, allaž mūs uzklājis gatavā Lidija Bērziņa. Liekas, gala eksāmenos viņas bija uztraukušās vairāk par mums, tomēr kopīgiem spēkiem pārbaudījumus izturējām godam, un visi deviņi tā gada absolventi vēlāk ieguvām arī augstāko izglītību.

Lai arī kā ir gājis namā ar tornīti pie Ogres stacijas, tā ir un paliks manas paaudzes ogrēniešu vienīgā, neaizmirstamā skola. Tajās sienās esam gan saluši, gan badojušies, rūgti raudājuši un arī draiskojušies uz nebēdu, pa laikam apgūdami šādas tādas zinības. Tur sveicām kārtējos „atbrīvotājus” un drīz atkal viņus aizmirsām, pārdzīvojām netaisnības, iemācījāmies atšķirt labu no ļauna, nereti liekuļojām, kad tas bija nepieciešams, un teicām patiesību, kad varbūt vajadzēja paklusēt, bet ziedi un vīstošās meijas nekad vairs nesmaržoja tā kā 1952. gada izlaiduma ballē, jo tas Ogres vidusskolā bija pirmais izlaidums, bet mēs skumju šķiršanās vāsi, rītam austot, tur dejojām pēdējoreiz.

Skola pēc Otrā pasaules kara

Vilma Bloma

Esmu dzimusi Zemgalē, Dobeles apriņķī. Tur reljefs pamatā ir līdzens, un skats paveras tālu jo tālu. Arī upes plūst rāmi. Ogrē ir pavisam citāda, pazīstama kā viena no skaistākajām Latvijas kūrortpilsētām ar savu kalnaino apkārtni un straujo, akmeņaino Ogres upi. Trīsdesmito gadu otrajā pusē mācījos Pļaviņu ģimnāzijā pie Daugavas. Mūsu ģeogrāfijas skolotājs nolēma mūs, skolēnus, iepazīstināt ar Latvijas skaistākajām vietām un dabas ainavām. Mūsu ceļš veda no Pļaviņām gar Daugavas krastiem uz Ogrī, kur nakšņojām, tālāk – cauri Kurzemei līdz jūrai. Braucām ar smago automašīnu, vaļējā kravas nodalījumā, ļaudamies saulei un vējam. Mūsu skatienam atklājās Latvijas daba visā tās daudzveidībā. Iebraucot Ogrē, skatienus saistīja Ogres kalni. Pārogres mājiņas gleznaini izcēlās starp dārziem kalnu nogāzē. Ogrē nakšņojām kādā mājā upes krastā, bet pirms nakts atpūtas, gājām apskatīt pilsētu un upi. Pārsteidza upes seklums un lieliem akmeņiem klātā gultne un krasti. Upē bija aizsprosts un peldētava. Gar krastu pastaigājās skaisti ģērboti, nesteidzīgi ļaudis. Sievietes skaistās kleitās, vaļējiem matiem, kuplām lentām tajos. Mums bija neērti savu noputējušo, saburzīto drēbju dēļ, jo braucām taču vaļējā mašīnā. Ceļi toreiz nebija asfaltēti, arī Ogrē. Pilsētā bija daudz dārzu un koku. Skolotājs stāstīja, ka te vasarās brauc atpūsties Rīgas turīgie ļaudis ar savām ģimenēm.

Tāda bija mana pirmā viesošānās Ogrē, bet 1945. gada septembrī pārcēlos uz Ogrī dzīvot un uzsāku darbu Ogres septiņgadīgajā skolā.

Ogrē bija mainījusies: saspridzināts dzelzceļa tilts, dzirnavas, pilsētiņa bija minēta. Apkārt tai bija saraktas aizsardzības līnijas.

Skola atradās pie pašas stacijas, tajā bija uzturējušās vācu armijas daļas; logi izbīruši, un skolas inventārs izvazāts. Kad ierados tur strādāt, skola jau bija vairāk vai mazāk sakārtota enerģiskā direktora Viļa Kalnāres vadībā. Te strādāja arī ilggadējais Ogres skolotājs Pauls Balodis, kā arī Anna Butlēviča u. c. Lielas grūtības man sagādāja dzīvokļa meklēšana. Pilsētiņa maza, bet iedzīvotāju bija vairāk kā pirms kara. Pēc padomju iekārtas izveidošanas Ogrē kļuva

par aprinča centru ar vairākām iestādēm un organizācijām, kuru darbiniekus bija jāizvieto pilsētā, tāpēc ilgi meklēju kādu istabiņu, kur varētu apmesties un izmitināt savu slimo māti. Iesākumā izdevās sameklēt tikai gultas vietu. Pie šiem labajiem cilvēkiem mitinājos vairākus mēnešus, tad pilsētas izpildkomiteja man piešķīra dzīvojamo platību nacionalizētā mājā Blaumaņa ielā, apmēram 2,4 kilometru attālumā no skolas.

Ielas nebija ne bruģētas, ne asfaltētas – parasti lauku ceļi. Pēc lietus tās bija dubļainas, ziemā – sniega pilnas. Arī ielu apgaismojuma nebija. Elektriskais apgaismojums pilsētas centrā gan bija, taču ar pārtraukumiem (1945. gadā elektrības vispār nebija, jo 1944. g. oktobrī Ķeguma spēkstaciju vācieši bija uzspriecinājuši). Apgaismošanai izmantoja petrolejas lampas, gāzes lampas, sveces, ploškas, skalus. Elektrību pilnīgi pieslēdza tikai pēc 1947. gada, kad atjaunoja Ķeguma HES. Veikali, aptieka, sanatorijas u. c. ēkas tika nacionalizētas. Dzelzceļa stacijas ēku atjaunoja 1947. gadā, līdz tam to aizstāja neliela pagaidu ēka. Vilcieni brauca ar lokomotīvēm, kuras kurināja ar oglēm, un līdz ar to pamatīgi dūmoja. Uz Rīgu aizbraukt bija grūti, lai gan pasažieru vilcieni gāja pāris reižu dienā, bet tie bija garāmbraucošie vilcieni, jau pārpildīti.

Pārtikas produktus varēja nopirkt, uzrādot kartītes, ko piešķīra Ogres iedzīvotājiem. Devas bija ļoti mazas, pat niecīgas. Mēs ar māti iegādātos produktus rūpīgi sadalījām, lai pietiktu katrai dienai. Laukumā, kur tagad ir universālveikals, bija tirgus. Uz zemē iedzītiem mietiem uzlikti dēļi kalpoja par galdiem. Cilvēki pārdeva pārtikas produktus vai liekās mantas. Šīs preces bija ļoti dārgas, un mēs ar māti tās nopirkt nevarējām. Bijām ļoti trūcīgas, jo 1944. gada rudenī, vāciešu izdzītas, mēs, tāpat kā citi apkārtnes iedzīvotāji no Jaunbriem, līdzī varējām paņemt tikai to, ko spējām panest pauniņā uz muguras. Kad atgriezāmies dzīves vietā, viss bija izlaupīts. Tie, kam bija, ko mainīt pret pārtiku – drēbes, trauki vai citas mantas, varēja pārtikt labāk. Atceros kādu sevišķi bargu ziemu pēc kara, kad sasala mūsu dārziņā izaudzētie kartupeļi. Dzīvojam pusbadā. Pavasarī ēdām nātru, gāršu un skābeņu zupu trīs reizes dienā.

Es biju jauna, vēlēšanās dzīvot – liela. Mācījos neklātienē Fizikālās institūtā un Latvijas Valsts universitātē studēju vēsturi. Aktīvi piedalījos arī sporta pasākumos, ziemā slēpoju, vasarā nodarbojos ar vieglatlētiķi, spēlēju volejbolu. Mācīju fizikālūru arī skolā un enerģijas vajadzēja daudz. Nelaimīgā kārtā abas ar māti smagi saslimām ar gripu, māte pēc tam vēl ar tuberkulozi. Glābāmies ar kazas pienu. Kaziņu nopirkām maiņas ceļā par drēbēm.

Alga skolā bija 72 rubļi par 36 stundu slodzi (1945./46. mācību gadā). Stundas skolā notika sešas dienas nedēļā, nācās mācīt dažādus priekšmetus: es mācīju fizikālūru, vēsturi, ģeogrāfiju, arī vācu valodu. Strādājām ļoti daudz, jo skolotāja darbs ietvēra arī ārpusstundu darbu ar pulciņiem, sacensībām, skolēnu apmeklēšanu mājās.

Ogres septiņgadīgā skola pēc kara bija vienīgā pilsētā. Tajā mācījās latviešu un krievu bērni, jo pilsētā bija visai daudz krievu un citu tautību iedzīvotāju, kas palikuši pēc kara vai pārvietoti pēc vāciešu pavēles kara laikā (baltkrievi, krievi, ukraiņi no iekarotiem apgabaliem). Daudzi neatgriezās vecajās dzīves vietās, jo tur daudzviet pat meži bija nopostīti, nerunājot par mājām un dārziem, tāpēc nāktos dzīvot zemnicās.

Ar šiem krievu un cittautu bērniem strādāja krievu valodā runājošie skolotāji: Nikolajs Pozvojskis ar māsu (ieradušies no Ļeņingradas, pārcietuši blokādē), Nadežda Kalnāre, direktora sieva, un citi. Toreiz dominēja idejas par tautu draudzību.

Bērnu starpā nebija naida, arī skolotāji sapratās labi. Latvieši mācījās krievu valodu, jo pedagoģiskajās sēdēs bija jārunā krievu valodā.

Mācību priekšmetu kabinetu nebija. Kartes un citus uzskates līdzekļus skolotāji nesa sev līdzī, pēc stundas atkal atpakaļ uz skolotāju istabu. Uzskates līdzekļu bija ļoti maz; skolotājiem pašiem vajadzēja tos meklēt, izgatavot, zīmēt, rasēt, izgriezt, limēt utt.

Liela vērība tika pievērsta fiziskajai audzināšanai. Skolēnus gatavoja GDA (Gatavs darbam un aizsardzībai) normām, kurās ietilpa vingrojumi (rīta rosmes tipa), skriešana, augstlēcšana, tāllēcšana, bumbiņas, granātas mešana, slēpošana. Bija grāmatiņas ar normatīviem, kas jāizpilda katram praktiski veselam skolēnam. Skolas pagalmā bija primitīvs sporta laukums.

Pilsētā bija arī kultūras nams (tagad Tautas nams), kurā notika valsts svētku atzīmēšana, kā arī skolēnu Jaungada eglītes. Reizi mēnesī tika rādītas arī kinofilmas. Pēc svētku atzīmēšanas parasti notika dejas, gan stipri reti, ne tā, kā tagad – bieži un skaļi. Vispār pēckara laiks bija stipri drūms un bēdīgs smago materiālo apstākļu dēļ. Piemēram, apģērbi bija ļoti vienkārši, bieži pāršūti no vecām drēbēm. Vīrieši uzvalku vietā valkāja t.s. vējblūzes, ko varēja uzšūt no veciem mēteļiem, pat armijas segām vai šineļiem. Jaunieši vasarā valkāja baltas tenisčības (ar kritu nobalsinātas) un īsās baltās zeķes. Ar vienu tērpu staigāja vairākus gadus. Ziemā valkāja t.s. tankus – šņorzābakus. Es, piemēram, valkāju slēpošanas zābakus no pirmskara laikiem un vilnas kapzeķes. Ziemās skolā bija ļoti auksti, ģērbām mugurā visu, kas siltāks un biežāks.

1947. gadā pie septiņgadīgās skolas sāka darboties arī vakarskola ar dažām klasēm tiem jauniešiem, kas nebija varējuši iegūt izglītību kara dēļ. Stundas notika vakaros pat līdz plkst. 23. Daudzi nāca kājām no apkārtējiem pagastiem, mācījās ļoti centīgi. Skolotāji bija lielākoties tie paši, kas dienas skolā. Arī man bija daudz stundu, vakaros vajadzēja iet mājās pa tumšajām ielām. Dažreiz bija pat tik tumšs, ka taustīju ar roku koku stumbrus, lai neapmaldītos vai neieskrietu grāvī. No sliktiem cilvēkiem nejutu bailes; toreiz jau gandrīz visi bija vienlīdz nabagi, ko zagst nebija un par noziegumiem draudēja liels sods.

Pamazām pilsēta paplašinājās. 20. gadsimta 50. gados sāka būvēt jaunas dzīvojamās mājas Oktobra prospektā (tagad Grīvas ielā), uzbūvēja kinoteātri. 60. gados sākās Ogres Trikotāžas kombināta būve, kas radīja milzīgu iedzīvotāju pieplūdumu, līdz ar to lielas pārmaiņas skāra arī skolas dzīvi: uzcēla Ogres vidusskolu un vakarskolu atdalīja no tās.

Apvienoto biedrību nams

Voldemārs Eihenbaums

Vecā kultūras nama vietā Rīgas ielā no 18. gadsimta atradās Ogres krogs, ko sagrāva Pirmā pasaules kara laikā.

1925. gadā Latvijas Kultūras veicināšanas biedrības Ogres nodaļa (dibināta 1921. gadā) lūdza Rīgas pilsētas valdi iznomāt bijušā kroga drupas, un tur ierīkoja šķūnīti mēģinājumiem un sapulcēm. 1926. gadā nodaļa tika pārveidota par Ogres Kultūras veicināšanas biedrību un, 1935. gadā apvienojoties ar Ogres–Sprēstiņu Palīdzības biedrību (dibināta 1888. gadā) ieguva nosaukumu Ogres Kultūras un palīdzības biedrība. Biedrība no Rīgas pilsētas par 3000 latu nopirka kroga drupas un 3 pūrvietas lielu zemes gabalu.

1927. gada aprīlī, apvienojoties ar Ikšķiles Krājaizdevu sabiedrību, tika nodibināta Apvienoto biedrību nama celtniecības komiteja (vēlāk rīcības komiteja). Ēkas projektēšanu uzdeva arhitektam Artūram Braunfeldam. Ēkā bija paredzēta zāle ar 1000 vietām (700 sēdvietām, 150 vietām balkonā, 150 stāvvietām) un kinozāle, bet piebūvē – dzīvoklis un bufete. Sākumā līdzdalībā pieteicās arī Ogres Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība; tā iemaksāja 500 latu un pieprasīja izbūvēt skatu torni ugunsgrēku novērošanai. Saņemot aizdevumu no Finanšu ministrijas, 1927. gada vasarā sāka būvdarbus, bet būvuzņēmēja negodīguma dēļ iebruka jauncelāmā Apvienoto biedrību nama skatuves siena. Līdz ar to citus darbus vajadzēja atlikt un steidzami pārklāt mūrus ar jumtu.

1928. gada aprīlī būvdarbus turpināja būvuzņēmējs Millers. Tā paša gada 24. novembrī jaunbūvi iesvētīja un iznomāja Jānim Bēmam par 2800 latu gadā. Ēkā ierīkoja arī tējnicu. Iesvētīšanas dienā notika pirmā teātra izrāde – „Smalki ļaudis”.

No 1929. gada Apvienoto biedrību namā sākās aktīva sabiedriskā dzīve. 20. maijā darbu sāka kinoteātris „Ogre” (ipašnieks Jāzeps Jasulis). Notika melodrāmas „Viltus princis” izrāde, divertīmentā rādīja „Pats un Patašons Jūrmalā”. Publikai savus priekšnesumus sniedza biedrību pulciņi. Biedrību namā notika arī dažādas sanāksmes, un telpas tika izīrētas citām organizācijām. 1930. gadā namu atbalstīja arī Latvijas Kultūras fonds, piešķirot 1000 latu.

1931. gadā ēkas būve tika pilnīgi pabeigta. Namā ierīkoja arī ugunsdrošu kameru kinoprojektoram, ielika elektrosūkni un ierīkoja ūdensvadu. Ar Annas Brigaderes lugas „Sprīdītis” izrādi sāka darboties skolēnu teātris. 1931. gada Meža dienās gar Enkurnieku ielu un laukumu pie ieejas tika iestādītas no Skrīveru parka atvestās liepiņas.

1932. gadā Apvienoto biedrību nama Rīcības komiteja tika iesūdzēta tiesā par 44 158 latu lieliem parādiem, ko neizdevās segt līdz pat 1939. gadam, un šā gada oktobrī ēka ar 33 657,07 latu lielu parādu tika pārdota aizsargu

organizācijai. Tomēr Ministru kabinets parādu dzēsa. Īsu laiku – no 1937. līdz 1939. gadam – ēka piederēja 1937. gadā dibinātajai Ikšķīles Lauksaimniecības biedrībai.

Pēc Otrā pasaules kara ēka tika arī turpmāk izmantota kultūras vajadzībām. Tām vecais biedrību nams kalpoja arī vēl pēc tam, kad tika atklāts jaunais kultūras nams.

Pie Ogres Apvienoto
biedrību nama. 1939
Fotogrāfs nezināms.

Ogres Tirgotāju un namsaimnieku biedrība

Voldemārs Eihenbaums

1929. gada 1. aprīlī Ogres tirgotāji pulcējās Ogres kūrmājā, lai nodibinātu savu profesionālo biedrību. Sapulci vadīja K. Dāvidsons. Tās gaitā dalībnieki izstrādāja statūtus, ko nodeva reģistrācijai Rīgas apgabaltiesā. Ogres Tirgotāju biedrības statūtus apstiprināja 1929. gada 15. maijā.

Viens no pirmajiem biedrības darbiem bija laikraksta „Ogres Straume” pārņemšana 1929. gada 1. jūnijā. Sabiedriski literāro nedēļas laikrakstu „Ogres Straume” 1928. gadā bija nodibinājis un kopš tā laika rediģēja grāmatirgotājs, žurnālists un fotogrāfs Jēkabs Libeks. Par avīzes atbildīgo pārstāvi tika iecelts K. Dāvidsons, bet par atbildīgo redaktoru – R. Miķelsons. Ogres Tirgotāju biedrība laikraksta izdošanu turpināja līdz 1935. gadam. Sākumā to iespieda Rīgā, spiestuvē „Dzimtene”, no 1930. gada – Latviešu zemnieku savienības spiestuvē, bet no 1932. gada – spiestuvē „Latvija” 600–700 eksemplāru lielā metienā. 1937. gada 15. maijā laikraksta izdošanu pārņēma Ogres Kūrorta biedrība, un turpmāk tā nosaukums bija „Ogres Ziņas”.

Runājot par biedrības izdevējdarbību, jāatzīmē, ka latviešu periodisko izdevumu vēsturē iegājuši vairāki unikāli tās izdevumi – „Ogres Preses Balles Vēstnesis” – 1.–4. numurs, (1931.–1934. g.) un vienreizējs izdevums „Ogres Rudens Svētku Vēstnesis” (1931. g.). 1928. un 1934. gadā biedrība izdeva Ogres ceļvedi.

1929. gada 16. jūlijā ievēlēja biedrības valdi: priekšsēdētājs K. Dāvidsons, priekšsēdētāja vietnieks P. Baumanis, sekretārs L. Silķens; valdē un revīzijas komisijā darbojās arī R. Miķelsons, P. Kundziņš, M. Firhufs, P. Širons un O. Silķens.

1929. gada 17. augustā Ogres kūrmājā notika pirmais pasākums, ko kuplināja operas kora mākslinieki tenors K. Ozoliņš, baritons I. Červinskis un soprāns L. Feldmane. 1930. gada 24. jūnijā ogrēnieši džeza orķestra pavadībā svinēja Ligo svētkus, bet 24. augustā Ogres Apvienoto biedrību namā notika „Ogres Straumes” trīs gadu jubilejas svētku Preses balle, kurā piedalījās džeza orķestris. 1931. gada 6. septembrī biedrība sarīkoja Rudens svētkus ar ražas izstādi.

1932. gada 1. aprīlī par biedrības priekšsēdētāju ievēlēja R. Miķelsonu, par viņa vietnieku – J. Šablovski, par sekretāru – L. Silķenu, valdē – J. Vāru un K. Zaļkalnu, kā arī nodibināja

biedrības dāmu komiteju, ko vadīja O. Zaļkalne. 1932. gadā biedrības biedru skaits sasniedza četrdesmit. Valdes sēde nolēma biedrību pārdēvēt par Ogres Tirgotāju un namsaimnieku biedrību. Šis nosaukums apstiprināts Rīgas apgabaltiesā 1932. gada 17. jūnijā.

1932. gada 17. jūlijā kopā ar Pārogres labierīcības biedrību tā sauktajā B laukumā Pārogrē, Ogres upes krastā starp gājēju laipām un Dzirnau ielu, tika sarīkota grandioza brīvdabas izrāde „Viesturs”, bet 20. augustā – Preses balle, kurā par karalieni ievēlēja Larisu Trifonovu. Ballē priekšnesumus sniedza ogrēnieši – tenors F. Baltiņš, operdziedātājs J. Niedra un kabare dejotāja Zvignes kundze.

1933. gada vasaras sezona sākās ar biedrības rīkoto vakaru, ko vadīja jokdari Ripsis un Pipsis; vakaru noslēdza Preses balle, kurā 249 viesiem uzstājās burvju mākslinieks San-Martino de Kastorja. Par Preses balles karalieni ar 199 balsīm ievēlēja Druviņas jaunkundzi.

1934. gada sezonu atklāja 10. jūnijā ar brīvdabas izrādi „Siguldas pilskungs” Rīgas Pārdaugavas teātra biedrības aktiera P. Pulkveža režijā. Skatuvi noformēja pazīstamais mākslinieks R. Pilādzis, tehniskos darbus veica F. Bērziņš. 15. jūlijā biedrība ielūdza ogrēniešus uz izpriecības braucienu ar „mazbānīti” Ogrē–Briežukrogs.

1934. gada jūlijā J. Libeks biedrības sapulcē aicināja Ogres biedrības apvienoties, lai koncentrētu līdzekļus un enerģiju kūrorta attīstībai. Gada nobeigumā notika Preses balle, kurā piedalījās humorists un kupletists J. Āre, Šteina baleta duets, šļāgerdziedonis Artūrs Briedis un operdziedātājs Aleksandrs Kortāns, Ogres kupletisti – draugi Susekļi un Ogres džeza orķestris. Balles zāli rotāja Mākslas akadēmijas studentu veidotās dekorācijas.

Pēdējais darbības gads Ogres Tirgotāju un namsaimnieku biedrībai aizritēja biedrību apvienošanās drudzī. 1935. gada 19. maijā tā nolēma apvienoties ar pārējām 8 biedrībām un kopā ar tām jūnijā B laukumā sarīkoja brīvdabas izrādi „Seši mazi bundzinieki” (režisors Eduards Miks; piedalījās ap 100 dalībnieku). Vasaras nobeigumā Apvienoto biedrību namā notika plašs sarīkojums, kurā uzstājās Ogres sekstets, brāļi Laivinieki, komiķis K. Bedriņš, akordeonists E. Eks, tenors A. Zommers, radiofona soliste Vera Fricnoviča.

1936. gada 21. jūlijā ar Rīgas apgabaltiesas lēmumu Ogres Tirgotāju un namsaimnieku biedrība tika iekļauta Ogres Kūrorta biedrībā un savu darbību pilnīgi izbeidza 1936. gada 5. septembrī. Ogres vēsturē tā iegājusi ar savu izdevējdarbību un saviesīgās dzīves aktivizēšanu, brīvdabas izrāžu finansēšanu un rīkošanu, pazīstamu Rīgas mākslinieku – aktieru, dziedātāju, mūziķu un citu – iesaistīšanu Ogres kultūras pasākumos.

B. Ģērmaņa skāmis
pie Tinūžu ceļa.
1906
Pastkarte

Mikelsona manufaktūras
veikals Brīvības ielā.
20. gs. 30. gadi
Fotogrāfs nezināms

Ogres kultūras dzīve

Teiksmā Gailīte

Daugavpils rajona
dziesmu svētki Ogrē,
1925
Pastkarte

Tāpat kā daudzviet Latvijā, Ogres kultūras dzīves virzītājspēks brīvvalsts laikā bija dziedāšana koros, teātra spēlēšana un aktīva darbošanās biedrībās. Pēc Pirmā pasaules kara Ogres miestā uz dziedāšanu ļaudis cītīgi mudinājis Ogres salā dzīvojošais Herberts Landovskis, kurš bijis arī pirmais Ogres kora diriģents. Kad 1923. gadā Ogrē nodibināja Ogres Kultūras veicināšanas biedrību (Latvijas Kultūras veicināšanas biedrības Ogres nodaļa darbojās jau no 1921. gada), koris turpināja

darboties tās ietvaros vietējās skolas skolotāju Teodora Spuriņa un Jāņa Putniņa vadībā.

Laikā no 1924. līdz 1934. gadam Ogrē tika sarīkoti seši Daugavpils rajona dziesmu svētki. Tie notika 1924., 1925., 1929., 1930., 1931. un 1934. gadā. 1929. gada dziesmu svētkos piedalījās 1300 dziedātāju, bet 1931. gadā jau bija 1500 dalībnieku no 43 koriem, ne tikai laucinieki, bet arī rīdzinieki. Par korporka diriģentiem Ogres svētkos tika aicināti tādi pazīstami komponisti kā Alfrēds Kalniņš un Jānis Reinholds. Trešos dziesmu svētkus 1929. gadā ar savu klātbūtni pagodināja Valsts prezidents Gustavs Zemgals. Tieši šiem svētkiem B laukumā no koka uzbūvēja pastāvīgu estrādi. A un B laukumi atradās Pārogrē, Ogres upes krastā starp gājēju laipām un Dzirnavu ielu. A laukumā ogrēnieši nodarbojās ar sportu, bet B laukumā notika sarīkojumi un teātra izrādes, kā arī sporta sacensības. Rūpes par estrādes celtniecību uzņēmās Ogres Kultūras veicināšanas biedrība, ar savu kapitālu tā garantēja arī izdevumu segšanu.

Šajā laikā biedrība piedzīvoja uzplaukumu. Par to liecina 1928. gada novembrī Ogres sabiedrībai nodotais jaunais Apvienoto biedrību nams, būvēts uz Pirmā pasaules kara laikā sagraudātā Ogres kroga pamatiem. Kopā ar Ogres Kultūras veicināšanas biedrību nama celtniecībā savus līdzekļus ieguldīja Sprēstiņu Palīdzības biedrība, Ikšķīles Krājaizdevu biedrība un Ogres Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība. Par ugunsdzēsēju biedrības ziedotajiem 500 latiem ugunsdzēsēju vajadzībām uzbūvēja Apvienoto biedrību nama torni. Ugunsdzēsēju tornis Daugavas krastā Pirmā pasaules kara laikā bija nopostīts. Jaunais nams vienlaikus spēja uzņemt līdz tūkstošim apmeklētāju. 1929. gadā tajā sāka darboties Jāzepa Jasuļa privātais kinoteātris. Balles un teātra izrādes tradicionāli rīkoja Ziemassvētkos, Lieldienās un Vasarsvētkos. Ziemas vidū jaunatne izpriečajās rūpīgi gatavotajos tematiskajos karnevālos.

Interese par skatuves mākslu tika īpaši nostiprināta un veicināta Ogres Kultūras veicināšanas biedrības aktiermākslasursos, sākot ar 1930. gada ziemu. Tajā laikā iestudētas latviešu klasiķu lugas – R. Blaumaņa „Pazudušais dēls” un A. Brigaderes „Maija un Paija”. Panākumu iedrošināti, biedrības biedri nolēma dibināt pastāvīgu teātra trupu. Pieteicās 32 dalībnieki; par vadītājiem viņi izraudzījās H. Landovski, O. Silķenu, E. Cimbuli, M. Fridrihsonu un J. Misku. Tika nolemts vasarā B laukumā sarīkot lielu brīvdabas izrādi. Uzvedumam izvēlējās zviedru patriotisko lugu „Vermlandieši”, tās iestudējumā iesaistījās vairāk nekā 50 aktieru, kā arī vietējais koris un muzikanti.

Nākamajā sezonā biedrības teātra trupa iestudē rekordskaitu lugu – „Pūt, vējiņi!”, „Nebrauc tik dikti!”, „Ozolnieku meita”, „Maldu Mildas sapņojums” un „Trīnes grēki”. Trīsreiz atkārtoti arī iepriekšējās sezonas „Vermlandieši”. Sezonā izrādes ir apmeklējuši 2553 skatītāji. Teātra spēlēšana spodrīna biedrības autoritāti un ienes prāvus līdzekļus biedrības kasē. Kultūras veicināšanas biedrības panākumi rosina arī citas Ogres biedrības pievērsties teātra spēlēšanai. Par sīvāko konkurenti kļūst Pārogres labierīcības biedrība.

Kā pirmo Pārogres labierīcības biedrība iestudē stāstu no Latvijas senvēstures – „Viesturs”. Izrādē B laukumā, ko izmantot viņiem ir vislielākās tiesības, piedalās 100 dalībnieku – aktieri, solisti, koris un orķestris. Galvenai lomai uzaicina aktieri Drūmo (E. Būdiņu) un par režisoru – Eduardu Miku no Rīgas. Viņa brāļi amatnieki Pauls un Aleksandrs Miki dzīvo un strādā Ogrē kopš divdesmitajiem gadiem. „Viestura” uzvedumā piedalās arī nesen nodibinātās Ogres un apkārtnes Mūzikas biedrības orķestris Jāņa Putniņa vadībā. Un, lai būtu lielāks efekts, dalībnieku vidū ir arī 20 jātnieki ar zirgiem. „Viesturam” ir lieli panākumi: kopējie kases ienākumi sasniedz gandrīz 4000 latu. Pēc izdevumu atskaitīšanas pāri paliek gandrīz puse. Šos līdzekļus Pārogres labierīcības biedrība steidz izmantot Pārogres dzelzceļa stacijas būves parādu segšanai, Čakstes prospekta seguma uzlabošanai, Ogres kreisā krasta pludmales nolīdzināšanai un citām praktiskām vajadzībām. Tomēr prieku par panākumiem aizēno naktī pēc izrādes notikušais nelaimes gadījums. Sajūsminātie skatītāji, urravādami galvenās lomas tēlotāju Drūmo, izlaiž viņu no rokām, un kritot viņš lauž kakla skriemeļus. Pēc vairākām dienām aktieris mirst Rīgas slimnīcā.

Režisors Eduards Miks.
20 gs. 30. gadi
Fotogrāfs nezināms

Nākamajā 1933. gada vasarā Pārogres labierīcības biedrība iestudē otru lielizrādi – Ā. Alunāna „Kas tie tādi, kas dziedāja?”. Režisors atkal ir Eduards Miķis, un galvenajām lomām no Rīgas uzaicināti Nacionālā teātra aktieri Teodors Podnieks un Ella Jēkabsons. Uzvedumā

piedalās arī Ogres koris un orķestris, un izrādes dalībnieku skaits atkal ir virs simta. Savukārt Ogres Kultūras veicināšanas biedrība, negribējuma atpalkit, iestudē Aspazijas „Vaideloti”, pieaicinot viesrežisoru Kristapu Lindi. Viņš uzņemas arī Krīva lomas tēlošanu. Ar dejotājiem strādā M. Fridrihsone, ar kori – T. Spuriņš. Izrādē piedalās 20 dramatiskā pulciņa aktieri un 40 dejotājas un jātnieki ar zirgiem. Nākamajā ziemā Ogres Kultūras veicināšanas biedrības entuziasti saspārojās un iestudē divus muzikālus

Izrādes „Vermlandieši”
dalībnieki, 1930
Foto: I. Zauris

uzvedumus – „Silva” un „Nakts serenāde”, kā arī pasaku lugu bērniem „Princese Gundega un karalis Brusubārda”. Pēdējā titullomu ar atzītiem panākumiem tēlo Marga Kacena, vēlāk pazīstamā režisore un aktrise Marga Tetere-Valdmane.

1934. gada vasarā B laukumā tiek izrādīts arī „Siguldas pilskungs”. Pirmo reizi dekorācijas izrādei ir speciāli gatavotas. Savukārt Pārogres labierīcības biedrība 1934. gada 8. jūlijā ne tikai ogrēniešus, bet arī rīdziniekus, ikšķīliešus un lielvārdiešus aicina B laukumā uz lielizrādi „Mērnieku laiki Slātavā” ar atbilstošu reklāmu: „Te nu mēs, Pārogres labierīcības biedrība, celsim jums priekšā vienu riktīgu brīvdabas teātera izrādi, kā piederas un humanitātes likumi to prasa. Šī izrāde, kurai materiālie līdzekļi nav taupīti, jo finf rubel so oder so – štrunt, būs godam veltīta Ogres labierīcībām un nolikta uz vispārīgā cilvēcības labklāšanas altara rāgiem. Tad, also, lai nebūtu neviens, kas strādātu šiem daļajiem centieniem pretim, un nebūtu neviens vienaldzīgs, kā sacīt jāsaka, kas šo izrikojumu neapmeklētu un nocietinājis savu sirdi kā nededzinātu Ogres kaļķakmeni tupētu mājās un šņāktu kā Pāvuls brāls cietumā. Un tamdēļ, kā sacīt jāsaka, fiks un fertig, visi uz sarīkojumu! – Programmas un apsplaudisimangas dipitora šefs: Švaukste.”

Izrādē spēlēja pazīstami Rīgas teātru aktieri: T. Podnieks – Kencis, A. Kalniņš un E. Miķis – Švauksts, kā arī 120 „vietējie labākie spēki”, to vidū Marga Kacena Oļņietes lomā un viņas māsa Lidija Spuriņa Lienas lomā. Skatītāju skaits bijis 2000, un pirmajā reizē B laukumā visiem interesentiem pietrūcis vietas, tādēļ izrādi vajadzējis spēlēt atkārtoti.

Trīsdesmitajos gados Ogrē aktīvi darbojas 25 dažādas biedrības un organizācijas. Interēšu sfēru krustošanās aizvien biežāk liek atskanēt balsim par apvienošanu. Pēc K. Ulmaņa

apvērsuma 1934. gadā līdzīgs ir arī vispārējais politiskais noskaņojums. Tādēļ lielo brīvdabas uzvedumu „Seši mazi bundzinieki” 1935. gada Vasarsvētkiem kopīgiem spēkiem gatavo astoņas Ogres biedrības: Ogresparka Vasarnīcu īpašnieku un īrnieku biedrība, Ogres Tirgotāju un namsaimnieku biedrība, Pārogres, Jaunogres un Jaunā parka labierīcības biedrības, Ogres Namīpašnieku biedrība, Ogres Sporta biedrība un Ogres un apkārtnes Mūzikas biedrība. Nedaudz vēlāk šīs biedrības apvienojas vienā – ar nosaukumu Ogres Kūrorta biedrība. Par tās vadītāju ievēl Oto Magaziņu. Ogres Kultūras veicināšanas biedrība šo apvienošanu neatbalsta un turpina darbību, apvienojusies ar vecāko un finansiāli spēcīgāko Sprēstiņu-Ogres Palīdzības biedrību. Jaunās biedrības nosaukums ir Ogres Kultūras un palīdzības biedrība. Tā joprojām paliek viena no lielākajām (aptuveni 200 biedru) un aktīvākajām Ogres kultūras dzīvēm. Darbojas koris, dramatiskā sekcija un biedrības dāmu komiteja. Par dramatiskās sekcijas rosību liecina 1934. gada 15. maija gadadienai veltīts uzvedums „Aust jauns rīts”, atjaunotais muzikālais iestudējums „Nakts serenāde”, ar profesionāļu K. Lindes, P. Rudziša, M. Zeltiņas-Rudzītes līdzdalību. Biedrību nama dārzā ierīko nelielu vasaras kafējnicu ar deju grīdu. Vasarā top arī kārtējā brīvdabas izrāde B laukumā – J. Raiņa „Indulis un Ārija”. Ogrēniešu teātra kāri steidz apmierināt arī galvaspilsētas teātri. 1935. gada jūlijā Zemnieku drāmas teātris rāda „Koku pludinātājus”.

Par kultūras dzīvi 1936. gadā nav ziņu, bet 1937. gadā avīze „Ogres Ziņas” sniedz visai neiepriecinošu informāciju: „Pēdējā laikā Ogres sabiedriskajā dzīvē iestājies pagurums. Ogres Kultūras veicināšanas biedrība ievadījusi savu likvidāciju. Tā bija vienīgā organizācija, kas regulāri vadīja teātra izrādes, pie kuras darbojās neliels koris. Ogres Kūrorta biedrības intereses vērstas uz pilsētas labierīcībām, kuru pabalstīšanai gadā sagatavota viena brīvdabas izrāde.” Patiešām,

1937. gadā B laukums piedzīvo tikai vienu Kūrorta biedrības sarīkotu lielizrādi – A. Deglava „Vecais pilskungs”. Par laimi, sasparojusies ir Ogres Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība. 1937. gada augustā tā uzved „Skroderdienas Silmačos”. Arī 1938. gadā Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība B laukumā parāda divas lugas – „Trīs solī uz laimi” un „Kalēja līgava”. Par nenomaksājamiem parādiem Apvienoto biedrību namam draud ūtrupes āmurs. Telpas atstāj arī kinoteātra īpašnieks J. Jasulis. Kora vadību no T. Spuriņa pārņem Ogres sešklasīgās

Maiga Tetere.
20. gs. 30. gadi
Fotogrāfs nezināms

Skats no Aspazijas lugas
„Vaidelote” izrādes.
1933
Fotogrāfs nezināms

pamatskolas pārzinis J. Vilipsons. Līdz ar to koris kļūst par Ogres pamatskolas kori. 1938. gadā šis koris piedalās IX Latvijas vispārējos dziesmu svētkos. Kultūras dzīves organizēšanu pamazām savā pārziņā pārņem vietējā aizsargu organizācija. Tās rīcībā ir apkārtnē labākais pūtēju orķestris, kas kuplina visus svarīgākos sabiedriskos pasākumus. 1937. gada vasarā šis orķestris kopā ar Ķeguma spēkstacijas vīru kori sarīko divas stundas garu, labi apmeklētu koncertu pilsētas Centrālajā kūrorta parkā, līdzās toreizējai Ogres pilsētas valdes ēkai. Jaunums Ogres kultūras dzīvē 1937. gada vasarā bija mākslinieku V. Štelfa un V. Dāldera gleznu izstāde (vairāk nekā 200 darbu), ko apmeklēja aptuveni 250 cilvēku.

Plašākais 1939. gada kultūras dzīves pasākums bija Ogres apkārtnes bērnu svētki ar koru, vingrotāju un dejotāju piedalīšanos. Savukārt aizsargu organizācijas Ogres nodaļa B laukumā sarīkoja lielu koncertu ar sava orķestra (kapelmeistars F. Einis) un Rīgas dziedoņu Tāļa Matisa, Annas Ludiņas, Aleksandra Kortāna piedalīšanos. Aizsargu orķestris spēlēja arī ikgadējos Parka svētkos Jaunogrē, kurus kuplināja Ķeguma vīru koris un mākslinieki E. Kukaine un J. Niedra. Līdz kara sākumam B laukums pieredzēja vēl vienu izrādi – J. Sārta „Malu mednieki”, ko iestudēja Ogres Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība un Kokneses drāmas ansamblis. Izrādes režisors bija Eduards Miks.

Atmiņas

Kira Holmsena (Dālders)

Man bija 11 gadu, kad pēdējo vasaru pavadīju Latvijā. Bērību atceros ļoti labi. Atceros katru koku, krūmu un puķīti mūsu bijušajā dārzā, mūsu kaimiņus, manas draudzenes un draugus, peldēšanos Ogrē, pastaigas mežā, sēņojot un ogojot, kā arī gājienus pēc maijpuķītēm pavasarī.

Atmiņā palikuši Parka svētki Jaunogrē. Svētkos bija viss, ko bērni varēja vēlēties: loterija, laimes aka, lēkšana maisos utt.

Ogrē sarīkoja arī gleznu izstādi. Tajā piedalījās mans tēvs Valentīns Dālders un viņa draugs mākslinieks V. Štelfs, kurš dzīvoja mums pretī Ausekļa prospektā. Bija arī Ogres dārznieku izaudzēto augļu un dārzeņu izstādes. Pie mūsu mājas dienvidu sienas auga vīnogas, kas toreiz šeit Latvijā bija liels retums. Lielas tās nebija, tomēr vīnogas. Mans tēvs ar tām piedalījās izstādē.

No pastaigām pa Zilajiem kalniem atceros no skujkoku zariem būvētas mājiņas. Brīnījos, kas tās ir. Tēvs paskaidroja, ka tās izbūvējuši bērni no plaušu slimību sanatorijas.

Ogres peldētava
pie Krasta ielas.
20. gs. 30. gadi
Fotogrāfs nezināms

Olģerts Pīris

No pirmskara Ogres man atmiņā vislabāk saglabājušās vasaras, kad no Rīgas sabrauca tā dēvētie vasarnieki. Lielākā cilvēku rosība bija pie stacijas un arī ceļā no turienes uz Ogres peldētavu. Tā atradās kādus 500 metrus no tagadējā gājēju tilta, kura vietā toreiz bija tā sauktās pirmās laipas. No stacijas ceļš veda pa Liepu aleju, kas atradās blakus Brīvības ielai, tad pa Bērzu aleju līdz upei un tālāk gar krastu līdz netāļajai peldētavai, kur bija otrās laipas. Liepu alejas abos galos atradās pa koka kioskam, kas bija nokrāsoti zaļā krāsā. Pie aptiekas bija vēl trešais, no gaišiem plienakmeņiem mūrētais kiosks, kas tur atrodas arī tagad. Kioskā pārdeva galvenokārt saldējumu, augļūdeni un zelteri, kā arī augļus, ogas, šokolādi, konfektes un kūkas. Tur varēja iegādāties arī avīzes un žurnālus, piemēram, „Atpūtu”.

Daudzi cilvēki steidzās uz upi, uz peldētavu, kur vasaras tveicē varēja lieliski atvēsināties. Ogres augstajā krastā izbūvētie pakāpieni bija stipri nevienādi, kāpjot vajadzēja uzmanīties, lai nepakluptu. Kāpņu lejasgalā bija krastā iebūvētas dēļu laipas ar gariem soliēm sēdēšanai, uz kuriem varēja arī atgulties un sauļoties. Gudrākie jau mājās bija uzvilkuši peldkostīmus, pēc pāris pakāpieniem tie pirmie tika veldzē – aizdambētās Ogres ūdeņos. Aizsprosts sastāvēja no laipu tilta, būvēta uz balķu trijkājiem, kam straumes pusē līdz upes plienakmens dibenam bija pieliktas dēļu sienas, kas pacēla upes līmeni līdz 2 vai 2,5 metru dziļumam upes vidū. Upē bija arī divi tramplīni ar ielēkšanas dēļiem: viens aizsprosta vidū, otrs krietnu gabalu augstāk pret straumi.

Reizēm rīkoja peldēšanas sacensības līdz upes vidū esošajam tramplīnam un atpakaļ. Aizsprostā pāris vietās bija iebūvētas tādas kā seklas dēļu kastes, pa kurām ūdens drāzās lielā ātrumā. Tur vasarnieki iegulās pusguļus, lai izbaudītu ūdens masāžu. Taču vienam otram, kam jostas gumija peldbiksēs bija vājāka, straujais ūdens tecējums dažkārt norāva vienīgo drēbes gabalu, par lielu prieku uz laipām esošajiem skatītājiem, kuri, pret margām atbalstījušies, sacentās asprātībā. Dāmām šajā ziņā bija drošāk, jo viņu kopējos peldkostīmus ūdens nevarēja noraut, un divdaļīgie toreiz vēl nebija iecienīti.

Pēc kārtīgas peldes ļoti derīgi bija atgulties saulītē turpat plaviņā otrpus upei vai arī uz laipu soliēm, līdz karstums atkal lika laisties peldus vēsajā ūdenī. Ja diena bija mākoņaina, tad palīdzēja liels peldu dvielis, un pēc īsa laiciņa peldēšanās atsākās. Šādās veseligās nodarbībās laiks pagāja nemanot. Kādas sviestmaizes vai maizītes bija līdzī, un augļūdeni vai zelteri piepērka klāt. Tā te varēja nodzīvot vai visu dienu. Daži turpat zālē izmēģināja laušanās paņēmienu –

Ogres kūrmaija Viesnīca — Restorāns — Kafējnīca

Ogrē, Brīvības ielā № 28, tālrunis 44

Pirmklasīgs uzņēmums

LABĀKĀ ATPŪTAS UN APMEŠANĀS VIETA
TŪRISTIEM UN IEBRAUCĒJIEM

Glītas un mājīgas istabas ar un bez pansijas

(Meneša pensionāriem rabats)

BROKASTIS * PUSDIENAS * VAKARIŅAS

Bagātīgs aukstais galds. Iekš- un ārzemju dzērieni

Sākot ar 1. jūniju katru dienu

pēcpusdienas kafeja

Sezona pirmklasīga trio mūzika

Radio priekšnesumi. Dejas mūzika

Istabas sākot ar Ls 1,75. Pansija no Ls 1,50. Uzņēmums
darbojas cauru gadu. Restorāns atvērts līdz pulksten 2 naktī

Ipašnieks — ekonoms **A. Zālīte**

Ogres kūrmaijas
reklāma. 1938
Vadonis pa Ogrī

„nelsonu” un „pusnelsonu” vai staigāja uz rokām. Puikām bija darbošanās arī pie laipu stabiem upes plienakmens dibenā izkaltajās bedrēs. Tur ar rokām varēja noķert zivtiņas, nēģus, pat vēžus. Ja vēzi pielika pie muguras Rīgas daiļavām, kuras pusaizmigušas sauļojās, tad izcēlās gandrīz vai tracis.

Pievakarē vasarnieki, izmetušies baltos kreklos, kas teicami izcēla brūni iedegušās ādas krāsu, pastaigājās pa Bērzu aleju, Liepu aleju un Brīvības ielu līdz pat kūrmājai, kur pie galdiem dārzā vai arī iekštelpās varēja paēst vakariņas un iebaudīt kādu alutiņu. Kūrmājas kreisajā pusē bija bārs ar pāris spēļu automātiem, kas darbojās ar lata vai 50 santīmu monētām. Kāds no lielajiem man iedeva 50 santīmu, es tos tūlīt arī iemetu automātā, un – kas par pārsteigumu! – turpat uz vietas izbira krietna sauja monētu. Lielie priecājās, ka puikam laime, un es tā dažas dienas jutos gandrīz kā miljonārs. Lielākā daļa no šīs bagātības aizgāja vietējos kioskos. Reizēm kūrmājas bārs bija pilns ar brūni iedegušiem jauniem vīriešiem, kuri skaļi sarunājās dažādās latviešu valodas izloksnēs, un man, puikam, tas likās ļoti savādi. Kad izteicu savu izbrīnu, man paskaidroja, ka tie esot Ķeguma spēkstacijas strādnieki, kas atbraukuši uz Ogri papriecāties. „Bufetčikiem”, kā tolaik reizēm dēvēja viesmīļus, bija ko noskrieties pēc dzeramajiem, un drīz vienā vai otrā stūrī atskanēja pa dziesmai. Kūrmājas priekšā zem kokiem, tāpat kā aizmugurē, bija uzstādīti gari galdi ar soliem, jo vasarās Ogres iedzīvotāju skaits vismaz dubultojās. Īpašos gadījumos kūrmājas dārza koku zaros tika iekārti japāņu stilā darināti lukturi ar iedegtām svecītēm. Vēlu vakaros tur izskatījās burvīgi, it sevišķi tad, ja notika dejas kādas mūzikas kapelas pavadījumā, kas tālu izskanēja klusajā Ogres novakarē.

Ģunta Astrīda Vaita

Mana māte Nīna Lidija Mateasa (Zommere) 1934. gadā iegādājās zemi Pārogrē, Strēlnieku prospektā 28 (tagad 28a), un ar brāļa Tāļivalža Zemzara palīdzību to iekopa. Mums bija liels augļu un sakņu dārzs. Tēvs audzēja rozes. Vasaras mēs pavadījām Pārogres mājā, vienīgi tēvs brauca no Rīgas tikai uz nedēļas nogali, tad mēs ar brāli Tāļivaldi un mammu vienmēr gājām uz staciju viņu sagaidīt. Mūsu tēvs bija Latvijas armijas kapteinis Aleksandrs Mateass. Jau 16 gadu vecumā viņš bija cīnījies Pirmajā pasaules karā. Tad viņš beidza karaskolu un dienēja artilērijas pulkā. Otrā pasaules kara laikā viņš cīnījās pret krievu karspēku, pirmais no latviešu karavīriem saņēma Dzelzs krustu, vēlāk arī otru. 1945. gada janvārī viņš pazuda uz Vācijas un Polijas robežas.

1996. gada jūnijā, kad mēs ar brāli Tāļivaldi bijām Ogrē, atcerējāmies peldēšanos Ogres upē, iešanu pāri upei uz svētdienas skolu baznīcā. Mūsu zemes gabalā redzējām dažas vecās priedes, kas izskatījās pēc palmām, jo 1944. gadā mūsu palīgi bija par augstu uzkāpuši kokos un par daudz zaru nozāģējuši.

*Pārogre. 1935
Pastkarte*

Arturs Nelbais

Pareizāk man sevi būtu dēvēt par rīdzinieku, jo dzimis, uzaudzis un skolā gājis esmu Rīgā. Par ogrēnieti mani varētu saukt tādēļ, ka visas vasaras līdz laikam, kad biju spiests atstāt dzimto zemi, pavadīju Ogrē, pareizāk sakot – Pārogrē, kur tēvam bija īpašums. Tur es nokļuvu jau savas dzīves pirmajos mēnešos.

Kamdēļ tēvs īpašuma iegādei bija izvēlējies tieši Ogrī, nezinu, bet tas varētu būt saistīts ar viņa dzimto pusi Lielvārdi. Senāk uz laukiem bija parasts sievas noskatīt turpat tuvākajā apkaimē, un tā arī mana tēvamāte Made Zvirbulis nāca no Rembates pagasta.

Ja nu šāda piederība dod man tiesības saukt sevi par ogrēnieti, tad daru to ar lielu prieku, jo manas dzīves sākuma pirmās septiņpadsmit vasaras pavadīju Ogrē. Atmiņas par notikumiem ir ļoti sadrumstalotas, bet vispārējā skatījumā tas varbūt nav pats svarīgākais un pietiek ar īsām epizodēm.

1925. gadā tēvs nopirka gruntsgabalu toreizējā Ogres miestā, no Sprēstiņu muižas atdalīto „Uzan-Mārtiņa” māju zemē Pārogrē, un tūdaļ ķērās pie mājas būves. Tā tapa 1926.–1927. gadā, un līdz ar to mūsu ģimenes vasaras dzīve bija saistīta ar Pārogrī. Vecākiem

daudz darba prasīja ne tikai mājas būvēšana, ko daļēji paveica amatnieki, bet arī terasveida pakāpienu izveidošana pakalna slīpumā, lai varētu iestādīt augļukokus, ogulājus un dārzeņus. Vasarā daļa mājas tika izīrēta vasarniekiem, un tiem līdzī nāca jaunā paaudze – dažs vecāks, dažs jaunāks par mani. Vasarnieki bija arī tuvējās apkārtnes mājās.

No mūsu vasarniekiem atmiņā palikusi fotogrāfa A. Rennigera ģimene, kas pie mums dzīvoja ap 1929.–1930. gadu. Viņiem piederēja fotostudija Rīgā, Avotu ielā 56, un līdz ar to radās daudzi fotouzņēmumi, kas tagad palīdz atcerēties notikumus. Vēlāk mūsu mājā apmetās

Milleru ģimene. Millera kungs bija veikalvedis Benjamiņa rakstāmlietu veikalā Audēju ielā. Otrā dzīvoklī dzīvoja Latvijas Universitātes ķīmijas profesors Aleksandrs Liepiņš ar kundzi. Mums, jaunajai paaudzei, likās, ka viņi ir lieli sporta cienītāji, jo viņiem bija volejbola bumba un tīkls.

Aiz mūsu mājas bija mežains pakalns (tas pats, kur tagad atrodas Ogres televīzijas tornis) ar nogāzi uz Pārogres stacijas pusi un skaistu, līdzenu laukumiņu piekājē. Tur atradām piemērotu atstarpi starp priedēm, kur uzvilkt volejbola tīklu un iezīmēt laukumu. Spēlētāji saradās no apkārtējām mājām. Spēlēšana notika vēlās pēcpusdienās, palaikam dienu pēc dienas, citreiz retāk. Spēlējām divi pret divi vai desmit pret desmit, un tikai sevišķos gadījumos

Koku stādīšana
Viestura alejā, 1935
Fotogrāfs nezināms

ievērojām noteikto skaitu. Rudenim tuvojoties, vakari satumsa ātri un spēli ne vienu reizi vien iznāca turpināt gandrīz vai pustumsā, jo mežīnā krēsla iestājās ātrāk nekā laukā. Lai bumbu varētu labāk saredzēt, tā reizumis tika apsieta ar baltu kabatlakatiņu, jo par spēles pārtraukšanu neviens pat nedomāja. Spēles dvēsele un dzinējaspēks bija profesors Liepiņš, līdzskrējēji bijām mēs, jaunieši.

Pēc Otrā pasaules kara ugunīm ar profesoru Liepiņu atkal sastapos Vācijā, Baltijas universitātē Pinnebergā. Kad ierunājos par volejbola spēli Ogrē, vecā profesora acis atkal iedzirkstījās un viņš man atjautāja: „Bet vai tad nebija skaisti?” Par to viņam liels paldies!

***

Aiz Pārogres stacijas Ciemupes virzienā, starp pakalniem un dzelzceļa līniju, bija līdzenums, pamitras pļavas, kurām cauri tecēja mazs strautiņš – mēs to pazinām kā Urgu. Tur pavasaros pēc plūdu ūdeņu noskriešanas varēja ķert zivis, it sevišķi lidakas. Mums, puikām, nekādas makšķeres nebija vajadzīgas. Nebūtu bijis arī pacietības sēdēt un gaidīt, kamēr kāda dullā zivtiņa gribētu pagaršot uz āķa pasniegto ēsmu. Seklajās mierīgā ūdens bedrītēs katru zivi labi varēja redzēt. Mūsu metode bija cilpas. Gatavotas no vijoļu stīgas, cilpas tika piesietas pie stingras, resnākas stieples gala, kas savukārt tika piestiprināts pie krūmos nogriezta koka kāta. Lidakām pavasaros patika sauļoties strauta atvariņos, kur ūdens tecēšanu gandrīz nemanīja. Mūsu uzdevums bija klusām iet gar strauta malu un saskatīt, vai kādā atvariņā neguļ lidaciņa. Ja bija, tad sākās pats grūtākais. Cilpa bija jāpārvelk pāri zivs galvai tā, lai zivs to nemana. Cilpai nonākot aiz žaunu vākiem, bija ar strauju piesitienu „jāpiecērt”, lai tā savelkas, un zivs jāizceļ no ūdens. Uztraukums tādos brīžos bija liels, bet to vajadzēja pārvarēt, jo rokas trīcēt nedrīkstēja. Viegli to tā aprakstīt, bet tad, kad to darīju pirmo reizi, uztraukums bija pārāk liels, mans „piecirtiens” un zivs izvilksana notika ar lielu spēku. Rezultātā tikai redzēju, ka mans loms slaidā lokā lido pa gaisu un gabalu tālāk iekrīt pļavas zālē. Laime man tomēr uzsmaidīja, un savu pirmo cilpā ķerto lidaciņu pļavā atradu. Manās acis tā bija varena. Loms laikam svēra gandrīz 200 gramu. Zinājām, ka šāda zivju ķeršanas metode nav atļauta, bet tas nebija šķērslis šad un tad pavasaros to izmantot. Labākais loms, ko jebkad izdevās tādā veidā izcelt, bija gandrīz kilogramu smaga lidaka, un ar to jau varēja lepoties!

Ogres krastā. 1995
Foto: A. Neboiss

***

„Iesim staigāt!” – „Uz kurieni?” – „Tepat līdz Kamieļkalnam.” – „Mammīt, atļauj mums aiziet līdz Kamieļkalnam!” – „Bet nepalieciet ilgi!”

Tāds bieži bija sākums mūsu paaudzes pastaigai. No Lielās Smilšu ielas līdz Kamieļkalnam nebija tāls gājiens, bet ko gan nozīmēja pieteikums nepalikāt ilgi, ja mūsu un vecāku laika izpratne ne vienmēr saskanēja. Tomēr uz turieni gājām. Vienmēr bija jāaiziet līdz blindāžai. Tas bija betona bunkurs, ko cēluši vācu karavīri Pirmā pasaules kara laikā. Ar lielu interesi pa šaurajām spraugām vērojām apkārtni. Tālu redzēt nevarēja. Mūsu izpratnē tas bija ļoti maz, un lai no tādās vietās vēl šautu ar plintēm vai ložmetējiem?! Viss laiks, protams, netika ziedots blindāžai, tika spēlēta slēpšanās un lasītas kadiķu ogas – kādam nolūkam, to tiešām neatceros.

Tomēr vienā nodarbībā es biju vienīgais dalībnieks. Šad un tad gāju uz Kamieļkalnu tauriņu medībās. Zināju, ka kalna augšējā daļā siltajās dienās lidinās čemurziežu dižtauriņš (*Papilio machaon* L.), tas pats, kas attēlots uz 1996. gadā Latvijā izdotās 8 santimu pastmarkas. To noķert tiklīdz nebija viegla lieta. Tas bija manīgs un parasti laidelējās draiski, tikai mazliet augstāk, nekā sniedzās ķeramā tiklīdz kāts.

Kādā vasaras brīvlaikā, kad tikko biju sācis ģimnāzista gaitas, katram mūsu klases skolniekam bija uzdevums savākt augu, minerālu vai kukaiņu kolekciju un rudenī, atgriežoties skolā, to atrādīt skolotājam. Mana izvēle kaut kādu iemeslu dēļ novirzījās uz kukaiņiem. Tika gādātas dažāda lieluma kniepadatas. Saķertie tauriņi, vaboles un blaktis nonāca kastītē, uzsprauti uz adatām un ar pierakstītiem datumiem, kad un kur ķerti. Pēc kāda laika kā izcils eksemplārs tiem pievienojās Kamieļkalnā noķertais dižtauriņš, bet bija arī zilenīši, balteņi un vēl šis un tas, noķerts turpat aiz mājas esošajā mežņā vai dārzā.

Rudenī skolā notikumi pavērsās pavisam negaidītā virzienā. Skolotāja jautāja, vai man būtu interesanti zināt arī to, kā kuru no saķertajiem kukaiņiem sauc ne tikai tautas valodā, bet arī kāds ir tā

zinātniskais nosaukums. Biju mācīts, ka skolotājiem nedrīkst atbildēt noraidoši. Tā nu es piekritu, ka gribu zināt ko vairāk, un tiku iepazīstināts ar skolotājas agrāko skolnieku, toreiz jau Lauksaimniecības akadēmijas jaunāko lektoru entomoloģijā E. Križu. Pēc pirmās tikšanās sekoja nākamās, pārrunājām vietas, kur un kas ķerts. Līdz nākamajam pavasarim man bija radusies pārliecība, ka arī man būtu jāklūst par kukaiņu pētnieku, jāizdibina noslēpums, kur čemurziežu dižtauriņi dēj savas oļiņas, uz kādiem augiem barojas to kāpuri... Un tas viss taču notika turpat Kamieļkalna nogāzē! Tā bija vieta, kur sākās manas profesijas gaitas, – es kļuva par entomologu. Tikai diemžēl šis gaitas vairs nav saistītas ne ar Kamieļkalnu, ne arī ar Latviju. Un tagad, pēc pusgadsimta, aizgājis uz šo vietu, neatradu vairs ne pašu kalnu, ne blindāžu, bija palikušas tikai grantsbedres.

Skats no Kentes kalna.
20 gs. 30. gadi (?)
Fotogrāfs nezināms

***

Vasaras vidū, kad Ogrē bija sabraukuši vasarnieki un bija sagaidāms patikams laiks ar siltiem un gariem vakariem, tika rīkotas brīvdabas izrādes B laukumā uz lielās estrādes. Tām visi gatavojās ar lielu dedzību. Vai laikā no 1935. līdz 1939. gadam izrādes notika katru gadu, neatceros, bet atmiņā palikusi viena – „Viesturs”.^{*} Lieluzvedums ar lielu tēlotāju grupu, pajūgiem un daudziem skatītājiem. Izrādes sākums bija Ogres centrā, no Pārogres labierīcības biedrības nama sākās lielais svētku gājiens, kurā piedalījās visi aktieri un gara rinda pajūgu ar citiem dalībniekiem. Gājiens virzījās līdz Dzirnavu tiltam un pāri tam tālāk uz B laukumu. Tai pašā laikā laukumā un uz estrādes notika pēdējie sagatavošanās darbi. Tika gādāts par skatuvi, par skatītāju sēdvietām un laukuma pretējā galā – par bufeti. Tur bija gan ēdieni, gan našķi bērniem un dažāda veida dzērieni. Gaidīšanas drudzis bija pāmēmis visus, jo darbu bija daudz un gājiena mūzikas skaņas varēja dzirdēt pāri upei.

Dažkārt tomēr gadās, ka viss neiet tik gludi, kā domāts. Dziļu satraukumu radīja ātrās palīdzības signāls. Izrādījās, ka elektrības pievie-

notājs, kas strādājis uz transformatora platformas, mazas nejaušības dēļ, nonāvēts ar augstsprieguma strāvu. Minēja, ka viņa uzmanību uz brīdi saistījis tuvojošais svētku gājiens. Mēģinājumi viņu atdzīvināt palika bez sekmēm. Šis negadījums īsi pirms izrādes sākuma uz visiem dalībniekiem atstāja nospiedošu drūmumu. Zinu, ka pavidēja doma sarīkojumu atcelt, bet, protams, arī tas vairs nebija iespējams, jo pirmie gājiena dalībnieki jau tuvojās laukumam.

Izrāde noritēja, kā bija plānots, un daudzi sarīkojuma dalībnieki un skatītāji par notikušo traģēdiju uzzināja tikai nākamajā dienā. Drīz pēc izrādes beigām tiku nogādāts mājā, bet satraukums neļāva gulēt, deju mūzikas bungu dunoņa skanēja cauri visai naktij pāri kalnam, un man bija jādomā par cilvēku, kuram šis sarīkojums atnesa nāvi.

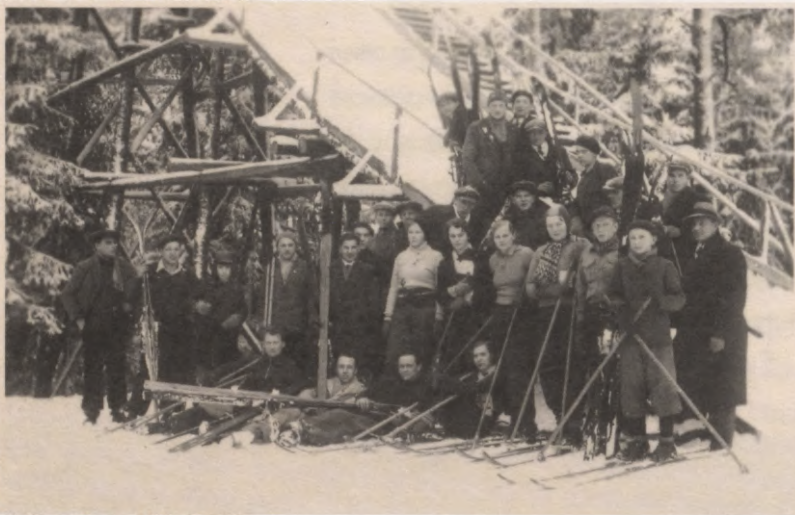
***

Arī ziemai Ogrē bija sava pievilcība, kaut gan to netiku izbaudījis bieži. No Rīgas bija jāizbrauc „melnā naktī” ar kādu no agrajiem vilcieniem, un māja Ogrē bija nekurināta, auksta. Tas, ka krāsni iekurināja no rīta, neradīja mājīgumu, varēja tikai sasildīt nosalušos pirkstus. Šādos izbraucienos, protams, slēpes vienmēr bija līdzī. Dienas bieži bija pelēkas, apmākušās, kā jau ziemā, dažkārt pūta ass vējš un griezās putenis, bet atmiņā visvairāk iespiedušās reizes, kad koki bija apsniguši vai nosarmojuši un rīts ausa skaidrs un saulains. Saullēkts atklāja pasakai līdzīgu burvību – apsarmojušus kokus, saulē mirdzošas sniega kupenas. Spilgtie gaismas laukumi

^{*} Skat. 123. lpp. (Red. piez.)

Pārogre. 1935
Pastkarte

Tramplins
Zilajos kalnos.
20. gs. 40. gadi
Fotogrāfs nezināms

mežiņā mijās ar zilganām ēnām, bet apkārtējos laukus klāja zaigojoša sniega sega. Laukmales un žogi bija pazuduši zem kupenām, nakts sals sniega virskārtu padarījis cietu. Tādos rītos man patika slēpot vienam no mājas cauri mežiņam, pāri Lazdu kalnam uz laukiem „Dūju” māju apkaimē, tad gar Kamielkalnu uz Ogres upes krastu. Tas nekas, ka sals (-25°C) koda vaigos. Pēc tādās dienās tikko pietika spēka aiziet uz staciju un tumsā atgriezties Rīgā. Saulē dzirkstošais sniegš, apsnigušie koki – viss liekas redzēts tikai nesen, bet...

***

Ogrē dzīvoja mans vecaistēvs Miķelis Zariņš ar vecmāti Annu (dzimušu Krauzi). Tūlīt pēc Pirmā pasaules kara viņi nopostītās ēkas vietā uz vecajiem pamatiem paši savām rokām bija uzcēluši mājiņu. Tā atradās pašā Ogres upes krastā ar skatu uz Daugavu. Ogres upes pusē mājiņai nebija logu, jo pavasarī ledi tos būtu izdauzījuši. Bija ierikota vienīgi maza lūciņa ar koka aizviru ūdeņu un ledus novērošanai. Tas man lika domāt par viduslaiku pilīm, kas gaidīja iebrucējus. Dzīve šajā mazajā mājiņā bija cieši saistīta ar Ogres ūdeņiem, jo bez zvejošanas, kas vecvecākus daļēji uzturēja, tur risinājās arī dramatiski notikumi: ledus pavasarī skaļi plīsa, tad sākās tā iešana, tad plūdi un beidzot koku un plostu pludināšana ar bīstamiem sastrēgumiem. Mans tēvs, mācīdamies Jelgavas Lauksaimniecības vidusskolā, brīvdienās esot pelnījis skolas naudu ar plostu pludināšanu. Mans vecaistēvs bija muzikants. Viņam bija sava kapela, kas spēlēja godos, bērēs un zaļumballēs.

Agri no rīta viņš čikstināja savu vijoli, lai pirksti nepaliktu stīvi. Tas vecmātei bija par prātam, bet ne viņa dažādo tauru pūšana. Tās vecaistēvs pūta verandā, bet arī tas bija par skaļu. Tā kā muzicēšana notika nedēļas nogalē, tad pa nedēļu viņi zvejoja. Ķēra nēģus, cepa un glītos koka kubliņos pārdeva Ogres tirgus zivju sievām. Vecamtēvam bija dažādi tikli un murdi, ko vecmāte palīdzēja labot un pīt. Krastā vienmēr stāvēja laiva, bet man bija aizliegts tajā kāpt.

Zemes bija maz, auga daži augļu koki, ogulāji, kartupeļi un saknes. Pašā tālākajā stūrī bija koka mazmājiņa, daļēji aizsegta ar lielu puķu puduri. Šīs mazās labierīcības sienas bija nolīmētas ar vērtību zaudējušu papīra naudu – „kerenkām”.

Vecaistēvs paretam piezvanīja mums uz Rīgu. Tā kā veselība viņiem bija laba, tad ziņas bija galvenokārt par upi un tās ūdeņiem. Dažreiz viņš sūdzējās, ka neesot saņemta lasāmviela. Māte viņam sūtīja visas „Atpūtas” un citus žurnālus, jo vecmāte siltajā virtuvē katru vakaru pēc vakariņām un izdzertās ābolu tējas uzlika brillītes metāla ietvaros un lasīja vecamtēvam priekšā romānu turpinājumus. Klusajā nedēļā un Ziemassvētku laikā gan vienīgā lasāmviela bija Bībele, un vecmāte stingri raudzījās, lai šajā laikā nekas netiktu plūkts vai kauts.

Valija Rubule-Runģe

Ja vēlos kaut ko pastāstīt par Ogrī savā skatījumā, man jāapstājas pie diviem sapņiem. Viens skar Ogrē dzīvotās pagājušās dienas, ko atmiņa apaudusi ar sidrabainu gaismu. Otrs sapnis ir par manu nākotni Ogrē, ko aizēnoja tumši mākoņi un kas tādēļ nekad neistenojās.

Sākšu ar šo nenotikušo nākotnes sapni. 1937. gada rudenī biju uzņemta Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē. Mans tēvs Emīls Rubulis, domādams par manu ārstes karjeru, tai laikā nopirka palielo māju Ogrē, Bērzu alejā 1, cerēdams, ka pēc universitātes beigšanas es tur varēšu atvērt savu praksi un, ja vēlēšos, braukāt arī uz netālo Rīgu papildināt zināšanas.

Īpašums patiešām atradās izdevīgā vietā. Tieši kaimiņos bija Širona aptieka. Līdz dzelzceļa stacijai varēja nokļūt minūtes vai divu laikā. Arī pasts, pilsētas valde, skola turpat tuvumā. Mazliet paejot uz upes pusi, viegli aizsniedzama peldētava un Pārogres pusē – sporta un vasaras sarīkojumu vieta, tā dēvētais B laukums. Pati Bērzu aleja lielo koku pavēni bija klusa un mierīga.

Ogrē bija kūrorta pilsēta, patikama tiem, kas nemīlēja Rīgas jūrmalas burzmu. Kaut arī Ogrē atradās netālu no Rīgas, klimats tur bija labvēlīgāks, tādēļ apkārtējos pakalnos bija novietojušās vairākas sanatorijas gan pieaugušajiem, gan bērniem.

Pēc man pieejamiem dokumentiem, gruntsgabals Bērzu alejā 1 privātipašumā iegūts 1894. gadā un 1912. gadā radies arhitekta izstrādāts plāns virsmežkungu Zonnera vasarnīcas celšanai. Šis plāns atbilst tam ēkas izskatam, kādu es iepazinu, kad īpašums nonāca mana tēva rokās. Kādu laiku ēka ar nosaukumu „*Villa Silvana*” kalpojusi par apmešanās vietu vasaras pansionāriem.

Sapni – praktizēt Ogrē pašas īpašumā – iznīcināja PSRS okupācija 1940. gada 17. jūnijā. Iebrucēji jau 21. jūlijā mūsu māju pasludināja par nacionalizētu. Vācu okupācijas vara gan to 1942. gada vasarā atdeva atpakaļ īpašniekam, bet tas izrādījās īslaicīgs atgūvums, jo 1944. gada rudenī atgriezās krievi. Okupanti māju atkal nacionalizēja, tas ir, atņēma likumīgajam īpašniekam, un tūdaļ sāka to arī izmantot pēc savas izpratnes – nodedzināja malkā abus plašos divstāvu lieveņus mājas galos, iznīcināja košumdārzu, izpostīja irnieku salātu un gurķu dobes, noplēsa mana tēva celto skaisto, jauno žogu, kas apjoza gruntsgabalu, padarīdami mājas pagalmu par „caurstaigājamu sētu”.

Tagad dažas piezīmes par otru sapni – par aizgājušajām vasarām pirms briesmu laiku atnākšanas. Ogrē pavadīju 1938. un 1939. gada vasaru. Atmiņas šīs dienas ir apaudušas ar tām parastī piemītošo zelta maliņu, un tās ir pavisam neviengabalainas, jo ilgi nav pārcilātas. Daudz kas pagaisis tālākos dzīves notikumos. Ceru, ka atsevišķie, kā lauskas kopā liekamie, manā prātā uz mūžu aizķērušies sikumi papildinās ieskatu Ogres sadzīvē, par to laiku, kad tur saradās vasarnieki no Rīgas.

Rīta pusē visiem vasarniekiem „obligāta” bija satikšanās un peldēšanās dzidrajā Ogres ūdenī. Netālu no Bērzu alejas, palejā gar Krasta ielu, bija uzstādīnāts ūdens peldētavas izveidošanai, jo citādi straujajā, akmeņiem bagātajā un paseklajā upē peldēties nevarēja. Peldētāju vidū kā krāšņi, eksotiski putni izcēlās aktrise Tija Banga, Raiņa „Uguns un nakts”

Spīdola, un viņas dēls gleznotājs Leonīds Banga. Atceros, vismaz reizi peldētavā bija ieklidis arī gleznotājs Aleksandrs Štrāls. Gleznotājs peldētāju vidū meklēja modeļus gleznām.

Starp krastmalas laukumīņu peldētavas malā un A lau-kumu piekalnē tupēja kioskiņš, kurā pēc peldes varēja cienāties ar saldējumu vai burbuļojošu ābolu sulu. Te jāpaskaidro, ka A un B laukumi atradās netālu viens no otra Pārogē, Čakstes prospekta malā. B laukums bija iecienīts kā sportošanas un sarīkojumu vieta, bet A laukumu izmantoja tikai vasaras sporta spēļu laikā, kad tur notika daļa vieglatlētikas sacikšu.

Vasarās Ogrē tika naski sportots – gan oficiāli dažādās jaunsargu sacikstēs, gan tāpat vien, vasarniekiem pulcējoties bumbas spēlēm. Viena tāda brīvā laika nodarbību vieta bija laukums volejbola spēlēšanai Pārogres priedēs. Netālu vasarās dzīvoja ķīmijas profesors Aleksandrs Liepiņš. Profesors, kaut gan jau gados (viņš dzimis 1880. gadā Taurupes pagastā), bumbas spēlē labprāt piedrošanās mums, jaunajiem. Viss noritēja pēc īpaša rituāla: kad bija sapulcējies bariņš bumbas sitēju, tad kāds no viņiem kāpa kalnā pie profesora un lūdza viņu pievienoties spēlētājiem. Profesors, protams, aicinājumu ar prieku pieņēma. Baumoja, ka ziemā, eksāmenu laikā, viņš vasaras sporta draugus esot uzlūkojis ar labvēlīgāku aci, jo nešaubīgi ticējis, ka veselā miesā mājo vesels gars. Profesors Liepiņš mira 1972. gadā Vācijā, Pinnebergā, kur 40. gadu beigās sparīgi darbojās Baltijas universitāte un kur viņš lasīja lekcijas ķīmijā.

Jaunsargu sporta spēlēs pulcējās sportistu vienības no plašas apkārtnes. Brauca dalībnieki no Lielvārdes, Ikšķiles, Salaspils un Daugmales. Karstas sacensības tika izcīnītas gan vieglatlētikā un peldēšanā, gan arī volejbolā. Allaž labi veicās Ogres pārstāvjiem, jo to pulkā grozījās vasarnieki, rīdzinieki, labi trenējušies ģimnāziju vai universitātes vingrotavās. Skatītāji visam dzīvoja līdzī ne mazāk dedzīgi kā olimpiādei. Vēl tagad man ausīs skan daudz balsīgais brēciens: „Vāku! Vāku!”, kad kāda spēle tuvojās izšķirīgajam beigu bridim.

Pa reizei notika arī zaļumballes – vai nu B laukumā sporta spēļu nobeigumā, vai pat brīvajā laukumīnā peldētavas malā. Reiz gatavoja arī brīvdabas izrādi. Diemžēl neatceros ne izrādīto lugu, ne arī galveno tēlotāju ansambli. Prātā palicis vienīgi, ka statistus meklēja arī vasarnieku vidū.

Vāka zīmējums. 1936
„Vadonis pa Ogrī”

Vasaras dienas nobeigumam Ogrē kā punktiņš uz „i” bija pastaiga uz „desmito vilcienu”. Anšlavs Eglītis ir atzīmējis: „Brīvvalsts laikos, sevišķi provincē, dzelzceļa stacija bija sava veida sabiedriska centrs. Siguldā dzīvodams, atceros, vakaros ļaudis mēdza pulcēties stacijā – sagaidīt vakara vilcienu no Rīgas ar pēdējām ziņām.” („Esejas” II, 158. lpp.) Līdzīgi var teikt arī par Ogrī, kur, it sevišķi jaunieši, labprāt sagaidīja pulksten 22 no Rīgas pienākošo vilcienu, lai paši satiktos, lai pavērotu, kas atbrauc.

Ar šo „desmito vilcienu” saistīts kāds notikums, kas, no vienas puses, it sevišķi no mūsdienu viedokļa raugoties, var likties sīks un neievērojams, bet labi raksturo aizgājušos laikus un uzskatu maiņas sabiedrībā, pat sasaista kopā Latviju ar tālo Ēģipti un citiem laikmetiem. Proti, par angļu ēģiptologu Viljāmu Flindersu Petriju (*William Flinders Petrie*) saglabājies nostāsts, ka viņš 19. gadsimta astoņdesmitajos gados esot Ēģiptē šausminājis britu dāmas, gaišā dienas laikā rādīdamies viņām bez zeķēm kājās. Bet Ogrē 1938. gadā reiz no „desmitā vilciena” izkāpa ekscentriskā veterinārmedicīnas studente gan korpēs, bet bez zeķēm, saceldama veselu pārsteiguma vētru vilciena sagaidītājos: „Kā nu tā, brauc vilcienā no Rīgas un bez zeķēm kājās!”

Tagad esam parādūši pat pēc sērkokoņiem uz veikalu braukt spēkratos, bet trīsdesmitie gadi vēl bija kājāmgājēju laiks. Bija pat aicinājums: „Apceļo dzimto zemi!” Izdeva īpašas pastmarkas, kurās varēja skatīt Latvijas ainavas un malā stāvošu tūristu – kājāmgājēju. Ogrē gari pastaigu ceļi veda līdz baznīcai un kapsētai labu gabaliņu atstatu no centra, kā arī uz vienu vai otru Ogrī sargājošajiem senajiem pilskalniem. Ja gribējās solot tālāk, tad varēja doties uz Ķentes kalnu Pārōgrē. Tur Čakstes prospekts pārgāja lauku ceļā, kas ievijās mežā un pa Ogres Kangaru virspusi nonāca līdz to augstākajam punktam – senajam Ķentes kalnam. Tuvāks bija otrs pilskalns Jaunogres Zilajos kalnos. Tur bija uzbūvēts tramplins. Ziemās Ogrī labprāt apciemoja slēpotāji, lai izmantotu Ogres Kangaru pakalnus. No tramplīna pāri egļu galotnēm pavērās brīnumjauks skats uz apkārtni līdz pat Daugavai. Ogres upe netālu no ietekas Daugavā sadalījās divos zaros, atstādama vidū palielu salu ar vairākām lauku saimniecībām. Tagad viens – labējais zars izsusējis.

Reklāmas lapa. 1938
Vadonis pa Ogrī

Ogres pilsētas valde: Brīvības ielā 11. Tālrunis 18. Darba laiks no 9–15, sestdienas no 9–13. Vasarnieku registrācija un peldu nodokļa nomaksa parastā darba laikā.
Pasta-tēlegrafa-tēleфона kantoris: pagaidām Brīvības ielā 22, bet ar 1936. gada rudenī Brīvības ielā 32. Atverts visam operācijām no 9–15, vienkāršām operācijām no 17–18, svētdienās no 9–11.
Ogres pilsētas policija un adrešu galds: Rīgas ielā 15. Tālrunis 59. Darba laiks no 9–15.
Ogres aizsargu nodaļas priekšnieks: Brīvības ielā 21. Tālrunis 27.
Tūristu mītne: Krasta ielā 5. Grupas rakstiski pieteicamas Ogres pilsētas valde.
Ogres pilsētas bibliotēka: Krasta ielā 5. Atvērta otrdienās un ceturtdienās no 15–17.

Prov. P. ŠIRONS

PELDU IESTĀDE

OGRĒ, BRĪVĪBAS IELĀ 22
Atvērta ikdienas no 8–21

SILTŪDENS VIENKĀRŠĀS UN ĀRSTNIECĪBAS VANNAS AR DUŠĀM ○ OĢĻSKĀBES, SKĀBEKĻA, SĒRA UN DAŽĀDU SĀĻU VANNAS

DUŠU PIRTS

DELİKATESU UN PĀRTIKAS PREČU TIRGOTAVA

A. ZAKIS

OGRĒ, BRĪVĪBAS IELĀ № 22
Tālrunis 10

PANSIJA

E. FĪRHUFS-VOLFERC

Ogrē, Bērzu alejā 8. Tālrunis 12

Pansijs uz Ogres upes krasta, saulainā, sausnā un glezainā vietā. Moderni mēbeļētas istabas, vanna, guļamā veranda, masāža, apstarošana, elektrizācija un uzturēšana. Uzņem rekonvalescentus un atpūtu pieprasošas personas **cauru gadu**. Izņemot plaušu slimniekus. Uz vēlēšanas ārstu uzraudzība 5 minūtes no stacijas

Dr.

S. TRĒZIŅ

spec. bērnu slimībās

Ogrē, Brīvības ielā 32. Pieņem no 9–1 un 4–5 pp.

visp. praktizējoša ārste

Dr. Emilija Seglenieks, Ogrē, Tīnūžu ielā 3, tālr. 71
Rūnas stundas no 8–12

Dr. Vasiļkova, Ogrē, Upes prospektā 2, tālr. 16
Rūnas stund. no 9–1 un no 4–5 p. p.

Zobu ārste A. Grotāns, Ogrē, Upes prosp. 4
M. Hajutina-Jankelevič, zobu ārste, Ogrē, Upes prosp. 7, tālrūnis 26

Un Zilajos kalnos saceltas mītnes „plašās dzimtenes viesstrādniecēm”, kas pilsētā savestas jaunceltās Ogres trikotāžas fabrikas apkalpošanai.

Viena no manām pēdējām Ogres vasaru atmiņām varbūt ir sika, nenozīmīga, bet saglabājusies gadu gaitā, it kā tas būtu noticis vakar. 1939. gada vasaras beigās Ogres kapsētā bija kapusvētki ar svecišu vakaru. Manas draudzenes māte un manējā bija aizgājušas turp. Mēs, abas jaunās, aizņemtas kaut kur citur, solījāmies viņām piebiedroties kapsētā vēlāk. Bija jau krietna krēsla, kad abas gar Saulstaru sanatorijas nokalni devāmies ceļā. Un tad pēkšņi kaut kur žēli un skaļi nenorimdams sāka gaudot suns, it kā gribēdams vēstīt kādu nelaimi. Nelaime arī atnāca. Gadu vēlāk mūsu skaistā pasaule jau bija iegrimusi patvarīgu pārmaiņu posta dūksti, kuras ilgumu un jaunumu toreiz nespējām vēl ne aptvert, ne iedomāties.

Ogrei gribas novēlēt, lai tā atgūtu savu skaisto seju, kāda tai bija kādreiz un kādu to noteikti tagad atkal spētu spodrināt ogrēnieši, ja viņi savu pilsētu mīl un negrib to izdāļāt svešiniekiem.

Ogres pakalni

Aigars Kuzmins

1861. gadā atklātā Rīgas–Dinaburgas* dzelzceļa satiksme nodrošināja rīdziniekiem ātru un ērtu nokļūšanu Ogrē. Lai gan Latvijas daba ir skaista daudzviet, rīdzinieku vairākums meklēja šīs gleznainās vietas vispirms Rīgas tuvumā. Kas tad tik ļoti piesaistīja rīdziniekus Ogres apkaimei? Pirmkārt, tie bija gleznainie, mežiem noaugušie Ogres pakalni. Tajos tika ierīkoti pastaigu ceļi, takas, skatu laukumi, bet to tuvumā vai pakājē cēla vasarnīcas un pansijas. Gadiem ritot, Ogre pārvērtās par miestu. Atpūtnieku skaits nemitīgi palielinājās, un daudziem Ogres pakalniem vai pauguru virknēm ļaudis paši izdomāja skanīgus un trāpīgus nosaukumus. Tā cauri visai pilsētai arī tagad stiepjas Ogres Kangari – šauras, kilometriem garas viļņveida grēdas, ko ģeologi sauc par osiem. Brīnums, ka tos ir radījusi pati daba, nevis cilvēka roka! Tā vien gribas domāt, ka kāds milzis vai velns nesis lielu maisu, kuram pa caurumu ārā birusi smilts vai grants. Tagad ģeologi ir atraduši šo „milzi”, kas radījis arī Ogres Kangarus. Tas ir senais apledojums, kas izkusa un pazuda no Latvijas zemes tikai pirms apmēram 12 000 gadu. Tas tik bija ledājs! Tagad tāds ir tikai Antarktīdā un Grenlandē. Tur gan segledāja biežums vietām ir pat 3–4 kilometri, bet Latvijā pirms daudziem tūkstošiem gadu ledājs bija nedaudz „plānāks” – tikai kādi nieka 1–2 kilometri.

Tomēr nekas šai pasaulē nav mūžīgs. Mainījās planētas griešanās ass virziens, un klimats pakāpeniski kļuva siltāks. Milzīgais ledus klājs kusa simtiem gadu, un pa segledāja virsu un kilometriem gariem tuneļiem ledājā vai dziļi zem tā plūsmoja ūdeņi. Grandiozas ūdens masas gāzās uz tagadējās Baltijas jūras atrašanās vietu un radīja to. Ūdeņi nesa sev līdzī smiltis un granti. Tur, kur straume vēlusies viskrācaināk, līdzī nesi arī oļi, pat laukakmeņi. Ar laiku šie zemledus tuneļi aizsērēja vai arī ūdeņi atrada jaunu noteces vietu. Un, kad ledājs izkusa pavisam, šaurie, garie, aizsērējušie tuneļi izzuda, savu smilšaino saturu nogulsnēdami šaurās, garās viļņveida pauguru virknēs. Par to var pārliecināties, pastaigājoties pa Zilajiem kalniem Jaunogrē, kas ir būtiska Ogres Kangaru sastāvdaļa un aizstiepjas tālāk rietumu virzienā, kur Tīnūžu apkaimē tos sauc par Liepu kalniem.

* Daugavpils. (Red. piez.)

Kāpēc šos kalnus Ogrē sauc par Zilajiem? Teika vēsti, ka šis nosaukums cēlies zilganmēlo viršu dēļ, kas senos laikos kalnu apkaimē auguši bagātīgāk nekā tagad. Augstākie pauguri Zilajos kalnos ir 56 metri augstais Viršu kalns un 52 metrus augstais Skatu kalns. Tā ir iecienīta ogrēniešu slēpošanas vieta. 1934. gadā tur tika uzbūvēts trampīns. Ogres centrā Kangari sadalās un it kā izšķīst daudzās mazākās pauguru virknēs un grupās. Tos visus sauc par Vilku

Mežs pie Ogres.
20. gs. 90. gadi
Foto: R. Lielbriedis

kalniem. Jau pats nosaukums liecina, ka pirms Ogres kūrorta rašanās te bijusi visai mežonīga vieta, kur acimredzot nav trūcis arī vilku. Augstākais paugurs Vilku kalnos ir 43 metrus augstais Skolas jeb Krēģera kalns. Savu otro nosaukumu tas ieguvis no 19. gadsimta beigās te dzīvojušā Ogresparka villu kolonijas sarga H. Krēģera uzvārda. Tagad Vilku kalnā atrodas Ogres 1. vidusskola. Tālāk pauguru virkne pietuvojas Ogres upei, un iepretī Ogres Evaņģēliski luteriskajai baznīcai paveras jauks skats uz to. Daudzi ir aizmirsuši, ka agrāk šo vietu sauca par Milestības kalnu, un, iespējams, ka atpūtnieku dzīve un savstarpējās attiecības te ir mutuļojušas līdzī lejā plūstošajai straujajai, bet seklajai Ogres upei, kas pirms Ogres grīvas applūdināšanas vietām atgādināja kalnu upi.

Otrs Vilku kalnu atzars no pilsētas centra aizlokās gar Turkalnes ielu Ogres kapu virzienā. Šo pauguru virkni agrāk sauca par Sērķišu kalniem. Par sērķīšiem tolaik vietējie iedzīvotāji dēvēja mazus dzīvniecīņus, iespējams, sermulus, āpšus, varbūt zaķus, jo otrs šās nelielās virknes nosaukums ir Zaķu kalni (Zaķu iela te ir arī mūsu dienās).

Otrpus Ogres upei sākas cits Ogres Kangaru posms – Grants kalni. To pirmā paugura – Bākas kalna (56 metri) – sānos izbūvēta estrāde. Nedaudz tālāk Kazaku kalnā atrodas sanatorija „Saulstari”. Jau 20. gadsimta 20. un 30. gados tur tika ārstētas dažādas plaušu slimības. Līdztekus Ogres skaistajiem pakalniem atpūsties gribētājus rīdziniekus kā magnēts pievilka apkaimes sausais, tīrais, ar skujkoku fitoncīdiem bagātais un Ogres krāču jonizētais gaiss. Labāku dabisku dezinfekcijas līdzekli grūti atrast. Tas plūda slimnieku plaušās kā dzīvības eliksīrs un manāmi uzlaboja vispārējo veselības stāvokli. Pat tuberkulozes uzliesmojumi pierima.

Liela nozīme plaušu slimību ārstēšanā bija klimatiskajiem apstākļiem. Pašā Ogrē ir siltāks un sausāks nekā lielākajā Ogres rajona daļā. Ziemā šeit stiprāk jūtama Baltijas jūras un Rīgas liča ietekme. Siltās vasaras savukārt nosaka pilsētas daļēja atrašanās Daugavas ielejā. Gaisa vidējā diennakts temperatūra janvārī Ogrē ir ap $-5,8^{\circ}\text{C}$, jūlijā – $+17,2^{\circ}\text{C}$. Vasarā gaisa temperatūras svārstības pilsētā ir mazāk krasas, jo apkārtējie pauguri un meži daļēji aiztur ziemeļu un rietumu vējus. Gaisa temperatūras svārstības izlīdzinoši ietekmē arī Daugavas ūdensvirsmā. Ziemā valdošie ir dienvidrietumu un dienvidu vēji, bet vasarā – ziemeļrietumu un rietumu vēji. Pavasarī vējš samērā bieži iegriežas no ziemeļiem vai ziemeļaustrumiem un atnes vēlinas salnas.

Bezsama periods pilsētā ilgst apmēram 140 dienu, tas ir par 2 nedēļām ilgāks nekā rajona ziemeļaustrumu daļā. Ogrē ir samērā mazs apmākušos dienu skaits gadā – vidēji 126 (Rīgā 160, Ķemeros 146). Tik maz apmākušos dienu Latvijā ir vēl tikai Zemgales līdzenuma dienviddaļā.

Ejot no estrādes pa Grants kalnu taciņām, nemanāmi var nonākt Lazdu kalnos, kuru dienvidu nogāzē, mazdārziņu ieskauda, tek Urgas upīte. Pārogrē Lazdu gatves galā ceļš uzvijas kalnup uz Jāņa Špakovska dendroloģisko un atpūtas parku. Ejot pa

lokveida Saules taku, var gūt vispusīgu priekšstatu par neskaitāmām koku un krūmu sugām, ko ilgā un grūtā darbā vācis, stādījis un kopis dabas entuziasts šā vārda visplašākajā nozīmē. Parka vidū pie diķa spoguļojas Lielais Baltais akmens, kas atceļojis no Suntažu Kangariem. Tālāk nogāzē gozējas Sirdsakmens, bet uz saliņas pavasarī zied rododendri. Parka visaugstākajā vietā drīz pacelsies skatu tornis, no kura pavērsies gleznains skats uz Daugavu un Aizdaugavas siliem.

Ejot no dendroloģiskā parka tālāk austrumu virzienā, nonākam pilsētas augstākajā punktā – daļēji noraktajā Ķentes kalnā, kura augstums pēc norakšanas ir 63 metri. Nākotnē vajadzētu rekultivēt pilskalna vietā kādreiz izveidoto karjeru un sakopt vidi.

Kā nomaldījušās avis no Kangaru kalnu virknes ir vidū pārrautie Jaunogres jeb Saules kalni pie Jaunogres dzelzceļa stacijas un lēzenais Slotiņkalns, kura nogāzē uzcelta un stalti debesis torņa smaili slien jaunā katoļu baznīca.

Tieši Ogres Kangaru daudzie pakalni piešķir apkārtnes reljefam savdabīgumu. Atpūtniekus piesaista arī brīnišķīgie skujuoku meži, pamežā vietām augošās lazdas, vietām kadiķu audzes. Smilšainie, grantainie pauguri nodrošināja labu nokrišņu iesūkšanos augsnē. Skujkoku skuju aromatisēja gaisu ar ēteriskajām vielām un veidoja veselīgu, patīkamu klimatu.

Taču šie pakalni ir tikai viens no daudzajiem iežu slāņiem zemes garozā, kas atrodas zem Ogres pilsētas. Simboliski šo zemes garozu var salīdzināt ar saimnieces ceptu kūku, no kuras, nogriežot ar nazi kādu gabalu, var redzēt, no kādām kārtām tā sastāv un kā tā veidota. Arī māte Daba kā gudra saimniece ir „cepusi slāņainu torti” – zemes garozu, un upes ir tie „naži”, kas vietām to pārgriež dziļāk vai seklāk, atklājot virsējo slāņu daudzveidību un savdabību.

Ogres mazā upīte Lebiņa, kas sākas no Meža tehnikuma ūdenskrātuves un turpat „ielien” betona caurulēs, lai tecētu zem Mālkalnes prospekta un pie pilsētas stadiona atkal ieraudzītu

Ogres upe.
20. gs. 30. gadi
Pastkarte

Ogres upes krasts.
20. gs. 90. gadi
Foto: R. Lielbriedis

dienasgaismu, ir par mazu, lai dziļi šķeltu zemes garozu. Tomēr šī mazā upīte ir atalgota par tās garo, tumšo tecējumu betona caurulēs, jo pie Rīgas–Daugavpils šosejas tā plūst cauri nelielam, brīnišķīgam daiļdārzam, kuru iekopusi tikpat jauka sieviete Dēzija Šķimele. Turpinot savu ceļu zem šosejas, mazā Lebiņa savu īso skrējieni pabeidz Ogres upes „labās rokas” attekā, kas mūsu dienās pārvērtusies par aizaugušu, neizteiksmīgu ūdenstilpni un tautā ieguvusi atbilstošu nosaukumu – Varžu diķis. Daudzi Ogres pakalni ir kā radīti slēpošanas priekiem, bet šeit perspektīvā varētu veidoties brīnišķīga ūdenssporta un atpūtas vieta. Gan Ogres upes grīva, gan plašā, uzplūdinātā Daugavas akvatorija, šķiet, gaidīt gaida burātājus un karstajās vasaras dienās vilina garābraucējus ar zilgo ūdeņu sudrabņirbu.

Gar pilsētas kapiem uz Ogres upi aizlokās mežu ieskautā Norupīte. Ogres upe ir kā māte ar savām trejmeitiņām – Lebiņu, Uргу un Norupīti, bet sirmā Daugava kā vecmāmuļa vējā šalko vilņu balto putu galotnēm, bet bezvējā pārsteidz ar plašo un rāmo ūdens spoguļi. Daugava, tik cienīga savā lejtecē, lēnām dodas apraudzīt jūru – visa sākumu un beigas...

Ogres upe zemes garozas iežos ir iegrauzusies visdziļāk. Staigājot gar tās krastiem, vietām var redzēt, ka zem irdenajiem nogulumiežiem – smilts un grants slāņiem, kuru biezums pie upes ir daži metri, bet zem pakalniem gandrīz 100 metru, ir cieti, blīvi sacementējušies ieži, galvenokārt pamatiezis – dolomīts. Virsējo irdeno slāņu vecums ir desmitiem tūkstošu gadu, un tos ir atstājis ledājs, bet pamatiežu vecums jau ir aptuveni 500 miljonu gadu. Tolaik planētu apdzīvoja dinosauri un Latvijas vietā vai nu vilņojās silta jūra, vai zaļoja mežonīgi džungļi ar milzīgām papardēm un staipekņiem, ūdenstilpnēs savukārt peldēja devona bruņuzivis, kuru atliekas uzietas pie Cēsīm Lodes māla karjeros, un rāpoja brahiopodi, kuru pārakmeņojumus šur un tur var pamanīt Ogres dolomītiežos, piemēram, pie dambja. Agrāk pamatieži, kuru biezums Ogres apkārtnē ir gandrīz kilometrs, nebija tik cieti un blīvi. Jūra iežu daļiņas sacementēja, un vēlākais ledājs kā gigantisks bruņurupucis ar savu neiedomājamo svaru tos sapresēja. Tomēr tekošā ūdens neatlaidība dara savu, un Ogres upe nemanāmi graužas tajos, atsegdama slāņu daudzveidību krastos. Vietām upes gultne šķiet kā ar gludām plāksnēm izklāta. Tas ir dolomīts, kuru nopolējis ūdens un slidenu padarījušas aļģu kolonijas. Arī pie lokveida gājēju tilta dažus metrus virs ūdens rēgojas dolomīta slāņi, taču pēc Rīgas hidroelektrostacijas uzcelšanas un Ogres lejteces applūdināšanas tie vairs nav tik viegli pamanāmi.

Ogres apkārtnes daba ar tās daudzajiem pakalniem, zaļo mežu rotu un zilo ūdeņu plašumiem veido vienotu, neatkārtojami savdabīgu dabas kompleksu. Taču kādreiz dabā pastāvējušais līdzsvars, šķiet, ir izjaukts, jo no pilsētas zaļajām teritorijām izzūd vērtīgi skuju koki, sevišķi pret piesārņojumu jutīgās priedes, kuras nespēj atjaunoties pašizsējas ceļā. Pārmērīgi saaudzis mazvērtīgs pamežs, kas pasliktina gaismas apstākļus, it īpaši saulmilēm priedēm, nomīnāta arī dabiskā zemsega. Atcerēsimies, ka daba ir dzīva. Tā ir kā koks, un mēs, cilvēki, kā putni sēžam šā koka zaros...

Ogres upe

Rasma Zaķe

Ogres upe.
20. gs. 30. gadi
Fotogrāfs nezināms

Pirms daudziem gadiem, kad Ogres ūdeņi vēl, jautri čalodami, likumoja stāvajos plienakmens krastos, lielo akmeņu pastraumēs stinga platmuguraini sapali, ūdenszālēs šūpojās līdaku lokanās astes, oļainajā upes dibenā, vertikāli izslējušies, urbās grundulji, un balto smilšu sērites vizēt vizēja mazo zivtiņu sudrabā.

Siltajās ūdenslāmās kūņojās divaini, no sīkiem zariņiem un akmentiņiem salipināti radījumi, airējās zilzaļas vabolītes, un tiro sēkļu gaišās joslas sparīgi vagoja upju gliemenes. Bieži varēja redzēt krastā likņajam balto stārķi, ar gari stieptu „tī-it” aizvizam spilgti zilo zivjdzēni un visās varavīksnes krāsās zaigojošo zaļo vārnu tupam uz augstsprieguma elektrības vadiem.

Pavasaros, kad Ogre, liela un brūna, no Vidzemes pakalniem nesa kūstošā sniega ūdeņus, tās krasti mirdzēt mirdzēja māllēpju saulītēs un ziedošo blīgznu zeltītajos putekļos. Palu ūdeņiem norimstot, saplauka purenes, un tūlīt tām pāri pārklājās ievu reibinošais baltums. Visi

piekrastes krūmi skanēja putnu balsis, bet tikai tad, kad atlidoja lakstīgalas, sākās istie dziedāšanas svētki. Pirmsjāņu laikā kazenājiem nostīgotās plienakmens kraujas noklājās baltiem ziedīņiem, kas vēlā rudenī rūsēt sākušajās lapās pārtapa neskaitāmos zilganu ogu ķekariņos.

Augustā visās malās saziēdēja biškrēsliņi, upei pāri plūsmoja saldi rūgtenas dziedinošo zāļu smaržas un ūdens likās siltāks par gaisu, bet vēlāk, rudenī, viss kļuva nesteidzīgs. Līdz dibenam caurspīdīgais upes ūdens likās apstājies virs mirdzošajiem oļiem. Rēnajā saulē rāmi līdinājās sarkandzeltenās lapas, līdz, negribīgi saskārušās ar spoguļaino ūdens virsmu, lēni, kā pagājušo vasaru meklēdamas, tur un te piestājušas, ilgi kavējās upes līkumā.

Ziemā neparasti skaists kļuva Bākas kalna puses krasts. Visu vasaru drūmi slēpies miklā, avotainā puskrēslā, tas pirmajā salā žilbinoši uzmirzēja lāsteku pārbagātībā kā leduspils ziemeļzemju teikās.

Ir pagājuši gadi, un nav vairs tās senās gaišās, dzīvās upes. Smaga, pamirša ūdens kārtā nekustīgi stingst pāri lielajiem akmeņiem, oļu sanesumiem, baltsmilšu sērītēm. Nozudis plienakmens krasta svēdrainais raksts, aizbiruši mazie avotiņi, un trūdošu augu indīgajām atliekām noklājies viss kādreiz tik tīrais upes dibens. Tagad Ogres krastos zied citādas puķes, rosās citādi putni, un dūņainajā ūdenī peld pavisam, pavisam citādas zivis.

Mežs

Rasma Zaķe

Mežs. 1902
Pastkarte

Ogres apkārtnes meži ir gan deguši, gan kara laika ierakumiem vagoti, gan vējgāžu postīti, bet lielās, kuplās egles un staltās priedes joprojām stāv lepnas un atturīgi greznas, gluži tādas pašas kā pirms daudziem, daudziem gadiem.

Kad vēl dzīvojām Zaķu ielā, dega mežs Sērķišu kalnā. Pāri mūsu mājas labi izkaltušo skaidu jumtam drāzās dzirksteļu spieti, un šaurais pagalmiņš, lielo egļu ieskauts, bija pilns smagiem, kodīgiem dūmiem. Tās reizes ugunsbailes vēl šodien neļauj man priecāties ne par niedru, ne salmu, ne labi izkaltušo skaidu jumtiem, lai cik skaisti tie būtu. Togad skudru pūžņi, kūdrāji un zemdegas gruzdēja līdz pat rudens lītavām, un, kad uzsniga sniegs, apdegušo koku stumbri stāvēja kailli, melni, draudīgi.

Ir pagājuši gadi, un kalns kārtu kārtām noklājies sūnām, mētrām, kazenājiem, avenājiem, apaudzis eglēm, priedēm, bērzu birzītēm, apšu puduriem, un nekas vairs neliecina par pāri gājušām nelaimēm. Taču nu ir citi laiki un mežam cita bēda. Kāpjot kalnā, jau pirmajā pagriezienā acis žilbina visa tā raibā bagātība, ko reklāmās ik vakaru mums laipni piedāvā nenogurdināmais televizors.

Par laimi, šis izgāztuves rodas tikai tur, kur var ērti piebraukt ar mašīnām. Dzīlāk mežā joprojām pavasaros

Gruss aus Öger

zem lazdu puduriem zied vizbulītes, priedišu audzēs baltajā sūnā plaukst silpureņu pūkainie ziedi, ap briežuzāles ciņiem vijas dzērveņu stīgas, spīguļo tumšais, kā nolakotais brūklenājs un spurojas vāri zaļas melleņu mētras. Siltās ūdenslāmas ir kurkuļu pilnas, un uz satrūdējušo celmu irdenajām paliekām sildās ziemīgi bālas ķirzaciņas.

Brīnumaini ir vasaras vakari mežā, kad rietošās saules slīpie stari zeltaini stigo smalkajā sūnu rakstā, no izcirtumiem plūsmo pārgatavo aveņu saldā smarža un egļu varenie stumbri viz izkusušo sveķu lāsītēs.

Rudens pusē violetie virši maigi dūc bišu pārpilnībā un zaļskābeņu sulīgajā zaļumā kā krāsaini lukturiši mirgo sarkandzeltenās bērslapes, bet pirmajā sniegā ierakstās viss, kas mežā notiek. Lūk, tur gājusi stirna, te laiski aizcilpojīs zaķis, kam pa pēdām lavijusies lapsa, un tur lepnā nesteidzībā aizligojīs alnis.

Mežs ir dzīvs. Tas ieskauj mazo pilsētiņu kā liels, silts lakats, kas ziemā ir balts un pūkains, bet, pavasarim nākot, nodilst līdzīgi vāveres kažociņam, kad tā met spalvu. Vēlāk bērzu baltajos dzīparos ieaužas viegli tīmekliši, maigi piesedzot svaigi vīto ligzdu kluso noslēpumu, bet vasarās mežs kļūst svinīgi greznas kā liels, meistarīgi noausts gobelēns.

Vēlā rudenī ir tik viegli iet pa raibu lapu klātām meža takām un vērot, kā pirmā ledus aizvilktajās lāmās stingst pusaizmigušas vārdes un sīkā ūdensradībiņa pošas ziemas mieram. Soļu iztraucēts, no sēkliņu pilnajām nezālēm izspurdz sarkankrūtišu bariņš, un tūlīt meža dziļumā atskan zilītes brīdinošais „tin-tin”! Nokust egļu zari, tur vāvere pārliūko riekstu un ozolzīļu krājumus. Pa stīgu aizveļas mazs dzīvnieciņš sudrabaini pelēkā ziemas kažokā. Zemu pārliūdo smagu, vasaras labumā piebriedušu gājputnu kāsis, un tā ir zīme, ka drīz snigs.

Manas pilsētas zaļā rota varbūt arī ir nedaudz padilusi, nedaudz samocīta, bet lepnie koki joprojām aug ar saknēm zemē un galotnēm debesis. Joprojām mežs trīc putnu dziesmās pavasarī, saldi smaržo vasarās, mierinoši šalko rudenī, rāmi piekļust, ziemu gaidot. Un tā gadu pēc gada vēl ilgi, ilgi!

Ziņas par autoriem*

Vilma Bloma, dzimusi 1920. gadā. Latvijas Valsts universitāti beigusi vēsturniece, jau četrdesmit trīs gadus strādā par skolotāju Ogres vidusskolā, Ogres Meža tehnikumā, galvenokārt – Ogres Vakara vidusskolā. Ogrē dzīvo kopš 1945. gada.

Voldemārs Eihenbaums, vēsturnieks, Rīga.

Teiksmā Gailīte, dzimusi 1948. gadā. Beigusi Latvijas Valsts universitātes Vēstures un Filoloģijas fakultātes Latviešu valodas un literatūras nodaļu. Strādājusi Aizkraukles rajona bibliotēkā, vēlāk – laikrakstā „Ogres Vēstis”, kā arī Aizkraukles Vēstures un mākslas un Ogres Vēstures un mākslas muzejā. Ogrē dzīvojusi no 1986. gada līdz 1998. gadam.

Kira Holmsena (Dālders), Strømmen, Norvēģija.

Ilze Krūgere, dzimusi 1955. gadā. 1978. gadā beigusi Latvijas Valsts universitātes Vēstures un filozofijas fakultātes Vēstures nodaļu, kopš 1990. gada strādā Latvijas Kara muzejā par Pirmā pasaules kara vēstures nodaļas vadītāju. Ogrē nav dzīvojusi, bet bieži apmeklējusi šo pilsētu kā jauku atpūtas vietu un tūrisma centru.

Aigars Kuzmins, dzimis 1959. gadā. 1977. gadā beidzis Suntažu vidusskolu. 1982. gadā beidzis Latvijas Valsts universitātes Ģeogrāfijas fakultāti, 1996. gadā ieguvis maģistra grādu. No 1982. gada līdz 1992. gadam strādājis par skolotāju Ogres 1. vidusskolā. Ogrē dzīvo kopš 1982. gada.

Dītrihs Andrejs Lēbers (Loeber), *Dr.iur.*, dzimis 1923. gadā Rīgā. Tiesību zinātņu profesors, Latvijas Universitātes *Dr.h.c.* (Goda doktors), Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis, Ogrē pavadījis vasaras no 1927. gada līdz 1939. gadam.

Arturs Neboiss, Dr., dzimis 1924. gadā Rīgā. Mācījies Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā, vidējo izglītību pabeidzis pēc Otrā pasaules kara Latviešu vidusskolā Gēštahtā pie Hamburgas. Studējis dabas zinātnes Baltijas universitātē Pinnebergā, 1949. gadā iegūstot maģistra grādu (*Mag.rer.nat.*). 1950. gadā izceļojis uz Austrāliju; no 1953. gada līdz 1989. gadam strādājis Viktorijas pavalsts muzejā Melburnā, pēdējos divdesmit sešus gadus bijis Entomoloģijas daļas vadītājs. 1977. gadā ieguvis *PhD* grādu Monaša Universitātē Melburnā. Dzīves pirmās deviņpadsmit vasaras pavadījis tēva īpašumā Pārogrē. Tur iepazītie un iegūtie draugi tādi palikuši līdz šai dienai.

Olģerts Pūris, dzimis 1930. gadā, Ogrē. Tur audzis, beidzis Ogres pilsētas pamatskolu, iestājies Rīgas Valsts tehnikumā. Otrā pasaules kara laikā nokļuvis Vācijā, vēlāk aizceļojis uz Amerikas Savienotajām Valstīm. Pašlaik dzīvo ASV, Kalifornijā, bieži apmeklē Latviju. Ogrē pavadījis gandrīz piecpadsmit gadu.

Vita Rinkeviča, dzimusi 1953. gadā. 1977. gadā beigusi Rīgas Politehniskā institūta Arhitektūras un celtniecības fakultāti. No 1990. gada – Ogres Vēstures un mākslas muzeja direktore, kopš 1999. gada strādā Muzeju valsts pārvaldē par vecāko referenti. Ogrē dzīvo kopš 1978. gada. Vairāk nekā desmit gadu strādājusi par Ogres rajona Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspektori. Darbojoties Ogres rajona padomes un Ogres pilsētas domes komisijās, piedalījies Ogres sabiedriskajā un kultūras dzīvē.

Valija Rubule-Runģe, Latvijas Universitātes 1943. gada absolvente, mediķe, dzīvo ASV.

Jurģis Skulme, dzimis 1928. gadā. Gleznotājs un mākslas zinātnieks (Mākslas zinātņu kandidāta disertācija Tartu universitātē 1970. gadā, apstiprināta 1971. gadā). Sodīts par padomju iekārtas diskreditēšanu (1977–1980). Piedalījies mākslas izstādēs daudzviet Latvijā un citur, grāmatu un dažādu publikāciju autors. Aptuveni no 1929. līdz 1943. gadam pavadījis vasaras pie mātes vecākiem Jaunogrē. 1945. un 1946. gadā dzīvojis Ogrē gan vasarās, gan ziemās, vēlāk, līdz 1957. gadam, – neregulārāk.

Evija Smiltnece, dzimusi 1970. gadā. 1996. gadā beigusi Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāti. No 1996. gada līdz 1997. gadam strādājusi Rīgas vēstures un kuģniecības muzeja Arheoloģijas nodaļā par speciālisti. No 1997. gada strādā par speciālisti Ogres Vēstures un mākslas muzejā.

Eizens Upmanis, Brāļu kapu komitejas priekšnieks, Rīga.

Ģunta Astrīda Vaita, dzimusi 1934. gadā. Ogrē dzīvojusi no 1934. gada līdz 1944. gadam. Pēc kara izceļojusi uz Kānadu, dzīvo Etobicoke, Ontārio.

Vaida Villeruša, dzimusi 1930. gadā. Pēc Rīgas Medicīnas institūta beigšanas četrdesmit divus gadus strādājusi par ķirurgu. Ikšķiles pagastā (tagad pilsētā), kurā kādreiz ietilpa arī Ogrē, V. Villerušas mātes dzimta dzīvojusi vienmēr – arhīva dokumentos izsekojama kopš 1730. gada. V. Villeruša Ikšķilē pavadījusi septiņdesmit gadu.

Rasma Zake, dzimusi 1932. gadā Ogrē. Beigusi Ogres vidusskolu, pēc tam LPSR Valsts Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu. Kopš 1971. gada ir Mākslinieku savienības biedre. Šobrīd strādā Ogres Vēstures un mākslas muzejā. Ogrē nodzīvojusi septiņdesmit gadu.

Juris Zakis, dzimis 1936. gadā Ogrē. Mācījies Ogres vidusskolā. 1960. gadā, pēc Latvijas Valsts universitātes absolvēšanas (iegūstot fiziķa diplomu), pārcēlies uz Rīgu un sācis strādāt savā Alma Mater, turpina darbu arī šobrīd (no 1987. gada līdz 2000. gadam bijis Latvijas Universitātes rektors, pašlaik – profesors). Par ogrēnieti sevi uzskata visu mūžu neatkarīgi no oficiālā pieraksta.

Olze Žola (Kalniņa), dzimusi 1938. gadā. 1961. gadā absolvējusi LPSR Lauksaimniecības akadēmiju, 1970. gadā aizstāvējusi zinātņu kandidāta disertāciju. No 1973. gada līdz 1993. gadam bijusi direktora vietniece zinātniskajā darbā Ogres lauksaimniecības uzņēmumā „Meristēmu kultūras”, no 1994. gada darbojas bioloģiskās lauksaimniecības veicināšanā Lauku jaunievedumu centrā Ogrē un sabiedriskajā organizācijā „Vides kvalitāte”. Ogrē pavadījusi aptuveni trīsdesmit vasaru un trīsdesmit gadu.

Ogre – a Picturesque Resort at the Ogre River

In 1862 a health resort, called Ogre, began to flourish in a picturesque neighbourhood where the Ogre River flows into the Daugava River. The new recreation spot won popularity among Rigans and even became a rival to the seaside resort of Dubulti (now part of the town of Jūrmala). The woody, quiet place by the Ogre River gradually developed a modern infrastructure and, in 1928, was granted the status of a "town". This book, published on the eve of the 75th anniversary of the town, offers insights into the history of Ogre.

Oger – Ein Villenort im Walde

1862 entstand an der Mündung des Oger-Flusses in die Düna ein Erholungsort. Er war bei den Rigensern beliebt und konkurrierte sogar mit dem Bad Dubbeln am Rigaschen Meerbusen. In der walddreichen, ruhigen Gegend am Oger-Fluss entwickelte sich Schritt für Schritt eine moderne Infrastruktur und 1928 wurde dem Ort Oger das Stadtrecht verliehen. Der Band erscheint am Vorabend des 75. Jubiläums der Stadt und gibt Aufschluss über die Geschichte von Oger.

Огре – к 75 летию города

В 1862 году в живописном месте впадения реки Огре в Даугаву образовался излюбленный рижанами городок, который стал конкурентом более раннему курорту на взморье в Рижском заливе в Дубулты. Шаг за шагом на берегу реки Огре, в середине леса, развивалась инфраструктура, соответствующая духу времени, которая в 1928 году позволила Огре стать «городом». О том каким было Огре раньше и что оно представляет сегодня – накануне 75 летия города – рассказывают жители в этой книге.

2002-6
275

Oger.
Oger.